KALĪLA ȘI DIMNA

sau poveștile lui Bidpai

POLIROM

Ilustraţii de Radu Răileanu

© 2010 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37;
P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:

Kalīla şi Dimna sau Poveştile lui Bidpai / trad., postf.
şi note de George Grigore. – Iaşi: Polirom, 2010
ISBN 978-973-46-1729-6

I. Grigore, George (trad.)

82-93-34=135.1

Printed in ROMANIA

KALĪLA ŞI DIMNA

sau poveştile lui Bidpai

Traducere din limba arabă,
postfaţă şi note de George Grigore

POLIROM
2010

Notă asupra ediției: Traducerea a fost făcută după *Kalīla wa Dimna*, Ibn al-Muqaffa' (trad.), Maktabat al-Mutannabī, Cairo.

Ţelul acestei cărţi, înfăţişat de ʿAbdullāh bin al-Muqaffaʿ,[1] autorul versiunii arabe

Această carte, *Kalīla şi Dimna*, este una dintre acelea alcătuite, de către învăţaţii Indiei, din pilde şi spuse, în care au avut inspiraţia să pună vorbele cele mai convingătoare pentru a-şi atinge ţelul dorit. De atunci, învăţaţii, de orice neam, caută să le pătrundă tâlcul, slujindu-se de felurite mijloace iscusite şi căutând să afle pricinile pe care le-au avut aceştia şi care i-au făcut să pună această carte în gura jivinelor şi a păsărilor, adăugându-li-se astfel noi trăsături. De fapt, prin aceasta, acei învăţaţi au găsit o putinţă de a vorbi nestingherit şi au aflat cărări, nu tocmai bătute, pe care s-o apuce.

Cartea aceasta strânge laolaltă înţelepciune şi desfătare, de aceea o vor alege deopotrivă înţeleptul şi netotul pus pe înveselire. Învăţăcelul tânăr care o citeşte se străduieşte să păstreze tot ce i-a pătruns în inimă fără să priceapă prea bine despre ce este vorba, ci doar îşi aminteşte că a avut parte de o carte frumos împodobită. El este asemenea acelui tânăr care, odată ajuns la vârsta bărbăţiei, descoperă că părinţii săi i-au pus la fereală comori şi au făcut pentru el înţelegeri care-l vor scuti de truda de a-şi câştiga traiul, tot aşa şi înţelepciunea căpătată de acesta îl va cruţa de nevoia de a mai scotoci după alte cărţi de

1. Cunoscut sub numele prescurtat Ibn al-Muqaffaʿ.

învăţătură. Cel care citeşte această carte trebuie să afle înfăţişările care i s-au dat şi ţinta pe care a avut-o în vedere alcătuitorul ei atunci când a pus-o pe seama jivinelor şi a alăturat-o lumii necuvântătoare şi unor păţanii din care a făcut pilde. Dacă cititorul nu face aşa, nu va pricepe nicicând ce s-a vrut cu acele tâlcuri, nici ce rod să culeagă din ele şi nici ce urmare ar putea avea pentru el cele înfăţişate de-a lungul acestei cărţi. Dacă ţinta lui este să isprăvească această carte de citit de la cap la coadă, fără să aibă ştiinţa a ceea ce citeşte, nu va avea niciun folos. Cel care strânge ştiinţe multe şi citeşte cărţi cu nemiluita fără să cugete asupra lor merită să păţească precum acel bărbat despre care învăţaţii povestesc că, pe când străbătea pustia cea arsă de sete, văzu într-un loc urme ca de comoară. După ce se apucă şi săpă, căutând cu sârg, dădu peste o grămadă de aur şi argint. Îşi spuse atunci în sine: Dacă m-aş pune acum să car din ea puţin câte puţin, ar dura mult şi bine, iar truda de a o căra şi a o şi păzi în acelaşi timp mi-ar nărui bucuria norocului ce a dat peste mine, aşa că o să tocmesc câţiva oameni care să mi-o care acasă, iar eu o să stau după ei ca nu cumva să fi rămas ceva în urmă pentru care să mă tot muncească gândul. Şi astfel voi fi cruţat trupul de o caznă pentru o simbrie pe care le-o voi da. După care veniră hamalii şi, luând fiecare în cârcă atât cât putea duce, o porniră către casa omului, el rămânând acolo de strajă până nu mai rămase nici fir de comoară. Când ajunse, însă, acasă, nu află niciun fel de comoară, nici mică, nici mare! Fiecare hamal se căpătuise cu cât putuse să ducă, iar el nu se alesese decât cu truda şi oboseala, căci nu îi trecuse prin cap ceea ce ar fi putut păţi într-un sfârşit.

Tot aşa, cel care citeşte această carte, fără să priceapă ce cuprinde, fără să-i ştie rostul, fie el tăinuit ori vădit, nu va trage niciun folos din slovele înlănţuite dinaintea ochilor săi, ci va fi asemenea celui căruia i s-a dat o nucă întreagă, însă n-a ştiut la ce ar putea fi bună, fiindcă nu a spart-o. Sau este precum acela care, dorindu-şi să înveţe ştiinţa vorbirii frumoase

și corecte, se duse la un prieten învățat în această privință, căruia îi mărturisi acest țel al său. Prietenul îl povățui să ia o anume carte în care se arată cum se schimbă cuvintele și ce forme pot lua, iar el se întoarse acasă și o citi în neștire, fără să încerce să-i pătrundă sensurile. Într-o zi, pe când se afla într-o adunare de oameni învățați și bine-crescuți, se încinse la sfat cu ei, însă folosi un cuvânt nelalocul lui. Unii dintre cei de față îi spuseră: Vezi că ai greșit! Nu este corect așa cum ai spus.

Mirat, le răspunse: Cum să greșesc de vreme ce am citit cartea de gramatică pe care o am acasă.

Vorbele sale nu făcură decât să-i convingă de neștiința lui, căci acestea erau foarte aproape de prostie și foarte departe de învățătură.

Dacă cel cu minte pricepe, însă, această carte și ajunge să capete știința cuprinsă în ea, atunci trebuie să treacă la fapte întocmai cum a învățat din ea ca să tragă foloasele cuvenite și să le transforme într-o cale de la care să nu se abată. Dacă nu purcede așa, va fi aidoma celui despre care se povestește că, pe când dormea în casă, un hoț s-a cățărat pe zid, dând buzna peste el. Simțindu-l, își spuse: Pe Dumnezeu! O să stau nemișcat ca să văd ce o să facă. Nu o să-l sperii și nici nu o să-i dau de înțeles că știu de el. Când își va atinge ținta, am să mă ridic la el, năucindu-l. După acest gând, nu-l mai băgă în seamă deloc, iar hoțul, într-o vânzoleală strașnică, adună tot ce-i căzu în mână. Cum bărbatul dormea dus, doborât de somn, tâlharul goli tot ce avusese de golit și plecă apoi nestingherit. Proprietarul, trezindu-se și dându-și seama că tâlharul a luat tot ce era de vreun folos și s-a făcut nevăzut, se dojeni amarnic, pricepând că nu i-a folosit la nimic să știe de tâlhar de vreme ce nu a făcut ce ar fi trebuit să facă.

Se spune că știința nu se desăvârșește decât prin faptă. Dacă știința este pomul, atunci fapta în temeiul ei este rodul. Cel ce capătă știința unui lucru o pune în faptă ca să tragă foloase de pe urma ei. Dacă nu pune în faptă ceea ce știe, nu poate fi

numit învăţat. Dacă un bărbat ce cunoaşte primejdiile unui drum ar apuca-o pe el în ciuda a ceea ce ştie, nu poate fi numit decât nesăbuit. Dacă, poate, s-ar judeca pe sine, şi-ar da seama că s-a lăsat dus de patimi ce i-au năpădit sufletul, deşi ştie prea bine care sunt ponoasele şi necazurile pe care i le vor aduce, întocmai precum cel ce porneşte pe drumul plin de primejdii de care are ştiinţă. Cine se lasă purtat de patimi şi refuză să pună în faptă ştiinţa dobândită în urma încercărilor lui sau ale altora este precum acel bolnav ce ştie care mâncăruri şi băuturi sunt bune şi care rele, care uşoare şi care grele, apoi, împins de lăcomie, înfulecă ceea ce îi face rău şi lasă deoparte ceea ce l-ar putea apropia de tămăduire şi l-ar scăpa de boală. Cel mai greu de căinat sunt aceia care ocolesc faptele de lăudat şi se afundă în cele de ruşine, deşi văd limpede şi le pot deosebi cu uşurinţă, ştiind care sunt cele bune. Tot aşa, dacă pe doi oameni, unul văzător şi altul orb, i-ar duce întâmplarea către o groapă în care ar cădea, iar în fundul gropii ar deveni totuna, văzătorul ar fi mai puţin căinat de către oameni faţă de orb, căci el avea ochi cu care să vadă încotro se duce.

Neştiutorul şi ştiutorul nu sunt la fel. Învăţatul trebuie să înceapă cu el însuşi să se şlefuiască, cu ştiinţa pe care o are, şi să nu aibă drept ţintă dobândirea ştiinţei ca să-i ajute pe alţii, căci atunci va fi precum izvorul din care toată lumea bea apă, însă el nu are niciun folos din aceasta, sau precum viermele de mătase ce-şi face cu măiestrie treaba, fără să aibă vreun folos de pe urma ei. Trebuie ca acela care urmăreşte dobândirea ştiinţei să înceapă prin a se povăţui pe sine însuşi, după care trebuie să se străduiască să înveţe, căci trebuie ca acela care trăieşte pe această lume să aibă în fire pornirea de a căuta şi de a dobândi ştiinţă, avere şi fapte frumoase. Nu se cuvine ca învăţatul să socoată nedemn pe cineva pentru un cusur pe care îl are şi el, precum orbul care dispreţuieşte un alt orb pentru că nu vede. Trebuie ca acela care urmăreşte cu tot dinadinsul să dobândească

un lucru să-şi stabilească bine ţelul, precum şi calea ce-l va duce la el, să trudească şi să se oprească asupra lui, fără să tărăgăneze atingerea lui, fiindcă se spune că cel care merge brambura, fără un ţel, este, până la urmă, aruncat cât colo de dobitocul său de călărie.

Pe de altă parte, nu are rost, într-adevăr, să se chinuiască umblând după ceva ce nu poate fi precizat sau după ceva ce n-a mai fost dobândit de nimeni înainte. Să nu fie mâhnit pentru aceasta şi să nu socotească lumea lui de aici mai bună decât lumea lui de dincolo. Cine nu are inima legată de ţelurile acestei lumi suferă mai puţin când o părăseşte. Se poate spune că două lucruri stau bine oricui: pioşenia şi cumpătarea în folosirea averii. În schimb, altele două nu stau bine nimănui: regele să-şi împartă regatul cu alţii şi bărbatul, nevasta. Primele două trăsături sunt precum focul care mistuie toate vreascurile aruncate în el, ultimele două sunt precum apa şi focul care nu pot fi în niciun fel puse laolaltă. Cel cu minte nu trebuie să-l invidieze pe cel pe care Dumnezeu l-a călăuzit în fapta sa, căci se aşteaptă de la el altceva.

Dintre pildele cu acest tâlc este şi cea a bărbatului ce se zbătea în mizerie, hămesit şi gol, încât fu silit să ceară de la rude şi prieteni, însă niciunul nu avu ce să-i ofere. Într-o noapte, pe când era în casă, văzu un hoţ care cotrobăia pe acolo. Îşi spuse: Pe Dumnezeu! Nu am în casă nimic pentru care m-aş putea teme, aşadar, hoţul n-are decât să se ostenească oricât o vrea!

Hoţului, care tot umbla încolo şi-ncoace, îi pică sub mână un hârb în care se afla ceva grâu. Hoţul îşi spuse în sine: Pe Dumnezeu! Nu-mi surâde ca truda mea din noaptea aceasta să se ducă pe pustiu. Chiar dacă mă duc în alt loc, ar fi bine să iau măcar acest grâu.

Bărbatul îşi spuse: Dacă îmi ia grâul, nu-mi mai rămâne nimic. După ce că sunt gol, o să mi se ia şi puţinul care-mi

potolea foamea. Zău! Dacă foamea se întâlnește cu goliciunea, atunci sfârșitul este moartea, fără nicio îndoială.

La acest gând, răcni la hoț și, înșfăcând un ciomag pe care-l ținea la căpătâi, nu-i lăsă hoțului nicio altă alegere în afară de a o lua la sănătoasa, lăsând acolo haina pe care pusese grâul și salvându-se doar pe el. Așa că bărbatul cel sărac rămase și cu grâul, și căpătă și o haină de îmbrăcat.

Cel cu minte nu trebuie să se bizuie pe așa ceva și să lase deoparte chibzuința și truda pentru a avea un trai mai bun și să nu aștepte să-l pricopsească întâmplarea, ajutându-l să capete fără să caute. Puțini au parte de una ca asta, cei mai mulți se ostenesc, trudesc, se străduiesc pentru binele lor pentru a dobândi ceea ce își doresc și de aceea țin la bunul câștigat, ferindu-l de pagubă, căci altminteri ar fi precum porumbița care a scos pui, însă aceștia i-au fost luați și gătuiți. Acest fapt n-a împiedicat-o însă să se întoarcă tot acolo și să scoată încă o dată pui, care i-au fost iarăși luați și gătuiți și tot așa până când a fost luată și ea și gătuită.

Se spune că Dumnezeu – înălțat fie El! – a pus fiecărui lucru hotare ce nu trebuie încălcate, căci cel care încearcă să treacă dincolo de hotarele lucrurilor s-ar putea să fie lovit de neputința de a le atinge, însă, pe de altă parte, omul nu trebuie nici să stea prea departe de ele.

Se spune despre cel care râvnește deopotrivă la lumea de aici și la lumea de apoi că viața îi este atât în folosul, cât și împotriva lui, însă cel care râvnește doar la lumea de aici, viața îi este împotrivă.

Se spune că acel ce este pe lumea aceasta trebuie să îndrepte trei lucruri și să se străduiască asupra lor: felul de a trăi, legăturile sale cu alți oameni și pomenirea frumoasă ce o lasă după el. De asemenea, se spune că alte trei lucruri nu duc la reușita unei fapte, și anume: încetineala, pierderea prilejurilor

și încrederea în vorbele oricui. De câte ori nu se întâmplă ca un om să creadă spusa cuiva, fără să știe dacă are vreun dram de adevăr în ea. Cei care fac așa sunt de trei feluri: cel care crede în ceea ce i s-a întâmplat altuia și care este atât de convins, încât ajunge să creadă că i s-a întâmplat chiar lui, cel care crede lucrurile care i s-au întâmplat, însă nu știe adevărul despre ele și cel ce crede pentru că lucrurile i se par prea încâlcite pentru a le pricepe.

Omul cu minte trebuie să se îndoiască de cel mânat de patimă, să nu primească spusa oricui ca adevăr, să nu stăruie în greșeală atunci când este tulburat și să cerceteze până i se limpezesc lucrurile și îi apare adevărul, căci altminteri va fi precum acel bărbat care se răzlețește de la drum și se afundă cu fiece pas în rătăcire. Cu cât osteneala îi va fi mai aprigă, cu atât mai departe ținta! Sau precum acel bărbat căruia i-a intrat în ochi o pleavă și l-a frecat atât, încât până la urmă l-a pierdut.

Omul cu minte trebuie să creadă în soartă și să fie foarte hotărât în ceea ce face, să le dorească oamenilor ce-și dorește și lui însuși, să nu urmărească dobândirea unui bine pentru sine prin săvârșirea unui rău împotriva cuiva. Cel ce nu face astfel va păți ceea ce a pățit acel negustor de la fârtatul său. Așadar, se povestește că un negustor avea un părtaș în ale negustoriei, împreună cu care închirie o prăvălie. Îi încolți în minte să fure una din sarsanalele pline cu marfă ale prietenului său, așa că urzi un șiretlic. Își spuse, așadar, în sine: Dacă vin aici noaptea, nu o să am siguranța că nu o să înșfac vreo sarsana sau vreo legătură de-ale mele și, fără să-mi dau seama, toată truda mea se va duce de râpă.

Așa că își luă haina de pe umeri și o aruncă peste sarsanaua pe care pusese ochii, apoi plecă acasă. După puțin timp, se întoarse și prietenul său ca să rânduiască sarsanalele și, aflând

haina tovarăşului său aruncată peste o sarsana de-a sa îşi zise: Pe Dumnezeu! Aceasta este haina părtaşului meu, nu pot să cred decât că a uitat-o, căci de ce ar fi pus-o aici? O s-o pun, aşadar, pe legătura lui, căci dacă vine înaintea mea la prăvălie, o s-o găsească acolo unde i-ar plăcea s-o găsească.

Aşadar, luă acel veşmânt şi-l aruncă peste una din sarsanalele părtaşului său şi plecă acasă. Când se făcu noapte, negustorul veni cu un bărbat căruia îi împărtăşise ce pusese la cale, făgăduindu-i şi lui o parte, ca simbrie pentru cărat. Se strecurară, aşadar, în prăvălie şi bâjbâiră prin beznă în căutarea acelui veşmânt. Cum dădură peste el, luară bocceaua de sub el şi o târâră afară, apoi, cu rândul, o cărară până acasă la el. Odată ajuns acasă, negustorul se prăbuşi, stors de vlagă. Când se lumină de ziuă, cercetă sarsanaua cărată şi, dându-şi seama de greşeala făcută, se necăji foarte tare. Plecă apoi spre prăvălie, unde-l găsi pe părtaşul său, care i-o luase înainte şi deschisese deja prăvălia. Acesta era foarte posomorât pentru că pierduse sarsanaua cu marfă: Ce urât faţă de un prieten de ispravă care mi-a încredinţat avutul său şi mi l-a lăsat în pază! Cum o să mai dau ochii cu el? Nu am nicio îndoială că o să arunce vina asupra mea. Oricum, sunt hotărât să i-o plătesc.

Când apăru împricinatul, îl întrebă de ce era aşa de cătrănit. Acesta îi răspunse: Am cercetat sarsanalele şi am văzut că ţi-am pierdut o sarsana, însă nu ştiu cum. Nu am nicio îndoială că o să dai vina pe mine, însă, oricum, sunt hotărât să ţi-o plătesc.

Vinovatul îi spuse atunci: Nu te mai necăji atâta, frate! Trădarea este cea mai urâtă faptă a omului. Viclenia şi înşelătoria nu duc la nimic bun, iar acel care se însoţeşte cu ele va fi pe veci nenorocit, căci netrebnicia lui se întoarce asupră-i. Eu sunt unul dintre cei care au uneltit, au amăgit şi au păcălit.

Negustorul celălalt îl întrebă: Cum aşa?

Atunci îi povesti de-a fir-a-păr toată tărășenia. Când isprăvi de vorbit, acesta îi spuse: Povestea ta este aidoma poveștii tâlharului și a negustorului.

Mirat, întrebă: Cum este acea poveste?

Acesta prinse a povesti: Se spune că era un negustor care avea în casă două mari vase de pământ: unul plin cu grâu, iar celălalt, cu aur. Un tâlhar, care stătea la pândă de ceva vreme, profită de faptul că într-o zi negustorul avu treabă departe de casă și intră, în lipsa lui, și se pitulă într-un cotlon. Când îi veni la îndemână, înșfăcă un vas, însă nu pe cel cu dinari, ci pe cel cu grâu, și, asudând din greu, ajunse cu el acasă. Cât se mai amărî când deschise vasul și văzu că este plin cu grâu și nu cu aur.

Negustorul trădător spuse atunci: Nu ai fost prea departe cu pilda pe care mi-ai povestit-o și nici nu ai întrecut măsura, numai că eu mi-am recunoscut vina și greșeala mea față de tine. Mi-e greu să mă gândesc că situația aceea este precum aceasta. Mie sufletul cel rău mi-a poruncit mârșăvia!

Omul nostru îi primi dezvinovățirea și nu-l mai dojeni, însă nici nu mai avu încredere în el, iar hoțul se căi amarnic de fapta sa rea și nesăbuită.

La fel, nici cititorul acestei cărți nu trebuie să aibă drept țel răsfoirea ei în căutarea zugrăvelilor care o împodobesc, ci să se aplece asupra tuturor pildelor pe care le cuprinde până la ultima, să se oprească asupra fiecărei povești, asupra fiecărei vorbe, cugetând, cu toată strădania, asupra lor, precum se întâmplă în pilda celor trei frați cărora tatăl lor le-a lăsat o mare avere, pe care au împărțit-o între ei. Cei doi fii mai mari s-au grăbit să risipească și să cheltuiască cu nemiluita, pe când prâslea, văzând risipa și nesăbuința de care dădeau dovadă frații săi, se întoarse către sine și-și spuse: O, suflete! Averea este dorită și strânsă pe felurite căi pentru ca acela ce se istovește astfel să-și mențină situația, să aibă un trai bun pe lumea aceasta, să-i fie casa

cinstită de alţii, să nu mai aibă nevoie de ce au alţii, să cheltuiască pentru rudele sale de sânge, să aibă pentru întreţinerea copiilor săi şi să le dea prisosul fraţilor săi. Cine are bani şi nu-i cheltuieşte pe ce se cuvine poate fi socotit sărac, chiar dacă trăieşte în îndestulare. Dacă-i ţine însă bine şi face cu ei ce trebuie, două lucruri nu îi vor pieri: lumea se va bizui pe el şi îl va acoperi cu laude. Când, dimpotrivă, îşi cheltuieşte banii altfel de cum arată povaţa, nu întârzie să-i risipească fără rost, rămânând doar cu mâhnirea şi părerea de rău. Aşadar, cred că ar trebui să ţin bine aceşti bani şi nădăjduiesc că Dumnezeu mă va ajuta să-i înmulţesc şi astfel fraţii mei să se înstărească iarăşi cu sprijinul meu. La urma urmei, sunt banii tatălui meu, care este deopotrivă şi tatăl lor, aşa că dacă mai întâi trebuie cheltuiţi pentru rudele de sânge, chiar şi pentru cele îndepărtate, atunci cum să nu-i împart cu fraţii mei? După ce îşi spori averea, îi chemă la el pe cei doi fraţi şi împărţi cu ei tot ce avea.

De asemenea, cititorul acestei cărţi trebuie să o cerceteze mult şi bine, fără să-l apuce plictisul, şi să caute nestematele tâlcurilor, căci nu trebuie să-şi închipuie că scopul ei este povestirea vicleşugului a două lighioane ori a taifasului la care stau un leu şi un bou, căci prin aceasta s-ar îndepărta de ţelul urmărit de ea, fiind astfel precum acel pescar care pescuia într-un golf şi care văzu într-o zi, pe înserate, o cochilie ce sclipea tare. Închipuindu-şi că are un mărgăritar în ea, lăsă de izbelişte năvodul pe care-l aruncase în mare şi în care prinsese un peşte care-l putea îndestula pentru o zi şi se aruncă el însuşi în apă ca să ia scoica. Când o deschise, văzu că este goală, neavând în ea nimic din ce îşi închipuise. Se căi că lăsase ceea ce avea în mână împins de lăcomie şi îi păru rău pentru peştele pe care îl lăsase să-i scape. A doua zi, se îndepărtă de acel loc şi-şi aruncă iarăşi năvodul. Pe când îl trăgea la ţărm,

cu un peștișor amărât în el, văzu iarăși o scoică, din cele care fac mărgăritare, însă nu o mai luă în seamă, închipuindu-și-o la fel de păguboasă, și o lăsă acolo. Peste puțin timp, trecu pe acolo un alt pescar, care o luă și găsi în ea un mărgăritar ce valora averi. La fel vor păți cei fără minte care vor privi cu nepăsare lucrurile din această carte la care ar trebui să cugete, care nu vor adăsta asupra tainelor cuprinse în tâlcurile ei, ci vor lua doar ce este vădit, fără să ia în seamă ceea ce se ascunde în adâncurile ei. Cel care își arată interesul doar pentru capitolele care stârnesc râsul este precum acel bărbat care a dat peste un pământ bun, fără de pârloage, pe care creșteau grâne sănătoase. Așa că l-a semănat, l-a udat până s-a apropiat vremea secerișului, apoi a lăsat totul de izbeliște, și a cules doar florile răsărite prin holdă și a tăiat scaieții, prăpădind astfel bunătate de recoltă și frumusețe de răsplată.

Cititorul acestei cărți trebuie să știe că ea se întemeiază pe patru țeluri: primul țel este acela că punerea ei pe limba lighioanelor necuvântătoare a avut în vedere înlesnirea citirii ei de către tinerii cei dornici de înveselire și cucerirea inimilor lor prin vicleșugurile dihăniilor. Al doilea țel este scoaterea la iveală a plăsmuirilor lighioanelor în fel și chip ca desfătare pentru inimile regilor care vor ține să se preumble prin acele închipuiri. Al treilea scop este ca în această formă să fie pe placul regilor și oamenilor de rând deopotrivă, fiind astfel din ce în ce mai mult răspândită, necăzând în uitare, ci, dimpotrivă, renăscând cu trecerea zilelor, trăgând foloase din aceasta pictorul și scribul deopotrivă. Iar ultimul scop și ultimul îl privește cu precădere pe filosoful însuși.

'Abdullāh bin al-Muqaffa' spuse: Când am văzut că persanii care tălmăciseră această carte din limba indienilor în limba persană i-au adăugat un capitol, cel al lui Burzōe, tămăduitorul, care nu pomenește nimic din ceea ce am pomenit în acest

capitol, atunci l-am alcătuit pentru cel care doreşte să-l citească şi să se bucure de ştiinţele şi foloasele pe care le cuprinde. Aşadar, gândeşte-te şi vei fi călăuzit, cu voia lui Dumnezeu – înălţat fie El!

'Abdullāh bin al-Muqaffa'

Capitolul I. Leul și boul

abšalīm, regele, îi ceru lui Baydabā[1], filosoful, șeful brahmanilor: Povestește-mi o pildă despre doi prieteni foarte apropiați între care se bagă un mincinos înșelător ce seamănă între ei dușmănie și ură.

Baydabā spuse: Dacă doi prieteni apropiați vor fi puși la încercare de către un mincinos înșelător care se va băga între ei, nu va trece mult până când o vor rupe unul cu celălalt și-și vor întoarce spatele. Dintre pildele de felul acesta este și cea petrecută în ținutul Dastāwand, unde un bărbat bătrân avea trei feciori. Când ajunseră în floarea vârstei, se puseră pe cheltuit averea tatălui lor și nu învățară niciun meșteșug prin care să câștige pentru ei înșiși vreun bun. Tatăl lor îi dojeni și le vorbi îndelung despre proasta lor purtare, spunându-le printre altele: O, feciorii mei! Cel aflat pe lumea aceasta caută trei treburi pe care nu le poate căpăta decât prin patru lucruri. Cele trei treburi sunt: traiul în îndestulare, demnitatea printre oameni și merindele pentru lumea cealaltă. Cele patru lucruri de care are nevoie ca să le atingă pe acestea trei sunt: agonisirea averii

1. Numele de *Baydabā* (în pahlavi: *Wedawaka*), care apare în textul arab, ar fi, se pare, o formă coruptă a cuvântului sanscrit *vidyāpati* (lit. „stăpânul științei"; „înțelept", „învățat"), după părerea lui Theodor Benfey (vezi nota 3, p. 202). În versiunile europene timpurii, *Baydabā* este redat prin Bidpai sau Bilpai.

în cel mai bun chip cu putinţă, o bună chivernisire a ceea ce a agonisit, înmulţirea acestei agoniseli şi cheltuirea ei pentru cele bune traiului spre mulţumirea familiei şi fraţilor, căci din aceasta va trage foloase pe lumea cealaltă. Cine pierde din vedere vreuna dintre aceste situaţii nu va ajunge să-şi mulţumească nevoile, căci dacă nu agoniseşte, nu are cu ce să trăiască. Dacă are avere şi agoniseşte, însă nu-şi chiverniseşte bine avuţia, aceasta s-ar putea isprăvi şi va rămâne sărac lipit pământului. Dacă îşi pune agoniseala la fereală şi nu o înmulţeşte, chiar dacă el consumă puţin, tot se va duce de grabă, precum *kuḥl*[1]-ul din care nu se ia decât praful de pe beţişorul de sulemenit, însă care se isprăveşte destul de repede. Dacă îşi va cheltui agoniseala fără rost, sau o va pune nelalocul ei, sau va alege greşit locurile unde s-o pună să dea roade, atunci va fi aidoma unui sărac care nu are nici pic de avere. Chiar dacă o pune la păstrare, aceasta nu înseamnă că nu poate păţi fel de fel de stricăciuni, de belele, de pricini dăunătoare precum rezervorul de apă în care apele se scurg fără încetare, însă, neavând nicio ieşire, niciun loc de dat pe dinafară, nicio răsuflătoare, apa va năvăli din el, stricându-l şi împrăştiindu-se toată, sau va ţâşni prin anume locuri, sau va plesni de tot, iar apa se va irosi fără rost.

Cum predica îi mişcă pe feciorii moşului, aceştia îşi dădură seama de binele închis în aceste vorbe şi se hotărâră să facă întocmai. Aşadar, cel mai mare dintre ei porni către un ţinut numit Mayyūn. În drumul său ajunse la un loc plin de noroi cu carul său tras de doi boi, pe numele lor Šatraba şi Bandaba[2].

1. Pudră pe bază de antimoniu, folosită pentru machierea ochilor.
2. Numele celor doi boi sunt în sanscrită: Sañjīvaka şi Naňdaka. Datorită unor posibilităţi diferite de a citi numele lor în arabă, există, în versiunile realizate după textul arab, două variante: Šanzaba şi Banzaba, pe de o parte, iar pe de altă parte, Šatraba şi Bandaba. Aceste diferenţe provin din redistribuirea a două puncte aflate deasupra literelor a 2-a şi a 3-a din cele două cuvinte: dacă cele două puncte sunt distribuite câte unul pe fiecare din cele două litere, atunci acestea se

Şatraba se înglodă în acel loc rău de tot, iar bărbatul şi cu oamenii săi îl zoriră în fel şi chip, până când fură doborâţi de atâta opintire, fără să-l poată scoate la liman. Atunci bărbatul îl lăsă acolo pe unul dintre însoţitorii săi ca să vegheze asupra lui, căci poate noroiul se va usca şi va putea astfel să se mişte în voie.

Omului care rămase în acel loc i se făcu urât şi îi fu greu să mai stea acolo, aşa că lăsă boul şi îl ajunse din urmă pe stăpânul său, căruia îi spuse că boul s-a prăpădit, adăugând: Cui i-a trecut vremea şi i-a sosit moartea, degeaba se căzneşte să se apere de lucrurile de care se teme că-i vor aduce pieirea, căci totul este în zadar, ba mai mult chiar, cazna lui s-ar putea întoarce împotrivă-i. Aşa se povesteşte despre un bărbat care se apucă să străbată o pustie bântuită de fiare sălbatice înspăimântătoare. Bărbatul era un bun cunoscător al greutăţilor acelui drum şi al spaimelor care-l învăluiau. Nici nu se afundă bine în pustie, că un lup – dintre cei mai fioroşi – i se şi puse de-a curmezişul în cale. Când bărbatul văzu că lupul se îndreaptă către el, se sperie şi se uită ba în stânga, ba în dreapta, doar-doar o afla vreun loc în care să se adăpostească de lup. Nu văzu decât un sat ce se iţea undeva după un râu. Fără să mai stea pe gânduri, se repezi către acel sat, cu lupul pe urmele sale. Când ajunse la râu şi nu găsi nicio punte, iar lupul era gata-gata să-l înhaţe, se aruncă în apă, deşi habar n-avea să înoate. Era cât

---

citesc n (ن) şi z (ز); dacă ambele puncte sunt puse doar pe prima din cele două litere, atunci acestea se citesc t (ت), respectiv r (ر). În *Kalila and Dimna*, repovestită de Ramsay Wood, Londra: Saqi, 2008, numele celor doi sunt Schanzabeh şi Bandabeh, în schimb, în versiunile turceşti, cum ar fi *Kelile ve Dimne yahut Süheil Yıldızının Nurları*, traducere de Yakup Kenan Necefzade, Istanbul, 1967, numele celor doi sunt Şetrebe şi Betrebe. Unii traducători au ignorat numele din textul arab, inventând nume noi pentru cei doi boi, aşa cum a procedat Doni, în versiunea sa italiană, în care i-a numit Chiarino şi Incoronata. În traducerea de faţă, am optat pentru formele indicate în text, deoarece aşa sunt cunoscute în tradiţia arabă.

pe ce să se înece, însă câţiva gospodari din acel sat îl văzură şi dădură în brânci ca să-l scoată de acolo. Îl scoaseră din apă după ce îşi văzuse moartea cu ochii.

După ce bărbatul se văzu pe malul celălalt, la adăpost de colţii lupului, văzu o casă stingheră şi-şi zise: O să intru în această casă pentru a mă odihni un pic.

Când intră, dădu acolo peste o ceată de tâlhari care tocmai jefuiseră, la drumul mare, un negustor, iar acum îşi împărţeau prada, iar pe bietul om voiau să-l omoare. Bărbatul, temându-se pentru viaţa sa, ieşi degrabă de acolo şi o luă drept spre sat, unde se opri şi se sprijini de un zid ca să-şi mai tragă sufletul de atâta sperietură şi oboseală. Nici nu răsuflă bine, că zidul se prăvăli peste el, omorându-l.

Stăpânul lui Šatraba spuse: Da, este adevărat ceea ce spui, căci şi eu cunosc această poveste.

În ceea ce priveşte boul, acesta izbuti să iasă din chingile noroiului şi se opri pe o pajişte din apropiere, îmbelşugată, cu multă apă şi iarbă fragedă. După ce se întremă şi mai prinse curaj, se puse pe mugit. Şi mugi din ce în ce mai tare, până ce glasul lui ajunse până la un codru din apropiere, în care se afla un leu nemaipomenit, rege peste acea parte de lume, ce era însoţit de alţi mulţi lei, lupi, şacali, vulpi, leoparzi şi tigri. Acest leu lua singur toate hotărârile, fără să se sfătuiască cu vreunul din supuşii săi. Când auzi mugetul boului, îl luă cu fiori, căci nu văzuse niciodată vreun bou şi nici nu auzise vreodată cum mugeşte, fiindcă stătea într-un loc pe care nu-l părăsea niciodată, hrana fiindu-i adusă în fiece zi de către oştenii săi. Printre cei aflaţi în jurul său erau şi doi şacali, pe numele lor Kalila şi Dimna, isteţi, şcoliţi şi bine şlefuiţi.

Într-o bună zi, Dimna îl întrebă pe fratele său, Kalila: Frate, care o fi treaba cu leul de stă numai într-un loc fără să se ducă încolo şi-ncoace?

Kalila îi răspunse: Care este treaba ta de te întrebi aşa ceva. Noi stăm la poarta regelui nostru şi luăm ceea ce iubeşte şi

lăsăm deoparte ceea ce urăşte. Noi nu avem rangul care ne-ar îngădui să tălmăcim vorbele regilor şi să le cercetăm treburile. Aşa că stăpâneşte-te şi ţine minte că acela care se bagă în vorbe sau fapte care nu-l privesc păţeşte ceea ce a păţit maimuţa cu dulgherul.

Dimna întrebă: Şi cum s-a întâmplat aceasta?

Kalila îi răspunse: Se povesteşte că o maimuţă a văzut un dulgher care despica o scândură, stând călare pe ea. După ce o despică de un cot, bagă în despicătură o pană ca să ţină cele două părţi depărtate. În acest timp maimuţa privea la el şi îi plăcu tare mult ceea ce văzu. Când dulgherul plecă într-ale lui, sări şi se bagă unde nu trebuia, încălecând pe scândură cu faţa spre pana de lemn şi cu coada atârnându-i prin despicătură. Scoase pana, iar scândura se îmbucă, prinzându-i coadă într-o cumplită strânsoare ce o făcu aproape să cadă în nesimţire de atâta durere. Mai mult decât atât, când dulgherul se întoarse şi o găsi acolo, îi trase şi el o mamă de bătaie, mult mai cumplită decât ceea ce păţise cu scândura.

Dimna spuse: Am auzit şi eu ceea ce ai povestit. Ştiu că cel ce se apropie de regi nu se apropie ca să-şi pună burta la cale, ci se apropie de ei ca să-şi bucure prietenii şi să-şi batjocorească duşmanii, căci sunt unii oameni fără pic de bărbăţie, care se bucură pentru puţin şi se mulţumesc cu mai nimic, precum câinele care se bucură de un os gol care i se aruncă, pe când oamenii cu bărbăţie şi tărie nu sunt convinşi cu puţin şi nici nu se mulţumesc cu ceva care nu se ridică la înălţimea pretenţiilor lor, precum leul care se năpusteşte asupra unui iepure, însă dacă vede o cămilă, îl lasă de izbelişte şi se repede asupra cămilei. Nu vezi oare cum câinele dă din coadă chiar dacă i se aruncă un colţ uscat de pâine, pe când elefantul, care-şi cunoaşte prea bine puterea, chiar dacă i se dă fân din cel bun, tot nu se apucă de mâncat până când nu este mângâiat pe faţă şi răsfăţat în fel şi chip. Cel care a trăit în îndestulare, având în grijă familia şi

pe fraţii săi, chiar dacă viaţa îi va fi scurtă, el va fi trăit o viaţă lungă; dacă trăieşte în strâmtorare, puţinătate şi renunţări pentru el şi ai lui, chiar şi cel îngropat este mai viu decât el; cel care trudeşte doar pentru burta lui, fiind mulţumit de aceasta şi lăsând totul deoparte în afară de aceasta, se numără printre dobitoace.

Kalīla spuse: Am înţeles ce-ai spus! Bagă la cap! Află că fiecare are rangul şi puterea sa. Dacă are rangul la care ţinea să ajungă, are tot dreptul să fie mulţumit. Noi nu avem un rang care să ne ştirbească în vreun fel situaţia în care ne aflăm.

Dimna spuse: Rangurile se împotrivesc unele altora, având ca punct comun măsura bărbăţiei. Omul este înălţat de bărbăţia sa de la un rang umil la unul înalt, iar acela căruia îi lipseşte bărbăţia este pogorât de la un rang înalt la unul umil. Urcuşul către un rang stimat este anevoios, coborâşul însă este foarte uşor, precum se întâmplă cu pietroiul cel greu: este istovitor să-l ridici de la pământ pe umăr, însă punerea lui pe pământ este lesnicioasă. Avem tot dreptul să ne dorim ranguri care sunt deasupra noastră şi să căutăm să ajungem la ele prin puterea noastră, însă dacă nu putem, atunci să ne mulţumim cu rangul nostru, pe care nu avem cum să-l schimbăm.

Kalīla întrebă: Aşadar, ce ai de gând să faci?

Dimna spuse: Vreau să mă pun în calea leului cu primul prilej, pentru că mi s-a dovedit că este slab la cuget şi în această situaţie s-ar putea să mă pot apropia de el şi să obţin un rang mare.

Kalīla întrebă: Şi cum o să ştii că leul este buimac?

Dimna spuse: Prin simţ şi prin cuget o să-mi dau seama de acest lucru. Omul care cugetă ştie în ce stare se află tovarăşul său şi ce-l roade doar din felul lui de a se purta şi după chipul său.

Kalīla spuse: Şi cum nădăjduieşti să capeţi un rang pe lângă leu, atâta vreme cât nu eşti în cercul sultanului şi nici nu ştii cum să-l slujeşti?

Dimna spuse: Bărbatul tare şi puternic nu este doborât de către povara cea grea, chiar dacă nu este obişnuit să care. Bărbatul slab nu este în stare de aşa ceva, chiar dacă aceasta este meseria sa.

Kalîla spuse: Sultanul nu-i caută în mărinimia sa pe cei plini de virtute, ci îi preferă pe cei aflaţi pe lângă el. Se spune că sultanul este în această privinţă precum viţa-de-vie care nu se agaţă de cel mai falnic copac, ci de cel care-i este mai aproape. Aşadar, cum nădăjduieşti într-o demnitate pe lângă leu, atâta vreme cât nu eşti în apropierea sa?

Dimna spuse: Am priceput toate vorbele tale şi am pătruns tâlcul a ceea ce ai spus. Tu eşti lipsit de făţărnicie, însă află că cine este lângă sultan şi nu este acela locul său nu este precum cel care se apropie de el venind din depărtare, căci acesta are tot dreptul şi toată stima. Eu caut să ajung la locul lor prin truda mea. Se spune că nu strârmăceşte[1] la poarta sultanului decât acela care nu mai are pic de îngâmfare, care poate îndura nenorocirile, îşi poate stăpâni furia, se înconjoară cu oameni şi păstrează bine orice taină. Dacă izbuteşte toate acestea, atunci îşi va atinge ţinta dorită.

Kalîla spuse: Să zicem că ai ajuns la leu, care vor fi sorţii tăi de izbândă pe lângă el, tu, cel care nădăjduieşte să capete un rang, o mare demnitate de la el?

Dimna spuse: Dacă m-aş apropia de el şi i-aş cunoaşte purtările, l-aş însoţi în ceea ce urmăreşte şi l-aş contrazice foarte puţin. Dacă doreşte ceva care în sine este bun, atunci i l-aş zugrăvi şi mai frumos, l-aş ajuta să aibă răbdare ca să-l obţină şi i-aş face cunoscute părţile bune şi folositoare pe care le cuprinde, l-aş încuraja ca să ajungă la el, aşa încât bucuria să-i fie sporită. Dacă doreşte ceva de ale cărei părţi dăunătoare şi

1. A strârmăci = a-şi face de lucru pentru a fi băgat în seamă.

urâte se teme, atunci îi voi arăta răul şi urâtul din el şi îl voi înştiinţa despre folosul şi frumosul pe care îl lasă deoparte aşa cum o să mă pricep. Prin aceasta, nădăjduiesc să cresc în rang pe lângă leu şi să vadă în mine ceea ce nu vede în alţii. Cel şcolit şi blând, dacă vrea, poate să facă din adevăr deşertăciune şi din deşertăciune adevăr, precum pictorul îndemânatic care zugrăveşte pe pereţi chipuri care par să iasă, deşi ele nu ies, şi altele care par să intre, deşi nu intră. Aşadar, dacă îşi va da seama de ceea ce am şi i se va dovedi buna mea cugetare, va căuta să mă preacinstească şi să mă apropie lui.

Kalîla spuse: Fie că spui aşa, fie că spui altminteri, eu mă tem pentru tine din pricina sultanului, căci tovărăşia lui este primejdioasă. De altfel, învăţaţii au spus că faţă de trei lucruri nu îndrăzneşte să se apropie decât cel aflat în mare tulburare şi de care scapă zdraveni doar puţini, şi acestea sunt însoţirea sultanului, iar celelalte două: femeile în aşternut şi băutul otrăvii pentru a-i încerca puterea. Tot învăţaţii îl asemuiesc pe sultan cu un munte greu de urcat pe care sunt roade din cele bune, giuvaeruri din cele preţioase, leacuri din cele folositoare, însă unde îşi au bârlog lei, şi tigri, şi lupi şi alte primejdii înspăimântătoare. Urcuşul este greu, iar adăstatul acolo, şi mai greu.

Dimna spuse: Este adevărat tot ceea ce ai spus, numai că acela care nu înfruntă grozăviile nu ajunge nici la lucrurile dorite, iar cel ce lasă treaba prin care ar obţine ceea ce are nevoie de frică să nu păţească ceva nu este de nădejde. Se spune că sunt trei lucruri pe care nu le poate dovedi nimeni fără un ajutor ce-i vine din măreţia primejdiei: însoţirea sultanului, negoţul pe mare şi înfruntarea duşmanului. Învăţaţii spun că bărbatul virtuos şi înţelept nu trebuie să fie văzut decât în două locuri care i se potrivesc, şi anume în preajma regilor, pus la mare cinste, sau împreună cu preacredincioşii, rugându-se, precum elefantul ale cărui frumuseţe şi strălucire nu pot fi decât în două locuri, ori în sălbăticie, ori călărit de regi.

Kalila spuse: Dumnezeu să-ţi dea numai bine în ceea ce te-ai hotărât să faci!

Dimna porni apoi la drum şi intră la leu, dinaintea căruia se aruncă cu faţa la pământ, dându-i tot onorul. Leul le spuse celor câţiva care stăteau în jurul său: Cine este acesta?

Răspunseră: Cutare, fiul lui cutare.

Spuse: L-am cunoscut pe tatăl său.

Apoi îl întrebă: Pe unde eşti?

Răspunse: Sunt încă agăţat de poarta regelui în nădejdea că va ivi vreo treabă în care să-i pot arăta regelui ceea ce pot. La porţile regilor sunt multe treburi care au nevoie chiar şi de cel bicisnic, căci nimeni, cât ar fi de neînsemnat, nu este chiar nefolositor, până şi băţul aruncat pe jos poate fi de folos, aşa că omul îl ia ca să-i fie unealtă la nevoie.

Când leul îl auzi pe Dimna vorbind astfel, îi plăcu până peste poate şi îşi închipui că este doldora de sfaturi şi de păreri, aşa că le zise celor din jurul său: Bărbatul nobil şi viteaz nu este pomenit nicăieri şi are un rang umil, căci rangul său urcă şi coboară precum o flacără pe care o aprinde cineva.

Când Dimna îşi dădu seama că leul îl place, zise: O, rege! Supuşii vin la poarta ta nădăjduind ca tu să afli despre preaplinul ştiinţei lor. Se spune că întâietatea se vede în două treburi: întâietatea luptătorului asupra altui luptător şi întâietatea învăţatului asupra altui învăţat. Mulţimea de ajutoare, dacă nu au ştiinţa lucrurilor, s-ar putea să dăuneze treburilor, căci o treabă nu izbuteşte mulţumită mulţimii de ajutoare, ci a priceperii acestora, precum cel care cară un pietroi greu, care îl omoară, fără să-i găsească vreo valoare, sau ca bărbatul care are nevoie de cozi de topor şi nu are ce face cu trunchiurile de curmal, oricât de multe ar fi. Tu, acum, mărite rege, ai dreptate să nu dispreţuieşti bărbăţia şi iscusinţa pe care le afli la un bărbat de rang mic, căci cel mic şi neînsemnat poate deveni măreţ precum coarda care se ia de la o vietate moartă şi se face

din ea un arc care-i mult mai vrednic de cinstire şi pe care-l ţin în mână regi şi au nevoie de el la vreme de restrişte şi de desfătare.

Dimna a vrut astfel să le arate tuturor că preacinstirea pe care o căpătase de la rege este doar pentru isteţimea, bărbăţia şi mintea cu care fusese dăruit, căci mai înainte înţeleseseră că aceasta s-ar datora faptului că leul l-a cunoscut pe tatăl său, şi le spuse: Sultanul nu-şi apropie pe cineva doar fiindcă tatăl său i-a fost aproape şi nici nu îndepărtează pe cineva doar pentru că i-a fost departe, ci trebuie să se uite la ce are fiecare. Nimic nu-i mai apropiat omului decât propriul său trup, însă când acesta se îmbolnăveşte, făcându-l să sufere, poate fi tămăduit doar cu un leac adus de departe.

Când Dimna isprăvi de rostit aceste vorbe, regele, copleşit de încântare, îi răspunse preacinstindu-l cu mărinimie, apoi le spuse celor aşezaţi în jurul său: Sultanul nu trebuie să-i lase pe cei îndreptăţiţi nerăsplătiţi. Oamenii sunt de două feluri: unul rău, care este precum cel ce calcă o năpârcă şi aceasta nu-l muşcă şi atunci, dezamăgit că nu l-a socotit demn de a-l muşca, o mai calcă o dată ca să-l muşte; şi altul uşor, precum santalul cel rece, pe care dacă-l freci prea mult, se încinge şi face rău.

Apoi Dimna începu să se simtă în largul său în prezenţa leului şi să se retragă cu el la taifas. Într-o astfel de zi îl întrebă pe leu: Văd că regele stă într-un singur loc din care nu pleacă niciodată. Care este pricina?

Când tocmai începuseră această discuţie, Šatraba scoase un muget îngrozitor, care îl înfioră pe leu, însă nu-i spuse nimic lui Dimna de ceea ce simţise. Dimna însă îşi dădu seama că acel glas îl băgase pe leu în sperieţi. Îl întrebă: Regele s-a înfiorat la auzul acestui glas?

Acesta îi răspunse: Nimic nu-mi dă fiori, în afară de acest glas.

Dimna spuse: Nu este de demnitatea regelui să-şi părăsească locul din pricina unui glas. Învăţaţii spun că nu toate glasurile sunt ceea ce par a fi.

Leul întrebă: Cum aşa?

Dimna spuse: Se povesteşte că o vulpe a intrat într-o pădure în care era o tobă agăţată într-un copac şi ori de câte ori bătea vântul şi zbânţuia crengile, acestea plesneau toba care răsuna în toată pădurea. Vulpea, auzind acea hărmălaie înspăimântătoare, se îndreptă către locul cu pricina şi, când văzu acea arătare uriaşă, fu convinsă că are în faţă o grămadă de carne şi grăsime. Aşa că se năpusti asupra tobei şi o sfâşie, însă nu găsi nimic. Văzând că este goală, îşi zise: Cele mai fără de rost lucruri fac cea mai înfricoşătoare hărmălaie. Ţi-am povestit această pildă ca să ştii că acest glas care ne-a înspăimântat, când vom ajunge la el, o să vedem că este mult mai puţin însemnat decât ne-am închipuit. Dacă regele doreşte să mă trimită să văd ce este, iar el să stea liniştit la locul său, până mă întorc cu lămurirea acestui glas...

Regele se învoi pe dată şi-i îngădui să plece către locul de unde venea acel glas. Dimna porni, aşadar, către locul în care se afla Šatraba.

După ce Dimna se despărţi de leu, acesta prinse să cugete la toată tărăşenia şi-l cuprinseră păreri de rău că l-a trimis pe Dimna acolo unde l-a trimis. Îşi spuse atunci în sinea sa: Nu am făcut bine că m-am încredinţat lui Dimna şi i-am dezvăluit taina mea, căci el zăcea pe la poarta mea. Cel care vine la poarta regelui vine fie pentru că nu a mai fost chemat de mult fără să aibă vreo vină în aceasta, sau a fost oprimat de către sultan, sau vine să-şi ia vreo răsplată din lăcomie, sau a dat de vreo belea şi se află la ananghie, din care nu-l poate scoate nimeni, sau a săvârşit vreo faptă rea şi se teme că va fi pedepsit, sau vrea ceva din care regele să tragă ponoasele, iar el foloasele,

sau se teme ca nu cumva asupra vreunui lucru care-i prieşte să se abată vreo nenorocire, sau s-a purtat blajin cu un duşman al regelui la vreme de război. Aşadar, regele nu trebuie să se zorească să stea la taifas cu aceştia sau să aibă încredere în ei. Dimna este isteţ, şcolit şi zăcea pe la poarta mea nebăgat în seamă, ceea ce l-ar putea face să mă pizmuiască, să mă trădeze sau să-i dea o mână de ajutor duşmanului meu de vreme ce acum îmi cunoaşte slăbiciunea. S-ar putea să-l găsească pe cel ce mugeşte mult mai puternic decât mine şi să-l dorească pe el în locul meu, să pună ceva la cale cu el împotriva mea.

Apoi se ridică de unde stătea şi făcu câţiva paşi când îl zări pe Dimna venind către el, aşa că se îmbună şi se întoarse la locul său.

Dimna intră la leu care îl întrebă: Ce ai făcut? Ce ai văzut?

Dimna îi răspunse: Am văzut un bou. El este cel ce scoate mugetele pe care le-am auzit.

Leul întrebă: Cât este de puternic?

Dimna răspunse: N-are vână! M-am apropiat de el şi am vorbit aşa, ca de la egal la egal, şi nu mi-a făcut nimic.

Leul spuse: Să nu te laşi înşelat de aceasta şi nici să-l desconsideri, căci vântul cel tare nu nimiceşte iarba cea firavă, în schimb doboară curmalii cei înalţi şi copacii cei falnici.

Dimna spuse: Nu te teme din partea lui de nimic şi nici nu te va copleşi în vreun fel. Eu ţi-l aduc şi ţi-l fac rob ascultător şi supus.

Leul spuse: Fie aşa cum zici tu!

Dimna porni pe dată către bou, iar când ajunse la el, îi spuse cu siguranţă de sine: Leul m-a trimis la tine ca să i te aduc şi mi-a poruncit că, dacă tu te grăbeşti să-i dai ascultare, să te liniştesc în ceea ce priveşte păcatul tău de a fi întârziat în a merge la el şi de a fi neglijat întâlnirea cu el, iar dacă tărăgănezi iarăşi să mergi la el, atunci trebuie să mă întorc degrabă şi să-l înştiinţez.

Šatraba întrebă nedumerit: Cine este acest leu care te-a trimis după mine, unde este şi ce hram poartă?

Dimna spuse: El este regele fiarelor şi stă în cutare loc, fiind înconjurat de puzderie de oşteni din stirpea lui.

Šatraba se sperie când auzi de leu şi de fiare. Spuse: Dacă tu te pui chezaş că nu voi păţi nimic, voi veni cu tine.

Dimna îl asigură cât putu că nu i se va întâmpla nimic rău şi când boul căpătă încredere, plecară amândoi şi intrară la leu, care îl primi foarte bine pe bou şi îi zise prietenos: Când ai poposit în aceste ţinuturi şi ce te-a împins să vii pe aici?

Šatraba prinse a-i povesti cele petrecute. Leul îi spuse: Intră în suita mea şi stai mereu pe lângă mine, iar eu te voi cinsti pe măsură.

Boul îi mulţumi, urându-i sănătate şi făcând o plecăciune adâncă. După aceea, leul şi-l luă ca sfetnic apropiat, îl cinsti şi se desfătă împreună cu el. La scurt timp, îi dezvălui toate tainele sale şi îi cerea sfatul în toate treburile. Cu cât treceau zilele, cu atât îi plăcea şi mai mult de el şi cu atât dorea să fie mereu împreună, aşa că deveni cel mai apropiat lui dintre toţi sfetnicii.

Când Dimna văzu că boul a devenit mai apropiat de leu decât el şi decât toţi ceilalţi şi că i-a devenit tovarăş de sfat în clipele de singurătate şi de desfătare, îl prinseră o pizmă îngrozitoare şi o furie nemaipomenită. Aşadar, se duse şi se plânse fratelui său, Kalîla: Nu te minunezi, frate, de neputinţa mea, ca faptă, minte, părere, în ceea ce i-ar folosi leului? Eu mi-am neglijat propriul interes şi i-am adus leului un bou, care m-a dat la o parte din locul pe care-l aveam.

Kalîla spuse: Ţi s-a întâmplat întocmai precum acelui călugăr.

Dimna întrebă mirat: Şi ce i s-a întâmplat?

Kalîla răspunse: Se povesteşte că un călugăr a fost firitisit de către un rege cu un strai scump pe care un hoţ, văzându-l, a poftit pe dată la el. Acesta se înfiinţă la călugăr şi-i zise:

Aş vrea să-ţi ţin de urât şi astfel o să am prilejul să învăţ multe de la tine.

Călugărul îi îngădui să stea cu el. Din acea zi, îl însoţea peste tot, făcând ceea ce făcea şi călugărul şi intrându-i pe sub piele prin blândeţea cu care-l slujea, până când i se ivi prilejul să înhaţe acel veşmânt şi să se facă nevăzut cu el cu tot. Când călugărul îşi căută veşmântul, îşi dădu seama că însoţitorul său i-l luase, aşa că porni către unul dintre târgurile din apropiere ca să-l caute. În drumul său, trecu pe lângă doi cerbi care se împungeau de zor, cu sângele şiroind. O vulpe veni şi se apucă să linchească sângele scurs. În timp ce era cufundată în înghiţirea sângelui, cei doi cerbi se năpustiră asupra ei şi o împunseră până o omorâră. Călugărul merse mai departe până pătrunse în acel târg în care nu găsi unde să înnopteze decât în casa unei femei. Se duse, aşadar, la casa acesteia şi îi ceru găzduire. Femeia avea o slujnică năimită cu simbrie, îndrăgostită de un bărbat pe care voia să-l ia de soţ. Cum aşa ceva ar fi păgubit-o pe stăpâna ei, aceasta puse la cale să-l omoare chiar în noaptea aceea, când îl găzduise pe călugăr. Când bărbatul a venit, îi dădu să bea vin până când se îmbătă şi adormi lângă slujnică. Când fură cuprinşi de somn, luă otrava pe care o pusese într-o trestie ca să o sufle în dosul bărbatului. Când se apucă să facă acest lucru, un vânt din dosul bărbatului i-o luă înainte şi întoarse otrava din drum, băgându-i-o pe gât. Femeia căzu moartă pe loc în văzul şi auzul călugărului.

Când văzu toate acestea, călugărul părăsi casa şi căută o alta. Fu găzduit de un pantofar ce i-o înfăţişă pe nevastă-sa, căreia îi spuse: Vezi de acest călugăr! Dă-i toată cinstirea cuvenită musafirului, slujeşte-l cum trebuie, că pe mine m-a poftit un prieten la el la o băută.

Aşadar, bărbatul plecă într-ale lui, iar femeia, având un ibovnic cu care-i făcea legătura soţia bărbierului, trimise după aceasta şi îi ceru să-l înştiinţeze pe ibovnic de lipsa soţului ei

de acasă: Soţul meu s-a dus să bea cu un prieten şi nu se va întoarce decât beat turtă, aşa că du-te la iubitul meu şi spune-i să vină degrabă. Ibovnicul veni şi se aşeză în faţa porţii, aşteptând să primească îngăduinţa de a intra. În acest răstimp, se întoarse şi pantofarul, beat ca de obicei; dând peste acel bărbat în faţa porţii, îl năpădi îndoiala şi, ros de mânie, intră la nevastă, pe care o snopi în bătaie, apoi o legă de stâlpul casei şi se duse la culcare fără să-i pese. Femeia bărbierului veni să-i spună că bărbatul a venit demult şi că aşteaptă în faţa porţii.

Pantofăreasa îi spuse: Dacă vrei să-mi faci un bine, atunci dezleagă-mă şi lasă-te legată în locul meu ca să mă pot duce la iubit. Hai, că o să mă întorc degrabă.

Nevasta bărbierului se învoi pe loc, o dezlegă şi se lăsă legată în locul ei. Pantofarul se trezi înainte de întoarcerea nevestei sale şi prinse s-o strige pe nume. Nevasta bărbierului tăcu chitic, de teamă ca vocea ei să nu dea la iveală toată tărăşenia. Acesta nu se lăsă şi o mai strigă încă o dată şi, cum nu primi niciun răspuns, se mânie până peste poate şi, apucând un brici, se năpusti asupra ei şi-i tăie nasul, pe care i-l puse în mână, spunându-i, convins că este nevasta sa: Ia-l şi dă-i-l în dar ibovnicului tău. După aceea, veni şi nevasta pantofarului şi văzu ce i-a făcut soţul ei nevestei bărbierului şi se gândi să i-o coacă acestuia. Aşadar, o dezlegă, iar ea plecă iute acasă, cu nasul tăiat. Şi toate se petrecură în văzul şi auzul călugărului.

După aceea, nevasta pantofarului se puse pe înălţat rugi fierbinţi împotriva soţului care a oropsit-o în aşa hal, apoi ridică vocea şi-l strigă: Măi destrăbălatule, nesăbuitule, scoală-te! Uite ce mi-ai făcut tu şi ce a făcut bunul Dumnezeu în mila sa nemăsurată! Mi-a pus nasul la loc, zdravăn aşa cum a fost.

Soţul se sculă, aprinse opaiţul şi o privi cu mirare, căci, într-adevăr, nasul era la locul lui! Atunci îi ceru iertare şi se căi amarnic pentru păcatul ce-l făptuise şi se rugă ca Domnul să-l miluiască.

În acest timp, nevasta bărbierului se întorsese acasă şi se gândea cu disperare să găsească o dezvinovăţire în faţa soţului şi a rudelor pentru nasul tăiat şi să şteargă orice nelămurire.

La mijitul zorilor, bărbierul se sculă şi îi porunci nevestei sale: Adu-mi lădiţa cu scule, căci vreau să mă ocup de îngrijirea unor urechi şi nasuri.

Femeia îi aduse un simplu brici. Văzându-l, îi spuse: Adu lădiţa cu tot ce este în ea!

Femeia îi aduse tot acel brici. După ce se repetă de câteva ori acelaşi lucru, îşi ieşi din fire şi, apucând briciul, îl aruncă în ea.

Femeia se aruncă îndată pe jos, urlând cât o ţinea gura: Au, nasul, nasul!

Şi o ţinu aşa într-o zarvă, până ce se adunară toţi ai casei şi, văzând-o în halul acela, îl înşfăcară pe dată pe bărbier şi-l duseră la cadiu.

Cadiul îl întrebă: Ce te-a împins să-i tai nasul nevestei tale? Şi cum bărbatul nu izbuti să îngaime nicio pricină, cadiul hotărî să fie judecat după Legea Talionului[1]. Tocmai când erau cât pe ce să pună în faptă această lege, veni călugărul, care făcu câţiva paşi înaintea cadiului şi-i spuse: O, mărite judecător! Să nu te înceţoşeze această treabă! Nu tâlharul este cel care m-a furat, nu cerbii au omorât vulpea, nu otrava a răpus-o pe acea stricată, nu bărbierul a tăiat nasul nevestei sale, ci noi amândoi am făcut toate acestea, nu-i aşa? Mirat, cadiul îi ceru să-i deslu-şească cele spuse. După ce călugărul depănă de-a fir-a-păr toată povestea, cadiul porunci ca bărbierul să fie slobozit.

Dimna spuse: Am auzit şi eu această poveste, care este asemănătoare cu a mea. S-ar putea cumva ca nimeni să nu-mi

1. Legea Talionului, aplicată în vechime la unele popoare, prevede o pedeapsă identică prejudiciului adus (denumirea vine din latinescul *talio* < *talis* – „la fel"). Această lege mai este cunoscută şi prin sintagma „ochi pentru ochi" (în ebraică: *'ayn tahat 'ayn*), menţionată în Biblie (Exodul 21:22–25, Leviticul 24:19–21 etc.).

fi făcut vreun rău, ci eu însumi să mi-l fi făcut în această situaţie?

Kalila spuse: Tu ce părere ai şi ce intenţionezi să faci?

Dimna spuse: Astăzi nu mai nădăjduiesc că voi căpăta vreo demnitate mai mare pe lângă leu decât aceea pe care am avut-o, însă încerc să ajung măcar la ceea ce am fost. Trei lucruri merită să fie cercetate de cel care are minte şi să le consacre toată străduania sa: să cerceteze foloasele şi ponoasele din trecut ca să se poată păzi de ponoasele pe care le-a suferit şi să nu mai aibă de-a face cu ele şi altă dată şi să caute foloasele pe care le-a avut şi să se străduiască să ajungă din nou la ele, apoi să cerceteze foloasele şi ponoasele pe care le are în această clipă, ca să se aplece asupra foloaselor şi să fugă cât mai departe de ponoase, şi, în sfârşit, să cerceteze ceea ce ar avea, în viitor, ca foloase pe care şi le doreşte şi ca ponoase de care se teme ca să ajungă la ceea ce doreşte şi să se apere de ceea ce-i este teamă prin propria sa trudă. Eu, când stau şi-mi cercetez dorinţa de a mă întoarce la ceea ce am fost, precum şi pricina din care mi-am pierdut această demnitate, nu găsesc altă cale decât de a-l lucra pe acest mâncător de iarbă în aşa fel încât să-l îndepărtez din viaţa aceasta. Dacă izbutesc să-l despart de leu, o să-mi revină rangul pe care l-am avut şi aceasta s-ar putea să fie spre binele leului, a cărui apropiere peste măsură de bou îi poate aduce multe neplăceri.

Kalila spuse: Eu nu văd nicio neplăcere pe care leul ar putea-o avea din pricina locului pe care-l ocupă boul pe lângă el.

Dimna spuse: Şase lucruri vin să strice ţinuta sultanului: însingurarea şi zâzania, patima şi bădărănia, vremea de restrişte şi samavolnicia. Prin însingurare se înţelege îndepărtarea lui de ajutoarele de nădejde, de sfetnicii şi oamenii de stat limpezi la cuget, chezaşi ai tihnei şi siguranţei, lăsându-i cu totul la o parte. Prin zâzanie se înţelege războirea lui cu oamenii, provocarea de lupte şi de neînţelegeri între ei. Prin patimă se

înţelege jinduiala neostoită după femei, după taclale, după desfătare, după băutură, după vânătoare şi după altele aşijderea lor. Prin bădărănie se înţelege o purtare crudă în care limba devine slobodă la înjurături şi mâna la plesnit, purtări cu totul nelalocul lor. Prin vreme de restrişte se înţelege acel timp în care oamenii sunt loviţi de nenorociri precum molima ce dă în dobitoace, lipsa roadelor, năvălirile duşmanilor şi altele asemenea. Prin samavolnicie se înţelege purtarea aspră în locul celei blânde şi a celei blânde în locul celei aspre. Dragostea peste măsură a leului faţă de bou m-a făcut să-ţi pomenesc că aceasta s-ar putea să-i aducă multe belele.

Kalīla spuse: Cum ai putea să-l dovedeşti pe bou de vreme ce el este mult mai tare decât tine, mai la cinste pe lângă leu faţă de tine, mult mai de ajutor lui decât tine?

Dimna spuse: Nu te uita la micimea mea, la slăbiciunea mea, căci lucrurile nu ţin nici de slăbiciune şi nici de putere, nici de micimea şi nici de mărimea hoitului. S-ar putea ca cel mic şi firav să izbutească prin isteţime şi chibzuinţă ceea ce nu pot face mulţi dintre cei puternici. Nu ai aflat povestea acelui corb slab care a izbutit să răzbească ditamai şarpele fioros – dintre cei uriaşi şi negri – şi l-a omorât?

Kalīla întrebă mirat: Şi cum s-au întâmplat toate acestea?

Dimna spuse: Se povesteşte că un corb îşi făcuse cuib într-un copac pe un munte, având în vecinătate vizuina unui şarpe negru. Aşadar, atunci când corbul ar fi scos pui, acesta s-ar fi strecurat până la cuib şi i-ar fi mâncat. La acest gând, corbul nu mai avu linişte. Într-o zi se plânse unui şacal, prieten de-al lui, căruia îi spuse: Aş vrea să-ţi cer sfatul într-o treabă care mă macină.

Îi răspunse: Ce treabă?

Corbul prinse a i se destăinui: M-am hotărât să mă duc la acel şarpe negru pe când doarme şi să-i ciugulesc ochii, lăsându-l fără vedere, ca să-mi găsesc liniştea din partea lui.

Şacalul spuse: Nu este o cale tocmai bună. Trebuie să cauţi ceva prin care să-l nenoroceşti pe şarpe fără ca tu să ai de suferit şi fără să fii nicio clipă primejduit. Bagă de seamă să nu fii precum bâtlanul care a vrut să-i vină de hac racului, însă acesta i-a venit lui de hac.

Corbul întrebă: Cum de s-a întâmplat aşa ceva?

Şacalul spuse: Se povesteşte că un bâtlan se cuibărise într-un stufăriş doldora de peşte, unde trăi mult şi bine, până când îl ajunse bătrâneţea. Cum nu mai putu prinde peşte, foamea şi deznădejdea prinseră a-l încolţi. Posomorât, se aşeză să cugete pentru a găsi vreo cale de a ieşi din strâmtoarea în care se afla. Cum stătea aşa pe gânduri, trecu pe lângă el un rac care, văzându-l în halul acela de posomorală, se apropie şi îl întrebă: O, tu, zburătorule! De ce mi-e dat să te văd aşa de mâhnit?

Bâtlanul îi răspunse: Cum să nu fiu mâhnit dacă am trăit aici atâta vreme, prinzând peşte, iar astăzi mi-a fost dat să văd doi pescari care treceau pe aici, unul spunându-i celuilalt: Am văzut prin aceste locuri mult peşte. Să-i prindem unul câte unul. Celălalt îi răspunse: Eu am văzut într-un loc anume mult mai mult peşte decât aici. Hai să mergem acolo şi după ce îl isprăvim venim şi aici şi-l adunăm pe tot. Am înţeles atunci că dacă dau gata tot peştele de acolo, vor veni şi în acest stufăriş şi vor prinde până la ultimul peşte, ceea ce va însemna sfârşitul meu, capătul zilelor mele. Racul nu mai stătu nicio clipă locului, ci se duse la obştea peştilor şi-i înştiinţă de cele auzite.

Peştii veniră degrabă la bâtlan să-i ceară sfatul: Am venit la tine să ne sfătuieşti, căci cel ce are minte nu se dă în lături să se sfătuiască cu duşmanul său.

Bâtlanul spuse: Eu n-am nicio putere în faţa marilor pescari şi nu ştiu ce voi face, în afară de a mă duce la o baltă din împrejurimi, cu ape bogate, peşte mult şi stufăriş des. Dacă şi voi v-aţi putea muta acolo, aţi avea parte de bine şi de bunăstare.

Peştii îi ziseră: Singura noastră nădejde pentru a face aşa ceva eşti doar tu. Aşa ajunse bâtlanul ca în fiece zi să ia doi peşti cu care zbura undeva pe o colină, unde îi înfuleca.

Într-o bună zi, pe când veni să-i ia pe cei doi peşti, se trezi cu racul, care-i spuse: Şi mie mi-e frică să mai stau aici, mi-e foarte greu să mai rămân, aşa că te rog să mă duci şi pe mine la acel heleşteu.

Bâtlanul îl prinse în cioc şi zbură cu el până ce ajunse deasupra acelei coline unde înfuleca de obicei peştii. Când racul se uită în jos şi văzu mulţimea aceea de oase de peşte albind în zare, pricepu pe dată că bâtlanul este făptaşul şi că o să-l aştepte aceeaşi soartă şi pe el.

Atunci îşi zise în sinea sa: Dacă cineva îşi întâlneşte duşmanul chiar în locurile unde îşi poate afla pieirea, chiar dacă se împotriveşte sau nu, este de datoria lui să lupte pentru el, pentru a-şi salva viaţa.

Şi cu acest gând, îl prinse pe bâtlan de gât cu cleştii şi-l sugrumă până la ultima suflare, scăpând astfel de el şi întorcându-se teafăr la obştea peştilor, cărora le povesti toată tărăşenia.

Ţi-am povestit această istorioară ca să ştii că unele şiretlicuri se pot întoarce împotriva celor care le-au pus la cale, însă eu o să-ţi arăt o cale de a zdrobi şarpele fără să fii primejduit deloc, ba dimpotrivă, vei scăpa teafăr, neatins.

Corbul întrebă: Cum o să fac?

Şacalul îi spuse: Porneşti în zbor şi te uiţi cu luare-aminte ca să vezi podoabe de-ale femeilor. Cum le-ai văzut, cum te repezi şi le furi, zburând în aşa fel încât oamenii să nu te scape din ochi până când ajungi la vizuina şarpelui. Odată ajuns acolo, arunci podoabele în ea, iar oamenii, văzând acest lucru, vor veni să-şi ia podoabele şi te vor scăpa de şarpe.

Aşadar, corbul porni în zbor, plutind lin pe cer, până ce zări o femeie dintre cele înstărite, care se îmbăia pe terasa casei sale

şi care îşi pusese într-un cotlon hainele şi podoabele. Corbul, cum le văzu, se năpusti şi fură un colier din grămada de podoabe şi zbură cu el în plisc. Oamenii îl urmăriră uşor, căci zbura dinadins destul de jos ca să-l poată vedea. Când ajunse la culcuşul şarpelui, aruncă colierul acolo, în văzul oamenilor, care veniră şi luară colierul şi omorâră şarpele cel înspăimântător.

Ţi-am povestit această pildă ca să-ţi dai seama că şiretlicul poate face mai mult decât puterea.

Kalîla spuse: Dacă boul nu ar avea şi putere şi minte, ar fi aşa cum zici tu, însă puterea lui se împleteşte cu ascuţimea minţii şi adâncimea cugetării. Aşadar, cum crezi tu că o să-l dovedeşti?

Dimna spuse: Într-adevăr, boul, aşa cum ai pomenit şi tu, are şi putere, şi minte, însă nu uita că el îmi este îndatorat. Pornind de aici, o să-l pot zdrobi aşa cum iepurele l-a biruit pe leu.

Kalîla întrebă: Şi cum a făcut aceasta?

Dimna prinse a povesti: Se spune că demult trăia un leu într-un ţinut bogat în ape şi iarbă. În acel ţinut trăiau lighioane puzderie pe măsura apelor şi păşunilor grase, însă traiul acolo nu le tihnea din pricina fricii pe care le-o băgase în oase leul. Într-o bună zi, întreaga obşte se adună şi se înfăţişă leului, spunându-i: Tu nu poţi prinde o jivină dintre noi decât cu opinteli şi istoveli. Noi ne-am gândit, pentru binele tău şi pentru tihna ta, că dacă nu ne mai sperii, atunci noi o să-ţi trimitem în fiecare zi, la prânz, pe unul dintre noi cu care să te ospătezi.

Leul fu mulţumit de această propunere şi făcu pace cu toate dihăniile care, din ziua aceea, se ţinură de cuvânt. Într-o bună zi, sorţii căzură asupra unui iepure, care trebuia, aşadar, să devină prânzul leului. Acesta le spuse jivinelor: Voi mi-aţi pus mie în cârcă o povară care nu vă păgubeşte în niciun fel. Eu, în schimb, m-am gândit să vă scap de acest leu.

Jivinele îl întrebară grăbite: Şi noi ce ar trebui să facem?

Le răspunse: Porunciţi-i celui care mă va duce la leu să meargă agale, fără de grabă, aşa încât să ajung la el cu oarecare întârziere.

Îi răspunseră: Aşa va face.

Aşadar, iepurele porni la drum, zăbovind ici şi colo şi sărind, astfel, peste timpul când leul era obişnuit să prânzească. Apoi i se înfăţişă singur, mergând agale. Leul, chinuit de foame, sări de la locul lui şi, ieşindu-i în întâmpinare, îl întrebă mânios: De unde vii?

Iepurele îi răspunse: Eu sunt trimisul jivinelor la tine. M-au trimis să-ţi aduc un iepure, însă un leu s-a luat după noi pe drum şi mi l-a luat.

Leul spuse: Eu sunt întâiul în aceste ţinuturi şi maimarele tuturor jivinelor.

Iepurele se dezvinovăţi: Eu i-am spus că acesta este prânzul regelui, pe care i l-au trimis jivinele ţinutului, aşa că să nu se atingă de el. El, însă, te-a înjurat în fel şi chip, iar eu am venit într-un suflet ca să-ţi dau de veste.

Leul spuse furios: Hai cu mine şi arată-mi locul unde stă acel leu!

Iepurele porni la drum cu leul şi îl duse la un puţ fără ghizduri, cu apă multă şi limpede precum cleştarul, şi, arătându-i-l, îi spuse: Acesta este locul!

Leul se uită în puţ şi-şi văzu chipul alături de cel al iepurelui şi fără să mai stea pe gânduri, sări asupra acelui chip ca să-l înveţe minte şi astfel se înecă în puţ. Iepurele se întoarse la jivine şi le înştiinţă despre ceea ce i-a făcut leului[1].

1. Aceasta este una dintre pildele din *Kalîla şi Dimna*, pe care marele mistic persan, Rūmī, o prelucrează în monumentala sa operă în versuri, *Masnavi* (*Distihuri*), folosind-o ca punct de plecare pentru reflecţiile sale asupra predestinării şi a liberului-arbitru. Câteva fragmente sunt edificatoare: „Asupra unei turme, păscând într-o păşune,/ Se năpustea adesea un leu spre-a o răpune./ Din locul lui de pândă,

Kalîla spuse: Dacă poţi să-l nimiceşti pe bou fără să faci vreun rău leului, treaba ta, căci boul ne-a făcut destul rău şi mie, şi ţie, şi tuturor oştenilor. Dacă nu poţi, însă, să-l dovedeşti decât ducându-l la pieire şi pe leu, atunci nu o face, căci aceasta ar fi o nemernicie şi din partea mea, şi din a ta.

După aceea, Dimna nu mai dădu pe la leu zile de-a rândul, până când îl găsi o dată singur. Atunci leul îi spuse: Ai ceva cu mine de nu te-am mai văzut de atâta amar de vreme? De ce ai rupt-o cu mine?

Dimna spuse: Nu am nimic, mărite rege, să fii tu sănătos!

Leul stărui: S-a întâmplat ceva, vreo treabă neplăcută?

Dimna răspunse: S-a întâmplat ceea ce nici regele n-ar fi vrut să se întâmple şi nici oştenii săi credincioşi.

Leul: Ce s-a întâmplat?

Dimna: O poveste înfricoşătoare!

Leul: Spune-mi odată!

Dimna: Sunt vorbe urâte de cel care le aude şi care nu-l îmboldesc pe cel care le spune. O, mărite rege, plin de virtute! Mă doare să-ţi spun ceea ce nu-ţi face plăcere să auzi. Am toată încrederea însă că tu ştii că eu te sfătuiesc doar de bine şi că

---

sărea-nspre animale,/ Făcându-le pe-acestea să blesteme-acea vale./ Un şiretlic scorniră-mpotriva acelui leu:/ *Îţi vei primi tainul, să fii sătul mereu,/ Dar nu mai fă pe nimeni altcineva să moară/ Ca iarba care-o paştem să n-o simţim amară.*/ Le zise leul: *Bine, dar vreau bună-credinţă.* [...]/ Şi zilnic o jivină, aşa cum cădeau sorţii,/ Pornea spre leu în goană spre-a bea din cupa morţii. [...]/ Răspunse iepuraşul: *O, daţi-mi un răgaz,/ Şi printr-o viclenie vă scap eu de necaz.* [...]/ Cum leu-i dete voie alături să rămână,/ Porniră împreună în goană spre fântână/ Uitându-se-n fântâna din care atâţi se-adapă/ Ei îşi văzură chipul ce se-oglindea în apă./ Şi ce zărit-a leul, cătând pe-al său vrăjmaş?/ Un chip de leu alături de-un straşnic iepuraş./ Când îşi văzu în apă vrăjmaşul la-ndemână,/ Pe iepure lăsându-l, sări drept în fântână.[...]" (Jalaluddin Rumi, *Meditaţii şi parabole*, traducere din limba persană de Otto Starck, studiu introductiv de George Grigore, Editura Kriterion, Bucureşti, 2002, pp. 99-123).

mă mâhneşte foarte tare ceea ce ţi se întâmplă. Nici nu-mi trece prin cap că nu o să dai crezare spuselor mele. Atunci când mă gândesc că noi, jivinele, suntem atât de legate de tine, nu văd altă cale decât de a-ţi destăinui ceea ce mi-a fost dat să aflu, chiar dacă tu nu m-ai întrebat nimic şi chiar dacă mă încearcă teama că nu vei socoti ca fiind adevărat, fiindcă vine de la mine. Se spune că cel ce ascunde un sfat sultanului şi o părere fraţilor săi se trădează pe sine însuşi.

Leul: Ce înseamnă toate acestea?

Dimna: Mi-a spus cineva de toată isprava că Šatraba s-a întâlnit în taină cu căpetenia oştenilor tăi şi i-ar fi spus că te-a pus la încercare ca să-şi dea seama de mintea şi puterea pe care le ai şi a priceput că ai slăbit şi ai devenit neputincios, ceea ce va duce la mari greutăţi între el şi tine. Când mi-au ajuns la urechi aceste vorbe, mi-am dat seama că Šatraba este un trădător netrebnic, pe când tu i-ai dăruit toată cinstirea cu putinţă, făcându-l chiar egalul tău. Acum el chiar se crede a fi asemenea ţie şi atunci când vei aluneca de pe locul tău, regatul tău o să devină al lui fără cea mai mică sforţare. Se spunea uneori că regele, atunci când află că cineva se socoate egalul său ca demnitate şi situaţie, trebuie să-l omoare, căci dacă nu face astfel, atunci el va fi cel mort. Šatraba ştie foarte bine cum stă treaba şi cum să izbândească în ceea ce face. Cel cu minte urzeşte treaba înainte ca aceasta să se desăvârşească sau să se întâmple, pe nesimţite, fără ca tu să bagi de seamă. Se spune că bărbaţii sunt de trei feluri: hotărât, mai hotărât şi delăsător. Unul hotărât este acela căruia i se întâmplă ceva şi nu se miră şi nici nu i se împrăştie inima în fărâme, unul şi mai hotărât decât acesta este acela pregătit dinainte şi care ştie ce se va întâmpla înainte să se întâmple, dându-i mare însemnătate acelui lucru şi umblând să-l dezlege, ca şi cum ar da un leac înainte să se ivească boala şi să îndepărteze pricina unei întâmplări înainte de a se întâmpla. În ceea ce-l priveşte pe cel

delăsător, acesta este într-o veşnică şovăială şi îndoială până ce piere. O pildă bună care zugrăveşte aceste spuse este cea a celor trei peşti, unul isteţ, unul foarte isteţ, şi unul tembel; ei trăiau într-o baltă înconjurată de o ridicătură de pământ, care făcea să nu se apropie nimeni. Pe lângă baltă curgea un râu. Într-o zi, se nimeri să treacă dincolo de râu doi pescari care văzură balta şi îşi făgăduiră că se vor întoarce cu un năvod ca să prindă tot peştele de acolo. Cei trei peşti auziră vorbele lor. Cel mai isteţ dintre ei, cum îi auzi, nu mai avu linişte şi, speriat, se strecură cu greu prin spărtura prin care apa râului pătrundea în baltă. Cel isteţ rămase pe loc până ce veniră pescarii şi atunci, dumirindu-se ce vor, se repezi către gârliciul dintre baltă şi râu, însă pescarii îl astupaseră deja.

Atunci îşi spuse: Acesta este de netrecut, trebuie să găsesc o altă cale, chiar dacă de puţine ori se brodeşte să găseşti o cale bună la repezeală şi zăpăceală. Cel înţelept însă nu-şi pierde nădejdea în a găsi o cale cu ajutorul cugetului şi nu se lasă pradă deznădejdii, lăsând la o parte strădania trupului şi a minţii.

Astfel, el se prefăcu mort, plutind pe faţa apei, ba pe spate, ba pe burtă. Pescarii îl luară şi-l azvârliră pe grindul dintre baltă şi râu. Atunci, îşi adună puterile şi sări în râu, scăpând cu viaţă. Cel tembel se fâţâia de colo colo, fără încetare, până când îl înhăţară.

Leul spuse: Am înţeles pilda aceasta, însă eu nu cred că boul mă păcăleşte şi că-mi doreşte pieirea. Cum ar putea să-mi dorească acest lucru, atâta vreme cât nu a văzut din partea mea nimic rău, ba dimpotrivă, nu am lăsat niciun bine pe care să nu i-l fac şi nicio dorinţă pe care să nu i-o îndeplinesc.

Dimna spuse: Cel nemernic se face folositor şi sfătos până când este înălţat într-un rang unde nu a mai ajuns nimeni. Dacă cercetezi acel rang, vei vedea că cei ce au ajuns la el sunt din şleahta celor trădători şi răzvrătiţi. Nemernicul răzvrătit nu îşi slujeşte sultanul şi nu îl sfătuieşte decât de frică. Atunci

când nu mai are nevoie de nimic şi neliniştea i s-a dus, se întoarce la ceea ce este cu adevărat, precum coada câinelui care se leagă ca să se îndrepte şi care stă dreaptă atâta vreme cât este legată, însă pe dată ce se dezleagă, se încovrigă cum a fost. Să ştii, mărite rege, că acela care nu acceptă de la sfetnicii săi sfaturile care-i pică greu nu are o cugetare vrednică de laudă, precum acel bolnav care pune deoparte ceea ce-i trimite tămăduitorul şi se întoarce la ceea ce poftește. Ajutorul sultanului este îndreptăţit să-l îmboldească până peste poate pentru a-şi spori puterea, a şi-o îmbunătăţi şi a opri ceea ce i-ar face rău. Cele mai bune ajutoare sunt cele care înşală cât mai puţin prin sfaturile lor. Cele mai bune lucruri sunt cele cu sfârşit de toată isprava. Cele mai bune femei sunt cele care le dau dreptate soţilor. Cea mai bună răsplată este vorba auzită din gura celor drepţi şi buni. Cel mai bun sultan este cel care nu se amestecă cu chefliii. Cele mai pune purtări sunt cele care ajută cel mai mult la întărire. Se spune că dacă un bărbat şi-ar lua foc drept pernă şi şerpi drept aşternut, ar fi cu totul îndreptăţit să nu-i tihnească somnul. Bărbatul, atunci când simte duşmănie la prietenul său, nu mai are încredere în el. Cei mai neputincioşi regi sunt cei prinşi de lentoare şi care privesc cel mai puţin înspre viitorul a ceea ce va fi, fiind aidoma elefantului aţâţat la culme, care nu se mai uită la nimic. Dacă ceva îl mâhneşte, se preface că nu are nicio însemnătate, dacă pierde şirul treburilor, atunci dă vina pe alţii.

Leul spuse: Ai început să spui grosolănii. Vorba sfetnicului trebuie să fie uşor de primit şi de dus. Dacă Šatraba îmi este potrivnic aşa cum spui, nu poate să-mi facă niciun rău. Şi cum ar putea, de vreme ce el mănâncă iarbă, iar eu carne. El, de fapt, ar putea să-mi fie hrană, aşa că nu am a mă teme de el, apoi, nu mă voi purta netrebnic cu el după toate cele pe care le-am făcut pentru el, după cinstirea pe care i-am dat-o, după răsplata dăruită. Dacă mă schimb faţă de el, este ca şi cum

mi-aş călca pe cuget şi mi-aş nesocoti sufletul, purtându-mă josnic cu mine însumi.

Dimna spuse: Să nu te laşi amăgit de propria-ţi spusă că *ar putea să-mi fie hrană, aşa că nu am a mă teme de el...* Căci Šatraba s-ar putea să urzească ceva cu alţii împotriva ta. Se spune că atunci când găzduieşti un oaspete chiar şi un ceas şi nu-i cunoşti purtările, să nu-i alungi neliniştea faţă de tine şi nici tu să nu-ţi alungi neliniştea cu privire la ce ai putea păţi din partea lui sau din pricina lui, aşa cum a păţit păduchele de pe urma puricelui.

Leul întrebă: Şi ce a păţit?

Dimna spuse: Se povesteşte că odată un păduche se pripăşise în aşternutul unui om bogat. Îi sugea din sânge pe când dormea fără ca acesta să simtă ceva, iar apoi se târa cu blândeţe, fără să-l trezească. Toate acestea au mers bine până când într-o noapte îi ceru găzduire un purice, căruia îi zise: Înnoptează la noi, căci avem sânge din cel bun şi aşternut din cel moale.

Puricele poposi, aşadar, acolo ca oaspete, iar când bărbatul veni să se culce în aşternutul său, sări pe el şi îl pişcă usturător. Bărbatul sări cât acolo, pierindu-i somnul. Se sculă din aşternut şi-şi strigă slujitorii să vină să vadă ce este acolo, iar aceştia, după ce scotociră îndelung, nu dădură decât peste păduche, pe care-l striviră cu unghia, pe când puricele îşi luă tălpăşiţa.

Ţi-am dat această pildă ca să ştii că nimeni nu scapă de răul celui chitit să facă rău şi, dacă este prea slăbit ca să mai facă el rău nemijlocit, atunci pricinuieşte răul prin alţii. Dacă nu te temi de Šatraba, atunci teme-te de oştenii tăi pe care i-a asmuţit împotriva ta şi i-a stârnit să te dușmănească.

Vorbele lui Dimna căzură grele în sufletul leului, care spuse: Aşadar, cum vezi tu treaba? Şi care-ţi este povaţa?

Dimna îi răspunse: O mâncare rea provoacă celui ce a înghiţit-o dureri şi chinuri până când nu o dă afară. Nu-ţi poţi găsi alinare din pricina mâncării care dospeşte în burtă decât lepădând-o.

Leacul împotriva duşmanului înverşunat nu este altul decât răpunerea acestuia.

Leul spuse: M-ai făcut să urăsc prezenţa lui Šatraba prin preajma mea. O să trimit acum după el şi o să-i spun cât sufăr din pricina sa, după care o să-i poruncesc să se ducă unde o vrea.

Lui Dimna nu-i fu deloc pe plac acest lucru, căci îşi dădu seama că atunci când leul va vorbi cu Šatraba despre toate acestea şi când va auzi răspunsul lui, o să ştie că tot ceea ce i-a povestit el despre nimicnicia boului şi despre minciunile sale este doar o vorbă goală. Îi spuse leului: Nu cred că este o hotărâre bună să trimiţi după Šatraba. Regele să cerceteze bine această treabă, căci Šatraba, când va simţi ceva, mă tem că o să se grăbească să se sumeţească asupra ta. Dacă se apucă să se lupte cu tine, atunci se luptă pregătit să o facă. Dacă vrea să te părăsească, atunci te va părăsi, făcându-te de toată ocara. Regii cu scaun la cap nu se apucă să osândească pe cineva până când nu-i dau în vileag păcatul. Pentru fiece păcat, ei au o pedeapsă. Pentru un păcat săvârşit în văzul tuturor, trebuie o pedeapsă dată în văzul tuturor, pentru un păcat tainic, trebuie dată o pedeapsă tainică.

Leul spuse: Dacă regele pedepseşte pe cineva în urma învinovăţirii acestuia de o faptă pe care nu s-a dovedit că ar fi săvârşit-o, atunci îl nedreptăţeşte.

Dimna spuse: Dacă aceasta este părerea regelui, atunci nu-l lăsa pe Šatraba să intre la tine decât atunci când eşti pregătit să-i faci faţă. Bagă de seamă să nu cazi în delăsare! Eu sunt convins că regele, atunci când boul va intra la el, îşi va da seama că îl roade ceva înfiorător. Ca semne ale acestei stări, vei vedea că s-a schimbat la culoare, că încheieturile îi trosnesc, că se uită ba într-o parte, ba în cealaltă, că-şi scutură coarnele ca şi cum ar fi gata să împungă şi să se încaiere.

Leul spuse: Voi fi cu mare băgare de seamă şi dacă voi vedea ceva care să arate a ceea ce ai spus, o să ştiu pe dată că ceva îndoielnic se petrece cu el.

Când Dimna isprăvi cu asmuţirea leului asupra boului, înţelese că a izbutit să-i picure în suflet ceea ce încercase, iar de acum încolo leul va fi cu băgare de seamă faţă de bou şi pregătit să-i ţină piept. După aceasta, socoti să-l stârnească pe Šatraba împotriva leului. Ca să se pună la adăpost, în împrejurarea în care boul ar fi aflat, vru să fie trimis la el de către leu: O, mărite rege! N-ar fi bine să mă duc la bou să văd care este treaba cu el, să aud ce spune, căci poate îi descopăr taina, apoi o să-l înştiinţez pe rege despre aceasta şi despre alte lucruri care s-ar putea ivi de la el?

Leul îi îngădui să se ducă, iar Dimna porni pe dată şi ajunse la Šatraba, făcând-o pe abătutul, pe posomorâtul.

Boul, când îl văzu, îi ieşi în întâmpinare, urându-i bun venit şi zicându-i, apoi: Care este pricina faptului că nu ai mai dat pe la mine? Nu te-am văzut de zile întregi!

Dimna spuse: Când cei de bine se lasă pe ei şi treburile lor pe mâna cuiva care nu este vrednic de încredere, de niciun folos în caz de primejdie, chiar dacă nu trece măcar un ceas în care aceştia să nu-ţi dea asigurări.

Šatraba întrebă: Ce s-a întâmplat?

Dimna răspunse: S-a întâmplat ceea ce este sortit să se întâmple, cine este cel care a înfrânt soarta, cine este cel care a căpătat de la viaţă o groază de lucruri fără ca să se bucure, cine este acela care îşi împlineşte dorinţa fără ca să aibă vreo dezamăgire, cine este acela care-şi urmează pofta fără ca să iasă în pierdere, cine este cel care îi caută pe cei decăzuţi fără să fie oprit, cine este cel care se amestecă cu răufăcătorii şi iese teafăr, cine este cel care îl însoţeşte pe sultan şi are parte mereu doar de tihnă şi bunăstare, căci bine a spus cel care a spus: Sultanii au puţină statornicie faţă de cei ce-i însoţesc şi se consolează degrabă de pierderea celor apropiaţi lor, precum târfa, atunci când îi dispare unul, îi apare altul.

Šatraba spuse: Ascultându-ţi vorbele, bag seamă că ceva din purtarea leului te-a neliniştit, ba chiar te-a speriat.

Dimna spuse: Da, aşa este. Ceva m-a pus pe gânduri, deşi nu mă priveşte pe mine.

Šatraba întrebă: Dar pe cine, atunci?

Dimna: Tu ştii ce este între mine şi tine. Cunoşti datoria mea faţă de tine şi toate făgăduielile şi legămintele pe care ţi le-am făcut atunci când leul m-a trimis la tine. Atunci nu am văzut altă cale decât de a te ocroti şi de a te înştiinţa despre temerile pe care le aveam pentru tine.

Šatraba întrebă: Ce anume ai aflat?

Dimna răspunse: Mi-a spus cineva de toată isprava, vrednic de toată încrederea, ale cărui vorbe nu pot fi puse la îndoială nici în ruptul capului, că leul ar fi spus unora dintre cei ce-l însoţesc şi dintre cei ce stau cu el că *îmi place grăsimea de bou, şi cum viaţa acestuia nu-mi este de nicio trebuinţă, o să-l mănânc dimpreună cu fârtaţii mei.* Când am aflat această veste, din care am înţeles de ce nimicnicie este în stare şi cât de puţină greutate are legământul lui, am venit la tine ca să-mi fac datoria faţă de tine şi să îţi pui şi tu treburile la cale.

Când Šatraba auzi vorbele lui Dimna şi-şi aminti toate făgăduielile şi legămintele pe care acesta i le făcuse, se gândi la felul leului de-a fi şi fu înclinat să-i dea dreptate lui Dimna, căci părea că aşa stau lucrurile.

Îngândurat, îi spuse lui Dimna: Leul nu ar fi trebuit să mă lovească mişeleşte, căci nu i-am greşit cu nimic, nici lui, nici oştenilor săi, din clipa în care m-am alăturat lui. Nu pot să-mi închipui decât că leul a fost asmuţit împotriva mea, spunându-i-se minciuni de către unii care l-au zăpăcit. Leul este înconjurat de povăţuitori răi de la care a aflat aceste minciuni şi alte treburi auzite de la alţii cărora le dă crezare. Este cu putinţă ca acela care se înconjoară de răi să nu mai aibă încredere în cei cumsecade. Şi acest învăţământ al său l-a dus în greşeală,

precum greşeala pe care a făcut-o o raţă despre care se povesteşte că a văzut în apă licărul unei stele şi, închipuindu-şi că este un peşte, se repezi să-l prindă, însă după mai multe încercări îşi dădu seama că nu este nimic de prins. Apoi, la un timp, văzu un peşte şi, închipuindu-şi că este acelaşi lucru ca în ajun, l-a lăsat fără să-i pese de el. S-ar putea ca leului să-i fi ajuns la urechi minciuni de tot felul despre mine, cărora să le fi dat crezare. Sau s-ar putea să fi socotit că ceea ce s-a întâmplat cu unii se va întâmpla şi cu mine, chiar dacă n-a aflat nimic altceva. Se spune că este ciudat ca cineva să nu fie mulţumit atunci când prietenul său se străduieşte să-i facă pe plac, şi mai ciudat decât aceasta este să-şi bată joc pe când acesta încearcă să-i facă pe plac. Dacă supărarea are o pricină, atunci şi împăcarea este cu putinţă, iar iertarea este de sperat. Dacă este însă fără pricină, nu mai este nicio nădejde, căci doar dacă supărarea a avut ca temei o pricină, prin dispariţia acesteia, se înfiripă nădejdea de împăcare. M-am uitat şi nu am aflat nicio pricină între mine şi leu, nicio greşeală, fie mare, fie mică. Jur pe viaţa mea că nimeni aflat în tovărăşia cuiva nu poate să se poarte tot timpul cu băgare de seamă faţă de acesta, să fie fără încetare în stare de veghe ca nu cumva să îi scape vreun gest, fie mare, fie mic, care să nu-i fie prietenului său pe plac. Cel care are minte şi mărinimie cercetează întotdeauna greşeala prietenului său pentru a-şi da seama dacă a fost săvârşită dinadins sau întâmplător, apoi se va uita dacă, iertându-l, nu-şi pricinuieşte vreun rău, şi dacă nu, atunci nu va lăsa deoparte nicio cale prin care să-l poată ierta. Chiar dacă leul socoate că eu am greşit faţă de el, eu nu ştiu decât că în unele privinţe nu am fost de acord cu părerea lui sau în unele sfaturi s-ar putea să fi îndrăznit prea mult, împotrivindu-i-mă. Eu nu-mi găsesc nicio vină în toate acestea, deoarece nu m-am împotrivit lui decât la unele lucruri neobişnuite, care încălcau buna chibzuinţă, binele şi legea sfântă, însă niciodată nu am spus ceva

din toate acestea capilor oştenilor săi sau sfetnicilor săi, ci mă retrăgeam cu el şi-i vorbeam în taină, cu tot respectul cuvenit. Mi-am dat seama că el era cel care căuta lucrurile de la cei din jur la sfat, de la tămăduitori, la boală, de la învăţaţi în ale legii sfinte, la treburile încurcate, greşind astfel în chibzuirea a ceea ce este folositor, şi s-a tot afundat, cărând o povară din ce în ce mai mare. Şi dacă nu este aceasta, atunci ar putea fi toanele sultanului, căci traiul în preajma sultanilor este primejdios, chiar dacă cel ce îl urmează o face din bună intenţie, credinţă, prietenie şi bună cuviinţă. Şi dacă nu este nici una, nici alta, atunci este soarta care nu poate fi ocolită. Soarta este aceea care îl va secătui pe leu de putere şi tărie şi îl va băga în mormânt. Soarta este cea care îl cocoaţă pe omul slab pe spinarea elefantului în spume, ea face ca năpârca plină de venin să fie strunită de către cel ce îi smulge clonţul înveninat, care apoi se joacă cu ea. Ea este cea care îl întăreşte pe cel neputincios, făcându-l iute şi isteţ. Ea este cea care îi dă înlesnire celui strâmtorat, care îl face îndrăzneţ pe laş şi laş pe îndrăzneţ, până când trecerea timpului face ca pricinile pe care s-au întemeiat sorţile să dispară.

Dimna spuse: Ceea ce vrea leul să îţi facă nu are legătură nici cu asmuţirea celor răi, nici cu toanele sultanului şi nici cu nimic altceva, ci este doar o josnicie şi o mârşăvie, căci el, din fire, este rău, trădător şi nemernic. Mâncarea oferită de el este întru început cu dulceaţă, însă la sfârşit este plină de otravă ucigaşă.

Šatraba spuse: Socot, aşadar, că m-am desfătat cu dulceaţa atunci când am gustat-o, însă acum am ajuns la capătul ei, unde mă aşteaptă moartea. Dacă nu m-ar fi hărăzit pieirii, nu aş fi avut o asemenea trecere la leu, căci el este mâncător de carne, iar eu sunt mâncător de iarbă. Aşadar, acum mă aflu la ananghie precum albinele care poposesc pe floarea de nufăr, desfătându-se cu mireasma şi gustul ei. Prizoniere ale acestei

desfătări, le prinde noaptea acolo, iar floarea de nufăr se închide peste ele. După ce se zbat buimace o vreme, sfârşesc în moarte. Cine nu este mulţumit pe această lume de cele trebuincioase care i-ar fi de ajuns, însă ochii îi pică mereu pe altceva fără să se teamă de urmări, este precum musca aceea care nu mai este mulţumită de flori şi ierburi înmiresmate, care nu o mai atrag, ci îşi doreşte apa ce se scurge din urechea elefantului. Elefantul, însă, o pocneşte cu urechile şi o omoară. Cel care îşi dăruieşte prietenia şi buna sfătuire cui are de toate este precum acela care seamănă pe o sărătură, cine se apucă să-i dea sfaturi celui prea plin de sine este ca şi cum ar povăţui un mort sau ar şopti o taină la urechea unui surd.

Dimna spuse: Lasă vorbele acestea şi vezi-ţi de tine!

Šatraba spuse: Cum să mă mai îngrijesc de mine, de vreme ce leul vrea să mă mănânce şi după toate ce mi le-ai spus despre felul lui de a gândi şi despre proastele lui purtări? Eu ştiu că el nu mi-ar fi vrut decât binele dacă fârtaţii lui nu mi-ar fi pus gând rău ca să mă nimicească şi n-ar fi izbutit în aceasta. Dacă cei vicleni şi nedrepţi îşi pun mintea cu un nevinovat, drept în ceea ce face, izbutesc să-l nimicească, chiar dacă ei sunt slabi, iar el puternic, aşa cum lupul, corbul şi şacalul au doborât împreună cămila prin viclenie, înşelătorie şi trădare.

Dimna întrebă: Cum s-a întâmplat?

Šatraba spuse: Se povesteşte că odată trăia un leu într-o pădure ce se învecina cu un drum făcut de oameni. Leul avea trei prieteni: un lup, un corb şi un şacal. Într-o zi, pe drumul acela trecură nişte ciobani cu cămile. O cămilă rămase în urmă şi se afundă în acea pădure până dădu peste leu.

Leul o întrebă: De unde ai apărut?

Cămila îi răspunse: Din cutare loc.

El o întrebă: Ai trebuinţă de ceva?

Îi răspunse: Orice îmi porunceşte regele.

Îi spuse: Poţi să locuieşti aici cu noi după placul inimii, în tihnă şi belşug.

Leul locui împreună cu cămila multă vreme, apoi leul plecă într-o zi la vânătoare. La vânătoare, dădu peste un elefant uriaş care se luptă cu el cu înverşunare. Cu greu scăpă din acea încăierare, plin de răni, făcute de colţii elefantului, din care sângele şiroia. Când ajunse la locul lui, se prăbuşi fără să mai poată face vreo mişcare şi fără să mai fie în stare să vâneze. Atunci, lupul, corbul şi şacalul rămaseră zile de-a rândul fără de hrană, căci ei mâncau din resturile lăsate de leu. Leul, văzându-i lihniţi de foame şi vlăguiţi în ultimul hal, le spuse: Sforţaţi-vă şi găsiţi-vă ceva de mâncare.

Îi răspunseră: Nu ne pasă de noi, ci de regele nostru, pe care-l vedem în starea în care este. Ce bine ar fi dacă am găsi ceva să mănânce şi să se înzdrăvenească!

Leul spuse: Nu mă îndoiesc de gândul vostru bun, însă răsfiraţi-vă, căci poate daţi peste ceva de vânat şi astfel vom avea de câştigat cu toţii. Lupul, corbul şi şacalul plecară de la leu şi se retraseră într-un cotlon al pădurii, unde prinseră a unelti: Ce legătură avem noi cu mâncătoarea aceasta de iarbă care nu se ridică nici pe departe la rangul nostru şi nici la felul nostru de a fi. N-ar fi mai bine să-l îmbrobodim pe leu ca să o mănânce şi astfel ne-ar da şi nouă ceva din carnea ei?

Şacalul spuse: Nu putem să pomenim aşa ceva dinaintea leului, pentru că i-a făcut cămilei tot felul de făgăduieli şi de legăminte că va trăi în pace alături de el.

Corbul spuse: Lăsaţi-l pe leu în grija mea!

Apoi plecă şi intră la leu.

Leul îl întrebă: Ai prins ceva?

Corbul îi răspunse: Prinde cel care are vlagă şi văz, însă noi nu mai avem nici vlagă, nici văz din pricina foamei, în schimb am căzut la o înţelegere, iar dacă regele ne dă încuviinţarea lui, o s-o punem pe dată la cale.

Leul întrebă: Despre ce este vorba?

Corbul răspunse: Este vorba despre cămila aceasta, mâncătoarea de iarbă, care îşi face veacul printre noi fără ca să avem vreun folos de pe urma ei.

Când leul auzi aceste vorbe, se mânie cumplit: Cât de greşit cugeţi şi cât de nesăbuite sunt vorbele tale şi cât de lipsit de statornicie şi de milă eşti. Nu aveai niciun drept să vii la mine cu aceste vorbe îndrăzneţe şi să mi te înfăţişezi cu o aşa cuvântare, căci ştii foarte bine că eu i-am făgăduit cămilei că va trăi în pace sub ocrotirea mea. Nu ai aflat că nu a cerut nicio pomană? Cel ce dă de pomană nu este aşa de răsplătit precum acela care ostoieşte un suflet speriat şi opreşte o vărsare de sânge. Am luat-o sub oblăduirea mea şi nu o să mă port ca un mârşav cu ea.

Corbul spuse: Eu ştiu prea bine ceea ce spune regele. Un suflet se jertfeşte pentru familia sa, familia sa se jertfeşte pentru trib, tribul pentru ţară, iar ţara pentru rege. Acum nevoia l-a răzbit pe rege, iar eu vin să-l scot de la ananghie fără ca regele să aibă nici în clin, nici în mânecă cu această treabă, fără să fie nevoit s-o urmărească el însuşi şi fără să-i dea vreo poruncă cuiva, ci noi o să punem la cale un vicleşug ce va fi spre binele şi folosul atât al nostru, cât şi al lui.

Leul tăcu, fără să mai dea vreun răspuns la vorbele corbului. Când corbul pricepu hotărârea leului, se duse la prietenii săi, cărora le spuse: Am vorbit cu leul ca să mănânce cămila şi a rămas să ne întâlnim la el, cu cămilă cu tot, şi să pomenim necazul care i-a căzut pe cap, cât de îndureraţi şi de îngrijoraţi suntem pentru el şi cât de mult ţinem să se înzdrăvenească. Atunci, fiecare dintre noi i se oferă ca să fie mâncat, însă ceilalţi doi se împotrivesc, arătând că nu este un gând tocmai bun, arătând neplăcerile ce se vor ivi în urma înfulecării lui. Dacă facem acest lucru, vom scăpa teferi, iar leul va fi foarte mulţumit de noi.

După ce puseră totul la cale, se duseră la leu. Corbul îi spuse: O, mărite rege! Ai nevoie de ceva care să te întărească, aşa că noi ne vedem cu totul îndreptăţiţi să ne dăruim ţie, căci

noi trăim cu ajutorul tău. Dacă tu pieri, niciunul dintre noi nu va dăinui după tine şi nici nu vom mai avea parte de vreun bine în această viaţă. Aşadar, să mă mănânce regele, căci voi fi cu sufletul împăcat.

Lupul şi şacalul se răstiră la el pe dată: Potoleşte-te! Nu eşti bun pentru a fi mâncat de rege. Nici măcar nu s-ar sătura cu tine.

Şacalul spuse: Eu pot să-l satur pe rege, aşa că să mă mănânce pe mine, căci sunt nimerit pentru aşa ceva, din tot sufletul vă spun.

Atunci, lupul şi corbul prinseră a cârti: Dar tu eşti urât mirositor!

Apoi, lupul spuse: Eu nu sunt aşa, aşadar, regele să mă mănânce pe mine, căci voi îngădui acest lucru cu plăcere, din tot sufletul.

Corbul şi şacalul se împotriviră pe dată, spunând: Vracii spun că acela care vrea să-şi pună capăt zilelor să mănânce carne de lup.

Auzind toate acestea, cămila îşi închipui că dacă se oferă şi ea ca să fie mâncată, vor găsi vreo pricină ca s-o refuze aşa cum au găsit unii pentru alţii şi va scăpa neatinsă, mulţumindu-l astfel şi pe leu şi salvându-se şi pe sine de la pieire. Aşa că spuse: Eu însă pot să-i fiu leului îndestulătoare, carnea mea este bună şi gustoasă, iar untura, delicioasă. Pe lângă acestea, burta mea este curată. Aşadar, să mă mănânce regele şi să le dea şi prietenilor şi slugilor sale câte o ciozvârtă, căci sunt bucuroasă dacă va face acest lucru, fiind cu sufletul împăcat.

Pe dată lupul, şacalul şi corbul rostiră într-un glas: Cămila are dreptate şi mai este şi foarte mărinimoasă!

Şi fără să mai stea pe gânduri, săriră pe ea şi o sfâşiară în bucăţi.

Ţi-am povestit această pildă ca să pricepi că dacă însoţitorii leului au căzut la învoială să mă dea pieirii, atunci nu mai este nimic de făcut, căci eu nu pot nici să-i împiedic, nici să mă

păzesc. Chiar dacă leul ar avea o părere bună despre mine, potrivnică părerii lor, nu mi-ar fi de vreun folos, căci nu ar putea schimba nimic. Se spune uneori: Cel mai bun sultan este acela care se poartă drept cu oamenii. Cu toate că leul nu a avut în sufletul său pentru mine decât bunătate şi milă, mulţimea vorbelor l-a schimbat, căci dacă sunt prea multe, nu întârzie să izgonească orice delicateţe şi bun-simţ. Nu crezi că apa este precum vorba? Piatra este mai tare ca omul, însă dacă apa curge fără încetare pe piatră, sfârşeşte prin a o găuri şi a-i lăsa urme adânci. Aşijderea ei face şi vorba cu omul.

Dimna spuse: Ce vrei să faci acum?

Šatraba răspunde: Cred că trebuie să-mi dau toată străduinţa în luptă, căci el nu va fi precum acela ce îngenunchează în rugăciuni, nici precum acela ce împarte pomeni, nici ca acela ce îşi face scrupule. Trebuie să fie o răsplată pentru cel ce luptă pentru sine, dacă lupta sa este îndreptăţită.

Dimna spuse: Nimeni nu trebuie să-şi primejduiască viaţa atâta vreme cât are la îndemână şi alte căi. Cel chibzuit lasă lupta la urmă, punând înaintea ei purtarea blândă şi şiretlicul. Se spune: Nu-l dispreţui pe duşmanul firav şi bicisnic, căci s-ar putea ca printr-un vicleşug să-i dovedească pe cei din jur, chiar şi pe leu, în ciuda curajului şi tăriei pe care le are. Cine îşi dispreţuieşte duşmanul pentru slăbiciunea lui păţeşte precum a păţit-o acel monstru cu pietroşelul.

Šatraba întrebă: Cum s-a întâmplat?

Dimna spuse: Se povesteşte că o pasăre de mare din acelea numite pietroşel îşi ducea viaţa pe malul unei mări, dimpreună cu soaţa sa. Când veni vremea cuibăritului, soaţa îi spuse bărbăţuşului: Poate căutăm şi noi un loc mai ferit ca să ne scoatem puii, căci mă tem de duhul mării, care, dacă îşi revarsă apa, o să ne ia puii.

El îi spuse: Scoate puii acolo unde ţi-e locul tău, căci este tocmai potrivit pentru noi, cu apă şi verdeaţă la îndemână.

Ea îi spuse: Of, nepăsătorule! Uită-te mai bine! Mie mi-e teamă că marea ne va lua puii.

El îi răspunde: Scoate puii acolo la locul tău, căci nu o să facă aşa ceva!

Ea îi răspunse: Cât de slab poţi să fii! Nu-ţi mai aminteşti cum te-a ameninţat? Nu-ţi cunoşti, oare, puterea?

El refuză însă să o asculte.

Când a văzut că nu are cu cine să se înţeleagă, îi spuse: Cine nu ascultă vorbele celui sfătos va păţi precum ţestoasa care nu a ascultat vorbele celor două raţe.

Mirat, el întrebă: Şi cum s-a întâmplat aceasta?

Soaţa pietroşelului spuse: Se povesteşte că era o baltă în care trăia o broască ţestoasă, foarte bună prietenă cu două raţe ce-şi petreceau timpul pe pajiştea de lângă baltă. Se întâmplă ca balta să înceapă să sece. Cele două raţe veniră atunci să-şi ia rămas-bun de la ţestoasă: Rămâi în bună pace, noi plecăm de aici, deoarece apa s-a împuţinat.

Ţestoasa spuse: Şi eu simt lipsa apei, căci sunt precum o corabie, nu pot trăi decât în apă, pe când voi puteţi trăi oriunde. Luaţi-mă şi pe mine cu voi!

Cele două raţe îi spuseră: Da, ne învoim!

Ţestoasa le întrebă: Şi cum o să mă duceţi?

Spuseră: O să luăm un băţ, una de un capăt şi cealaltă de celălalt capăt, iar tu o să te prinzi zdravăn cu fălcile de mijlocul lui şi o să zburăm cu tine în văzduh. Bagă de seamă însă, dacă îi auzi pe oameni vorbind, să nu scoţi o vorbă.

Apoi o luară şi zburară cu ea în înaltul cerului. Oamenii se mirară: Ce minune! O ţestoasă care este cărată de două raţe!

Când ţestoasa auzi aceste vorbe, zise: Plesni-v-ar ochii să vă plesnească, oamenilor!

Când deschise însă gura ca să rostească aceste cuvinte, căzu pe pământ şi muri pe loc.

Pietroşelul spuse: Am ascultat ce ai spus, însă nu ai a te teme de duhul mării.

Când duhul mării năvăli şi le înşfăcă puii, soaţa se mânie amarnic: Am ştiut de la bun început că aşa se va întâmpla, însă tu...

Pietroşelul spuse: O să mă răzbun pe el!

Se duse, ca atare, la adunarea păsărilor şi luă cuvântul: Voi sunteţi fraţii şi prietenii mei de încredere, aşadar, ajutaţi-mă!

Păsările întrebară: Ce vrei să facem?

Le spuse: Vă strângeţi laolaltă şi mergeţi cu mine pe la celelalte păsări ca să mă plâng de ceea ce mi-a făcut duhul mării şi să le cer să mă ajute, căci sunt păsări ca şi mine.

Îi spuseră atunci: Phoenixul este domnul şi regele nostru. Hai cu noi să îl strigăm; atunci o să apară şi o să i ne plângem de ceea ce ai păţit cu duhul mării şi o să-i cerem să ne răzbune cu puterea lui de rege.

Se duseră, ca urmare, cu pietroşelul ca să-i ceară ajutorul. După ce îl strigară îndelung, îşi făcu apariţia în faţa lor. După ce pietroşelul îi povesti toată păţania, îi ceru să meargă cu el să se lupte cu marea. Phoenixul se învoi şi plecară către mare. Când duhul mării află că însuşi phoenixul vine spre el cu o mulţime de păsări, se sperie de acest rege în faţa căruia nu avea nicio putere şi-i dădu pietroşelului puii înapoi teferi, iar phoenixul îl lăsă în pace.

Ţi-am povestit toate acestea ca să-ţi dai seama că nu văd prea bine lupta ta cu leul.

Šatraba spuse: Eu nu am dorit nicio luptă cu leul, nici nu am uneltit împotriva lui în taină sau pe faţă şi nici nu m-am schimbat faţă de el ca să am parte de toată această spaimă din pricina lui.

Lui Dimna nu-i plăcură deloc vorbele boului şi înţelese că dacă leul nu vede la bou acele semne de care îi pomenise o să fie el învinuit şi bănuit. Aşadar, îi spuse lui Šatraba: Du-te la leu şi o să te dumireşti ce vrea atunci când s-o uita la tine.

Šatraba întrebă: Şi cum o să-mi dau seama ce vrea?

Dimna îi spuse: Când o să intri o să-l vezi în poziţie de atac, cu ochii ţintă la tine, cu urechile date pe spate şi gata să sară.

Šatraba spuse: Dacă văd semnele acestea la leu, o să-mi dau seama de adevărul spuselor tale.

După ce Dimna isprăvi asmuţirea leului asupra boului şi a boului asupra leului, se duse la Kalila.

După ce se întâlniră, Kalila îl întrebă: Ai terminat treaba pe care o aveai?

Dimna răspunse: Este aproape gata şi o să iasă aşa cum mi-am dorit şi ţi-ai dorit. Apoi Kalila şi Dimna plecară împreună să fie de faţă la lupta dintre leu şi bou, să vadă ce se va întâmpla între ei şi cu ce s-ar putea alege. Šatraba veni şi intră la leu, pe care îl văzu gata să se năpustească, aşa cum îl descrisese Dimna, şi îşi spuse: Cel ce se împrieteneşte cu sultanul este precum cel ce ţine un şarpe în sân fără să ştie când se va întoarce împotriva sa.

La rândul său, leul se uită la bou cu luare-aminte şi văzând semnele pe care i le proorocise Dimna, nu mai avu nicio îndoială că acesta venise pentru a se lupta. Fără să pregete, sări pe el şi încăierarea se dezlănţui. Lupta deveni tot mai înverşunată, până când, după un timp, sângele prinse a curge şiroaie.

Atunci, Kalila, văzând ceea ce a făcut leul, îi spuse lui Dimna: Sultanul cu ai săi, precum marea cu valurile sale! Cât te-am tocat la cap şi cât am încercat să te şlefuiesc, însă degeaba, aşa cum i-a spus acel bărbat păsării: nu poate fi îndreptat ceea ce nu se îndreaptă şi nici strunit cel ce nu poate fi strunit.

Dimna întrebă: Cum vine aceasta?

Kalila spuse: Se povesteşte că un cârd de maimuţe îşi făcea veacul pe un munte. Într-o noapte friguroasă, din aceea cu vânt şi ploaie, au căutat un foc, însă nu au găsit. Atunci au văzut un licurici care zbura de parcă era o scânteie şi, crezându-l foc, au strâns în grabă vreascuri şi l-au aruncat deasupra lor. S-au pus, aşadar, pe suflat, dorind să aprindă focul şi să se încălzească de

frigul care le răzbise. Într-un copac din apropiere stătea o pasăre care se uita la ele, iar ele la ea. Văzând ce fac, le strigă: Nu vă mai obosiţi, căci ceea ce aţi văzut nu este foc.

Când văzu că ele stăruie, se hotărî să se apropie şi mai mult ca să le lămurească. Un bărbat care tocmai trecea pe acolo, dându-şi seama de intenţia păsării, îi spuse: Nu încerca să îndrepţi ceea ce nu se îndreaptă! Pe piatra tare, ce nu se crapă, nu se încearcă săbiile. Din băţul care nu se îndoaie nu se face arc. Aşa că nu te obosi!

Pasărea nu-i dădu însă ascultare, ci se apropie de maimuţe ca să le arate că licuriciul nu este foc. Atunci, una dintre maimuţe o prinse şi o izbi cu putere de pământ, de muri pe loc.

Întocmai ca în această pildă ai făcut şi tu cu mine. Te-ai lăsat dus de val, făcând totul după capul tău, iar urmările nu pot fi decât rele. Este şi o pildă pentru aşa ceva.

Dimna întrebă: Ce pildă?

Kalîla spuse: Se povesteşte că un pungaş şi un neghiob, după ce au căzut la învoială să facă împreună negoţ, porniră la drum. Pe drum, neghiobul rămase un pic în urmă pentru anumite nevoi şi găsi o pungă cu o mie de dinari, pe care o luă. Pungaşul îşi dădu seama şi făcură cale întoarsă. Pe drumul de întoarcere în oraşul lor, se aşezară să împartă banii.

Neghiobul spuse: Ia-ţi jumătate şi dă-mi jumătate.

Pungaşul hotărâse în sinea sa să plece cu toţi dinarii, aşa că spuse: Tovărăşia este mult mai bună şi mai cinstită. Să luăm fiecare în mod egal o mică sumă de cheltuială, iar restul să-l îngropăm la rădăcina acestui copac, căci este un loc sigur. Atunci când avem nevoie, venim împreună şi luăm cât avem nevoie fără ca nimeni să dibuiască acest loc.

Aşadar, merseră şi îngropară restul la rădăcina unui copac uriaş şi se întoarseră în oraş. După care pungaşul se duse, fără neghiob, la dinari, îi luă şi bătători pământul aşa cum fusese. După vreo lună, neghiobul se duse la pungaş şi-i spuse că are

nevoie de bani şi să meargă cu el ca să ia. Pungaşul merse cu el şi ajunseră la locul cu pricina. Cum săpară şi nu dădură de nimic, pungaşul începu să se plesnească cu palmele peste faţă, văicărindu-se: Cât de dezamăgit pot fi de tovărăşia celui ce a venit, pe la spate, la dinari şi i-a luat!

Auzind acestea, neghiobul începu să se jure şi să-l blesteme pe cel care i-a luat, ceea ce nu făcea decât să sporească văicărelile pungaşului, care spuse: Nu putea să-i ia altcineva în afară de tine. Mai ştia de ei altcineva?

Şi cum nu izbutiră să pună capăt gâlcevii, se duseră la cadiu, care le ceru să povestească cele petrecute. Pungaşul pretinse că neghiobul a luat dinarii, iar neghiobul tăgădui cu vehemenţă. Cadiul îl întrebă pe pungaş: Ai vreo dovadă a adevărului din spusele tale?

Acesta răspunse: Da, copacul lângă care au fost dinarii îmi este martor că neghiobul i-a luat.

Între timp, pungaşul îi ceruse tatălui său să meargă şi să se pitească în copac, aşa încât atunci când acesta va fi întrebat, să răspundă în locul lui. Tatăl pungaşului se duse şi se ghemui în scorbura copacului. Cum se dusese buhul de această întâmplare, dimpreună cu pungaşul, neghiobul şi cadiul veni multă lume la copac. Când fu întrebat copacul, moşneagul din scorbură răspunse pe dată: Da, neghiobul i-a luat.

Când cadiul auzi aceste vorbe, fu mirat până peste poate. Apoi porunci să fie aduse vreascuri şi puse în jurul copacului şi să li se dea foc. Când vâlvătaia se ridică de jur-împrejurul copacului, tatăl pungaşului începu să zbiere după ajutor. După ce îl scoaseră din scorbură mai mult mort decât viu, cadiul îl întrebă despre toată această tărăşenie. După ce mărturisi cum stau lucrurile, pungaşul primi o mamă de bătaie, iar tatăl său fu bătut cu vergeaua la palmă. După care pungaşul fu silit să scoată dinarii şi să-i dea neghiobului.

Ți-am povestit această pildă ca să înțelegi că cineva poate pica în capcana propriilor sale înșelătorii, tu, Dimna, care ai strâns toate vicleniile! Mi-e teamă pentru tine de urmările faptei tale, căci nu ești deloc la adăpost de pedeapsă, tu, taler cu două fețe! Cât de dulce este apa râului înainte de a ajunge la mare, cât de curată este o familie înainte de a se ivi un desfrânat în ea! Nimic nu este mai asemănător cu tine decât năpârca cu două limbi cu venin. Din limba ta curge venin precum al ei. Mie nu mi-e frică de veninul limbii tale, ci mi-e teamă pentru cei în mijlocul cărora te strecori, precum năpârca pe care o crește cineva care o hrănește, o mângâie, o ține la mare cinste, apoi, drept mulțumire, ea îl mușcă. Se spune: Împrietenește-te cu cei cu minte și cu mărinimie, stai alături de ei și bagă de seamă să nu-i părăsești. Împrietenește-te cu cineva dacă este și mintos, și mărinimos, sau doar mintos, fără a fi mărinimos, sau mărinimos, fără a fi mintos. Mintosul mărinimos este desăvârșit. Cu mintosul lipsit de mărinimie te poți împrieteni chiar dacă nu are o purtare vrednică de laudă, însă ai grijă la purtările sale proaste și trage foloase de pe urma minții lui. Ține-te de mărinimosul lipsit de minte și stai alături de el, chiar dacă nu are o minte vrednică de laudă, tragi foloase de pe urma mărinimiei sale și îl lași să tragă foloase de pe urma minții tale. Fugi însă cât de ține picioarele de netrebnicul prost. Așadar, și eu sunt îndreptățit să fug acum de tine. Cum nădăjduiesc frații tăi să afle la tine mărinimie și prietenie de vreme ce ai făcut ceea ce ai făcut cu regele tău, care ți-a dat atâta cinstire? Tu ești precum negustorul care a spus: Șobolanii dintr-un anume ținut mănâncă o sută de *rațl*[1] de fier, iar șoimii de acolo, nu-i nici pe departe de mirare, răpesc cu ușurință elefanți.

Dimna întrebă: Cum mai vine și aceasta?

1. Unitate de măsură pentru greutate, ce variază în funcție de zonă: în Egipt – 449,28 g; în Siria – 3,202 kg; în Liban – 2,566 kg etc.

Kalîla spuse: Se povesteşte că în cutare ţinut era un negustor care se hotărî să plece în lume să-şi încerce norocul. Avea o sută de *raţl* de fier pe care îl lăsă în grija unui prieten şi plecă într-ale lui. După o vreme, se întoarse şi merse să-şi ia fierul.

Prietenul său, cum îl văzu, îi spuse: Ţi l-au mâncat şobolanii.

Negustorul îi răspunse: Am auzit şi eu că nimic nu-l ronţăie mai bine decât dinţii lor.

Omul se bucură tare mult că negustorul îi dăduse crezare cu atâta uşurinţă. Negustorul ieşi şi, dând peste băiatul prietenului său, îl luă cu el acasă. A doua zi, tatăl băiatului veni la negustor să-l întrebe dacă nu l-a văzut cumva pe băiat.

Negustorul îi spuse: Ba da, cum să nu! Ieri, pe când ieşeam de la tine, am văzut un şoim care răpise un băiat care s-ar putea să fie chiar fiul tău.

Bărbatul prinse să se lovească peste faţă, strigând: Oameni buni, aţi mai auzit ca şoimii să răpească băieţi?

Negustorul răspunse: Dacă şobolanii din acest ţinut mănâncă o sută de *raţl* de fier, şoimii, nu-i nici pe departe de mirare, răpesc cu uşurinţă elefanţi.

Tatăl băiatului spuse atunci: Eu ţi-am mâncat fierul. Uite, acesta este preţul lui, iar tu dă-mi înapoi băiatul!

Ţi-am povestit această pildă ca să ştii că dacă te-ai purtat mârşav cu prietenul tău, atunci, fără îndoială, cu alţii te vei purta şi mai urât. Dacă cineva se împrieteneşte cu altul, care se poartă mârşav cu semenii săi, atunci ştie că nu se poate aştepta la vreo prietenie de la acesta, iar prietenia dăruită cuiva lipsit de statornicie este pierdută fără rost, ca şi dărnicia faţă de cel care nu ştie ce este recunoştinţa, sau ca educaţia dată cuiva care nu poate fi educat şi care nu ascultă, sau ca o taină care este împărtăşită cui nu ştie s-o păstreze. Tovărăşia celor buni aduce cu sine binele, iar tovărăşia celor răi aduce cu sine răul, precum vântul: dacă trece peste o mireasmă, se înmiresmează, dacă trece peste o putoare, se împuţeşte. Ţi-am vorbit atâta...

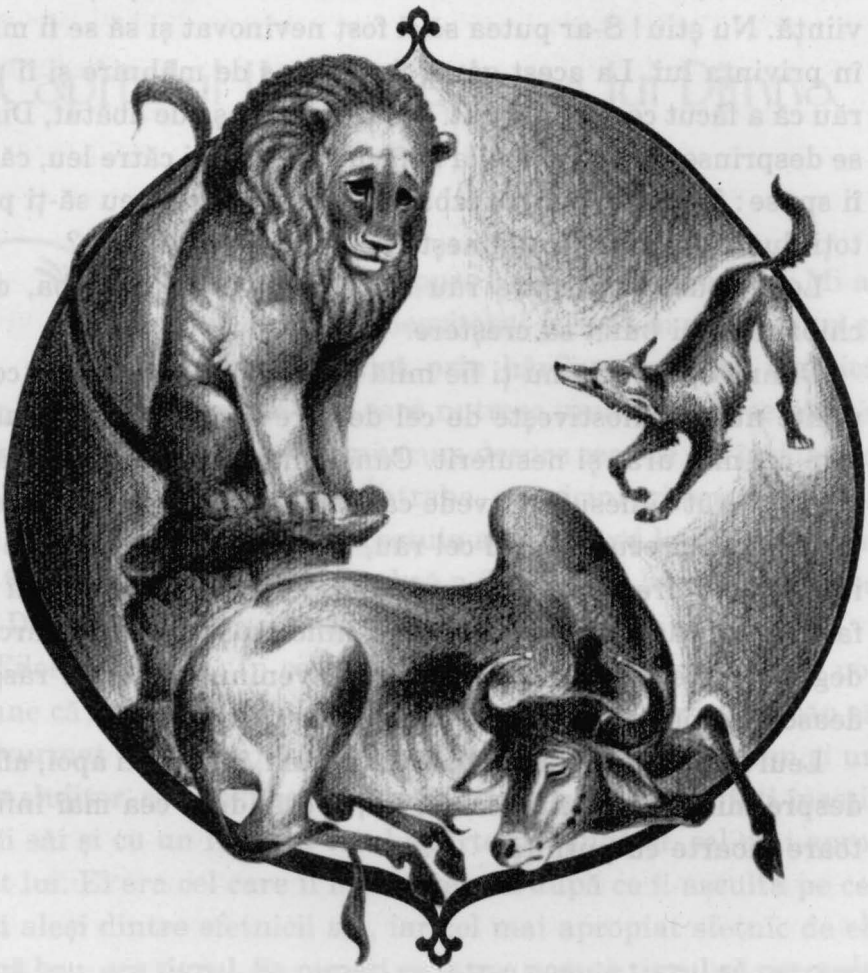

Kalīla se opri aici cu vorba sa, tocmai când leul îl dovedise pe bou. După ce-l răpuse, începu să cugete la răpunerea sa, acum, după ce mânia îi trecu cu totul: Šatraba m-a copleşit cu felul său de a fi, căci era dăruit cu minte, cu chibzuinţă şi bună-cuviinţă. Nu ştiu! S-ar putea să fi fost nevinovat şi să se fi mînţit în privinţa lui. La acest gând, fu cuprins de mâhnire şi îi păru rău că a făcut ceea ce a făcut. Când îl văzu aşa de abătut, Dimna se desprinse de lângă Kalīla şi făcu câţiva paşi către leu, căruia îi spuse: Te felicit pentru izbândă! Facă Dumnezeu să-ţi piară toţi duşmanii! Ce te mâhneşte acum, o, mărite rege?

Leul spuse: Îmi pare rău după mintea lui Šatraba, după chibzuinţa şi buna sa creştere.

Dimna spuse: Să nu-ţi fie milă de el, mărite rege, căci cel cu minte nu se milostiveşte de cel de care se teme, iar cel aspru este cel mai urât şi nesuferit. Când cineva se apropie, însă, de cel mai urât şi nesuferit, vede cât este de folositor şi de isteţ în toate, fiind precum leacul cel rău, dar folositor, iar cine-i e mai iubit şi mai drag este cel care îl duce la pieire de teamă să nu-i facă vreun rău precum acela care, fiind muşcat de o năpârcă de deget, îl retează pe loc de teamă ca veninul să nu se răspândească în tot trupul.

Leul fu mulţumit de vorbele lui Dimna, însă, mai apoi, aflând despre minciuna şi nimicnicia lui, îl osândi la cea mai înfiorătoare moarte cu putinţă.

Capitolul II. Cercetarea lui Dimna

abšalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: Mi-ai vorbit despre ponegritorul iscusit în vicleşuguri şi cum acesta strică prin bârfă o legătură trainică dintre doi inşi care nutresc unul faţă de celălalt o prietenie adâncă, vorbeşte-mi acum despre ceea ce s-a întâmplat cu Dimna după moartea lui Šatraba, ce pricini a invocat dinaintea leului şi a însoţitorilor acestuia atunci când leul s-a răzgândit în privinţa boului, socotind că a fost doar o bârfă din partea lui Dimna, şi cum s-a apărat acesta în faţa învinuirilor.

Filosoful spuse: În ceea ce priveşte povestea lui Dimna, pot spune că leului, după ce l-a omorât pe Šatraba, i-a părut rău că i-a curmat viaţa, amintindu-şi că i-a fost un vechi prieten şi un bun slujitor, că a fost cel mai mărinimos cu el dintre toţi însoţitorii săi şi cu un rang cu totul aparte pe lângă el, cel mai apropiat lui. El era cel care îl mai povăţuia după ce îi asculta pe cei mai aleşi dintre sfetnicii săi, iar cel mai apropiat sfetnic de el, după bou, era tigrul. Se nimeri ca într-o noapte tigrul să petreacă ceva vreme la leu şi să plece, apoi, în puterea nopţii către casă. În drum către casă, trecu pe lângă casa lui Kalīla şi a lui Dimna şi, când fu chiar în dreptul uşii acestora, îl auzi pe Kalīla cum îl dojenea pe Dimna pentru ceea ce s-a întâmplat din pricina lui, învinuindu-l de bârfă, pe care a folosit-o, împănată cu minciuni şi născociri, împotriva celor din frunte. Tigrul pricepu pe dată

neascultarea de care a dat dovadă Dimna şi se opri să urmărească ce se petrece între cei doi.

Kalila îi spuse lui Dimna: Ai înfăptuit o faptă grea şi ai intrat într-un loc strâmt, aducând asupra ta un păcat de moarte cu urmări îngrozitoare. Aşadar, moartea ta va fi cumplită dacă i se dezvăluie leului fapta ta, căci atunci când o va cerceta, îşi va da seama de josnicia ta şi de uneltirea pe care ai pus-o la cale şi atunci nu vei avea pe nimeni care să te oblăduiască. Vei avea parte doar de înjosire şi de bătaie de joc de teama mârşăviei tale şi vei fi ocolit din silă faţă de nenorocirile făcute de tine. De azi încolo, eu nu te mai socot prieten şi nici nu o să-ţi mai împărtăşesc vreodată vreo taină, căci învăţaţii au spus: Îndepărtează-te de acela pe care nu-l doreşti. Iar eu sunt cu desăvârşire îndreptăţit să mă îndepărtez de tine şi să-mi caut o dezvinovăţire pentru ceea ce i s-a întâmplat leului.

Când tigrul auzi vorbele lor, făcu cale întoarsă şi intră la mama leului, pe care o puse să jure şi să facă tot felul de legăminte că nu va dezvălui ceea ce îi va spune. După ce se legă că nu va destăinui nimic, îi spuse ceea ce auzise de la Kalila şi Dimna.

Nici nu se lumină bine de ziuă, că mama leului intră la fiul ei, pe care îl găsi posomorât, covârşit de remuşcările pricinuite de răpunerea lui Šatraba. Îi spuse: Ce este această îngrijorare care a pus stăpânire pe tine?

Leul îi răspunse: Mă frământă răpunerea lui Šatraba, căci îmi amintesc prietenia lui, răbdarea pe care o avea cu mine, sfaturile pe care le primeam de la el, care îmi dădeau atâta încredere.

Mama leului spuse: Este cea mai amarnică greşeală pe care o poate face cineva. Cum ai putut să te repezi să-l răpui pe bou fără să ai nicio ştiinţă a faptelor sale, nicio certitudine asupra lor? Dacă învăţaţii nu ar fi spus atâtea despre păcatul şi ruşinea de a da la iveală taine, ţi-aş fi spus ceva ce tocmai am aflat.

Leul spuse: Vorbele înţelepţilor au feţe multe şi tâlcuri felurite, însă eu nu ştiu ce vrei să spui. Dacă ai o părere, atunci nu o mai dosi faţă de mine, iar dacă cineva ţi-a împărtăşit vreo taină, atunci spune-mi-o şi lăsă-mă să o ştiu de-a fir-a-păr.

Auzind acestea, mama leului îi destăinui tot ce îi spusese tigrul, fără să-i pomenească însă numele în vreun fel: Eu nu nesocotesc spusa învăţaţilor cu privire la înăsprirea osândei şi a ruşinii celui care răspândeşte tainele, însă am vrut să-ţi vorbesc despre ceea ce este spre folosul tău. Dacă greşeala regelui şi mârşăvia săvârşită ajung la urechile supuşilor, cu siguranţă îl vor trăda pe rege, iar răul lor nu va mai putea fi stăvilit, căci cei puţini la minte vor socoti că şi faptele lor câinoase sunt asemănătoare cu ale lui. Cea mai mare neobrăzare a lor va fi aceea că vor îndrăzni să-i atace pe cei fără de pată.

După ce mama leului îi spuse acestuia toate acele vorbe, leul puse să fie chemaţi toţi sfetnicii şi toţi oştenii şi să fie poftiţi la el. Când Dimna ajunse dinaintea leului şi văzu tristeţea şi deznădejdea de pe chipul lui, se întoarse către unii dintre cei prezenţi acolo şi spuse: Ce s-a întâmplat şi ce îl face pe rege atât de trist?

Atunci mama leului se întoarse către el şi-i spuse: Îl întristează că eşti încă în viaţă, chiar şi pentru o clipă, căci nu te va lăsa viu astăzi.

Dimna spuse: Cel dintâi nu a lăsat nimic celui de pe urmă, căci se spune că aceia care se apără cu cea mai mare grijă de un rău sunt loviţi de acel rău înaintea celor care îi privesc cu nepăsare, desigur că regele, curtea sa şi oştenii săi nu sunt o întruchipare a răului. Am aflat că se spune că cel ce se însoţeşte cu cei răi, cunoscându-le ştiinţa, îşi face rău sieşi, de aceea pustnicii rup ei înşişi legătura cu făptura şi aleg singurătatea în locul traiului laolaltă şi dragostea de a trudi pentru Dumnezeu în locul dragostei faţă de această lume cu locuitorii ei. Nimeni nu răsplăteşte un bine cu un alt bine şi nicio binefacere cu o

altă binefacere în afară de Dumnezeu. Cine caută răsplata pentru binele făcut de la oameni va avea parte, cu siguranţă, doar de dezamăgire, chiar dacă a făcut o treabă bună, pe care nu i-a dedicat-o însă lui Dumnezeu, ci s-a aşteptat la răsplată din partea oamenilor. Supuşii regelui au tot dreptul să-şi dorească ca el să aibă cele mai alese purtări, să aibă fapte bune şi drepte, să purceadă frumos în toate. Învăţaţii spun că acela care socoate ca adevăr ceea ce trebuie socotit minciună şi socoate ca minciună ceea ce trebuie socotit adevăr va păţi ceea ce a păţit acea femeie care s-a dăruit robului ei, însă acesta a făcut-o de ruşine, dând-o în vileag.

Mama leului întrebă: Cum s-a întâmplat?

Dimna spuse: Se povesteşte că într-un oraş trăia un negustor care avea o femeie tare frumoasă. Lângă negustor stătea un pictor tare îndemânatic, care era ibovnicul soţiei acestuia.

Într-o zi, ea îi spuse: Dacă ai putea să stabileşti o cale prin care să-mi dai de ştire, prin care să vii la mine fără să mă strigi sau să-mi faci semne ca nimeni să nu mai aibă vreo bănuială în ceea ce mă priveşte şi te priveşte.

Pictorul spuse: Am ceea ce ai cerut, ceva ce te va bucura şi te va linişti. Am un acoperământ pe care-l pun pe tablouri sau pe statui. O să-l pun pe mine când vin la tine şi o să-ţi apar aşa.

După aceea, pictorul puse pe el acel acoperământ şi i se înfăţişă femeii, care ieşi la el şi se bucurară împreună. Un rob de-al femeii văzu toată această întâmplare, care îi fu pe plac. Robul avea drept ibovnică o roabă din casa pictorului, aşa că se duse la ea şi-i ceru acel acoperământ: Vreau să i-l arăt unui prieten ca să râdem un pic, după care o să ţi-l aduc înapoi înainte ca stăpânul tău să prindă de veste.

Roaba pictorului îi dădu acoperământul, iar acesta îl puse pe el şi se duse la stăpâna sa întocmai cum venea pictorul. Când îl văzu, nu se îndoi nicio clipă că acela care a venit nu

este altul decât ibovnicul ei, aşa că se duse la el şi i se dărui pe de-a-ntregul.

Apoi, el înapoie acoperământul roabei pictorului, care îl puse la locul său. În toată această vreme pictorul nu se afla acasă. În puterea nopţii se întoarse şi el acasă. Îşi puse pe el acel acoperământ şi i se înfăţişă femeii, care, cum îl văzu, sări la el, certându-l: Te cam grăbeşti, nu tocmai ai fost la mine? De ce te-ai întors aşa degrabă?

Când pictorul auzi vorbele ei, se întoarse degrabă acasă şi o chemă pe roabă şi, sub ameninţarea cu moartea, îi ceru să-i mărturisească adevărul. După ce aceasta îi spuse adevărul, luă acel acoperământ şi îl aruncă în foc.

Ţi-am povestit această pildă din dorinţa ca regele să nu se grăbească, în ceea ce mă priveşte, în a pune totul la îndoială. Spun acest lucru nu pentru că mi-ar fi urât de moarte, căci, chiar dacă este urâtă, nu scapă de ea nicio făptură vie, ci în ea îşi află pieirea. Dacă aş fi avut o sută de suflete şi aş fi ştiut că dorinţa regelui ar fi fost să fie nimicite, aş fi primit cu bucurie acest lucru.

Un oştean spuse: Nu a rostit aceste vorbe din dragoste faţă de rege, ci ca să scape şi să-şi găsească o dezvinovăţire.

Dimna spuse: Vai de tine! Oare este vreo ruşine în a căuta o dezvinovăţire pentru sufletul meu? Este ceva mai aproape de făptura cuiva decât sufletul ei? Dacă acel cineva nu caută o dezvinovăţire, atunci cine să caute? Ţi-ai dat arama pe faţă, căci nu poţi să-ţi ascunzi pizma şi ura. Oricine te aude ştie că nu doreşti nimănui vreun bine şi că eşti propriul tău vrăjmaş şi cu atât mai abitir al celorlalţi. Unul ca tine nu face cinste necuvântătoarelor, şi cu atât mai puţin regelui, şi nu este vrednic să stea la poarta acestuia.

Când Dimna îi dădu acest răspuns, oşteanul plecă abătut şi ruşinat. Mama leului îi spuse atunci lui Dimna: Mi-a plăcut,

prefăcutule, cât de nerușinat ești și cât de obraznic, precum și răspunsul iute pe care îl ai pentru oricine îți vorbește.

Dimna spuse: Aceasta pentru că tu mă privești cu un singur ochi și mă asculți cu o singură ureche, în ciuda cruzimii sorții mele, care m-a văduvit de tot, ajungându-se până acolo încât să fiu ponegrit dinaintea regelui. Eu văd că totul se schimbă, iar oamenii nu mai spun adevărul. Cei care stau pe la poarta regelui își bat joc de el și de mărinimia lui față de ei. Și nu mai au niciun folos de la acest adevăr. Nu mai știu nici când trebuie să vorbească și nici când trebuie să tacă.

Mama leului spuse: Nu vă uitați la acest netrebnic! În ciuda greutății păcatului său, se socoate neprihănit, asemenea celui fără de păcat.

Dimna spuse: Cei care nu-și duc la împlinire propriile lor treburi sunt precum cel care pune cenușa într-un loc în care ar trebui să pună nisipul și pune apoi în ea gunoi, sau precum bărbatul care se îmbracă în straie femeiești și precum femeia care se îmbracă în straie bărbătești, sau precum oaspetele care se pretinde stăpânul casei, sau precum cel care vorbește într-o adunare despre ceea ce nu i se cade lui să vorbească. Netrebnic este acela care nu cunoaște treburile oamenilor și nici felul lor de-a fi; el este acela care nu poate să-și izgonească câinoșenia din propria-i fire.

Mama leului spuse: Crezi, nemernic viclean ce ești, că prin aceste vorbe o să-l înșeli pe rege și nu o te mai întemnițeze?

Dimna spuse: Nemernic este acela căruia dușmanul său nu-i știe viclenia și stă liniștit, însă atunci când poate să-l dovedească pe dușmanul său, îl omoară, făcând pe nevinovatul.

Mama leului spuse: Nemernic mincinos ce ești! Crezi că vei scăpa de pedepsirea minciunii tale? Și mai crezi că aceste vicleșuguri ale tale îți vor fi de vreun folos în fața grozăviei a ceea ce ai făcut?

Dimna spuse: Mincinos este acela care spune ceea ce nu este şi înfăţişează ceea ce nu se spune şi nu se face, însă vorba mea este adevărul gol-goluţ.

Mama leului spuse: Învăţaţii îl au acum la cherem.

După care se ridică şi ieşi. Atunci leul îl îmbrânci pe Dimna în faţa judecătorului, iar judecătorul porunci ca acesta să fie întemniţat pe loc. Ca urmare, îl legară cu o frânghie de gât şi porniră cu el către temniţă.

Când se făcu de miezul nopţii, Kalīla fu înştiinţat că Dimna se află în temniţă. Cum auzi această veste, veni la el pe furiş. Când îl văzu cu cătuşele acelea strâmte, în locul acela înghesuit, izbucni în plâns şi îi spuse: Nu ai ajuns aici unde ai ajuns decât din pricina înşelăciunii la care te-ai dedat, a uneltirilor şi a faptului că ai întors spatele sfaturilor de bine. Dacă nu aş fi ţinut în trecut să te previn, să te povăţuiesc, să mă zoresc să te scap de acea dorinţă, căci în fiece loc este o vorbă potrivită, şi dacă nu ţi-aş fi dezvăluit îndeajuns din vorbele înţelepte atunci când erai în plină vigoare, acum ţi-aş fi fost părtaş la nelegiuirea pe care ai înfăptuit-o, numai că tu erai atât de plin de tine, că nici nu mai cugetai cum trebuie, iar mintea ţi-o luase razna. Ţi-am dat o seamă de pilde şi ţi-am pomenit spusele marilor învăţaţi care spun că uneltitorul moare înainte de vreme.

Dimna spuse: Mi-am dat seama de adevărul vorbelor tale, căci învăţaţii mai spun şi că nu trebuie să fugi de osândă dacă ai pricinuit vreun necaz, căci este mai bine să fii chinuit pe lumea aceasta pentru nelegiuirea făcută decât să fii chinuit pe lumea cealaltă, în iad, pentru păcat.

Kalīla spuse: Am priceput tâlcul vorbelor tale, însă nelegiuirea ta este groaznică, iar osânda dată de leu va fi cumplită şi dureroasă.

În apropierea lor, în temniţă era un leopard închis, care auzea vorbele lor fără ca ei să-l vadă şi înţelesese că Dimna era dojenit

de către Kalîla pentru fapta sa mârşavă şi pentru tot ceea ce decursese din ea, iar Dimna recunoscuse acea faptă urâtă, acea nelegiuire groaznică. Aşadar, ţinu minte tot acest schimb de vorbe dintre ei ca să-l folosească drept mărturie dacă va fi întrebat. Apoi Kalîla plecă spre casă.

Când se crăpă de ziuă, mama leului intră la fiul ei şi îi spuse: M-am temut să nu uiţi ceea ce ai spus ieri, de porunca pe care ai dat-o atunci, spre mulţumirea Domnului robilor. Învăţaţii spun că omul nu trebuie să fie luat în serios că va deveni pios şi nici nu trebuie să sară în apărarea nelegiuirii celui păcătos.

Când leul auzi aceste vorbe ale mamei sale, porunci să fie adus tigrul, care era acum întâiul judecător. Când acesta se înfăţişă leului, îi spuse lui şi unui alt leu: O, tu, leule cel drept, şi tu, tigrule! Staţi jos în locul de judecată şi chemaţi-vă curtenii, cu mic, cu mare, să vină şi să privească la situaţia în care se află Dimna şi să-i cerceteze pricina, să-i caute nelegiuirea şi să-i noteze spusele şi motivele în catastifele de judecată

Leul cel drept nu era altul decât unchiul leului-rege. Când cei doi auziră această poruncă, spuseră: Am auzit şi ne supunem poruncii regelui.

După ce ieşiră de la el, purceseră să facă ceea ce li se poruncise. După vreo trei ceasuri de la începerea judecăţii, cadiul porunci să fie adus Dimna. Acesta fu adus şi se opri în picioare dinaintea lui, în prezenţa tuturor.

După ce se potoli la locul lui, domnul acelei adunări strigă cu glas tare: Preacinstită obşte, ştiţi că domnul tuturor fiarelor este, de când l-a răpus pe Šatraba, abătut, îngrijorat şi trist, căci el socoate că acesta nu s-ar fi făcut vinovat de nimic, ci a fost împins să facă astfel stârnit de minciunile şi clefetirile scornite de Dimna, iar acestui cadiu i s-a poruncit să stea în fruntea judecăţii şi să cerceteze care este situaţia lui Dimna. Acela dintre voi care ştie ceva, fie de bine, fie de rău, despre

Dimna, să spună. Să vorbească, aşadar, despre el în faţa capilor acestei obşti şi a celor care au venit să vadă, căci judecarea lui se va face după aceste mărturii. Dacă este să fie dat morţii, atunci trebuie să i se dovedească vina, înainte de toate. Graba nu ţine decât de patimă, iar urmărirea deşartă a semenilor nu este altceva decât batjocorire.

Apoi, cadiul spuse: O, preacinstită adunare, daţi ascultare spuselor domnului vostru şi nu ascundeţi nimic din ceea ce ştiţi în această privinţă. Băgaţi de seamă să nu-i ascundeţi trei lucruri. Primul este şi cel mai însemnat. Nu-i treceţi cu vederea fapta şi nu o socotiţi măruntă, căci una dintre cele mai groaznice greşeli este răpunerea celui care nu are nicio vină, în temeiul unor scorneli. Cel ce ştie câte ceva despre acest mincinos care l-a învinuit pe un nevinovat prin minciună şi clevetire şi ascunde ceea ce ştie va fi socotit părtaşul lui întru păcat şi osândă. Al doilea lucru: ar fi mult mai sănătos pentru împricinat dacă şi-ar recunoaşte vina, căci, în atare împrejurare, regele şi curtenii săi l-ar cruţa şi i-ar da drumul. Al treilea lucru, trebuie să nu mai fie ocrotiţi cei care fac nelegiuiri şi să li se taie orice legătură şi prietenie cu nobilimea şi cu prostimea, deopotrivă. Cel ce ştie, aşadar, ceva despre acest potlogar să vorbească de faţă cu maimarii acestei obşti, ca aceasta să fie o dovadă împotriva lui. Se spune că aceluia care tăinuieşte o mărturie cu privire la un mort i se va pune pe lumea cealaltă o botniţă de foc în Ziua Învierii. Să mărturisească, aşadar, fiecare dintre voi ceea ce ştie!

Când gloata strânsă acolo auzi aceste vorbe, tăcu mâlc, iar Dimna, profitând de prilej, spuse: Ce v-a făcut să amuţiţi? Mărturisiţi ce ştiţi! Să ştiţi însă că fiece vorbă are un răspuns. Învăţaţii spun: Cel ce depune mărturie despre ceea ce n-a văzut şi spune ceea ce nu ştie o să păţească ce a păţit acel lecuitor care a spus despre ceea ce nu ştia că ştie.

Adunarea întrebă atunci: Şi cum s-a întâmplat aceasta?

Dimna spuse: Se povesteşte că într-un oraş era un lecuitor iscusit şi cu ştiinţă multă. Întotdeauna leacurile ieşite din mâna sa erau bune, însă cu timpul a îmbătrânit şi vederea i-a slăbit.

Regele din acel oraş avea o fiică pe care o măritase cu fiul unui frate al lui. După o vreme, o apucară nişte junghiuri de parcă ar fi fost grea. Atunci i-l aduseră pe lecuitorul cel priceput. Acesta, cum veni, o întrebă pe slujnică despre aceste dureri şi ce crede ea că ar putea fi. După ce fu, astfel, încunoştinţat, ştiu care este boala şi care îi este leacul şi spuse: Dacă aş fi văzut ca lumea, aş fi adunat cele trebuincioase după ştiinţa mea în felurile leacurilor. Din păcate nu am încredere în nimeni altcineva că ar putea face acest lucru.

În oraşul acela trăia şi un bărbat lipsit de orice ştiinţă. Cum auzi de această tărăşenie, veni la curtea regelui şi pretinse că are ştiinţa leacurilor, susţinând că este cunoscător al ştiinţei amestecării leacurilor şi fierturilor tămăduitoare şi că ştie natura fiecărui leac, fie că este făcut din mai multe lucruri, fie că este făcut doar dintr-unul. Regele îi porunci, aşadar, să intre în cămara cu leacuri şi să ia amestecurile trebuincioase pentru leacul cu pricina. Când acel neghiob intră în cămară şi i se arătară acele leacuri, neştiind ce să aleagă, luă o grămadă de lucruri, printre care şi o punguţă în care se afla o otravă ucigătoare. După aceea, amestecă totul fără să aibă habar de ce face şi fără să ştie la ce sunt bune toate acele lucruri. După ce leacul fu gata, îi turnă din el slujnicei ca să-l încerce. Ea nici nu gustă bine din el, că şi căzu moartă. Regele, aflând despre această întâmplare, îl puse pe nemernic să bea din acel leac. Cum gustă, căzu mort la pământ.

V-am povestit această pildă ca să ştiţi ce i se întâmplă celui ce depăşeşte limitele. Oricare dintre voi, dacă îşi depăşeşte limitele, păţeşte precum acest neştiutor din poveste, fiind vinovat de toate.

Înţelepţii spuseră: S-ar putea ca spusele celui ce vorbeşte să fie răsplătite. Aveţi cuvântul! Priviţi în sufletele voastre!

Domnul porcilor luă atunci cuvântul, datorită însemnătăţii sale şi a rangului înalt pe care îl avea pe lângă leu. Spuse: Preacinstiţi învăţaţi! Ascultaţi ceea ce am să spun şi cugetaţi cu luare-aminte la vorbele mele! Învăţaţii spun că felul de a fi al celor cumsecade se cunoaşte după anumite semne pe care ei le au. Voi sunteţi dintre cei puternici, pe care Dumnezeu i-a binecuvântat cu binefacerile Sale, fără de neajunsuri, şi îi ştiţi pe cei cumsecade după trăsăturile pe care le au; pornind de la un lucru mărunt, ajungeţi să ştiţi lucruri mari. În ceea ce-l priveşte pe acest nenorocit de Dimna, sunt multe semne care arată cât este de rău. Căutaţi-i-le pe chip şi o să le vedeţi, aşa încât o să vă convingeţi şi o să vă liniştiţi în această privinţă.

Cadiul îi spuse atunci domnului porcilor: Şi eu, şi întreaga adunare ştim că tu poţi să deslueşti tâlcul semnelor de pe chipuri, care arată răul. Lămureşte-ne şi spune-ne ce vezi pe chipul acestui nenorocit.

Domnul porcilor începu, atunci, să-l învinuiască pe Dimna: Învăţaţii spun că dacă ochiul stâng este mai mic decât cel drept şi se zbate, iar nasul este aplecat către dreapta, atunci avem de-a face cu un nemernic mârşav, înşelător şi uneltitor.

Când Dimna auzi aceste vorbe, spuse: Pilda ta este precum cea a bărbatului care a spus nevestei sale: Uită-te mai întâi la goliciunea ta şi abia după aceea uită-te la goliciunea altcuiva.

Dimna fu întrebat: Şi cum s-a întâmplat aceasta?

Dimna spuse: Se povesteşte că un duşman a năvălit asupra unui ţinut şi după ce a semănat moartea şi prăpădul, l-a prădat şi aplecat către ţara lui. S-a nimerit ca unul dintre oşteni să primească, la împărţirea prăzii, un plugar cu două femei. Acest oştean se purta foarte urât cu ei, nedându-le să mănânce şi cu ce să se îmbrace. Într-o bună zi, plugarul împreună cu cele două

femei ale sale plecară să adune vreascuri pentru stăpânul lor. Cum acesta nu le dăduse nimic de îmbrăcat, erau goi-goluţi. Se nimeri ca una dintre femei să găsească pe drum o cârpă amărâtă cu care îşi ascunse părţile ruşinoase. Apoi îl întrebă pe soţul ei, arătând spre cealaltă soţie a lui: Nu te uiţi la ea cât de nerușinată este că nu-şi ascunde ruşinea?

Soţul îi răspunse: Dacă te-ai uita mai întâi la tine şi la trupul tău, ai vedea că este complet gol dacă i-ai împrumuta ei ceea ce ai pe tine.

Mă mir de mândria ta, împuţitule, cu trăsături atât de urâte, de respingătoare. Mă mir cum de îndrăzneşti să vii la masa regelui şi să stai dinaintea lui cu toată murdăria şi urâţenia trupului tău, în ciuda faptului că îţi cunoşti şi tu, ca şi toţi ceilalţi, cusururile. Tu vorbeşti despre cel curat la trup, fără de cusur?! Nu sunt eu singurul care-ţi vede lipsurile, ci toţi cei prezenţi aici ştiu aceasta. Până acum doar prietenia noastră m-a oprit să nu le dau în vileag. Acum, că minţi despre mine şi mă învinuieşti făţiş, arătându-mi atâta vrăjmăşie şi spunând ceea ce ai spus fără să ai habar de ceva, înaintea celor prezenţi, atunci nici eu nu voi precupeţi nimic ca să-ţi dau pe faţă toate cusururile, ca să le afle toată lumea. Cine te-a cunoscut bine are tot dreptul să i se împotrivească regelui să nu te mai folosească la masă. Dacă ai fi fost pus pălmaş la plugărit, ai fi fost vrednic de aşa ceva. Prin urmare, este mai bine să nu te apropii de nicio meserie, fie cea de argăsitor, fie cea de bărbier, nici pentru prostime, nici pentru nobilime şi cu atât mai puţin pentru rege.

Domnul porcilor zise: Pentru prima oară îmi spui astfel de vorbe şi te porţi aşa cu mine!

Dimna îi răspunse: Da, şi este adevărat ceea ce am spus, şchiopule, neputinciosule, cu picioare strâmbe şi burta umflată, cu boaşele bălăbănind, cu buzele crăpate, scârbos la vedere şi la nevedere!

Când Dimna spuse aceste vorbe, chipul domnului porcilor se schimbă şi, răpus de ruşine, limba i se împletici; fără să mai îngăime ceva, se aşeză moale.

Când Dimna îl văzu pus la pământ, plângând în hohote, îi spuse: N-ai decât să plângi mult şi bine, căci dacă regele ia seama la murdăria şi cusururile tale, o să te alunge de la masa lui, o să te oprească să-l mai slujeşti şi o să te alunge de la el.

Unui şacal pe care leul îl cruţase cândva, însă, aflându-l statornic şi curat la suflet, îl năimise în slujba lui, i-a poruncit să reţină tot ce se întâmplă între ei şi apoi să-i povestească şi lui. Şacalul intră, aşadar, la leu şi-i povesti în amănunt tot ce s-a petrecut acolo. Atunci leul porunci ca domnul porcilor să fie dat afară din slujba pe care o avea şi să nu mai intre niciodată la el şi nici să-i mai vadă faţa. De asemenea, porunci ca Dimna să fie aruncat înapoi în închisoare.

Astfel trecu aproape întreaga zi. Tot ce se petrecuse acolo, tot ce se spusese şi tot ce poruncise leul fusese scris şi pecetluit cu pecetea tigrului, după care fiecare se întoarse acasă.

Aşadar, şacalul, căruia i se spunea Rōzbeh, şi pe care îl lega o trainică prietenie de Kalīla, avea o mare trecere la leu. Se nimeri ca, în acest răstimp, Kalīla să se îmbolnăvească de inimă rea de grija şi de mila fratelui său şi să moară.

Rōzbeh se duse la Dimna ca să-i dea această veste tristă despre moartea lui Kalīla. Dimna se întristă tare mult şi spuse, plângând: Ce o să mă fac pe această lume după ce fratele meu cel neîntinat m-a părăsit. Mulţumesc însă lui Dumnezeu – înălţat fie El! – că, prăpădindu-se Kalīla, mi-a dat dintre rudele mele un frate ca tine. Eu am avut încredere în harul lui Dumnezeu – înălţat fie El! – şi în binefacerile Sale faţă de mine atunci când am văzut grija ta faţa de mine şi ocrotirea pe care mi-o dai. Aşadar, am ştiut că tu eşti singura mea nădejde şi singurul meu ajutor. Aş vrea să-mi faci acum un hatâr, şi anume să te duci până în cutare loc şi să cauţi acolo ceea ce am

strâns eu şi cu fratele meu, prin truda noastră şi cu voia lui Dumnezeu – înălţat fie El! –, şi să-mi aduci ce găseşti acolo.

Rōzbeh făcu întocmai cum îi spusese Dimna. Când puse agoniseala dinaintea lui Dimna, acesta îi dădu partea sa şi îi spuse: Tu intri şi ieşi de la leu mai mult decât oricine altcineva. Ocupă-te şi tu de situaţia mea şi dă-ţi toată silinţa în această privinţă. Ascultă ce se vorbeşte despre mine la leu, dacă i-a fost adus la cunoştinţă ceea ce s-a întâmplat între mine şi pizmaşul meu, ce poziţie pare a avea mama leului faţă de mine şi dacă leul pare a fi cu ea sau împotriva ei în ceea ce mă priveşte. Reţine toate aceste lucruri!

Rōzbeh luă ceea ce îi dăduse Dimna şi plecă apoi de la el, ducându-se acasă, unde îşi dosi banii.

A doua zi, leul se sculă dis-de-dimineaţă şi se puse pe aşteptat. După vreo două ceasuri, sfetnicii săi îi cerură îngăduinţa să intre. După ce le îngădui, intrară şi aşezară dinaintea lui catastiful în care scriseseră spusele lor şi spusele lui Dimna. Leul o chemă atunci pe mama sa şi îi citi ce scria acolo. Când auzi ceea ce era în acel catastif, mama leului răcni mânioasă: Să nu mă dojeneşti pentru vorbele tari pe care o să le spun, căci nu ştii ce-ţi este folositor şi ce păgubitor. Aceasta este ceea ce nu voiam să auzi, vorbele acestui nelegiuit care ne face atâta rău, care ne atacă mişeleşte!

Cu aceste vorbe, ieşi mânioasă în văzul şi auzul şacalului Rōzbeh, cu care Dimna se înfrăţise. Rōzbeh, fără a mai sta pe gânduri, ieşi după ea şi se duse drept la Dimna, căruia îi povesti cele petrecute. Pe când se afla la el, veni temnicerul şi îl luă pe Dimna la adunarea de la cadiu.

Când se înfăţişă dinaintea cadiului, maimarele acelei adunări spuse în deschidere: O, Dimna! Am fost înştiinţat despre ceea ce ai făcut de cineva demn de toată încrederea, cinstit în spusele sale şi ca atare nu trebuie să te mai cercetăm mai mult decât am făcut-o, căci învăţaţii spun: Dumnezeu – înălţat fie

El! – a făcut lumea aceasta ca dovadă a lumii de apoi, căci ea este lăcaşul trimişilor şi al proorocilor îndrumători întru bine, călăuzitori pe drumul către rai şi chemători către cunoaşterea lui Dumnezeu – înălţat fie El! Păţania ta, pentru noi, nu are nicio încâlceală, căci ne-a înştiinţat despre tine cineva în spusele căruia avem mare încredere, numai că stăpânul nostru ne-a poruncit să ne întoarcem iarăşi la pricina ta şi să o cercetăm încă o dată, chiar dacă totul ne este limpede ca lumina zilei.

Dimna spuse: Văd, cadiule, că nu prea eşti obişnuit să faci dreptate atunci când judeci. Dreptatea regilor nu înseamnă doar că cei oropsiţi şi cei fără de vină să fie împinşi către un judecător nedrept, ci mai înseamnă şi ca judecata să se facă ţinând socoteală de drepturile pe care le au. Cum să fiu ucis pur şi simplu fără să mai fiu judecat şi să te zoreşti să înfăptuieşti aceasta, urmându-ţi propriile patimi, chiar dacă nu au trecut încă trei zile? A avut dreptate cel care spunea că cine s-a obişnuit să facă o faptă bună o face cu uşurinţă, chiar dacă este spre paguba lui.

Cadiul spuse: Găsim în cărţile înaintaşilor noştri că judecătorul cel drept trebuie să ştie fapta făcătorului de bine şi pe cea a făcătorului de rău, pentru ca făcătorul de bine să fie răsplătit după binele făcut, iar făcătorul de rău, după răul făcut, căci astfel se vor înmulţi faptele de bine prin respectarea binelui, iar cei ce fac rele se vor ţine departe de ele. Sfatul nostru pentru tine, Dimna, este să te uiţi bine în ceea ce ai intrat şi să-ţi recunoşti vina, să mărturiseşti şi să te căieşti.

Dimna îi răspunse: Judecătorii cei buni nu judecă după bănuieli şi după ceea ce nu ştiu nici când este vorba de judecarea unora din nobilime, nici a unora din prostime. Dacă voi credeţi că eu sunt un nelegiuit în ceea ce am făcut, atunci să ştiţi că eu sunt mult mai bun cunoscător al meu însumi decât sunteţi voi. Ştiinţa mea despre mine este sigură, fără vreo urmă de îndoială, pe când ştiinţa voastră este năpădită de îndoială.

Urâţenia faptei mele, din punctul vostru de vedere, este că eu am învinuit pe altcineva. Care ar fi motivul meu, din punctul vostru de vedere, atunci când mi-aş pârî propriul suflet, minţind în privinţa sa şi predându-l ca să fie omorât, cu toate că ştiu că sunt nevinovat şi nu am nicio legătură cu cele de care am fost învinuit? Sufletul meu este cel mai măreţ suflet pentru mine, pentru care am un respect adevărat. Dacă aş fi făcut aceasta cu voi de la un capăt la altul, nu s-ar fi cuvenit nici în legea mea, nu ar fi fost bine nici pentru demnitatea mea şi nici nu aş fi avut dreptul să o fac. Aşadar, cum s-o fac faţă de propriul meu suflet? Lipseşte-te, cadiule, de a mai rosti asemenea vorbe. Dacă voiai să dai un sfat, atunci i-ai cam greşit locul. Dacă era doar o amăgire, atunci este cea mai urâtă amăgire pe care am văzut-o şi am aflat-o şi, mai mult decât atât, amăgirile şi uneltirile nu fac parte din faptele judecătorilor cei buni şi nici din cele ale celor sus-puşi, vrednici de încredere.

Ştiu că vorba ta, din care se adapă neştiutorii şi răii, este legea după care se călăuzesc. Cei cumsecade iau din faptele judecătorilor doar lucrurile bune, cei care greşesc şi sunt fără de rost iau din ele doar greşelile. Mi-e teamă pentru tine, cadiule, căci aceste vorbe ale tale sunt mai îngrozitoare decât toate nenorocirile. Nu este nicio nenorocire că tu socoţi că sfatul tău este cel mai bun şi pentru rege, şi pentru curtenii săi, şi pentru nobilime, şi pentru prostime, fiind convins că ai dreptate şi mulţumit de înţelepciunea ta, ci nenorocirea este că ai fost pus să te ocupi de mine. Oare nu ai aflat ce au spus înţelepţii cu privire la cel care pretinde că ştie ceea ce nu ştie şi că a văzut ceea ce nu se poate vedea că o să păţească, precum şoimarul care râvnea la nevasta stăpânului său?

Cadiul întrebă atunci: Şi cum s-a întâmplat?

Dimna spuse: Se povesteşte că era într-un oraş un bărbat din spiţa marilor conducători ai perşilor, care avea o nevastă de o frumuseţe şi de o curăţenie sufletească rar întâlnite. Bărbatul

avea un şoimar iscusit şi priceput într-ale îngrijirii şi dresării şoimilor. Acest şoimar era foarte iubit de stăpânul său, care îl poftise în casă la el şi îl lăsase să stea în preajma nevestei sale. După o vreme, şoimarul prinse să o viziteze pe soţie împotriva voinţei ei, însă aceasta îl alungă cu faţa aprinsă de mânie şi roşie ca focul de ruşine. Cu cât el stăruia mai mult, cu atât ea devenea şi mai de neînduplecat. Dacă văzu cum stă treaba, se gândi la un vicleşug. Într-o zi, pe când se afla la vânătoare ca de obicei, prinse doi pui de papagal, pe care-i luă acasă. Când se mai măriră, îi despărţi şi îi puse în cuşti diferite. Pe unul îl învăţă să spună: *Am văzut că stăpâna mea nu-i prea cinstită*, iar pe celălalt îl învăţă să spună: *În schimb, eu nu spun nimic*. Apoi i-a crescut tot aşa până când împliniră şase luni. Când fu mulţumit de ei, îi luă şi-i duse stăpânului său. Acesta îi îndrăgi tare mult, căci îl înveseleau tare mult, numai că el nu ştia ce spun, fiindcă şoimarul îi învăţase în limba *balḫī*[1].

Deoarece îi plăcu foarte tare de ei, îl răsplăti pe şoimar din belşug, apoi îi ceru soţiei să aibă grijă de ei, ceea ce şi făcu. Se nimeri ca la un timp să vină în vizită la el câţiva oameni însemnaţi din Balḫ, cărora le aduse cele mai de preţ mâncăruri şi băuturi şi cele mai felurite fructe, precum şi multe daruri întru amintire. După ce isprăviră de mâncat, se puseră pe taclale, iar gazda, ca să îi înveselească, îi făcu semn şoimarului să aducă papagalii. Cum îi aduse şi îi puse dinaintea lui, aceştia începură să strige ceea ce fuseseră învăţaţi. Acei bărbaţi de seamă înţeleseră ceea ce spun papagalii şi prinseră să se uite unii la alţii uimiţi, apoi lăsară capetele în jos de ruşine. Bărbatul îi întrebă atunci ce spun, însă nu avură inima să-i spună ce strigă papagalii. La stăruinţele lui, însă, spuseră: Strigă aşa şi pe dincolo, ca atare, nu este de demnitatea noastră să mâncăm într-o casă unde se petrec desfrâuri.

1. Limbă iraniană vorbită în regiunea Balḫ, situată în nordul Afganistanului de astăzi.

Auzind acestea, bărbatul le ceru să le vorbească celor doi papagali în limba *balḫī*, ceea ce şi făcură. Neaflând niciun răspuns, înţeleseră că cei doi papagali nu ştiu mai mult decât ceea ce au spus şi aşa li se dovedi tuturor că femeia este cinstită, fără de pată, şi s-a încercat să fie murdărită. Astfel, ieşi la iveală minciuna şoimarului. Bărbatul, care ţinea pe mână un şoim pestriţ, îi porunci şoimarului să vină la el.

Cum intră, nevasta bărbatului îi strigă din casă: Vrăjmaş al propriului tău suflet, m-ai văzut tu aşa cum ai spus şi cum i-ai învăţat pe papagali să spună?

Şoimarul răspunse: Da, te-am văzut aşa cum spun ei.

Atunci şoimul se năpusti asupra lui şi-i scoase ochii cu ghearele.

Femeia spuse: Te-a lovit această năpastă ca răsplată de la Dumnezeu – înălţat fie El! – pentru că ai mărturisit ceea ce ochii tăi nu au văzut.

Ţi-am povestit această pildă, cadiule, ca să înţelegi şi mai bine grozăvia pedepsei pentru mărturie mincinoasă şi pe această lume, şi pe cealaltă.

Când cadiul auzi aceste vorbe ale lui Dimna, se ridică şi i le duse regelui, scrise, ca să le judece. Leul, după ce le cercetă, o chemă pe mama sa şi i le arătă şi ei. După ce le văzu, ea spuse: Acum sunt mult mai îngrijorată de teama pe care mi-o stârnesc uneltirile lui Dimna faţă de tine, având în vedere isteţimea lui de a nu te omorî sau de a nu-ţi tulbura liniştea lăuntrică, ca să scape de răzbunarea ta grabnică pentru ceea ce ţi-a greşit, pentru înşelăciunea prin care l-a răpus pe prietenul tău care nu a avut nicio vină.

Vorbele ei aflară un mare răsunet în sufletul lui. După o clipă, îi spuse: Spune-mi cine ţi-a spus despre Dimna ceea ce ţi-a spus, căci aceasta ar putea fi o pricină pentru care să-l omor.

Mama leului spuse: Nu-mi place deloc să dau în vileag o taină care mi s-a încredinţat spre păstrare. Bucuria mea, atunci când

Dimna va fi omorât, nu îmi va tihni, căci îmi voi aminti că am făcut ceea ce învăţaţilor nu le este pe plac cu privire la dezvăluirea unei taine. Eu am să-l caut acum pe cel care mi-a dat această taină spre păstrare ca să-mi dea dezlegare să-l pomenesc în faţa ta şi apoi să spună el ce ştie şi ce a auzit.

După care plecă şi trimise după tigru, căruia îi spuse că are o datorie faţă de leu şi că trebuie să-l ajute ca să afle adevărul şi să depună mărturia pe care nu o deţine altul în afară de el. De altfel, este dator faţă de cei nedreptăţiţi să arate adevărul, căci învăţaţii spun: Cine ascunde o dovadă cu privire la un mort va fi aspru pedepsit în Ziua Învierii. Atunci, tigrul nu mai stătu pe gânduri, ci intră la leu şi mărturisi tot ceea ce auzise din destăinuirea lui Dimna.

După ce tigrul depuse mărturie, leopardul, care auzise destăinuirea lui Dimna în închisoare, trimise vorbă leului, care dădu, pe dată, poruncă: Are de făcut o mărturisire, aşa că scoateţi-l din închisoare şi aduceţi-mi-l aici!

Leopardul mărturisi împotriva lui Dimna, spunând tot ce auzise din destăinuirea acestuia.

Leul le spuse atunci: Ce v-a împiedicat să mărturisiţi până acum, în ciuda faptului că ştiaţi care-mi este porunca şi cât de dornici suntem de cercetarea pricinii lui Dimna?

Fiecare spuse la rândul său: Ştiam că mărturia unuia singur nu este pusă la socoteală, însă atunci când unul dintre noi a mărturisit, a mărturisit pe dată şi celălalt.

Leul primi această dezvinovăţire a celor doi şi porunci, apoi, ca Dimna să fie omorât în temniţă. Şi fu dat morţii în cel mai înfiorător fel cu putinţă.

Cine cercetează aceste lucruri să ştie că cel ce vrea foloase pentru el, păgubindu-i pe ceilalţi prin amăgire şi viclenie, va avea drept răsplată tot amăgirea şi viclenia.

Capitolul III. Porumbița gulerată

abšalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: Am auzit pilda celor doi prieteni apropiaţi pe care îi desparte un mincinos şi care au fost urmările faptei sale. Povesteşte-mi acum dacă ai văzut la fraţii întru curăţenia sufletului[1] cum începe legătura dintre ei şi cum se bucură unii de alţii.

1. Sintagma arabă *iḫwān al-ṣafā'*, pe care am redat-o în cazul de faţă prin „fraţii întru curăţenia sufletului", stă la baza denumirii unei organizaţii secrete din Başra secolului al X-lea, care a dat lumii o operă monumentală, cu cincizeci şi două de tratate de matematică, ştiinţe naturale, psihologice, sociale, politice şi teologice sub titlul *Rasā'il* (Epistole). Deşi numele întreg al societăţii este *Iḫwān al-Ṣafā' wa Ḫullān al-Wafā' wa 'Ahl al-'adl wa 'abna' al-ḥamd* (Fraţii Purităţii, Prietenii Credinţei, Oamenii Dreptăţii şi Fiii Purtării Vrednice de Laudă), ea va fi cunoscută, pe scurt, ca *Iḫwān al-Ṣafā'*, nume ce a fost redat în diverse limbi europene, mai mult sau mai puţin inspirat: „Brethren of Purity" (R.A. Nicholson), „The Pure Brethren" (H.A.R. Gibb), „Sincere Brethren" (W. Montgomery Watt), „Sincere Friends" (G.E. Von Grunebaum); „Die lauteren Bruder" (C. Brokelmann), „Die aufrichtigen Bruder und treuen Freunde" (G. Flugel); „Les Frères de la Pureté" (A. Awa). Primul care face legătura dintre acest capitol din *Kalīla şi Dimna* şi societatea *Iḫwān al-Ṣafā'* este islamologul maghiar Ignaz Goldziher (Ignaz Goldziher, „Über die Benennung der *Ichwan al-safa*", *Der Islam*, 1910, 1: 22-26). Aceasta va fi preluată de Philip K. Hitti, care scrie : „Aproximativ la mijlocul secolului islamic al IV-lea (cca 970), la Başra apare o interesantă şcoală eclectică de filosofie

Filosoful spuse: Cel cu minte nu renunță la frații lui niciodată, căci frații sunt cei care te sprijină întru bine și cei care-ți sar în ajutor atunci când te lovește o năpastă. O pildă în acest sens este cea a porumbiței gulerate, a șobolanului, a gazelei și a corbului.

Regele întrebă: Cum așa?

Baydabā spuse: Se povestește că era în ținutul Sakawandağīn, pe lângă cetatea Dāhar, un loc cu mult vânat, cutreierat de vânători. În acel loc era un copac cu multe crengi și frunze stufoase, în care își făcuse cuibul un corb. Într-o zi, pe când stătea în cuibul său, văzu un vânător, urât la chip și grosolan în purtare, cu o mreajă azvârlită pe umăr și în mână cu un ciomag, venind drept către acel copac.

La vederea lui, corbul se sperie și-și spuse: Ce-l aduce pe acest om aici? Ori mi-a venit mie sorocul, ori altuia de pe aici! Ia să stau eu locului și să văd ce o să facă.

Vânătorul veni și-și întinse mreaja, peste care presără grăunțe, după care se puse la pândă la ceva depărtare. Nu trecu prea multă vreme că și trecu pe acolo o porumbiță, din acelea gulerate, care era chiar regina porumbeilor. Ea era însoțită de un alai de multe porumbițe. Nici ea, nici suratele ei nu văzură

---

populară, cu înclinații spre speculațiile pitagoreice, numită *Ikhwān as-Safā'* (Frații fidelității). Denumirea a fost probabil inspirată de o poveste din *Kalīla wa-Dimna*: devenind prieteni fideli (*ikhwān as-safā'*), câteva animale reușesc să scape de vânător (Philip K. Hitti, *Istoria arabilor*, traducere de Irina Vainovski-Mihai, Editura ALL, București, 2008, p. 239). Deschiderea lor, în spiritul acestei pilde din *Kalīla și Dimna*, către prețuirea tuturor și aflarea unei calități în fiecare poate fi ilustrată cu acest fragment din Epistole: „Musulmanul desăvârșit este arab în credință; irakian, în buna rânduială a vieții; evreu, în scrutarea lucrurilor; creștin, în felul de a căuta; sirian, în asceză; hindus, în clarviziune; sufi, în ținută; îngeresc, în neprihănire; liber, în cuget; divin, în științe" – Mustafā Ghālib (ed.), *Rasā'il Iḫwān al-Ṣafā' wa Hullān al-Wafā'*, Dār as-Sādir, Beirut, 1957, 4 vol.

mreaja întinsă, ci coborâră asupra grăunţelor, pe care prinseră să le ciugulească. Pe dată se agăţară cu toatele în mreajă, iar vânătorul veni bucuros să le prindă. Fiecare porumbiţă se zbătea în laţul ei din mreajă, în care fusese prinsă, încercând să scape.

Porumbiţa gulerată le spuse: Nu lăsaţi deoparte întrajutorarea. Niciuneia dintre voi să nu-i fie sufletul mai scump decât sufletul prietenei sale. Hai să ne ajutăm unele pe altele şi să zburăm deodată, ca şi cum am fi o singură pasăre, şi astfel o să ne salvăm cu toatele.

Aşadar, se opintiră cu toatele şi, dintr-o singură zvâcnire, izbutiră să se înalţe în văzduh cu mreajă cu tot. Vânătorul nu-şi pierdu nădejdea, căci crezu că nu vor ajunge prea departe, ci vor pica la pământ.

Corbul îşi spuse: Ia să mă ţin eu după ele, să văd ce se va întâmpla!

Gulerata se întoarse şi văzu că vânătorul încă se ţine după ele. Le spuse atunci celorlalte: Vânătorul acesta este chitit să ne prindă. Dacă ne ridicăm în văzduh, nu o să putem să ne ascundem de el şi va stărui să se ţină după noi, dacă ne îndreptăm spre pământ, nu o să ne mai vadă şi o să plece într-ale lui. Apoi, în cutare loc trăieşte un şobolan care îmi este prieten. O să ne ducem la el ca să ne taie mreaja.

Zis şi făcut. Vânătorul, într-adevăr, pierzându-şi orice nădejde, le lăsă în pace şi-şi văzu de alte treburi. Corbul se ţinu după ele până ajunseră la şobolan, unde gulerata le porunci să se oprească din zbor.

Şobolanul avea o sută de găuri la vizuină de teamă să nu fie prins. Gulerata se apropie de una dintre ele şi-l strigă pe numele său, care era Zayrak. Şobolanul întrebă din gaură: Cine eşti?

Porumbiţa îi răspunse: Eu, prietena ta iubită!

Şobolanul veni, atunci, în fugă la ea. Când o văzu, o întrebă: Ce te-a băgat în această belea?

Porumbiţa îi spuse: Nu ştii că nu este niciun rău şi niciun bine fără a fi sortit cuiva? Soarta m-a băgat în acest necaz.

Nimeni nu se poate feri de soartă, nici măcar cei mai mari şi mai tari decât mine. S-ar putea ca soarele şi luna să apară împreună dacă aşa le este hotărât.

Şobolanul se apucă să roadă laţul care o strângea pe guleratã. Aceasta îi spuse: Roade mai întâi laţurile celorlalte porumbiţe şi apoi vino să mă scapi şi pe mine.

El nu luă în seamă vorbele ei, deşi ea i le repetă de câteva ori. Când văzu stăruinţa ei, îi spuse: Îmi tot spui acest lucru de parcă tu nu ai avea nevoie de tine însăţi, de parcă nu ai avea milă de tine şi nu ai vrea să primeşti ceea ce ţi se cuvine.

Porumbiţa îi spuse: Mi-e teamă că începând cu laţul meu, te vei plictisi şi nu vei mai avea chef şi de celelalte, pe când dacă începi cu ele înaintea mea şi mă vei lăsa pe mine la urmă, nu o să ai linişte, chiar dacă te cuprinde moleşeala, să mă laşi prinsă în capcană.

Şobolanul spuse: Aceasta mă face să te iubesc şi mai mult, iar prietenia mea faţă de tine să sporească.

Şobolanul se puse pe ros mreaja până când o isprăvi. Gulerata şi suratele ei fură astfel slobozite din acea capcană.

Când corbul văzu ceea ce a făcut şobolanul, dori foarte mult să şi-l facă prieten. Aşa că veni şi-l strigă pe nume. Şobolanul scoase capul din gaură şi-l întrebă: Ce-ţi trebuie?

Corbul îi răspunse: Aş vrea să mă împrietenesc cu tine.

Şobolanul spuse: Dar nu avem nicio legătură! Cel cu minte trebuie să încerce să ajungă acolo unde are o cale de a ajunge, iar dacă nu are nicio cale, atunci să nu-şi mai bată capul. Tu nu eşti decât un mâncător de carne, iar eu ţie îţi sunt hrană.

Corbul spuse: Nu mi-ar folosi la nimic dacă te-aş mânca, chiar dacă tu îmi eşti mie hrană. Prietenia ta mi-e mult mai dragă decât ceea ce ai pomenit. Nu se cade ca atunci când eu vin la tine, cerându-ţi prietenia, tu să mă refuzi fără nicio putinţă de reuşită. Eu, după ce ţi-am văzut frumoasa purtare, am dorit să mă apropii de tine. Nu încerca să ascunzi aceasta, deoarece cel cu minte nu-şi ascunde fapta frumoasă, căci, chiar

dacă o ascunde, ea este precum moscul: chiar dacă este ascuns, aceasta nu-l împiedică să-și împrăștie mireasma îmbătătoare pe care o dă fără încetare.

Șobolanul spuse: Cea mai înverșunată dușmănie este dușmănia ce face parte din fire, iar această dușmănie este de două feluri: cea în care cele două părți sunt egale, precum elefantul și leul, căci se poate întâmpla ca leul să-l omoare pe elefant sau ca elefantul să-l omoare pe leu, și cea în care cele două părți nu mai sunt egale, ci doar una are putere, precum eu și pisica sau precum eu și cu tine. Dușmănia care este între noi ție nu-ți face niciun rău, ci tot răul este asupra mea. Apa, oricât de mult ai încălzi-o, tot stinge focul când o torni peste el! Acela care intră într-o tovărășie cu dușmanul său și face pace cu el este precum acela care ține un șarpe în mânecă. Acela care are minte nu se va lăsa adormit de dușmanul cel viclean.

Corbul spuse: Am înțeles ceea ce spui. Tu meriți să fii tratat după firea ta. Să știi că eu sunt cinstit în ceea ce spun, așa că nu-mi face această încercare și mai grea prin spusa ta precum că nu se află nicio cale de a statornici o legătură între noi. Înțelepții mărinimoși nu caută răsplată pentru o faptă frumoasă. Prietenia dintre cei buni și drepți se leagă repede și se rupe greu, precum urciorul de aur care este greu de spart, repede de refăcut, ușor de îndreptat dacă este găurit sau spart. Prietenia dintre cei răi se rupe repede și se leagă greu, precum urciorul de lut care se sparge repede; este spart de cel mai neînsemnat lucru și nu mai poate fi nicicând lipit. Cinstitul se împrietenește tot cu un cinstit, iar nemernicul nu se împrietenește cu nimeni, decât din interes sau de frică. Eu am nevoie de prietenia ta și de fapta ta frumoasă, fiindcă ești cinstit și bun. Așadar, voi sta la poarta ta fără să pun niciun pic de mâncare în gură până când o să mă socoți fratele tău.

Șobolanul spuse: Îți primesc prietenia ta frățească, căci eu nu i-am refuzat nimănui nicio trebuință. La început, m-am purtat cu tine așa cum m-am purtat doar din dorința de a arăta

că nu mă las prea uşor, căci dacă o să mă păcăleşti, să nu poţi spune pe urmă că şobolanul este lesne de amăgit.

După ce spuse aceste vorbe, ieşi din vizuină şi se opri chiar în gura ei.

Corbul întrebă: Ce te împiedică să ieşi şi să vii la mine pentru a te simţi bine alături de mine – sau încă mai ai în suflet vreo urmă de îndoială asupra mea?

Şobolanul spuse: Cei de pe lumea aceasta îşi dau unii altora două lucruri în temeiul cărora stabilesc legături unii cu alţii, şi anume: unul priveşte sufletul, iar celălalt mâna. Cei care sunt legaţi de ceea ce priveşte sufletul sunt cei preacuraţi, cei care sunt legaţi de ceea ce priveşte mâna sunt cei ce se întrajutorează, unii căutând să tragă foloase de pe urma celorlalţi, iar printre ei sunt şi cei care fac, chipurile, lucruri frumoase ca să obţină foloase pe lumea aceasta, precum vânătorul care aruncă grăunţe păsărilor, nu ca să le facă lor un bine, ci sie însuşi. Eu sunt încrezător în sufletul tău şi ca atare şi eu îţi dăruiesc din sufletul meu. Iar acum, nu mă împiedică să ies la tine neîncrederea în tine, ci faptul că ştiu că ai prieteni a căror fire este precum a ta, însă al căror cuget nu este precum al tău.

Corbul spuse: Un prieten se distinge prin faptul că el este prieten cu prietenul prietenului său şi duşman cu duşmanul prietenului său. Eu nu am niciun tovarăş şi niciun prieten care să nu te îndrăgească. Iar la o adică, nu-mi este anevoie să rup legăturile cu cei din neamul meu.

După aceste cuvinte, şobolanul ieşi din gaură şi veni la corb cu care se îmbrăţişă, apoi îşi limpeziră gândurile şi petrecură împreună zile întregi.

Corbul îi spuse şobolanului: Culcuşul tău este foarte aproape de drumul pe care trec oamenii şi, ca atare, mă tem ca nu care cumva să arunce cu pietre în tine niscaiva băieţandri. Eu am un loc ferit, plin de peşte, unde am şi o prietenă, o ţestoasă. Acolo vom găsi mereu ce să mâncăm, aşa că o să te duc acolo ca să trăim în tihnă.

Șobolanul spuse: Eu am o groază de povești și pilde pe care ți le voi spune atunci când o să ajungem acolo unde vrei tu să ajungem. Așadar, fă cum vrei!

Atunci corbul îl apucă pe șobolan de coadă și porni cu el în zbor către locul dorit. Când se apropie de ochiul de apă în care stătea țestoasa, aceasta, văzându-l cu un șobolan în cioc, nu își dădu seama că este prietenul ei și, speriată, se ascunse. Corbul o strigă până când ieși din ascunzătoare.

Țestoasa întrebă: De unde vii?

Corbul prinse a-i povesti tot ce pătimise, începând cu urmărirea porumbeilor și terminând cu împrietenirea lui cu șobolanul și venirea lor la ea. Când țestoasa auzi care este treaba cu șobolanul, plăcându-i tare mult felul lui de a judeca lucrurile și statornicia față de prieteni, îi ură bun venit. După care îl întrebă: Ce te aduce în acest ținut?

Corbul îi spuse și el: Povestește-mi acum întâmplările pe care ai făgăduit că o să mi le spui, nu înainte însă de a-i da țestoasei răspuns la întrebarea sa, căci ea este, pentru tine, asemenea mie.

Șobolanul prinse, așadar, să povestească: La începuturile mele, poposisem în orașul Mărūt, în casa unui pustnic, ce nu avea nici familie, nici copii. În fiece zi îi era adus un coș cu merinde din care mânca cât avea nevoie, iar restul îl agăța undeva. Eu îl pândeam pe pustnic până ieșea, apoi mă avântam la coșul cu pricina și până nu dădeam gata toată mâncarea din el, nu mă lăsam. Nu numai că mâncam eu pe săturate, dar le mai aruncam și celorlalți șobolani. În zadar a tot încercat bietul pustnic să atârne coșul în așa fel încât să nu mai ajung la el, însă nu a izbutit, până într-o noapte când îi veni un oaspete cu care împărți mâncarea, apoi se puseră la taclale. Pustnicul întrebă: Din ce ținut vii și încotro te îndrepți acum?

Oaspetele, care cutreierase lumea și văzuse minunății multe, prinse a-i povesti pustnicului despre ținuturile prin care călcase și despre minunățiile pe care le văzuse pe acolo. În tot acest

timp, pustnicul bătea din palme ca să mă ţină departe de coş, până când oaspetele se înfurie şi-i spuse: Eu îţi tot povestesc, iar tu îţi baţi joc de spusele mele. Ce te-a făcut atunci să mă mai întrebi?

Pustnicul îşi ceru iertare: Bat din palme ca să alung un şobolan care m-a înnebunit, căci nu pot să pun nimic în casă, că îl şi mănâncă.

Oaspetele întrebă: Un singur şobolan face aceasta sau mai mulţi?

Pustnicul spuse: Am mulţi şobolani în casă, însă numai unul m-a dat gata. Nu mai ştiu ce să-i fac.

Oaspetele spuse: Aceasta îmi aminteşte de spusa cuiva: Dintr-o anume pricină această femeie a vândut susan decojit pe susan nedecojit.

Pustnicul spuse: Şi cum s-a întâmplat aceasta?

Oaspetele spuse: Odată am poposit la un bărbat din cutare loc şi după ce am cinat, mi-a aşternut să mă culc, iar el s-a băgat în aşternutul lui împreună cu nevastă-sa, între mine şi ei fiind o împletitură de stuf. Aşadar, am auzit desluşit când bărbatul i-a spus nevestei sale, târziu în noapte: Mâine vreau să poftesc vreo şapte oameni să mănânce la noi, aşa că pregăteşte-le de mâncare!

Nevasta lui spuse: Cum de pofteşti oameni la masă de vreme ce nu ai în casă nici ce le trebuie copiilor tăi. Tu eşti un om care nu ţine nimic, care nu pune nimic la păstrare!

Bărbatul spuse: Să nu-ţi pară rău după ceva dat de pomană sau cheltuit, căci s-ar putea ca dorinţa de a strânge şi de a te pricopsi să aibă drept urmare o păţanie ca a lupului.

Femeia spuse: Cum s-a întâmplat?

Bărbatul spuse: Se povesteşte că într-o zi un bărbat a ieşit să vâneze cu arcul cu săgeţi de lemn. Nu ajunse prea departe că şi dădu peste o gazelă pe care o săgetă pe loc, apoi, aburcând-o pe umăr, făcu cale-întoarsă către casă. Iată, însă, că un mistreţ

îi tăie calea! Bărbatul trase în el o săgeată care îl străpunse pe loc. Mistreţul, cu ultimele puteri, îl prinse pe vânător şi îi dădu o lovitură cu colţii de-i zbură arcul cât colo, apoi amândoi căzură în ţărână, fără suflare.

După aceea, veni un lup care, văzându-i, îşi spuse: Bărbatul, gazela şi mistreţul îmi ajung de mâncare multe vreme, însă o să încep cu coarda arcului, o să fie tainul meu pentru astăzi. Se apucă astfel să zgândărească coarda până ce aceasta plesni şi-l lovi aşa de tare în beregată, că muri pe loc.

Ţi-am spus această pildă ca să ştii că dorinţa de a pune deoparte poate avea urmări ce-ţi pot pica greu.

Femeia spuse: Ce bine ai spus! Avem ceva orez şi susan ce ajunge pentru vreo şase persoane, ba chiar mai multe. Eu mă scol dis-de-dimineaţă şi mă apuc de bucătărit, tu pofteşte, aşadar, la masă pe cine doreşti.

Cum se lumină de ziuă, femeia luă susanul şi-l decoji, apoi îl întinse la soare ca să se usuce, cerându-i unui băiat de-al lor: Să goneşti toate păsările şi toţi câinii care se apropie de el.

După care femeia fu prinsă până peste cap de treburile ei, iar băiatul nu mai fu cu băgare de seamă la susan. Aşadar, veni un câine care îl călcă în picioare. Femeia, când văzu aşa ceva, socoti că acel susan este spurcat şi, fiindu-i greaţă să mai facă mâncare din el, se duse la piaţă şi-l dădu la schimb pe susan nedecojit, tanda pe manda. Eu eram în piaţă şi l-am auzit pe un bărbat spunând altuia: Dintr-o anume pricină, femeia a vândut susanul decojit pe cel nedecojit. Şi eu spun cam acelaşi lucru despre acest şobolan de care te-ai plâns că nu ai cum să scapi. Caută-mi un târnăcop ca să-i sap în culcuş, căci aşa poate o să înţeleg care-i treaba cu el.

Pustnicul luă cu împrumut un târnăcop de prin vecini şi i-l aduse oaspetelui. În acest timp eu nu eram în vizuina mea, ci într-o alta, de unde auzeam ceea ce vorbeau. În vizuina mea era o pungă cu o sută de dinari, pe care nu ştiu cine o pusese

acolo. Oaspetele săpă cu sârg până ajunse la dinari, pe care îi luă, spunându-i pustnicului: Şobolanul acesta nu putea să sară până unde sare dacă nu ar fi avut aceşti dinari, căci banii îi dau putere şi isteţime. O să vezi că de acum încolo nu o să mai poată sări până unde sărea.

A doua zi, şobolanii care erau împreună cu mine îmi spuseră: Ni s-a făcut foame, iar singura noastră nădejde eşti tu.

Aşadar, am plecat împreună cu ceilalţi şobolani la locul de unde săream până la coş, însă oricât m-am străduit, nu am izbutit. Şobolanii îşi dădură seama atunci de neputinţa mea şi-şi spuseră: Haideţi, plecaţi, că nu mai are nimic la care să poftiţi! În halul în care este, după cum vedem, îi trebuie cineva care să-i poarte de grijă.

Ca urmare, m-au părăsit şi s-au alăturat vrăjmaşilor mei. Şi mai mult decât atât, s-au apucat să mă vorbească de rău, în lipsă, cu toţi aceia care mă duşmăneau şi mă pizmuiau.

Atunci, îmi spusei în sinea mea: Nu există nici fraţi, nici ajutoare, nici prieteni, decât în temeiul avuţiei. Am priceput, aşadar, că cel ce nu are avuţie, atunci când vrea ceva, este oprit de sărăcie să obţină ce vrea, precum apa, rămasă prin văi în urma ploilor de iarnă, care nu ajunge în râuri şi nici nu curge către un anume loc, ci este înghiţită de pământ; am priceput că cei care nu au fraţi nu au familie, că acela care nu are copii nu va avea nicio pomenire, că acela care nu are nici avere, nici minte nu are parte nici de lumea aceasta, nici de lumea cealaltă, căci omul, atunci când sărăceşte, neamurile şi fraţii lui rup orice legătură cu el. Precum copacul ce-a crescut într-o sărătură mâncată din toate părţile, aşa este şi săracul care are nevoie de ceea ce au alţi oameni. Am priceput că sărăcia este capul tuturor nenorocirilor şi că ea îi aduce celui ce o are doar dispreţ şi vorbe urâte. Am priceput că omul, atunci când sărăceşte, este învinuit de acela care-şi pusese credinţa în el şi este văzut cu ochi răi de cel care-l vedea cu ochi buni. Dacă cineva vrea să învinovăţească

pe altul de ceva, atunci, cu siguranţă, el va fi acela. Dacă o purtare este de laudă pentru cel bogat, atunci pentru cel sărac este de ruşine, astfel, dacă acesta este curajos, se spune că-i nesăbuit, dacă este darnic, se spune că-i risipitor, dacă este blând, se spune că-i slab, dacă este cumsecade, se spune că este prost. Moartea este mult mai uşoară decât nevoia care împinge pe cineva să ceară şi, mai ales, să ceară de la zgârciţi netrebnici. Celui darnic i-ar fi mai uşor şi mai plăcut dacă ar fi pus să bage mâna în gura unui şarpe şi să scoată de acolo venin pe care să-l înghită decât să ceară de la zgârcitul cel netrebnic.

Să ne întoarcem la povestea noastră! Aşadar, îl văzusem pe oaspete când luase dinarii şi-i împărţise cu pustnicul care îşi pusese partea lui la căpătâi, într-o pungă de piele. Cum se făcu noapte, mă apucă o pornire de nestăvilit de a lua măcar câţiva dinari din ea, pe care să-i duc la loc, în vizuina mea, în nădejdea că-mi vor spori puterea şi mulţumită ei, să-mi capăt înapoi câţiva prieteni. Pornii către pustnic, care dormea dus, şi mă oprii la căpătâiul lui, numai că oaspetele nu dormea, ci mă aştepta cu un ciomag în mână, cu care îmi trase o lovitură usturătoare chiar în cap. Fugii cât putui în gaură şi după ce durerea mi se mai potoli, împins de lăcomie, ieşii ca şi prima oară, însă oaspetele care mă pândea mă pocni iarăşi cu ciomagul, de mă podidi sângele, şi dându-mă de-a berbeleacul până la gaură, căzui lat. Durerea aceea mă făcu să-mi iau gândul de la bani pentru totdeauna. Chiar şi acum, când aud pomenindu-se despre bani, mă apucă un tremurat şi o spaimă îngrozitoare. După ce am stat şi am cugetat, am priceput că lăcomia şi dorinţa arzătoare nu-ţi aduc decât necazuri, iar cel de pe lumea acesta, mânat de ele, stăruie în nefericire, istovire şi apăsare. Mi-am dat seama că dacă plec în călătorii cât mai îndepărtate, pentru a-mi câştiga traiul, îmi este mult mai lesne decât dacă întind mâna după bani către un binefăcător, mai ales că nu văd nicio împlinire în aşa ceva.

Am aflat că învăţaţii spun că nu este cugetare precum chibzuinţa, nici cumpătare precum îndepărtarea de rău, nici binefacere precum purtarea cea frumoasă, nici bogăţie precum împlinirea. Cel mai vrednic lucru pe care îl poate face cineva este să aibă răbdare cu el însuşi, iar cea mai de preţ pioşenie este mila. Orice prietenie se întemeiază pe încredere, orice minte se întemeiază pe cunoaşterea a ceea ce este faţă de ceea ce nu este. De asemenea, spun că muţenia este mai bună decât o limbă mincinoasă, că strâmtorarea şi sărăcia sunt mai bune decât belşugul şi largheţea clădite pe avuţiile altora. Aşa am ajuns să mă conving, şi să fiu mulţumit de această convingere, că este mai bine să plec din casa pustnicului în sălbăticie. Aici m-am împrietenit cu o porumbiţă, iar din această prietenie a răsărit, mai apoi, prietenia cu corbul. Corbul mi-a povestit despre prietenia dintre el şi tine şi m-a înştiinţat că ar vrea să vină la tine. Auzind acestea, şi eu am dorit să vin cu el la tine, căci mi-era urât de unul singur. Nu este bucurie pe lumea aceasta ca tovărăşia prietenilor şi nici mâhnire ca îndepărtarea unora de alţii. După ce m-am lăsat pradă ispitei, am priceput că acela care are minte nu poate cere de la această lume decât cele trebuincioase cu care să îndepărteze de la sine suferinţa, acestea însemnând simplitate la mâncare şi băutură, sănătate şi robusteţe. Dacă i-ar fi dăruită cuiva lumea cu tot ce are în ea, nu ar folosi din ea decât acel puţin cu care să potolească o nevoie. Aşadar, cu acest gând am venit la tine împreună cu corbul. Eu te socot precum ai fi dintre fraţii mei şi nădăjduiesc ca şi tu să mă socoţi pe mine la fel.

După ce şobolanul termină de vorbit, ţestoasa îi răspunse cu vorbe alese: Ţi-am ascultat vorba. Şi cât de frumos ai spus ceea ce ai spus! Eu, însă, am băgat de seamă că ai pomenit frânturi din unele nelinişti care stăruie încă în sufletul tău, precum puţinătatea averii tale, starea proastă în care te afli, înstrăinarea de locul în care te-ai născut. Alungă toate acestea din

inima ta! Să știi că vorba frumoasă nu izvorăște decât dintr-o minte frumoasă, însă bolnavului care știe leacul bolii sale și nu se doftoricește nu-i folosește la nimic știința sa și nici nu va afla pentru boala sa nici ostoire, nici ușurare. Folosește-ți cugetul și nu te mâhni pentru puținătatea averii tale, căci acela care are vrednicie este preacinstit și fără de avuție, precum leul care este temut chiar și când stă tolănit în bârlogul său, iar bogatului care nu are vrednicie nu i se dă nicio cinstire, chiar dacă are avere multă, precum câinele care nu-i băgat în seamă de nimeni, chiar dacă este împopoțonat cu lanțuri și brățări de aur. Nu da atât de mare însemnătate singurătății tale, căci acela care are minte nu este niciodată singur, precum leul care merge însoțit mereu de puterea sa. Ai încredere în tine însuți, căci dacă vei avea, binele te va găsi precum găsește apa drumul către vale, căci celui hotărât și limpede văzător i se dă binele, pe când leneșului șovăielnic nu îi este hărăzit niciun bine, precum femeii tinere căreia nu i se potrivește însoțirea cu un ghiuj bătrân. O sumă de lucruri nu sunt nici trainice, nici dăinuitoare, precum umbra unui nor la vreme de vară, prietenia celor josnici, ridicarea unei zidiri fără temei, vestea mincinoasă, averea multă. Cel cu minte nu se mâhnește de puținătatea averii sale atâta vreme cât se bucură de o minte bună și de vrednicia faptei sale, căci el este convins că ceea ce a făcut nu poate să-i fie furat și nici nu va fi mustrat pentru ceva ce n-a făcut. El este îndreptățit astfel să nu-și privească cu nepăsare sfârșitul, căci moartea vine pe neașteptate, fără să aibă vreo vreme anume. Desigur, tu nu ai trebuință de predica mea, căci ai destulă știință, însă am socotit că trebuie să-ți dau ceva pentru că tu ești fratele nostru, față de care ne dăm toată silința.

Când corbul auzi vorbele țestoasei către șobolan, răspunsul ei către el, duioșia față de el, se bucură tare mult și spuse: Mi-ai făcut o mare bucurie și meriți să te bucuri tu însăți așa cum m-ai făcut pe mine să mă bucur. Pe lumea aceasta nu este

bucurie mai mare decât aceea de a avea în jurul tău fraţi şi prieteni de nădejde, cărora să le dăruieşti bucurii şi care să-ţi dăruiască la rândul lor bucurii, veghind împreună asupra treburilor şi trebuinţelor lor. Cel cinstit, atunci când se poticneşte, nu este luat de mână decât tot de cinstiţi, precum elefantul care, dacă se înţepeneşte în nămol, nu este scos de acolo decât tot de elefanţi.

În timp ce corbul vorbea şi toţi trei se veseleau împreună, iată că apăru o gazelă care veni către ei în fugă. Ţestoasa, speriindu-se de ea, se lăsă la fundul apei, şobolanul se vârî iute într-o gaură, iar corbul zbură într-un copac. Apoi corbul făcu vreo câteva rotocoale în văzduh, ca să vadă dacă nu cumva gazela este urmărită. Când văzu că nu este nicio primejdie, îi strigă pe şobolan şi pe ţestoasă, care ieşiră de pe unde se ascunseseră. Ţestoasa îi spuse gazelei, atunci când o văzu uitându-se cu jind la apă: Bea, dacă ţi-e sete. Nu-ţi fie teamă, căci nu ai de ce!

Atunci gazela se apropie, iar ţestoasa îi ură bun venit, întrebând-o: De unde vii?

Gazela îi spuse: Am hălăduit prin pustietăţile acestea unde am păscut fără oprelişti, însă oamenii cu suliţe m-au hăituit de colo-colo, făcându-mă să le ştiu de frică, iar astăzi, văzând o nălucă, am crezut că este unul dintre acei vânători şi am luat-o la sănătoasa încoace.

Ţestoasa îi spuse: Nu te mai teme, căci pe aici n-am văzut picior de vânător. Linişteşte-te, căci noi îţi dăruim prietenia noastră şi te primim în acest loc, unde ai apă şi păşune din belşug. Alătură-te nouă!

Gazela rămase alături de ei. Zilnic se întâlneau într-un loc umbros, unde îşi povesteau vrute şi nevrute. Într-o zi, pe când corbul, şobolanul şi ţestoasa se strânseseră împreună sub umbrar, gazela nu-şi mai făcu apariţia. După ce aşteptară mai bine de un ceas şi tot nu veni şi văzând că întârzierea se lungeşte, se temură să nu i se fi întâmplat ceva rău. Şobolanul şi ţestoasa îl întrebară pe corb: Vezi ceva?

Corbul se ridică în văzduh și privi în jos, unde o văzu pe gazelă încurcată într-o capcană. Coborî iute și îi înștiință de cele văzute. Corbul și țestoasa îi spuseră șobolanului: Aceasta este o treabă pe care doar tu poți s-o faci! Salvează-ți sora!

Șobolanul plecă în grabă și când ajunse la gazelă, o întrebă: Cum ai intrat în încurcătura aceasta, tu care ești atât de isteață?

Gazela spuse: Istețul nu prea are ce face în fața sorții.

Pe când schimbau aceste cuvinte, se pomeniră peste ei și cu țestoasa, căreia gazela îi spuse: Ce te-a apucat să vii aici după noi? Dacă vânătorul se întoarce, după ce șobolanul îmi roade lațul, nu o să mai poată să mă prindă, șobolanul se poate vârî într-o gaură din puzderia din jur, iar corbul poate zbura unde vrea, pe când tu, fiind greoaie, nu poți fugi niciunde și cum nici măcar sprintenă nu ești, mă tem pentru tine din pricina vânătorului.

Țestoasa îi spuse: Nu se poate trăi departe de cei dragi. Când prietenul se desparte de prieten, sufletul îi este răpit, bucuria îi este oprită și o perdea se așterne peste vederea sa.

Nici nu-și isprăvi bine vorba, că vânătorul își și făcu apariția, chiar în clipa în care șobolanul terminase de ros lațul. Gazela scăpă, așadar, prin fugă, șobolanul se vârî într-o gaură, corbul zbură în văzduh și nu rămase la fața locului decât țestoasa. Vânătorul, după ce găsi lațul ros, prinse a se uita în toate părțile și nu dădu decât peste țestoasa care se târa agale. O luă și o legă. Corbul, șobolanul și gazela nu întârziară să se strângă la un loc și privind la vânătorul care o legase pe țestoasă fedeleș, prinseră a vorbi. Șobolanul spuse: Nici n-am ieșit bine dintr-un bucluc, că am intrat în altul și mai mare. Dreptate a avut cel care spunea că omul tot merge înainte voios până se poticnește, căci dacă se poticnește o dată, va merge cu băgare de seamă chiar și pe un drum neted. Grija care mă frământă pentru țestoasă, care este cea mai bună prietenă, nu izvorăște din dorința de răsplată și nici din căutarea vreunui câștig, ci dintr-o legătură curată și cinstită, o legătură mai puternică decât cea

dintre tată şi fiu, o legătură pe care nu o rupe decât moartea. Vai şi amar de acest trup luat în stăpânire de nenorociri, mereu supus schimbării, fără de nimic dăinuitor, fără a-i rămâne ceva, aşa cum o stea care răsare nu dăinuie în răsărit, după cum o stea care apune nu dăinuie în apus, căci steaua care răsare apune, iar cea care apune răsare. Aşa sunt şi durerile rănii şi vindecarea ei sau zgândărirea rănii prin pierderea fraţilor după ce au fost regăsiţi.

Gazela şi corbul îi spuseră şobolanului: Îngrijorarea noastră, îngrijorarea ta, vorba ta, chiar dacă sunt peste măsură, nu-i sunt cu nimic de folos ţestoasei. Aşa cum se spune, oamenii sunt puşi la încercare prin nenorociri, părinţii şi copiii, prin lipsuri, fraţii, prin necazuri.

Şobolanul spuse: Eu cred că trebuie să recurgem la un şiretlic, şi anume: du-te tu, gazelo, şi stai în aşa fel încât să te vadă vânătorul şi prefă-te rănită. Corbul va veni asupra ta ca şi cum ar ciuguli din tine, iar eu mă strecor lângă vânător şi o să-i pândesc fiece gest, căci poate o să arunce tot ce cară şi o să lase ţestoasa deoparte, zorindu-se ca să pună mâna pe tine. Când se apropie de tine, fugi uşurel, încât să nu-l descurajezi şi să creadă că nu te poate prinde. Şi aşa, încetul cu încetul se va îndepărta de noi. Eu o să mă duc să văd ce pot face şi nădăjduiesc că voi izbuti să rod curmeiele cu care este legată ţestoasa şi s-o salvez.

Gazela şi corbul făcură ceea ce le ceruse şobolanul, iar vânătorul îi urmă întocmai. Gazela reuşi să-l tragă după ea, ducându-l cât mai departe de şobolan şi de ţestoasă. Şobolanul se repezi şi roase legăturile ţestoasei, slobozind-o din strânsoare. Când vânătorul se întoarse istovit, găsi legăturile roase. Atunci se gândi la gazela scăpată şi simţi că îşi pierde minţile. Când se mai gândi şi la corbul care se prefăcea că ciuguleşte din carnea ei şi la legăturile roase, îl cuprinse neliniştea şi-şi zise că acest

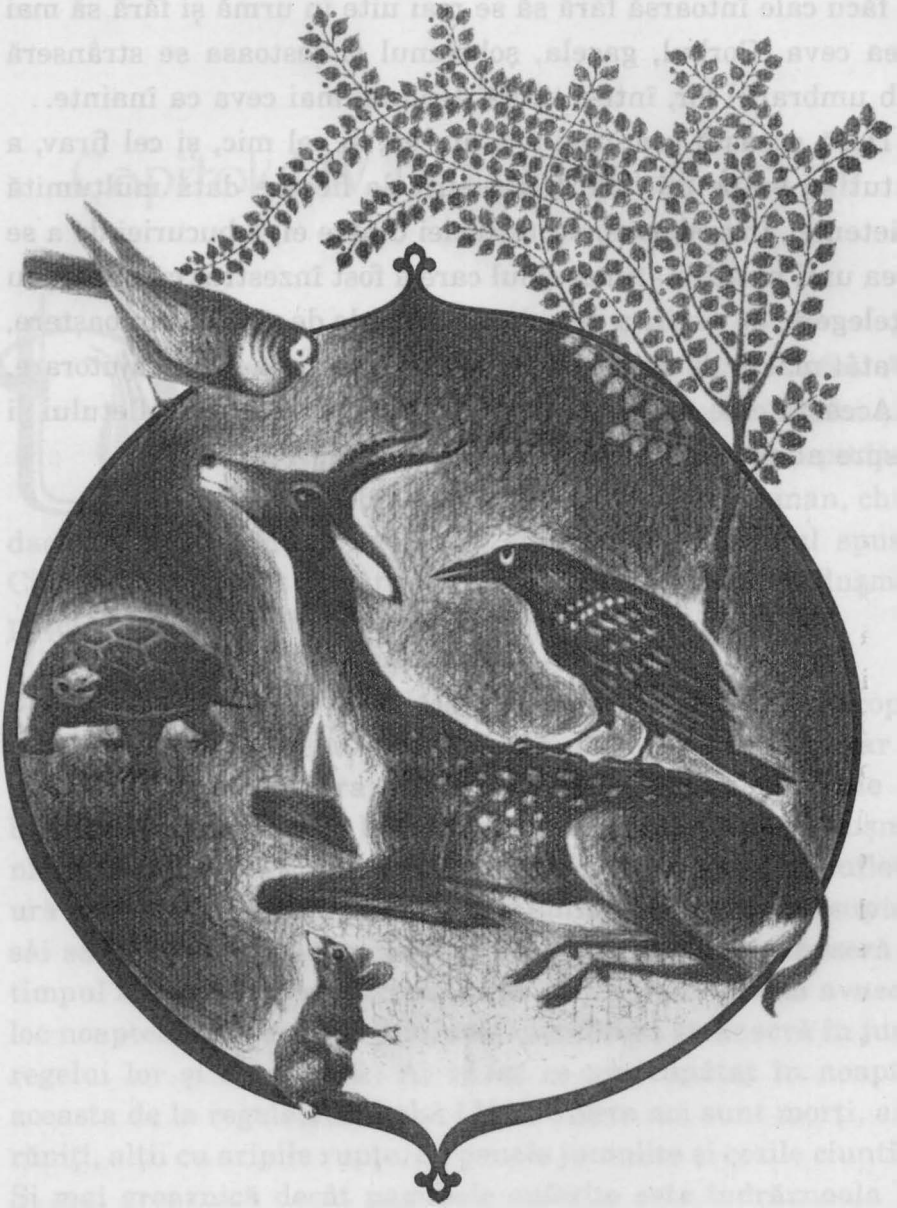

ţinut este, fără îndoială, bântuit de *ğinn*-i[1] şi de vrăjitori, aşa că făcu cale întoarsă fără să se mai uite în urmă şi fără să mai vrea ceva. Corbul, gazela, şobolanul şi ţestoasa se strânseră sub umbrarul lor, într-o tihnă deplină, mai ceva ca înainte.

Dacă această ceată cu toţi din ea, şi cel mic, şi cel firav, a putut să scape din chingile pieirii de fiecare dată mulţumită prieteniei, încrederii şi statorniciei dintre ei, a bucuriei de a se avea unii pe alţii, atunci omul care a fost înzestrat cu minte, cu înţelegere, cu putinţa de a deosebi binele de rău, cu cunoaştere, cu atât mai mult trebuie să îşi întemeieze viaţa pe întrajutorare.

Aceasta este pilda despre fraţii întru curăţenia sufletului şi despre alianţa lor întru prietenie.

1. *Ğinn* – geniu, spirit, duh –, făptură creată din foc de către Dumnezeu, aşa cum omul a fost creat din lut, iar îngerii din lumină.

Capitolul IV. Bufnițele și corbii

abšalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: Am auzit pilda fraţilor întru curăţenia sufletului şi a întrajutorării dintre ei. Spune-mi acum o pildă în care nu trebuie să te laşi păcălit de duşman, chiar dacă dă dovadă de smerenie şi slugărnicie. Filosoful spuse: Cine se lasă păcălit de către duşmanul care îi este încă duşman păţeşte precum bufniţele cu corbii.

Regele întrebă: Cum s-a întâmplat?

Baydabā spuse: Se povesteşte că pe un munte era un copac uriaş în care îşi aveau cuibul o mie de corbi cu ai lor, iar în trunchiul copacului era o scorbură în care trăiau o mie de bufniţe cu ai lor. Regele bufniţelor avea în suflet o mare duşmănie faţă de regele corbilor, iar regele corbilor avea în suflet o ură pe măsura urii bufniţei. Regele bufniţelor îi puse pe supuşii săi să năvălească peste cuiburile corbilor. Aceştia răpuseră în timpul acelei năvăliri o grămadă de corbi. Cum năvala avusese loc noaptea, cum se făcu dimineaţă, corbii se strânseră în jurul regelui lor şi îi spuseră: Ai văzut ce am căpătat în noaptea aceasta de la regele bufniţelor! Unii dintre noi sunt morţi, alţii răniţi, alţii cu aripile rupte, cu penele jumulite şi cozile ciuntite. Şi mai groaznică decât pagubele suferite este îndrăzneala lor asupra noastră şi faptul că ne ştiu locul, la care se pot întoarce oricând. O, mărite rege, spune-ne ce gândeşti şi găseşte ceva pentru noi şi pentru tine!

Printre corbi erau cinci recunoscuţi pentru gândirea lor sănătoasă, pe sprijinul cărora se bazau în toate treburile şi cărora li se dădeau frâiele în felurite situaţii. Regele le cerea sfatul în multe treburi şi ţinea seamă de părerea lor pentru a ieşi din multe păţanii. Regele îi spuse primului dintre cei cinci: Ce părere ai despre această treabă?

Primul corb răspunse: Părerea mea a fost rostită deja de către învăţaţii care au spus: De duşmanul aprig, faţă de care nu ai nicio putere, nu-ţi rămâne decât fuga.

Regele îl întrebă pe cel de-al doilea: Tu ce părere ai despre această treabă?

Al doilea corb răspunse: Sunt de aceeaşi părere, să fugim!

Regele spuse: Nu îmi este pe plac această părere a voastră, să ne părăsim locurile şi să le lăsăm pradă duşmanului de la prima urgie care ne-a lovit din partea lui! Nu se cuvine să facem aşa ceva, ci trebuie să ne adunăm şi să ne pregătim să-i facem faţă duşmanului, să aprindem focul războiului între noi şi el, să fim mereu în stare de veghe, ca atunci când va veni peste noi, să-l primim pregătiţi. Îl vom întâmpina cu luptă, fără să dăm înapoi, fără să o luăm la goană de frică, îl vom împresura din toate părţile şi sub pavăza întăriturilor noastre îl vom respinge când domol, când cu iureş, până când ni se va ivi prilejul şi-l vom sili să se ducă de unde a venit.

Regele îl întrebă pe al treilea: Tu ce părere ai?

Al treilea corb spuse: Eu nu sunt de părerea celor doi, ci eu zic să punem străjeri peste tot, să împrăştiem iscoade, să trimitem înaintaşi care să stea între noi şi vrăjmaş ca să putem afla astfel dacă vrea pace cu noi, dacă vrea război sau dacă vrea jertfe. Dacă o să vedem că râvneşte la avuţii, atunci nu vom refuza pacea pentru un bir pe care i-l vom da în fiece an şi astfel vom trăi liniştiţi în ţinutul nostru. Mulţi regi au făcut întocmai atunci când puterea duşmanului era covârşitoare, făcându-i să se teamă pentru ei şi pentru ţările lor, au făcut din avuţii pavăza ţării, a regelui, a supuşilor.

Regele îl întrebă pe al patrulea: Ce părere ai despre o atare pace?

Al patrulea corb spuse: Eu nu sunt de aceeaşi părere, ci cred că este mai bine să ne părăsim locurile şi să luăm drumul bejeniei şi al traiului anevoios decât să ne pierdem averile şi să ne supunem unui vrăjmaş faţă de care noi suntem de viţă mult mai bună. Cu toate că dacă le propunem aşa ceva bufniţelor, nu vor fi mulţumite decât dacă ne învecinăm la hotar, căci se spune: Apropie-te de duşmanul tău atât cât poţi să iei ce ai nevoie de la el şi nu te apropia de tot, ca să nu prindă curaj asupra ta, să nu-ţi slăbească oştenii şi să te înjosească. Aceasta este aidoma unei scânduri ridicate chiar sub soare, dacă o apleci puţin, face umbră mai multă, dacă o apleci mai mult, umbra i se împuţinează. Vrăjmaşul nostru ar fi nemulţumit să nu ne aibă în preajmă. Eu cred, aşadar, că trebuie să ne luptăm.

Regele îl întrebă pe cel de-al cincilea: Tu ce spui? Cum vezi lucrurile: luptă, împăcare, plecare în bejenie?

Al cincilea corb răspunse: În ceea ce priveşte lupta, cred că nu trebuie luată în seamă atâta vreme cât ne lipseşte putinţa pentru aşa ceva. Se spune că acela care nu se cunoaşte nici pe sine, nu-şi cunoaşte nici duşmanul şi porneşte astfel o luptă în care nu are sorţi de izbândă deloc se duce singur la pieire. Cel cu minte, în schimb, nu-şi nesocoteşte deloc duşmanul, căci acela care-şi nesocoteşte duşmanul va fi împins în greşeală, nemaiavând, astfel, nicio putinţă de scăpare. Eu am un mare respect pentru bufniţe, însă dacă renunţă la luptă, le voi respecta şi mai mult decât înainte. Cel dârz nu se încrede duşmanului său niciodată dacă este departe, nu te poţi încrede că nu va da buzna, dacă este aproape, nu te poţi încrede că nu va sări la tine, dacă este singur, nu te poţi încrede că nu va pune la cale vreun vicleşug. Cele mai tari şi mai isteţe popoare sunt cele care refuză lupta şi se învoiesc asupra plăţii pentru ea, căci fără luptă, plata înseamnă bunuri, vorbe şi muncă, în luptă, plata înseamnă suflete şi trupuri. S-ar putea ca toate acestea

să se termine cu o plată uşoară şi o vorbă bună. Lupta împotriva bufniţelor nu trebuie s-o ai în vedere, mărite rege, căci acela care porneşte o luptă fără să aibă sorţi de izbândă se aruncă prosteşte în primejdie. Dacă regele este păstrător al tainelor, plăcut vizirilor, respectat în ochii oamenilor, departe de orice l-ar dovedi, nu este drept să i se fure bunul dobândit cinstit. Şi tu, mărite rege, eşti în această situaţie. Regele îşi sporeşte limpezimea vederii prin sfaturile vizirilor săi, precum marea sporeşte cu apa adusă de râuri. M-ai întrebat despre un lucru şi ai răspunsul meu. O parte din acest răspuns ţi l-am dat aici, în faţa celorlalţi, iar o altă parte o să ţi-o dau în taină. Tainele au felurite trepte, unele nu pot fi cunoscute de toată obştea, în altele nu sunt băgaţi prea mulţi, iar altele sunt doar pentru doi. La această taină, după treapta pe care se află, nu socot că pot fi părtaşe decât patru urechi şi două limbi.

La aceste vorbe, regele se ridică pe loc şi se retrase cu el ca să-i ceară sfatul. Prima întrebare pe care i-o puse regele fu: Ştii cum a început toată această vrajbă dintre noi şi bufniţe?

Corbul răspunse: Da!

Regele întrebă: Şi cum s-a întâmplat?

Corbul spuse: Se povesteşte că un cârd de cocori ce nu aveau rege se învoiră să îi conducă regele bufniţelor. Pe când erau adunaţi la sfat, le veni în minte un corb. Spuseră: Dacă ne-ar fi venit acest corb, i-am fi cerut sfatul în această treabă.

Nu trecu mult şi iată că corbul îşi făcu apariţia şi îi cerură pe dată sfatul. Corbul spuse: Dacă păsările ar fi fost stârpite din toate ţinuturile, şi păunul, şi raţa, şi struţul, şi porumbelul ar fi dispărut de pe această lume, tot nu aţi fi fost nevoiţi să vă puneţi ca rege bufniţa, care este cea mai urâtă pasăre la vedere, cea mai rea ca purtare, cea mai puţină la minte, cea mai cruntă la furie, cea mai departe de orice milostenie, ca să nu mai pomenim că este oarbă şi nu vede mai nimic la vreme de zi! Însă mai cruntă şi mai urâtă decât toate acestea este firea sa

josnică şi mârşavă. Decât să vă gândiţi să îl luaţi pe regele bufniţelor drept rege al vostru, mai bine vă ocupaţi voi înşivă de treburile voastre, fără nicio bufniţă, după gândirea voastră, după mintea voastră, aşa cum au făcut iepurii, care au pretins că luna este regina lor, însă, pe urmă, au făcut aşa cum i-a tăiat capul.

Cocorii întrebară: Cum s-a întâmplat acest lucru?

Corbul spuse: Se povesteşte că unul dintre ţinuturile elefanţilor a fost lovit de o secetă cumplită, apa s-a împuţinat, izvoarele au secat, ierburile s-au veştejit, copacii s-au uscat, iar elefanţii fură loviţi de o sete năprasnică. Atunci se duseră cu jalba la regele lor, iar regele trimise pe dată soli şi cercetaşi ca să caute apă în toate cotloanele cu putinţă. După un timp, unul dintre ei se întoarse cu vestea că a aflat în cutare loc un izvor cu apă din belşug, numit Izvorul lunii. Regele elefanţilor porni atunci cu toţi ai săi către acel izvor ca să se adape. Şi cum izvorul se afla undeva în ţinutul iepurilor, aceştia fură călcaţi în picioare, chiar în culcuşurile lor, şi mulţi îşi găsiră, atunci, sfârşitul. În împrejurarea dată, iepurii se strânseră în grabă în jurul regelui lor, căruia îi spuseră: Ai văzut ce am pătimit din pricina elefanţilor!

Regele iepurilor spuse: Acela dintre voi care are ceva de spus să vină şi să spună!

Atunci un iepure, pe numele său Fayrūz, pe care regele îl ştia ca fiind isteţ şi bine-crescut, ieşi în faţă şi spuse: Părerea mea este ca regele să mă trimită pe mine la elefanţi, împreună cu cineva de încredere care să asculte ceea ce spun şi să-i aducă, după aceea, regelui la cunoştinţă cele spuse.

Regele îi spuse: Tu eşti de încredere, iar noi încuviinţăm tot ce vei spune, aşa că du-te la elefanţi şi spune-le, din partea mea, ce vrei. Să ştii că trimisul, prin gândire, minte, blândeţe şi virtute, arată care este mintea celui care l-a trimis. Aşadar, să dovedeşti înţelegere, blândeţe, strunire, căci trimisul potoleşte atunci când este blând şi înverşunează când este aspru.

După aceste vorbe, iepurele porni la drum într-o noapte cu lună plină şi ajunse la elefanţi, însă cum nu-i prea era pe plac să se apropie de ei, de teamă să nu-l calce în picioare şi să-l omoare, chiar şi fără voie, se opri pe o colină, de unde se înfăţişă regelui elefanţilor, căruia îi spuse: Luna m-a trimis la tine, iar solul nu poate fi învinovăţit de nimic din ceea ce spuse, chiar dacă vorbele sale sunt aspre.

Regele elefanţilor spuse: Care-ţi este solia?

Iepurele spuse: Luna îţi spune că acela care îşi cunoaşte întâietatea puterii sale asupra celor nevolnici, dacă se sumeţeşte şi asupra celor mai puternici decât el, aşa cum este el faţă de cei nevolnici, atunci puterea lui i se va întoarce împotrivă. Tu îţi cunoşti întâietatea puterii tale asupra tuturor jivinelor, ceea ce te-a făcut atât de trufaş, încât te-ai dus neabătut la izvorul numit Izvorul lunii şi nu numai că ai băut din el, dar l-ai şi tulburat. Aşadar, luna m-a trimis la tine să te previn să nu te mai întorci niciodată acolo, căci dacă vei face acest lucru, o să orbeşti şi o să betegeşti. Dacă ai cumva vreo îndoială asupra soliei mele, hai să mergem la izvor acum, căci şi ea va veni acolo!

Mirat de vorbele iepurelui, regele elefanţilor porni către izvor împreună cu Fayrūz, trimisul lunii. Când privi în ochiul de apă, văzu lumina lunii oglindindu-se în el. Fayrūz îi spuse: Ia cu trompa apă şi spală-te pe faţă şi după aceea îngenunchează dinaintea lunii.

Elefantul îşi băgă trompa în apă, învolburând-o. Atunci îşi închipui că luna tremură şi spuse: De ce tremură luna? Oare de furie că mi-am băgat trompa în apă?

Fayrūz spuse: Da!

Atunci elefantul îngenunche dinaintea lunii încă o dată şi se căi amarnic pentru ceea ce a făcut, legându-se faţă de ea că nici el, nici vreun alt elefant nu vor mai face aşa ceva.

Corbul spuse: Pe lângă cele pe care le-am spus despre bufniţă, mai adaug că este vicleană şi înşelătoare. Cel mai rău

dintre regi este cel care caută să-i păcălească pe ceilalţi. Cel care se supune unui sultan amăgitor şi îl slujeşte va păţi ceea ce au păţit iepurele şi privighetoarea când s-au dus să se judece la pisică.

Cocorii întrebară: Cum s-a întâmplat?

Corbul spuse: Cândva, aveam ca vecină o privighetoare care se cuibărise la rădăcina unui copac, aproape de cuibul meu. Obişnuia să mă viziteze mai tot timpul, însă după o vreme am pierdut-o. N-am ştiut unde a dispărut şi pentru o vreme n-am mai auzit nimic de ea. În acest răstimp, un iepure veni şi îşi făcu culcuş în locul privighetorii. Cum nu-mi plăcu să mă cert cu iepurele, acesta rămase acolo o vreme. După un timp, privighetoarea se întoarse acasă, însă dădu peste iepure sălăşluind acolo. Când dădu ochii cu el, îi spuse: Acesta este locul meu, aşa că pleacă de aici!

Iepurele spuse: Locuinţa este a mea şi sunt stăpân pe ea, pe când tu doar pretinzi că este a ta. Dacă ai dreptate, cheamă-mă în judecată!

Privighetoarea spuse: Cadiul este aproape de noi, aşa că hai să mergem la el!

Iepurele întrebă: Cine este acest cadiu?

Privighetoarea spuse: Este un râs care trăieşte la malul mării, ce-şi petrece ziua în rugăciuni şi post, iar noaptea stă de veghe. Nu face rău niciunei vietăţi şi nu face vărsare de sânge, ci trăieşte cu ierburi şi cu ceea ce îi aruncă marea. Aşadar, dacă vrei, ne supunem judecăţii lui, pe care o vom respecta.

Iepurele spuse: Dacă este aşa cum spui, eu mă învoiesc să mergem la el.

Atunci, eu mă ţinui după ei ca să văd judecata celui ce-şi petrece vremea postind. Aşadar, plecară împreună la râs, iar acesta, când îi văzu pe cei doi, pe iepure şi pe privighetoare, venind la el, se apucă să se roage şi să-şi arate pioşenia şi să dovedească renunţarea la cele lumeşti.

Cei doi se mirară până peste poate de felul lui de-a fi şi se apropiară de el plini de respect. După temenelele de cuviinţă, îl rugară să judece pricina dintre ei. Râsul le ceru să-i povestească tărăşenia, iar ei îi răspunseră pe loc. Râsul îi întrerupse, spunându-le: Bătrâneţile m-au ajuns şi auzul mi-a slăbit, aşa că apropiaţi-vă ca să pot auzi ceea ce spuneţi. Ei se apropiară şi îi repetară povestea, cerându-i să le facă dreptate.

Râsul spuse: Am înţeles ceea ce aţi spus şi, înainte de a da sentinţa, aş vrea să vă dau un sfat. Cel de partea căruia este adevărul câştigă chiar dacă sentinţa îi este potrivnică, iar cel de partea căruia este deşertăciunea pierde, chiar dacă sentinţa este în favoarea lui. Cel de pe lumea aceasta nu are nimic din lumea lui, nici avere, nici prieteni, ci doar fapta-i bună pe care o poate dărui. Acela care are minte se străduieşte cu adevărat să agonisească ceea ce dăinuie şi care-i poate fi de folos pe lumea cealaltă şi priveşte cu scârbă toate celelalte lucruri lumeşti, căci averea este pentru cel dăruit cu minte precum glodul uscat, iar oamenii sunt pentru el precum el însuşi este pentru sine, din dorinţa de a le fi bine şi disperarea de a nu le fi rău.

Râsul continuă tot aşa, spunându-le înţelepciuni de acest fel, până când cei doi, vrăjiţi de vorbele sale, se apropiară de el din ce în ce mai mult, până când fură atât de aproape, încât râsul, dintr-o săritură, îi şi omorî.

Corbul spuse: Având în vedere că bufniţa a strâns toate relele pe care vi le-am descris şi încă multe alte cusururi, nu cred că este spre binele vostru să v-o puneţi rege.

Când cocorii auziră aceste vorbe ale corbului, nu mai vrură drept rege o bufniţă. O bufniţă care era de faţă, auzind vorbele corbului, îi spuse: Nutreşti faţă de mine o ură înverşunată, deşi eu nu ştiu de a-ţi fi făcut vreun rău, ca să merit aşa ceva. Să mai ştii că arborele tăiat cu toporul lăstăreşte iarăşi, că rana făcută de sabie în carne se prinde la loc, însă rana făcută de limbă nu se mai prinde, nu se mai tămăduieşte. Vârful

ascuţit al săgeţii intră în carne, însă pe urmă este smuls de acolo şi îndepărtat, însă vorbele ce sunt asemenea vârfurilor de săgeţi, dacă ajung acolo, nu mai pot fi smulse şi nici scoase în vreun fel afară. Orice vâlvătaie este potolită de ceva, focul de apă, otrava de leac, mâhnirea de răbdare, dragostea de despărţire, însă focul ranchiunei nu se stinge niciodată. Aţi sădit, aşadar, voi, corbii, între noi şi voi copacul ranchiunei, al vrajbei şi al urii.

După ce bufniţa spuse ce avusese de spus, întoarse spatele adunării, supărată, şi se duse şi-l înştiinţă pe regele bufniţelor despre ceea ce se întâmplase şi, mai ales, despre ceea ce spusese corbul. Corbului îi păru rău, după aceea, de vorbele nesăbuite pe care le aruncase şi spuse: Mult rău am făcut cu vorba mea, prin care am atras asupră-mi şi asupra poporului meu duşmănie şi ură. Ce bine ar fi fost dacă nu îi înştiinţam pe cocori cum stau lucrurile şi nu mă băgam în această treabă. S-ar putea ca multe păsări să fi văzut mult mai multe din câte am văzut eu şi să fi ştiut de câteva ori mai multe decât mine, însă s-au înfrânat să vorbească aşa cum am vorbit eu, ca pază faţă de ceea ce nu m-am păzit şi ca fereală de urmări de care nu m-am ferit. Dacă ascultătorul are parte de cuvinte urâte care dau naştere la ranchiună şi ură, atunci astfel de cuvinte nu pot fi numite cuvinte, ci săgeţi. Acela care are minte şi este sigur de putere şi de întâietate asupra celorlalţi nu trebuie să atragă duşmănia asupra sa, luându-şi ca sprijin puterea şi mintea, căci, chiar dacă are antidotul, nu trebuie să înghită neapărat otrava, sprijinindu-se pe ceea ce are. La fel şi cel cu fapta bună, chiar dacă este nedreptăţit prin vorbă, în timpul ce va să vină, binefacerile lui vor avea urmări limpezi pentru toţi. Cel cu vorba dulce, chiar dacă este plăcut oamenilor pentru felul frumos de a înfăţişa lucrurile, rodul muncii sale nu este de lăudat. Şi eu sunt un vorbăreţ a cărui vorbă nu duce la nimic lăudabil. Oare nu a fost o îndrăzneală lipsită de chibzuinţă din partea

mea să vorbesc despre un lucru aşa de grav fără să cer sfatul nimănui, fără să-mi fac mai întâi o părere? Celui care nu cere povaţa sfătuitorilor oblăduitori, ci face după cum îl taie capul, fără să cerceteze şi fără să chibzuiască de mai multe ori, urmările faptei sale nu-i vor aduce nicio bucurie. Ce îmi trebuia mie toată grija pe care am căpătat-o astăzi?

Corbul plecă, dojenindu-se fără încetare cu astfel de vorbe şi altele aşijderea.

Acesta a fost începutul vrajbei dintre noi şi bufniţe despre care m-ai întrebat. În ceea ce priveşte lupta, ai aflat care este părerea mea şi cât de mult nu doresc acest lucru. Am însă o altă părere şi o altă cale, mult mai uşoară, cu voia lui Dumnezeu, în afară de luptă. Unii pot pune la cale ceva cu minţile lor, cu care învinge pe cine vor, aşa cum s-a întâmplat cu ceata celor care l-au învins pe pustnic şi i-au luat cârlanul.

Regele întrebă: Şi cum s-a întâmplat aceasta?

Corbul spuse: Se povesteşte că un pustnic a cumpărat un cârlan zdravăn ca să-l jertfească. Porni, aşadar, către casă mânând cârlanul, când fu văzut de o ceată de bărbaţi şireţi, puşi pe înşelătorii, care se vorbiră între ei să i-l ia. Aşadar, unul dintre ei îi tăie calea, întrebându-l: O, pustnicule! Ce este cu câinele acesta care te însoţeşte?

Un al doilea se băgă pe loc în vorbă, spunându-i primului: Dar nu este pustnic, căci pustnicul nu merge cu câinele la plimbare.

Şi o ţinură tot aşa, până când pustnicul nu mai avu nicio îndoială că trage de frânghie un câine şi că acela care i l-a vândut drept cârlan i-a vrăjit ochii, aşa că îi dădu drumul, iar cei trei vicleni puseră mâna pe el şi duşi au fost.

Ţi-am povestit, aşadar, această pildă din dorinţa de a vedea că putem obţine ceea ce vrem şi prin blândeţe şi vicleşug. Aşadar, aş dori ca regele să mă ciupească în văzul tuturor, să-mi jumulească penele şi coada şi pe urmă să mă arunce la

rădăcina acestui copac, după care regele şi oştenii săi să plece undeva. Eu nădăjduiesc să am răbdare şi să văd care este situaţia bufniţelor, întăriturile lor, intrările lor, păcălindu-le, apoi vin la voi şi tăbărâm asupra lor, atingându-ne astfel ţinta, cu voia lui Dumnezeu – înălţat fie El!

Regele îl întrebă atunci: Îţi place ceea ce faci?

Corbul răspunse: Cum să nu îmi placă, de vreme ce regele şi oştenii săi vor fi feriţi de orice neplăceri?

Regele făcu întocmai precum îi spusese corbul, după aceea plecă, iar corbul se puse pe icnit şi jeluit până când prinseră de veste bufniţele. Auzindu-l gemând, alergară la regele lor ca să-l înştiinţeze de acest fapt. Regele veni ca să-l întrebe despre corbi. După ce se apropie de el, îi porunci unei bufniţe să-l întrebe ce şi cum. Aceasta îl întrebă: Cine eşti şi unde sunt corbii?

Corbul răspunse: Pe mine mă cheamă aşa şi pe dincolo, însă la a doua întrebare nu ştiu să răspund, căci, aşa cum vezi, nu sunt în situaţia unuia care ştie taine.

Atunci, regele bufniţelor fu înştiinţat că acel corb este vizirul regelui corbilor şi sfătuitorul său. Îl întrebară, aşadar, ce vină a avut de a păţit ceea ce a păţit.

Corbul spuse: Regele ne-a cerut sfatul celor care eram acolo, printre care mă aflam şi eu. Spuse: Corbilor! Ce părere aveţi despre războiul împotriva bufniţelor?

Eu i-am spus atunci: Mărite rege! Noi nu avem nicio putere ca să luptăm împotriva bufniţelor, care sunt mai bătăioase decât noi, mult mai unite decât noi, aşa că eu zic să căutăm să ne împăcăm cu ele, făcând orice jertfă. Dacă bufniţele primesc această propunere, este de bine, altminteri, ar trebui să fugim, căci lupta le este lor pricopseală, iar nouă doar snopeală. Pacea este mai bună decât cearta. Aşadar, le-am spus să-şi ia gândul de la război, dându-le, în sprijinul acestor vorbe, o groază de pilde, cum că nimic nu potoleşte înverşunarea duşmanului cel tare în afară de supunerea faţă de el. Nu vedeţi, oare, cum firul

de iarbă se lasă în voia furtunii, unduindu-se şi scăpând astfel teafăr? Ei, însă, nu mi-au dat ascultare, ba dimpotrivă, au spus că vor război, iar pe mine m-au învinuit de ceea ce am spus, reproşându-mi: Tu le ajuţi pe bufniţe împotriva noastră!

După ce mi-au refuzat sfatul, au tăbărât asupra mea şi după ce m-au schingiuit, m-au părăsit aici, iar regele cu oştenii săi au plecat nu ştiu unde.

După ce regele bufniţelor auzi spusele corbului, îl întrebă pe unul dintre vizirii săi: Ce spui despre corb? Ce gândeşti despre el?

Vizirul spuse: Nu văd nimic pentru el în afara morţii, căci acesta este cel mai bun lucru pentru corbi. Curmându-i viaţa, nu ne vom mai chinui cu vicleniile lui şi, mai mult decât atât, va fi o pierdere grea şi pentru corbi. Se spune că cine răzbeşte din brodeală şi nu face ce trebuie făcut nu este înţelept. Cel ce se străduieşte să ajungă la ceva greu şi i se dă, într-un moment, această putinţă, însă el nu o ia în seamă, atunci toată strădania lui este pierdută şi nu merită să i se mai ofere prilejul a doua oară. Cui îşi află potrivnicul nevolnic şi nu purcede la răpunerea lui îi va părea rău atunci când acesta va prinde putere şi nu va mai fi în stare să-l dovedească.

Regele îl întrebă pe un alt vizir: Ce gândeşti tu despre acest corb?

Al doilea vizir spuse: Gândesc să nu îi luăm viaţa, căci vrăjmaşul nevolnic, lipsit de apărare, trebuie lăsat să trăiască, privit cu milă şi cruţat. Mai ales aceluia care, covârşit de frică, cere oblăduire trebuie să i se ofere oblăduire. Vrăjmaşul care face o faptă folositoare, chiar dacă nu a avut în gând acest lucru, merită să fie cruţat mulţumită ei, precum negustorul care l-a privit cu înţelegere pe un hoţ mulţumită comportării soţiei sale faţă de el.

Regele întrebă: Şi cum s-a întâmplat aceasta?

Al doilea vizir spuse: Se povesteşte că era un negustor tare bogat, care avea o soţie frumoasă foc. Într-o zi, un hoţ sări peste

zid şi intră în casă, unde-l găsi pe negustor dormind dus, iar pe soţia acestuia trează lângă el. Când îl văzu, se înspăimântă atât de tare, că sări pe negustor şi-l prinse strâns într-o îmbrăţişare la care acesta nici nu visase, căci până atunci nu se apropiase de el. Negustorul se trezi din pricina îmbrăţişării şi spuse: De unde mi se trage acest noroc?

Apoi, văzându-l pe hoţ, îi spuse: Tot ce ai luat îţi este îngăduit, căci mi-ai făcut un mare bine, făcând ca inima soţiei să se înmoaie şi astfel să mă îmbrăţişeze.

Regele bufniţelor îi ceru unui alt vizir: Ce spui despre corb?

Al treilea vizir spuse: Eu gândesc să-l lăsăm în viaţă şi să ne purtăm frumos cu el, căci te poate ajuta cu vreun sfat. Cel cu minte vede în ura unor duşmani faţă de alţii o biruinţă frumoasă, după cum vede folosirea unor duşmani de-ai săi împotriva altora ca o cale de a scăpa de ei, aşa cum a scăpat pustnicul de tâlhar şi de diavol când au început să se certe asupra lui.

Regele întrebă: Şi cum s-a întâmplat aceasta?

Al treilea vizir spuse: Se povesteşte că un pustnic căpătă de la cineva o vacă de lapte şi porni cu ea către casă. După un timp, un tâlhar i se ivi în cale, vrând să-i fure vaca, şi tot atunci apăru şi diavolul, care voia să-l răpească. Diavolul îl întrebă pe tâlhar: Cine eşti?

Tâlharul îi răspunse: Eu sunt tâlhar şi vreau să-i fur pustnicului vaca atunci când va adormi. Dar tu cine eşti?

Diavolul spuse: Eu sunt diavolul şi vreau să-l răpesc, să-l iau cu mine atunci când va adormi.

Aşadar, se ţinură după pustnic până ce acesta ajunse acasă. Cum intră în casă, intrară după el. După ce legă vaca într-un ungher al casei, se duse la culcare. Tâlharul şi diavolul veniră să facă ceea ce vorbiseră, însă prinseră să se certe, căci fiecare voia să îşi facă treaba primul.

Diavolul îi spuse tâlharului: Dacă tu începi şi iei vaca, omul nostru s-ar putea trezi şi va ţipa, ceea ce îi va face pe oameni

să se strângă buluc şi nu o să mai pot să-l iau; aşteaptă, aşadar, să-l iau şi pe urmă faci ce vrei.

Tâlharul se temu că dacă diavolul îl răpeşte, acesta s-ar putea trezi şi nu va mai putea să ia vaca, aşa că spuse: Nu, ai răbdare până iau vaca şi pe urmă faci ce vrei!

Şi o ţinură tot într-o ciorovăială, până când tâlharul, pierzându-şi răbdarea, strigă din răsputeri: Pustnicule! Bagă de seamă la acest diavol, căci vrea să te răpească!

Diavolul, la rândul său, răcni: Pustnicule! Bagă de seamă la acest tâlhar, căci vrea să-ţi fure vaca!

Răcnetele lor îl treziră nu numai pe pustnic, ci şi pe vecinii lui, care veniră buluc, iar cei doi răufăcători o rupseră la fugă.

Primul vizir, cel care era pentru răpunerea corbului, spuse: Mi se pare că acest corb v-a luat minţile cu totul şi vorbele sale sunt la mare preţ pentru cei neghiobi dintre voi, pe când părerea mea nici nu este luată în seamă. Uşurel, uşurel, mărite rege, cu această părere, căci, altminteri, vei fi precum bărbatul care nu a crezut ce a văzut cu ochii săi, ci ceea ce a auzit, fiind, ca atare, păcălit.

Regele nu-l băgă în seamă deloc, ci porunci să fie dus corbul în locurile de popas ale bufniţelor, să fie cinstit şi bine tratat. Într-o zi, corbul îi spuse regelui pe când era înconjurat de o suită în care se afla şi acel vizir care-i ceruse moartea: Mărite rege, ştii cât am pătimit din pricina corbilor! Inima mea nu-şi va afla liniştea până când nu mă voi răzbuna pe ei. Din păcate însă, după ce am cugetat la acest lucru, am înţeles că nu voi putea să fac ceea ce-mi doresc deoarece sunt corb. Se povesteşte că învăţaţii au spus: Acela căruia sufletul îi dă ghes să se ardă pe sine îi oferă lui Dumnezeu cea mai înaltă jertfă şi tot ce cere atunci i se va da.

Dacă regele socoate de cuviinţă să-mi poruncească să-mi dau foc, mă voi ruga Domnului meu să mă prefacă într-o bufniţă şi ca bufniţă voi fi cel mai încrâncenat şi mai năprasnic vrăjmaş al corbilor, ca să mă răzbun.

Vizirul care îi dorea moartea spuse: Cât de mult semeni prin binele pe care-l dezvălui şi prin răul pe care îl tăinuieşti cu vinul cel bun la gust sau cu parfumul în care s-a pus otravă. Crezi că, dacă îţi arzi trupul, esenţa ta, firea ta se vor schimba cumva? Oare felul tău de a fi nu se ţine după tine oriunde te-ai duce, nu devine parte din natura ta profundă, precum şoricioaica pusă să aleagă pentru măritiş între soare, vânt, nor şi munte, a cărei alegere, însă, până la urmă a căzut tot asupra unui şoarece.

Cei de faţă îl întrebară: Cum s-a întâmplat aceasta?

Vizirul spuse: Se povesteşte că un om credincios, căruia i se răspundea la rugăciuni, stătea într-o zi pe malul mării, când trecu pe deasupra lui un uliu ce ducea în gheare un pui de şoarece pe care îl scăpă lângă el. Omul, cuprins de milă la vederea acestuia, îl luă şi-l înfăşură într-o frunză şi apoi plecă spre casă cu el. Pe drum se temu ca ai lui să nu îi facă greutăţi în creşterea lui, aşa că se rugă la Domnul lui să-l prefacă într-o fată. Şoarecele se prefăcu într-o preafrumoasă fată, pe care o duse soţiei sale, spunându-i: Aceasta este fiica mea. Poartă-te cu ea aşa cum te-ai purta cu copilul meu!

Când ajunse la vârsta măritişului, omul îi spuse: Fata mea, ai ajuns la vârsta când îţi trebuie neapărat un soţ. Alege pe cine vrei şi te voi da după el!

Fata spuse: Dacă mă laşi să aleg, atunci eu îmi aleg ca soţ pe cel mai puternic din câţi sunt.

Omul credincios spuse: Poate vrei ca soarele să-ţi fie soţ!

Prin urmare, se duse la soare şi îi spuse: O, făptură măreaţă, am o fată care caută un soţ care să fie cel mai puternic. Vrei să te însori cu ea?

Soarele spuse: Eu te trimit la nor, care este mult mai puternic decât mine, căci mă acoperă, nu-mi lasă razele să treacă şi-mi întunecă strălucirea.

Omul se duse, prin urmare, la nor şi îi spuse ceea ce îi spusese şi soarelui. Norul îi răspunse: Eu te trimit la vânt,

care este mult mai puternic decât mine, căci mă împinge ba înainte, ba înapoi, ba mă duce spre soare-răsare, ba spre soare--apune.

Omul se duse atunci la vânt şi îi spuse ceea ce le spusese şi soarelui, şi norului. Vântul îi răspunse: Eu te trimit la munte, care este mult mai puternic decât mine, căci oricât aş sufla, nu pot să-l mişc.

Omul se duse atunci la munte şi îi spuse aceleaşi vorbe ca şi celorlalţi. Muntele îi răspunse: Eu te trimit la şoarece, care este mult mai puternic decât mine, căci nu pot să-l opresc să mă găurească în fel şi chip şi să-şi facă locuinţa în mine.

Omul nostru ajunse, prin urmare, la şoarece, pe care-l întrebă: Vrei să te însori cu această fată?

Şoarecele îi răspunse: Cum să mă însor cu ea de vreme ce gaura vizuinii mele este atât de strâmtă?

Atunci omul se rugă la Domnul său, care o prefăcu pe fată într-o şoricioaică aşa cum fusese într-un început, spre mulţumirea ei. Aşadar, Dumnezeu o întoarnă la speţa ei dintâi şi plecă, astfel, împreună cu şoarecele.

Aceasta este şi povestea ta, mincinosule!

Regele bufniţelor nu luă în seamă aceste vorbe, ci se îngriji de corb, dându-i şi mai multă cinstire. Corbul trăi în îndestulare, astfel că penele îi crescură la loc. Prinzând curaj, află tot ce dorise să afle, după care puse la cale, pornind de la cele ştiute, un şiretlic. Se duse la semenii săi şi le spuse tot ce văzuse şi auzise, apoi îl sfătui pe regele său: Eu am terminat ceea ce am vrut să fac şi nu a mai rămas decât ca tu să asculţi şi să încuviinţezi.

Regele corbilor spuse: Şi eu, şi oştenii mei suntem la dispoziţia ta, aşa că păstoreşte-ne cum vrei!

Corbul spuse: Bufniţele se află în cutare loc, pe un munte plin de vreascuri, unde un cioban îşi paşte turma de oi, aşa că o să găsim la el foc pe care să îl azvârlim asupra scorburilor

bufniţelor şi în acelaşi timp aruncăm peste el vreascuri uscate şi facem vânt cu aripile ca focul să se aţâţe bine. Bufniţele care vor ieşi vor fi arse, iar cele care nu vor ieşi din scorburi vor crăpa din pricina fumului.

Corbii făcură întocmai, zdrobindu-le astfel pe bufniţe de tot, apoi se întoarseră teferi şi în siguranţă la locuinţele lor.

Regele corbilor îl întrebă pe acel corb: Cum ai putut să stai în tovărăşia bufniţelor, când cei buni nu pot sta în tovărăşia celor răi?

Corbul spuse: Aşa este, mărite rege, precum ai spus, însă cel cu minte, atunci când se confruntă cu o greutate îngrozitoare, de care se teme că-l va împinge într-o mare suferinţă, atunci nu va precupeţi nicio străduanie, în nădejdea că răbdarea lui va da multe roade frumoase şi bune. Pentru aceasta, nu-i va păsa nici de durere şi nici nu va şovăi să se supună unuia care nu se ridică la nivelul său pentru a-şi atinge ţinta şi a se bucura de sfârşitul trebii şi de rodul răbdării sale.

Regele corbilor îi ceru: Vorbeşte-mi acum despre minţile bufniţelor.

Corbul spuse: Nu am aflat printre ele niciuna cu minte în afara aceleia care îi îmboldea să mă omoare. Deşi le-a tot îndemnat să facă aceasta, ele, cu mintea lor firavă, nu au cercetat să vadă care este treaba cu mine, ci s-au mulţumit să repete că am fost de vază printre corbi. Chiar dacă eu mă număr printre cei dăruiţi cu minte, bufniţele nu s-au sinchisit de ceea ce aş fi putut pune la cale, n-au luat în seamă nici sfatul dat de una de-ale lor şi nici măcar nu s-au ostenit să-mi ascundă tainele lor.

Învăţaţii spun că regele trebuie să-şi ocrotească treburile de clevetitori şi nu trebuie să-i îngăduie nimănui să le cunoască tainele.

Regele corbilor spuse: Ceea ce le-a distrus pe bufniţe, din punctul meu de vedere, au fost nerușinarea, mintea slabă a regelui şi încuviinţarea vizirilor rău sfătuitori.

Corbul spuse: Ai desăvârşită dreptate, mărite rege, căci rar se întâmplă ca cel ce răzbeşte să nu se pună pe îmbogăţit şi să nu devină samavolnic în purtare, rar se întâmplă ca bărbatul să fie cumpătat cu femeile şi să nu se destrăbăleze, rar se întâmplă ca acela care se încrede în vizirii rău sfătuitori să scape cu bine şi să nu cadă pradă pieirii. Se spune că îngâmfatul nu poate nădăjdui la vorbe de laudă, nici potlogarul la mulţi prieteni, nici bădăranul la cinstire şi nici zgârcitul la devotament, nici pătimaşul la puţine păcate, nici regele înşelat, ce ia în uşor treburile, slab la viziri, la statornicia regatului său şi la traiul bun al supuşilor săi.

Regele spuse: Ai îndurat o caznă îngrozitoare, prefăcându-te printre bufniţe şi supunându-te lor.

Corbul spuse: Cel ce rabdă o caznă nădăjduieşte că va obţine şi foloase şi va scăpa şi de năpasta care-l ameninţă. Prin stăruinţa lui neabătută va ajunge la un sfârşit vrednic de laudă, aşa cum s-a întâmplat cu şarpele care a răbdat să-l care în spinare pe regele broaştelor, după care, înfruptându-se cu el, şi-a dus traiul mai departe.

Regele întrebă: Cum s-a întâmplat aceasta?

Corbul spuse: Se povesteşte că un şarpe negru, îmbătrânind, vederea i-a slăbit, puterea i s-a dus şi nu a mai putut să vâneze şi nici să-şi mai facă rost de hrană în vreun fel. Târându-se, încercă să găsească ceva de mâncare şi aşa ajunse la un ochi de apă, plin de broaşte. În zilele sale bune, venea aici şi îşi lua tainul de broaşte. Acum, se tolăni în apropierea lor, arătându-se foarte posomorât.

O broască îl întrebă: Oare de ce te văd, mărite şarpe, aşa de trist şi de posomorât?

Şarpele spuse: Nu este nimeni mai trist ca mine, căci îmi duceam traiul prinzând broaşte până când mi s-a întâmplat un necaz din pricina căruia broaştele mi-au fost oprite, chiar dacă dau peste ele, nu mai pot să le prind.

Broasca se duse la regele broaştelor şi îi dădu vestea bună pe care o aflase de la şarpe. Regele veni pe dată la şarpe şi îl întrebă: Cum stă treaba?

Şarpele spuse: Acum câteva zile, către seară, trudeam să prind o broască şi aşa am ajuns la casa unui om credincios şi am intrat după el pe întuneric. În casă era şi un fiu al omului, pe care l-am muşcat de deget, crezând că este o broască. Băiatul a murit pe loc, iar eu am ieşit din casă în mare grabă. Omul a ieşit după mine şi, rugându-se împotriva mea, m-a blestemat: Fiindcă mi-ai omorât fiul nevinovat, pe nedrept, mă rog ca să fii batjocorit într-atât încât să ajungi călărit de regele broaştelor. Nu o să mai poţi prinde broaşte şi nici să le mănânci atâta vreme cât regele lor nu capătă încredere în tine. Aşadar, am venit să te duc în spate!

Regele broaştelor veni şi se urcă în spinarea şarpelui, închipuindu-şi că aceasta ar fi o mândrie, o onoare pentru el. După ce încălecă pe el, broscoiului îi plăcu la nebunie plimbarea pe spatele şarpelui.

Şarpele îi spuse: După cum ştii, mărite rege, eu n-am acum niciun mijloc de trai. Fă-mi şi mie parte de ceva cu care pot să trăiesc.

Regele broaştelor: Pe viaţa mea! Trebuie neapărat să mănânci ceva, mai ales că acum eşti animalul meu de călărie.

Regele broaştelor porunci atunci să fie luate zilnic două broaşte şi să-i fie aduse şarpelui. Aşa că şarpele trăi mult şi bine, fără să-i dăuneze supunerea faţă de un duşman nevolnic, ba dimpotrivă, căpătă hrană din belşug.

Aşa şi eu, am răbdat tot ceea ce am răbdat ca să ajung la foloasele acestea mari în care se contopesc siguranţa, biruinţa, zdrobirea vrăjmaşului şi tihna, căci am găsit că blajinătatea şi blândeţea sunt mult mai sigure pentru stârpirea duşmanului decât îngâmfarea şi înverşunarea. Focul nu sporeşte în tărie şi căldură atunci când potopeşte un copac şi arde partea lui din

văzduh, iar apa nu este mai umilă dacă smulge ceva de sub pământ. Patru lucruri nu trebuie socotite, în puţinătatea lor, ca puţine: focul, boala, duşmanul şi datoria. Toate acestea sunt urmare a gândirii regelui, a înaltei sale educaţii şi a norocului său. Se spune că atunci când acelaşi lucru este căutat de doi, acela care este mai bărbat îl obţine. Dacă sunt egali în bărbăţie, atunci câştigă cel mai dârz, dacă sunt egali în dârzenie, atunci câştigă cel mai norocos dintre ei.

Se mai spune că acela care se războieşte cu un rege dârz, înţelept, la locul său, pe care fericirea nu-l năuceşte şi nici nenorocirea nu-l uimeşte, se duce singur la pieire şi mai ales dacă acel rege cunoaşte bine mersul treburilor, când este vremea de asprime sau de blândeţe, de mânie sau de împăcare, de iuţeală sau de potolire, dacă priveşte la ziua de astăzi, la cea de mâine şi la urmările faptelor sale.

Regele îi spuse corbului: Ba nu, toate acestea se datorează felului tău de a vedea lucrurile, minţii tale, sfaturilor tale şi norocului ce ţi-a fost hărăzit, căci ideea unui bărbat dârz şi înţelept este mult mai sigură pentru nimicirea duşmanului decât o groază de oşteni năprasnici, vânjoşi, în floarea vârstei şi gata de luptă. Ce mă miră foarte tare la tine este cum de ai izbutit să stai atâta printre bufniţe, să auzi fel de fel de vorbe nesăbuite, iar tu să nu sufli o vorbă.

Corbul spuse: Am izbutit, mărite rege, deoarece eu ţin strâns de pravilele tale, adică mă însoţesc şi cu aproapele, şi cu departele, cu blândeţe, cu gingăşie, cu multă grijă, cu stăpânire de sine.

Regele spuse: M-am luminat când mi-am dat seama că tu eşti cu fapta spre deosebire de ceilalţi viziri, care se mărginesc doar la vorbe ce nu duc la nimic vrednic de laudă. Dumnezeu ni te-a dăruit – şi ce dar măreţ! – căci înainte nu găseam nicio plăcere în a mânca, a bea, a dormi, a ne odihni. Se spune că bolnavul nu are plăcerea de a mânca şi de a dormi până ce nu

se lecuieşte, nici lacomul pe care sultanul îl face să-şi dorească averi care-i sunt la îndemână, până când nu le dobândeşte, şi nici acela urmărit îndeaproape de duşmanul său de care se teme noapte şi zi, până când inima sa nu-şi află liniştea în ceea ce-l priveşte. Ei sunt precum acela care lasă din mână o grea povară, aflându-şi astfel tihna, sau precum acela care scapă de un duşman, răcorindu-şi astfel pieptul.

Corbul spuse: Mă rog lui Dumnezeu, Cel care a făcut să fie dat pieirii vrăjmaşul tău, să-ţi dea să te bucuri de puterea ta întru binele supuşilor tăi, să-ţi facă părtaşă fericirea regatului tău, căci dacă norodul din regat nu este fericit, atunci acesta este precum ciucureii[1] caprei pe care iedul îi suge luându-i drept sfârcurile ugerului, însă nu capătă nimic.

Regele spuse: O, vizirul meu cel bun, ia spune-mi cum s-au purtat bufniţele şi regele lor în timpul războaielor şi ce făceau de fapt.

Corbul spuse: Regele se purta cu multă sumeţie, cu mândrie peste măsură şi în alte feluri, ce nu sunt de vreo laudă. Iar sfetnicii şi vizirii săi erau aidoma lui, mai puţin acel vizir care l-a sfătuit să mă omoare. Acela era, într-adevăr, înţelept, luminat, adânc cugetător şi dârz, rar vezi ca el, cu aşa demnitate, desăvârşire a minţii şi strălucire a gândului.

Regele întrebă: Ce ai văzut la el de te-a făcut să crezi că are minte?

Corbul spuse: Două trăsături. Una ar fi aceea că a crezut de cuviinţă să fiu răpus, iar cea de-a doua – că nu a ascuns regelui său acest sfat, chiar dacă puţini l-au susţinut. Mai mult decât atât, nu a vorbit cu înverşunare şi cu tărie, ci a vorbit liniştit şi blând, chiar dezvăluindu-i regelui anumite cusururi pe care le are, desigur, nu spunându-i verde în faţă, ci pe ocolite, pomenind fel de fel de pilde care vorbeau despre neajunsurile altora.

1. Două excrescenţe cărnoase în bărbia caprei.

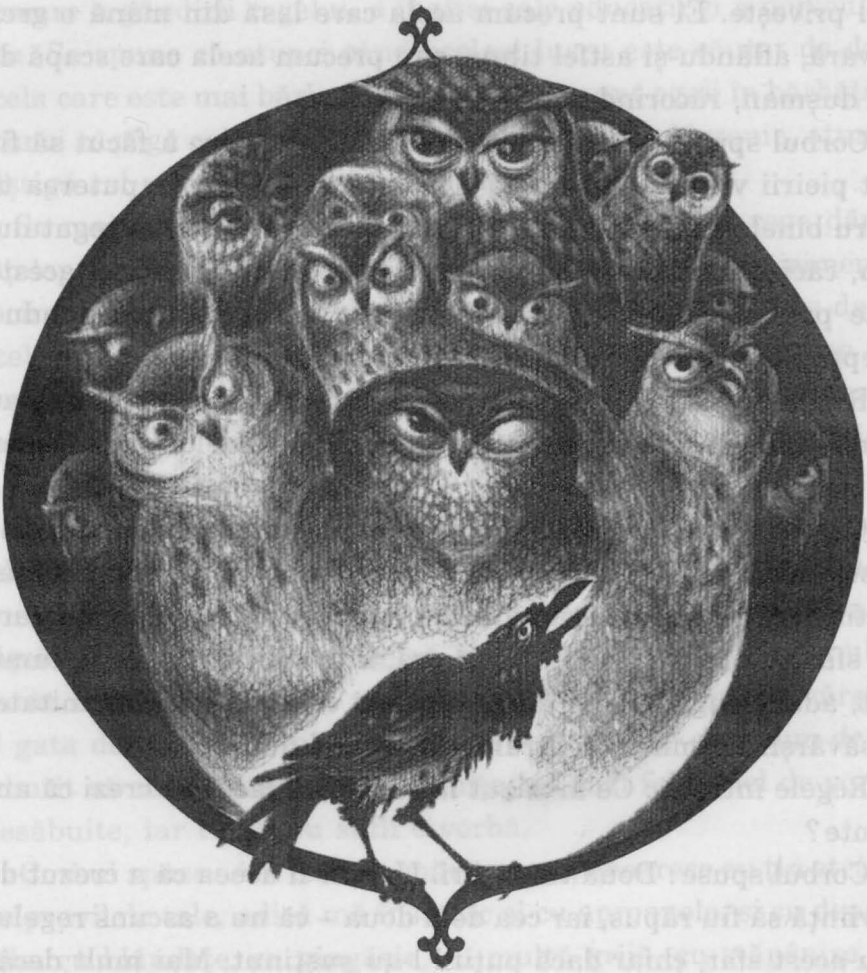

Chiar dacă se lămurea că este vorba despre neajunsurile lui, nu putea să se supere pe el. Din cele pe care le-am auzit spunându-i-le regelui său: Nu trebuie ca regele să fie nepăsător cu treburile sale, căci treburile sale sunt de o mare însemnătate, puţini oameni le pot dovedi şi nu se poate ajunge la capătul lor decât cu dârzenie. Regele este puternic! Aşadar, cel ce le dovedeşte trebuie bine păzit şi ocrotit, căci trece iute, precum umbra frunzei de nufăr, dispare uşor ca vântul care acum vine, acum pleacă, precum nestatornicia celui mintos alături de un netot, precum bulbucii de ploaie ce iute se fac nevăzuţi.

Aceasta este pilda despre duşmanii care nu trebuie să se încreadă unii în alţii chiar dacă îşi arată prietenie şi supuşenie.

Capitolul V. Maimuţoiul şi ţestosul

Dabšalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: Acum, după ce am auzit această pildă, spune-mi o pildă despre omul care îşi doreşte un lucru, iar când îl are, îl pierde.

Filosoful spuse: Obţinerea lucrului dorit este mult mai lesnicioasă decât păstrarea acestuia. Cel ce obţine un lucru dorit, însă nu este în stare să-l ţină, păţeşte precum ţestosul.

Regele întrebă: Dar ce a păţit ţestosul?

Baydabā spuse: Se povesteşte că un maimuţoi, care era regele maimuţelor, pe numele său Māhir, a îmbătrânit şi s-a ramolit. Atunci un maimuţoi tânăr, tot din casa regală, tăbărî pe el şi îl răzbi, luându-i astfel locul. Maimuţoiul bătrân fugi atunci unde văzu cu ochii şi se opri undeva pe ţărmul mării. Acolo găsi un smochin în care se căţără pe dată, făcându-l casa lui. Într-o zi, pe când mânca smochine, îi căzu o smochină din mână în apă. Maimuţoiului îi plăcu tare mult plescăitul smochinei în apă, aşa că mânca şi arunca smochine în apă, distrându-se până peste poate. De fiecare dată când o smochină pica în apă, un ţestos aflat pe acolo o şi înfuleca. Văzând că maimuţoiul aruncă din ce în ce mai multe smochine, îşi închipui că face acest gest de dragul lui, aşa că dori să se împrietenească cu el ca să-şi ţină de urât unul altuia. După ce îi vorbi, se apropiară unul de celălalt, devenind nedespărţiţi.

Ţestosul uită de soţia sa şi nu se mai duse pe acasă, spre disperarea acesteia. Văzând că nu mai apare, ţestoasa se plânse unei vecine: Mi-e teamă să nu i se fi întâmplat ceva rău şi să fi pierit.

Vecina îi spuse: Soţul tău se află pe ţărm, unde s-a împrietenit cu un maimuţoi care împarte cu el mâncarea şi băutura. El este cel care l-a îndepărtat de tine şi nu se va întoarce alături de tine până nu-i pui capăt zilelor acelui maimuţoi.

Ţestoasa întrebă: Şi cum aş putea face acest lucru?

Vecina o povăţui: Dacă trece cumva pe la tine, prefă-te bolnavă. Dacă te întreabă ce ai, spune-i că lecuitorii te-au povăţuit să mănânci o inimă de maimuţă.

După o vreme, ţestosul trecu pe acasă şi o găsi pe soţia sa într-o stare proastă şi foarte abătută. O întrebă, îngrijorat: De ce te văd, oare, aşa?

Vecina răspunse în locul soţiei: Soţia ta, săraca, este tare bolnavă, iar vracii au povăţuit-o să mănânce inimă de maimuţă şi nimic altceva.

Ţestosul spuse: Aceasta este o treabă grea. De unde să găsim aici, în apă, o inimă de maimuţă? Voi încerca să-l păcălesc pe prietenul meu.

După aceste vorbe, ţestosul se întoarse la ţărm, unde maimuţoiul îl luă în primire: De ce, frate, nu mai dai pe la mine?

Ţestosul spuse: Nu mai dau pe la tine de ruşine, căci nu ştiu cum să te răsplătesc pentru binele făcut. M-am gândit să-ţi desăvârşeşti fapta cea bună către mine primind să-mi fii oaspete la mine acasă. Eu locuiesc pe o insulă cu fructe gustoase, aşadar, urcă pe spinarea mea şi o să te duc înot până acolo. Maimuţoiul, încântat de propunere, coborî din smochin şi se căţără pe carapacea ţestosului, care porni cu el înot. După ce se avântă în largul mării, prinse să cugete la mârşăvia pe care o copsese în sinea lui şi lăsă capul în jos.

Maimuţoiul îl întrebă: De ce te văd, oare, aşa de îngândurat?

Ţestosul spuse: Sunt îngândurat, căci mi-am amintit că soţia mea este tare bolnavă şi aceasta mă împiedică să-ţi ofer pe deplin ospitalitatea şi grija pe care le meriţi.

Maimuţoiul spuse: Faptul că ştiu cât de mult ţii să mă cinsteşti este de ajuns, nu trebuie să-ţi mai dai osteneala.

Ţestosul răspunse scurt: Mda...

Mai înotă aşa cu maimuţoiul vreme de vreun ceas, după care se opri din nou. Maimuţoiul intră la bănuieli şi prinse a cugeta: De ce este aşa de reţinut ţestosul şi de ce tot tărăgănează? Nu pot să cred că inima sa s-a schimbat faţă de mine şi, lăsând la o parte prietenia mea faţă de el, ar vrea acum să-mi facă vreun rău. Nimic nu este mai degrabă şi mai lesne schimbătoare decât inima. Se spune uneori că acela care are minte nu trebuie să neglijeze să afle ceea ce este în sufletul alor săi, al copiilor săi, al fraţilor săi, al prietenilor săi, la fiece treabă, în fiece clipă, la fiece vorbă spusă, când pornesc la un lucru şi când se opresc, oricum, în orice împrejurare. Acest lucru arată ceea ce se află în inimi. Învăţaţii au spus: Dacă unui prieten i-a intrat în inimă vreo îndoială faţă de prietenul său, trebuie să fie foarte precaut în ceea ce-l priveşte. Să-l supravegheze în toate gesturile şi stările, căci dacă ceea ce bănuia se adevereşte, atunci scapă teafăr. Dacă ceea ce bănuia se dovedeşte a nu fi avut temei, atunci nu i-a stricat un pic de pază.

Maimuţoiul îi spuse ţestosului: Ce te face aşa de reţinut? De ce te văd, oare, atât de îngrijorat, de parcă ai vorbi iar cu tine însuţi?

Ţestosul spuse: Mă îngrijorează că vei veni la mine acasă şi nu mă vei afla aşa cum îmi place mie, căci soţia mea este bolnavă.

Maimuţoiul spuse: Nu te îngrijora, căci îngrijorarea nu-ţi este de niciun folos, ci mai bine caută leacurile şi mâncărurile

care-i fac bine soţiei tale. Se spune că acela care are bani să-i cheltuiască dând de pomană şi pe femei, când are nevoie.

Ţestosul spuse: Adevăr grăit-ai! Vracii i-au spus soţiei mele că leacul ei nu este altceva decât o inimă de maimuţă.

Maimuţoiul îşi spuse în sinea lui: Vai şi iar vai! Uite cum m-a ajuns lăcomia acum la bătrâneţe şi am intrat într-o asemenea belea. Avea dreptate cine spunea că acela care este convins de traiul său şi mulţumit cu ce are trăieşte liniştit, în tihnă, însă acela care jinduieşte şi se lăcomeşte, trăieşte chinuit, fără să-şi afle odihna. Acum am nevoie de mintea mea ca să găsesc o ieşire din beleaua în care am picat.

După o clipă de gândire, îi spuse ţestosului: Ce te-a oprit să-mi fi spus de acasă, căci mi-aş fi luat inima cu mine. Noi, cei din neamul maimuţelor, avem o lege a noastră, şi anume: când vreunul dintre noi pleacă de acasă, îşi lasă inima la ai săi sau acasă, căci astfel putem să ne uităm, dacă ar fi să ne uităm, la soţia gazdei, fiindcă, oricum, nu avem inimile la noi.

Ţestosul spuse: Unde îţi este inima acum?

Maimuţoiul spuse: Am lăsat-o acolo, în smochin, aşa că dacă binevoieşti, du-mă înapoi la acel copac ca să ţi-o aduc.

La auzul acestor vorbe, ţestosul se bucură foarte tare şi îşi spuse: Uite că prietenul meu îmi dă ce-mi trebuie fără să mai fiu silit să îl păcălesc.

Apoi ţestosul se întoarse cu maimuţoiul acolo de unde îl luase. Când se apropiară de ţărm, maimuţoiul sări iute de pe carapacea ţestosului şi se căţără în copac. Ţestosul, văzând că nu mai vine, îşi pierdu răbdarea şi-i strigă: Hei, prietene, ia-ţi inima şi coboară, că mi-am pierdut răbdarea!

La care, maimuţoiul îi răspunse: Haide, ia vezi! Crezi că eu sunt precum măgarul despre care şacalul pretindea că nu a avut nici inimă şi nici urechi?

Ţestosul întrebă: Cum aşa?

Maimuţoiul spuse: Se povesteşte că într-o pădure trăia, alături de un leu, un şacal care se înfrupta din rămăşiţele de la ospeţele acestuia. Se întâmplă ca leul să fie năpădit de râie şi din această pricină să se jigărească atât de tare că, oricât s-ar fi străduit, tot nu mai putea să vâneze.

Şacalul îl întrebă: Ce se întâmplă cu tine, o, domn al fiarelor, de te-ai schimbat atât?

Leul răspunse: De vină este această râie care m-a vlăguit şi pentru care nu se află leac decât inimă şi urechi de măgar.

Şacalul spuse: O, ce simplu este! Ştiu eu un loc unde este un măgar ce cară rufele înălbite de un spălător, aşa că o să mă duc să ţi-l aduc.

După aceste vorbe, se apropie de măgar şi, după ce-i dădu bineţe, îl întrebă: De ce te văd, oare, atât de firav şi pricăjit?

Măgarul spuse: Stăpânul meu nu-mi dă de mâncare.

Şacalul întrebă: Şi cum de mai stai cu el într-o atare situaţie?

Măgarul spuse: N-am găsit nicio putinţă de a scăpa de el. Mai mult decât atât, oriunde m-aş duce, dau peste un om care mă stoarce de puteri şi mă lasă să rabd de foame.

Şacalul spuse: Uite, eu te călăuzesc către un loc îndepărtat de lume, pe unde nu trece nici ţipenie de om, cu un imaş îmbelşugat, pe care paşte o măgăriţă cum alta n-ai mai văzut de frumoasă şi grasă ce este.

Măgarul spuse: Ce ne mai ţine aici, departe? Haidem la ea!

Ca atare, porniră către leu, iar când se apropiară de pădure, şacalul i-o luă înainte şi se duse la leu, pe care-l înştiinţă de locul unde se afla măgarul. Leul se duse la el, vru să-i sară în spate, însă din pricina secătuirii nu izbuti. Măgarul scăpă de el şi fugi unde văzu cu ochii. Când şacalul văzu că leul nu-l poate dovedi pe măgar, îi zise: O, domn al fiarelor, neputinţa te-a cuprins în asemenea hal?

Leul spuse: Dacă mi-l mai aduci o dată, nu va mai scăpa în niciun chip.

Şacalul se duse încă o dată la măgar şi-i spuse: Ce te-a apucat de ai fugit? Măgăriţa aţâţată la culme a sărit pe tine şi dacă tu i-ai fi ţinut un pic piept, s-ar fi înmuiat pe deplin în faţa ta.

Când măgarul auzi asemenea vorbe, fu năpădit de o poftă nestăvilită. Răgând din răsputeri, se întoarse cu şacalul. Ca şi prima oară, şacalul ajunse înaintea sa la leu, îl înştiinţă asupra locului unde se afla măgarul şi adăugă: Fii pregătit pentru el, căci am izbutit să ţi-l momesc şi de această dată, însă dacă te va ajunge neputinţa iarăşi şi-ţi va scăpa, atunci să ştii că nu va mai veni în veci cu mine aici.

Leul, la îndemnul şacalului, îşi adună toate puterile şi porni către locul unde era măgarul. Cum îl zări, sări pe el şi îl sfâşie. După aceea, îi spuse şacalului: Vracii spun să nu te atingi de mâncare până nu te speli bine de tot. Aşa că păzeşte-l tu până mă întorc, ca să-i mănânc inima şi urechile şi să-ţi las restul ţie drept hrană.

Pe când leul era plecat să se spele, şacalul se duse, fără să clipească măcar, la măgar şi-i mâncă inima şi urechile, nădăjduind ca astfel leul să se mâhnească atât de tare din această pricină, încât să nu mai vrea să mănânce deloc. Când leul se întoarse, îl întrebă pe şacal: Unde este inima măgarului? Dar urechile sale?

Şacalul spuse: Nu ştii, oare, că dacă ar fi avut inimă şi urechi, nu s-ar mai fi întors la tine după ce scăpase o dată de la pieire?

Ţi-am povestit această pildă ca să-ţi dai seama că eu nu sunt precum măgarul despre care şacalul pretindea că n-a avut nici inimă şi nici urechi. Tu ai vrut să mă tragi pe sfoară, însă eu te-am păcălit aşa cum ai vrut tu să mă păcăleşti, ba chiar mai abitir. Se spune că ceea ce strică visarea nu îndreaptă decât ştiinţa.

Ţestosul spuse: Adevăr grăit-ai! Omul drept îşi recunoaşte întotdeauna clipa de rătăcire, iar dacă a păcătuit din greu, atunci nu îi este ruşine să primească îndreptările de cuviinţă, cinstindu-le cu vorba şi fapta. Învăţând din greşeli, îi va fi astfel uşor să iasă din orice ananghie, precum bărbatul care se împiedică, după care se ridică şi merge mai departe.

Aceasta a fost pilda despre cel care doreşte cu înfrigurare un lucru, iar atunci când îl are, îl pierde.

Capitolul VI. Cuviosul și nevăstuica

abšalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: După ce am auzit această pildă, povesteşte-mi pilda bărbatului zorit, care nu se uită la urmări.

Filosoful spuse: Aceluia care stă să vadă cum este treaba nu va avea de ce să-i pară rău, căci, altfel, păţeşte precum bărbatul care a omorât nevăstuica, deşi îi era prietenă.

Regele întrebă: Cum aşa?

Filosoful spuse: Se povesteşte că un oarecare bărbat cuvios trăia în ţinutul Ğurğān. El avea o femeie tare frumoasă, care îi ţinea tovărăşie. Trecu ceva vreme de când erau împreună fără să fie binecuvântaţi cu vreun copil, apoi ea rămase grea după ce i se năruise orice nădejde. Femeia se bucură tare mult şi el aşijderea. Dând slavă lui Dumnezeu, I se rugă să fie băiat. După aceea, îi spuse soţiei sale: Să-mi dai vestea cea bună, căci eu nădăjduiesc să fie un băiat care ne va fi de mult ajutor şi care ne va aduce multă fericire. O să-i aleg cel mai frumos nume şi o să i-i aduc pe toţi învăţaţii lumii.

Femeia spuse: Ce te face, omule, să vorbeşti despre ceea ce nu ştii cum va fi? Cine face aşa ceva păţeşte precum acel bărbat care şi-a vărsat untura şi mierea în cap.

Bărbatul întrebă: Cum aşa?

Femeia spuse: Se povesteşte că era un bărbat cuvios care primea zilnic din partea casei unui negustor untură şi miere.

Mânca o parte, iar restul îl punea într-un urcior pe care-l agăţase de un stâlp într-un ungher al casei până ce acesta se umplu ochi. Într-o zi, omul, tolănit pe spate, cu toiagul în mână şi cu ochii ţintă la urciorul de deasupra capului său, prinse a cugeta la scumpetea unturii şi a mierii. Îşi spuse în sinea lui: O să vând tot ce este în acest urcior pe un dinar, cu care o să cumpăr apoi zece capre, care vor rămâne grele şi vor făta la fiecare cinci luni, aşa că în scurt timp voi avea ditamai turma, când vor făta, la rândul lor, şi iedele lor. Şi tot aşa, socotind, văzu că în doi ani o să aibă peste patru sute de capre. După o clipă, îşi spuse iarăşi în sinea lui: O să le dau pe o sută de vaci. Patru capre pentru un taur sau o vacă. După care o să cumpăr o bucată de pământ şi grăunţe de semănat. O să închiriez un plug. O să ar cu boii şi o să mă bucur de laptele vacilor şi de tot ce se poate face din el. Oricum, nu vor trece cinci ani până când voi scoate din ogorul meu mulţi bani cu care o să-mi înalţ o casă de toată frumuseţea, o să cumpăr robi şi roabe şi o să mă însor cu o femeie frumoasă şi bună. După ce o să intru la ea, o să rămână grea şi o să-mi aducă pe lume un făt de toată isprava. O să-i aleg cel mai frumos nume. Dacă se obrăzniceşte, o să-l pedepsesc de n-o să se vadă. Mă voi purta cu el cu stricteţe, iar dacă nu-mi va da ascultare, o să-l croiesc cu toiagul acesta.

Şi prins de acest gând, învârti cu năduf toiagul prin văzduh până ce sparse urciorul, iar tot ceea ce era în el îi curse pe faţă.

Ţi-am povestit această pildă ca să nu te mai zoreşti în pomenirea a ceea ce nu trebuie pomenit şi despre care nu ştii dacă se va adeveri sau nu.

Bărbatul înţelese atunci de ce îi vorbise soţia lui aşa.

După acea, la o vreme, femeia născu un băiat de toată frumuseţea, spre bucuria tatălui. După câteva zile, când sosi vremea ca femeia să purceadă la curăţirea trupească de după naştere, îi spuse bărbatului: Stai cu fiul tău până mă duc la baia din mahala să mă spăl şi mă întorc.

Spunând acestea, plecă la baie, lăsându-i împreună pe bărbat şi pe fiul său. Nu trecu mult şi iată că veni un trimis al regelui, care-l pofti degrabă pe bărbat la curte. Cum nu era nimeni cu care ar fi putut lăsa copilul, îl lăsă până la urmă în grija unei nevăstuici care se pripăşise pe lângă casa lor şi pe care o crescuse de când era pui ca pe propriul copil. Aşadar, o lăsă cu băiatul, zăvorî uşa şi plecă cu solul.

După ce plecă, dintre pietrele casei ieşi o năpârcă neagră, care prinse a se târî către copil. Atunci, nevăstuica sări iute pe ea şi o omorî, apoi o rupse în bucăţi, umplându-se de sânge pe bot. Când se întoarse bărbatul acasă şi deschise uşa, nevăstuica îi ieşi în întâmpinare ca şi cum ar fi vrut să-i spună ce era să păţească băiatul. Când o văzu aşa plină de sânge, îşi pierdu minţile de spaimă că i-a omorât copilul şi, fără să mai zăbovească o clipă ca să afle adevărul, se năpusti asupra nevăstuicii şi o lovi cu toiagul pe care-l avea în mână drept în moalele capului, curmându-i viaţa pe loc. După aceea, bărbatul intră în casă, unde-l găsi pe copil teafăr, iar lângă el, năpârca sfârtecată. Dându-şi seama de întreaga tărăşenie şi de răul făcut din pricina grabei, se plesni peste frunte şi zise: Ce bine ar fi fost de n-aş fi avut acest copil, căci n-aş mai fi făcut această nelegiuire.

Femeia lui se întoarse de la baie şi, găsindu-l în acea stare, îl întrebă: Ce ai păţit?

Atunci el îi povesti despre binele făcut de nevăstuică şi despre răul cu care el a răsplătit-o.

Femeia spuse atunci: Acesta este rodul grabei!

Aceasta este pilda despre cel care nu are răbdare să vadă cum stă treaba, ci face totul la iuţeală.

Capitolul VII. Şoarecele şi motanul

Dabşalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: După ce am auzit această pildă, povesteşte-mi pilda celui cu mulţi vrăjmaşi, care l-au împresurat din toate părţile, gata-gata să-l omoare, însă şi-a aflat salvarea, împăcându-se cu unul dintre vrăjmaşi şi împrietenindu-se cu el, şi astfel a scăpat teafăr din acea încercare, iar când s-a liniştit, i-a devenit foarte credincios celui ce-i făcuse binele.

Filosoful spuse: Prietenia şi duşmănia nu sunt înţepenite aşa pe veci, căci prietenia se poate preschimba în duşmănie, iar duşmănia în prietenie, în această privinţă stând mărturie întâmplări, fapte, încercări. Cel care cugetă îşi face o nouă părere în fiece împrejurare. Din partea duşmanului se aşteaptă la înverşunare, iar din partea prietenului, la blândeţe. Acela cu minte nu este împiedicat să se apropie de duşmanul său de ura pe care a nutrit-o faţă de el pentru a se pune umăr la umăr ca să îndepărteze o primejdie sau ca să obţină un lucru dorit. Cine face astfel cu toată hotărârea obţine ceea ce are nevoie. Întru aceasta, stă mărturie pilda motanului sălbatic şi a şoarecelui, care atunci când au intrat la strâmtoare, au lucrat unul spre binele celuilalt, ieşind teferi din acea încercare.

Regele întrebă: Cum aşa?

Baydabā răspunse: Se povesteşte că era un copac mare, rotat, la rădăcina căruia îşi făcuse culcuşul un motan sălbatic numit

Rūmī. În apropiere de el era culcuşul unui şoarece numit Farīdūn. Locul acela era foarte des călcat de vânători care obişnuiau să vâneze pe aici jivine şi zburătoare. Într-o zi, veni un vânător care îşi întinse mreaja foarte aproape de locul lui Rūmī, care nu întârzie să se încurce în ea. După puţin timp, ieşi şi şoarecele din borta sa, cu multă precauţie, de teama lui Rūmī, ca să caute ceva de mâncare. Pe când scormonea de zor, dădu cu ochii de Rūmī încurcat în mreaja vânătorului şi se bucură până peste poate, însă, pe urmă, văzu chiar în spatele său o nevăstuică gata să-l înşface, iar în copac, o bufniţă care voia să-l salte. Buimac, nu prea ştia ce să facă. Dacă se dădea înapoi, îl înşfăca nevăstuica, dacă o lua într-o parte sau alta, îl prindea bufniţa, dacă mergea înainte, intra în fălcile lui Rūmī. Atunci îşi zise: Sunt înconjurat de peste tot, toate relele şi pacostele mă pândesc de peste tot.

Am mintea cu mine însă, aşa că nu mă înspăimântă treaba aceasta, nici nu mă îngrozeşte situaţia în care mă aflu, nici nu mă năpădeşte buimăceala, nici inima nu mi se sfarmă în bucăţi. Cel cu minte nu se sperie în faţa adevărului unui fapt de care îşi dă seama şi nici nu îşi pierde stăpânirea de sine, căci mintea este precum marea ale cărei adâncimi nu sunt atinse, iar cel ce îşi foloseşte mintea nu poate fi doborât de o încercare, ci o va birui. După cum împlinirea unei nădejdi nu trebuie să-l bucure până la nebunie, să-l îmbete şi să-l facă să nu mai vadă împrejurarea în care se află. Nu văd cum aş putea ieşi din această belea decât făcând pace cu motanul, căci şi pe el a căzut aceeaşi pacoste ca şi pe mine sau aşijderea întrucâtva. S-ar putea ca, dacă îmi ascultă vorba ce o să i-o spun şi îşi dă seama că este dreaptă şi cinstită, fără ascunzişuri şi fără amăgiri, să dorească şi el să mă ajute ca astfel să scăpăm teferi şi unul, şi celălalt.

Şoarecele se apropie astfel de Rūmī, întrebându-l: Cum o mai duci? Ce mai faci?

Motanul îi răspunse: Aşa cum ţi-ai dorit, la mare ananghie!

Şoarecele spuse: Astăzi îţi împărtăşesc soarta. Nu am nicio nădejde să scap decât dacă scapi şi tu. Să ştii că în vorbele mele nu este nicio minciună şi nicio păcăleală! Nevăstuica mă pândeşte din spate, bufniţa mă urmăreşte de sus, iar amândoi ne sunt duşmani şi mie, şi ţie. Dacă tu îmi oferi ocrotire, atunci eu o să rod corzile în care eşti prins şi o să te scot din încurcătură şi astfel ne vom salva unul pe celălalt precum corabia şi mateloţii pe mare: ei salvează corabia şi corabia îi salvează pe ei.

Când motanul auzi vorbele şoarecelui, dându-şi seama de nefăţărnicia din ele, îi spuse: Spusele tale sunt pe măsura împrejurării în care ne aflăm; şi eu doresc ca şi eu, şi tu să scăpăm teferi. Dacă vei face ce ai spus, o să-ţi fiu recunoscător cât voi trăi.

Şoarecele spuse: Acum o să vin lângă tine ca să-ţi rod toate legăturile, în afară de una pe care o s-o las pentru a fi sigur pe tine.

Şoarecele prinse apoi să-i roadă legăturile. Nevăstuica şi bufniţa, când văzură că şoarecele s-a dus lângă motan, renunţară la el şi plecară care încotro. Cum şoarecele nu prea mai rodea legăturile lui Rūmī cu tragere de inimă, acesta îi spuse: De ce nu-mi mai rozi legăturile cu stăruinţă? Sau dacă ai obţinut ceea ce ţi-ai dorit, te-ai schimbat faţă de mine şi te-ai lăsat pe tânjală. Nu aşa fac cei cinstiţi şi drepţi! Cel cinstit nu pregetă să-şi facă datoria faţă de prietenul său. În prietenia pe care mi-ai arătat-o mai înainte nu vedeai decât câştigul tău, de aceea ai crezut de cuviinţă să mă faci egalul tău şi să nu mai pomeneşti de vrajba care este între mine şi tine. Faptul că am ajuns să facem pace ar fi trebuit să te facă să dai uitării această vrajbă şi să ţii socoteală de binele şi de răsplata date de sinceritatea în purtări şi de relele urmări pe care le are făţărnicia. Cel cinstit nu poate fi decât mulţumitor, fără să poarte vreo ranchiună, iar un singur bine îl face să dea uitării multe rele. Se spune uneori că cea mai dègrabă pedeapsă este cea a trădării. Iar acela care,

când i se cere iertare cu smerenie, nu se milostiveşte şi nici nu iartă este un făţarnic.

Şoarecele spuse: Prietenii sunt de două feluri, râvnitorul şi nevoitul, amândoi caută un câştig, după cum amândoi se păzesc de pagubă. Râvnitorului i se dă toată încrederea în orice împrejurare, nevoitului i se dă încredere uneori, iar alteori este privit cu suspiciune. Cel cu minte se leagă cu acesta pentru unele lucruri de teama altora, ca atare, legătura nu va dura decât atâta cât obţine un folos pe loc şi ajunge la lucrul jinduit. Eu sunt sincer în ceea ce fac pentru tine şi în acelaşi timp mă păzesc să nu păţesc din partea ta chiar răul de teama căruia am fost împins să fac pace cu tine şi care poate că te-a împins să încuviinţezi acest lucru din partea mea. Fiecare lucru trebuie făcut la vremea sa, căci dacă nu este făcut când trebuie, atunci urmările nu sunt tocmai bune. Eu o să-ţi rod toate legăturile, mai puţin una, ca zălog pentru mine, şi nu o voi tăia decât în clipa în care voi şti că nu mai eşti preocupat de mine, adică atunci când o să-l văd cu ochii mei pe vânător venind.

După aceste vorbe, şoarecele se întoarse la rosul frânghiilor ce-l încorsetau pe Rūmī. În acest răstimp îşi făcu apariţia şi vânătorul. La vederea acestuia, motanul îi spuse şoarecelui: A venit clipa să-ţi dai toată silinţa.

Şoarecele se strădui să roadă iute legăturile şi, cum isprăvi, motanul sări în copac spre stupoarea vânătorului, iar şoarecele se vârî într-o gaură. Vânătorul veni şi luă mreaja tăiată, apoi făcu cale întoarsă, cu aşteptările înşelate.

După aceea, şoarecele ieşi din ascunziş, însă nu îi prii să se apropie de motan, aşa că acesta îl strigă: Hei, prietene sfătos, care mi-ai dovedit bunătatea ta, ce te împiedică să te apropii de mine ca să te răsplătesc cu mult mai mult decât binele făcut? Hai, vino la mine! Nu rupe legătura noastră frăţească, fiindcă acela care îşi face un prieten, apoi rupe legătura cu el şi lasă ca prietenia să se ducă de râpă, se lipseşte singur de rodul acelei

prietenii şi de câştigul oferit de fraţi şi prieteni. Ajutorul pe care mi l-ai dat tu nu poate fi uitat, aşa că eşti îndreptăţit să primeşti răsplata gestului tău de la mine, de la fraţii şi prietenii mei. N-ai cu nimic a te teme! Eu nu mai am nicio putere asupra ta!

După aceea, se jură şi făcu tot ce îi stătu în putinţă ca să arate cât de cinstit este în spusele sale. Şoarecele, la rândul său, îi strigă: S-ar putea să fie o prietenie doar pe faţă, însă în ascuns să fie aceeaşi duşmănie. Duşmănia tăinuită este mai cruntă decât cea făţişă, iar cel care nu se păzeşte de ea păţeşte precum acel bărbat care a încălecat pe fildeşul unui elefantul nărăvaş, apoi, când a căpătat încredere că nu i se întâmplă nimic, a aţipit şi s-a trezit sub tălpile elefantului, care l-au strivit, omorându-l. Prietenul se numeşte prieten pentru folosul pe care îl ai de la el, iar duşmanul se numeşte duşman pentru ponosul pe care îl ai de la el. Cel cu minte, dacă doreşte vreun folos de la duşman, îi arată prietenie, iar dacă se teme de vreun ponos de la prieten, îi arată duşmănie. Nu vezi cum puii se ţin după mamele lor pentru lapte, iar atunci când acestea nu le mai dau lapte, se duc care încotro? S-ar putea ca un prieten să rupă uneori legăturile cu prietenul său fără să se teamă de vreun rău din partea acestuia, deoarece temeiul legăturii lor nu a fost, dintru-nceput, duşmănia. Cei care sunt legaţi de la început printr-o duşmănie ce stă în firea lor, apoi se întâmplă să se împrietenească din pricina unei nevoi care i-a adus aici, pe dată ce acea nevoie dispare, dispare şi prietenia dintre ei şi se întorc la vechea hârâ, precum apa care este încălzită de foc, dar dacă acesta este îndepărtat, se răceşte cum a fost. Eu nu am un duşman mai necruţător decât tine, însă nevoia ne-a împins, şi pe mine, şi pe tine, să facem pace. Acum acea împrejurare în care eu aveam nevoie de tine şi tu de mine a dispărut. Mă tem că prin dispariţia ei s-a întors vechea duşmănie. Nu este bine ca cel firav să stea în preajma duşmanului straşnic şi nici cel umil în preajma duşmanului hrăpăreţ. Nu văd ce nevoie

ai mai avea de mine acum, în afară de pornirea ta de a mă înfuleca, aşa că nu am încredere în tine. Eu ştiu că firavul care se păzeşte de duşmanul cel straşnic este mult mai în siguranţă decât straşnicul care îl nesocoteşte pe cel firav şi nu-şi ia nicio precauţie faţă de el. Cel cu minte face pace cu duşmanul său atunci când este obligat şi lucrează alături de el, şi-i arată prietenie, şi se lasă-n voia lui doar atunci când nu are încotro, apoi, cum se iveşte prilejul, nu zăboveşte să-şi vadă singur de drum. Să ştii că aceluia care se lasă în voia altuia nici nu i se poate povesti sfârşitul! Cel cu minte are încredere în duşmanul cu care a făcut pace doar pentru treaba pe care au pornit-o împreună şi nu i se încrede pe de-a-ntregul şi nici nu se pune în primejdie, apropiindu-se de el, ci trebuie să stea cât mai departe. Eu o să-ţi fiu prieten de departe, dorindu-ţi multă sănătate şi viaţă lungă, ceea ce nu-ţi doream înainte. Nu ai nicio obligaţie să mă răsplăteşti pentru ceea ce am făcut, ci să faci şi tu la fel dacă soarta ne va aduce iarăşi în atari împrejurări. Numai bine!

Capitolul VIII. Regele și pasărea Fanza

Dabšalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: După ce am auzit această pildă, povesteşte-mi despre ranchiunoşi şi răzbunători care trebuie neapărat să se păzească unii de alţii.

Baydabā spuse: Se povesteşte că unul dintre regii Indiei, pe nume Barīdūn, avea o pasăre, pe nume Fanza, care avea un pui. Fanza şi puiul ei vorbeau de mai mare dragul, ceea ce îi plăcu regelui tare mult, atât de mult, încât porunci să fie puşi în iatac, la soţia sa, căreia îi ceru să aibă grijă de ei. Se nimeri ca soţia regelui să nască un fecior cu care puiul păsării se împrieteni pe loc. Aceştia, copii fiind, se jucau împreună toată ziua. Fanza se ducea în fiece zi în munţi, de unde aducea un fruct nemaivăzut, pe care îl împărţea pe din două: cu o jumătate îl hrănea pe fiul regelui, iar cu cealaltă jumătate îşi îndopa puiul. Astfel, hrăniţi cu acel fruct, ambii crescură iute şi ajunseră tineri în toată puterea, ceea ce făcu ca preamărirea, preacinstirea şi iubirea regelui faţă de Fanza să crească. Toate bune şi frumoase până într-o zi, când Fanza era plecată după fruct, iar puiul ei stătea în braţele băiatului. Din nebăgare de seamă, se găinăţă în braţele lui, ceea ce-l înfurie pe băiat atât de tare, încât îl izbi de pământ, omorându-l.

Când se întoarse Fanza şi-şi găsi puiul mort, prinse a se jelui amarnic: Nemernici sunt regii care nu ţin niciun legământ şi

nu au niciun respect! Vai şi amar de cel pus la încercare prin tovărăşia regilor fără nimic sfânt, care nu iubesc pe nimeni şi nu ţin pe nimeni în cinstire, decât dacă au vreun câştig, dacă au nevoie de ştiinţa pe care o are, atunci, da, devin mărinimoşi faţă de el. Dacă au obţinut ce voiau de la el, atunci nu mai ştiu nici de prietenie, nici de frăţie, nici de binefacere, nici de iertarea vreunei greşeli, nici de recunoaşterea vreunui drept, căci ei au ca temei făţărnicia şi desfrâul. Ei sunt cei care micşorează marile păcate pe care le săvârşesc şi umflă un lucru neînsemnat dacă patimile lor se împiedică de el. Printre ei este şi acest nerecunoscător fără de milă, care s-a purtat ca un ticălos cu prietenul şi fratele său.

Zicând acestea, în culmea mâniei, se năpusti asupra feciorului regelui şi-i scoase ochii, apoi zbură pe acoperişul casei.

Regele se înfurie până peste poate când fu înştiinţat de cele întâmplate şi îl prinse o poftă neostoită de a se răzbuna. Se duse, aşadar, aproape de ea şi-i spuse: Eşti în siguranţă! Coboară, Fanza!

Fanza spuse: O, rege! Ticălosul trebuie pedepsit după ticăloşia sa, dacă nu-l nimereşte pedeapsa imediată, atunci cu siguranţă îl nimereşte una mai târziu, ajungându-se până la urmaşii săi şi urmaşii urmaşilor săi. Fiul tău l-a nenorocit pe fiul meu, aşa că i-am dat pe loc pedeapsa cuvenită.

Regele spuse: Pe viaţa mea! Ţi-am nenorocit fiul şi te-ai răzbunat pe noi, prin urmare, nu mai avem nimic de împărţit şi nimic de răzbunat. Întoarce-te la noi, căci vei fi în deplină siguranţă.

Fanza spuse: Nu o să mă mai întorc niciodată la tine, căci cei care gândesc stau cât mai departe de acela care caută răzbunare, căci bunăvoinţa pizmaşului, blândeţea sa, cinstirea sa faţă de tine nu fac decât să-ţi fie şi mai mult urât de el şi să te năpădească tot felul de bănuieli rele. Nu o să afli la un pizmaş răzbunător vreo siguranţă. Eşti mult mai la adăpost dacă te

temi de el şi mult mai bine dacă stai departe de el şi te păzeşti cât poţi. Se spune că acela care are minte îşi socoate părinţii prieteni, fraţii tovarăşi, soţiile iubite, feciorii pomenire, fetele pricină de ceartă, rudele datornici, iar pe el se socoate a fi singur, aşa cum şi eu sunt singură, străină şi pribeagă şi n-am căpătat de la voi decât amară mâhnire şi o grea povară pe care nu o cară nimeni altcineva cu mine. Eu plec acum, aşa că rămâi în pace!

Regele spuse: Dacă nu ai fi suferit din pricina noastră pentru ceea ce ţi-am făcut şi dacă ai fi făcut ceea ce ai făcut fără ca noi să-ţi fi făcut mai întâi un rău, ar fi fost aşa cum spui tu. Însă noi am început, aşa că nu ştiu care ar putea fi vina ta. Ce te împiedică, aşadar, să ai încredere în noi? Hai, întoarce-te! Eşti în siguranţă.

Fanza spuse: Ştiu că ura se cuibăreşte în cele mai dureroase locuri din inimă. Limbile nu sunt de crezut când vorbesc despre inimi. Inima este un martor mai bun pentru limbă decât este limba pentru inimă. Ştiu că inima mea nu primeşte mărturia limbii tale şi nici inima ta mărturia limbii mele.

Regele spuse: Nu ştii, oare, că mulţi oameni se urăsc şi-şi poartă ranchiună unul altuia? Cel cu minte, însă, se străduieşte din răsputeri să înăbuşe ura şi nu s-o aţâţe.

Fanza spuse: Aşa este precum spui, însă cel prevăzător nu trebuie să-şi închipuie că răzbunătorul pizmaş dă uitării pricina care l-a umplut de ură sau că îşi ia gândul de la ea. El se teme de viclenii, şiretlicuri, momeli şi amăgeli, căci ştie că mulţi duşmani nu sunt dovediţi cu putere şi sumeţire, ci pot fi prinşi cu blândeţe şi împăciuire, aşa cum elefantul sălbatic este prins cu elefantul îmblânzit.

Regele spuse: Înţeleptul mărinimos nu-şi lasă prietenii, şi nici fraţii, şi nu se pierde cu firea, chiar dacă se teme pentru sine, iar această trăsătură se află şi în cea mai umilă gânganie. Ştii bine că unii se joacă cu câinii, însă, după aceea, îi căsăpesc

şi-i mănâncă, iar câinele care stă pe lângă ei vede ce se întâmplă, însă aceasta nu-l face să-i părăsească şi nici nu-l împiedică să se simtă bine alături de ei.

Fanza spuse: Ura este înspăimântătoare oriunde s-ar afla, însă cea mai înspăimântătoare şi mai înverşunată ură este cea din sufletele regilor, căci ei sunt dornici de răzbunare şi chiar văd în urmărirea şi pedepsirea cuiva o mare cinste şi o mare mândrie. Înţeleptul nu se lasă dus de ură dacă aceasta se potoleşte, căci ura din inimă, dacă nu găseşte ceva s-o pună în mişcare, este precum tăciunele mocnind care nu găseşte vreascuri. Aşadar, ura caută o pricină precum focul are nevoie de vreascuri, iar atunci când găseşte o pricină, se încinge precum pălălaia focului şi nu mai poate fi stinsă nici de vorbă bună, nici de blândeţe, nici de supunere, nici de rugăminţi, nici de mituire. De nimic altceva în afară de distrugere! S-ar putea ca acela ce este ţinta răzbunării să dorească să revină la cel dornic de răzbunare pentru a-i arăta ce foloase îi poate oferi şi pentru a se apăra, însă eu sunt mult prea neputincioasă ca să-ţi pot oferi ceva ce ar şterge ceea ce este în sufletul tău; chiar dacă sufletul tău ar nutri faţă de mine cele spuse de tine, ar fi de prisos, căci tot mi-e frică, îmi este greu şi bănuieli din cele rele îmi dau târcoale. Cred că singura cale, în ceea ce ne priveşte, este să ne despărţim. Aşadar, în încheiere, pace şi numai bine!

Regele spuse: Eu ştiu că nimeni nu poate să-i facă altcuiva nici bine, nici rău, căci nimic, fie din marile lucruri, fie din cele mărunte, nu i se întâmplă cuiva decât datorită unei sorţi ce i-a fost hărăzită. Nimic nu-i poate scăpa sorţii, nici facerea a ceea ce se face, nici naşterea a ceea ce se naşte, nici traiul a ceea ce trăieşte. Ca de altfel, nici năruirea a ceea ce se năruieşte, nici pieirea a ceea ce piere. Aşadar, nu ai nicio vină pentru ceea ce i-ai făcut fiului meu, după cum nici fiul meu nu are nicio vină pentru ceea ce i-a făcut fiului tău, căci nu a fost altceva decât ceea ce fusese sortit să se întâmple, iar noi doi nu am fost decât

împlinirea sorţii, aşa că nu te mai frământa pentru ceea ce ne-a adus fiecăruia.

Fanza spuse: Soarta este, într-adevăr, precum spui, însă aceasta nu îl împiedică pe cel hotărât să se apere de grozăvii şi să se păzească de neplăceri, el îmbină credinţa în soartă cu luarea hotărârilor şi folosirea puterii. Eu ştiu că tu nu-mi vorbeşti din suflet, iar treaba dintre noi nu este deloc uşoară, căci fiul tău l-a răpus pe fiul meu, iar eu i-am scos ochii fiului tău. Tu ai vrea acum să-ţi afli alinarea omorându-mă şi încerci să mă păcăleşti în ciuda sufletului meu, căci sufletul, aşa cum ştii, respinge moartea. Se spune că sărăcia este o încercare, că tristeţea este o încercare, că apropierea de duşman este o încercare, că despărţirea de cei dragi este o încercare, că beteşugul este o încercare, că bătrâneţea este o încercare, iar capul tuturor încercărilor este moartea. Nimeni nu ştie mai bine ceea ce este în sufletul celui îndurerat decât cel ce a gustat acelaşi lucru. Aşadar, eu ştiu ceea ce este în sufletul tău, privind în sufletul meu, căci şi eu am aceeaşi suferinţă ca şi tine. Nu văd nimic bun în a veni alături de tine, căci tu nu-ţi vei aminti ceea ce i-am făcut fiului tău, iar eu nu-mi voi aminti ceea ce i-a făcut fiul tău fiului meu fără ca inimile noastre să nu fie răscolite.

Regele spuse: Nu este bine pentru cel care nu poate privi cu nepăsare la acel ceva pe care-l are pe suflet, pe care nu îl poate da uitării, pe care nu poate să nu-l bage în seamă. Dacă nu-l mai aminteşte, atunci nu îşi mai află loc în sufletul său.

Fanza spuse: Dacă omul care are în talpă o rană stăruie să meargă, atunci, cu siguranţă, rana nu se va mai închide, la fel şi cel care are o boală la ochi, pe cale să orbească, dacă stă împotriva vântului, boala se va înteţi. Întocmai lor este şi cel dorit întru răzbunare, care se apropie de cel dornic de răzbunare, oferindu-se astfel singur pierzaniei. Cel de pe lumea aceasta nu trebuie decât să se păzească de locurile unde ar putea pieri sau suferi pagube, să dea preţuirea care se cuvine lucrurilor, să nu

se bazeze prea mult pe puterea sa, să se lase cât mai puţin amăgit de acela care nu-i vrea binele. Acela care se încrede în puterea sa s-ar putea să fie împins de aceasta pe un drum plin de primejdii, unde-şi poate găsi sfârşitul. Cel ce nu-şi ştie seama la mâncat şi la băut poate să ajungă până într-acolo încât să nu mai poate duce şi suporta şi astfel să se omoare singur. Cine nu-şi potriveşte îmbucătura şi încearcă să bage în gură mai mult decât încape se poate îneca şi crăpa, iar cel care se lasă amăgit de vorbele duşmanului său, pierzându-se în faţa acestuia, îşi este sieşi mai duşman decât îi este duşmanul. Nimeni nu poate scruta soarta şi nimeni nu ştie ce-i va aduce şi ce-i va lua, însă trebuie să fie tare şi să ştie ce poate face. Înţeleptul nu are încredere în nimeni, pe cât se poate, nici nu stă cu spaimă, ci găseşte întotdeauna o cale de ieşire, iar eu am multe căi. Nădăjduiesc să plec fără să-mi trebuiască ceva. Sunt cinci căi de care trebuie ţinut seama când vrei să te simţi în largul tău printre străini, când vrei să ţi-l apropii pe cel depărtat, când vrei să-ţi câştigi traiul şi să-ţi faci prieteni. Prima este să te ţii departe de lucrurile rele. A doua, să te porţi frumos. A treia, ocolirea lucrurilor îndoielnice. A patra, mărinimia. A cincea, noblețea faptelor. Atunci când omul se teme pentru sufletul său, nu-i mai pasă de avuţii, familie, copii, ţară, căci altfel el ar dori ca toate acestea să dăinuie, nedorind aceasta sufletului său. Cea mai rea avuţie este cea care nu se cheltuieşte, cele mai rele soţii sunt cele nesupuse soţului lor, cei mai răi copii sunt cei care nu-şi ascultă părinţii, cei mai răi fraţi sunt cei care nu-l sprijină pe fratele lor la necazuri şi nevoi, cei mai răi regi sunt cei de care se tem cel nevinovat şi cei care nu se străduiesc să-şi ţină poporul în regat, cea mai rea ţară este cea lipsită de belşug şi de siguranţă. Aşadar, eu nu am nicio siguranţă în preajma ta, rege, şi nici linişte în vecinătatea ta.

Apoi îşi luă rămas-bun de la rege şi zbură.

Aceasta este pilda celor răzbunători, care nu trebuie să se încreadă unii în alţii.

Capitolul IX. Leul şi şacalul

Dabşalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: După ce am ascultat această pildă, povesteşte-mi acum pilda regelui care se întoarce la cei care au avut de suferit din partea lui o pedeapsă fără să fi făptuit vreo nelegiuire sau vreo strâmbătate, fără să fi avut vreo vină.

Filosoful spuse: Dacă regele nu s-ar întoarce la aceia cărora le-a făcut o strâmbătate, cu vină sau fără vină, aceasta ar dăuna treburilor sale. Se cuvine, însă, ca regele să cerceteze situaţia celui încercat şi să vadă care sunt foloasele ce pot fi trase de aici. Dacă este cineva a cărui părere contează, atunci se cuvine ca regele să ţină să revină la el, căci regatul nu se poate ţine decât cu cei care cugetă asupra lucrurilor, adică viziri şi ajutoare, iar de la viziri şi ajutoare nu poţi căpăta nimic, decât cu prietenie şi vorbe sfătoase. Prietenia şi vorbele sfătoase sunt doar pentru cei cu păreri, curaţi la suflet. Treburile sultanului sunt multe, iar el are nevoie pentru ele de mulţi truditori şi de multe ajutoare. Cei care au şi sfaturi înţelepte şi suflet curat sunt puţini la număr, aşa cum se vede şi în pilda cu leul şi şacalul.

Regele întrebă: Cum aşa?

Filosoful prinse a povesti: Se povesteşte că un şacal se culcuşise într-o văgăună unde ducea un trai de pustnic, curat în toate cele, alături de alţi şacali, lupi şi vulpi, însă el nu făcea

ceea ce făceau aceştia, nici nu tăbăra asupra altora, nici nu vărsa sânge, nici nu punea gura pe carne, nu făcea nimănui nici cel mai mic rău. Celelalte jivine, văzându-l aşa, prinseră să-l certe: Nu suntem mulţumite de felul tău de a te purta şi nici de părerea ta despre pustnicie, căci pustnicia nu-ţi este de niciun folos. Nu poţi fi decât ca unul dintre noi, să trudeşti alături de noi şi să faci ceea ce facem şi noi! Ce te opreşte de la sânge şi de la mâncatul cărnii?

Şacalul răspunse: Dacă stau laolaltă cu voi, nu înseamnă că aceasta mă face să şi păcătuiesc, căci păcatele nu sunt socotite după locuri sau prieteni, ci după inimi şi fapte. Dacă stăpânul locului este bun, atunci şi fapta lui în acel loc va fi bună, dacă este rău, atunci şi fapta sa în acel loc va fi rea. Cum se spune, nu-i păcătos acela care-l înjunghie pe preot în altar, însă păcătos este acela care scapă cu viaţă dintr-o luptă. Eu sunt alături de voi, însă nu cu inima şi cu faptele mele, căci eu cunosc prea bine rodul faptelor şi, ca atare, îmi văd neabătut de ale mele.

Şacalul continuă să-şi ducă viaţa aşa cum credea el de cuviinţă, iar nu peste mult timp povestea renunţărilor sale ajunse departe. Aşa află şi un leu care trăia în acele ţinuturi şi vru neapărat să-l cunoască pe acest şacal atât de curat, de sfânt, de cinstit. Fără zăbavă, trimise după el să fie chemat. Când acesta i se înfăţişă, stătu cu el de vorbă şi, simţindu-se bine, îl pofti după câteva zile să i se alăture, spunându-i: Ştii că eu am mulţi lucrători şi nenumărate ajutoare, cu toate acestea am încă nevoie de ajutoare şi, cum am nevoie de curăţenia ta sufletească, am dorit tare mult să vii alături de mine. Îţi voi lăsa să faci multă treabă în locul meu, te voi ridica la o demnitate de mare cinste, te voi face povăţuitorul meu de taină.

Şacalul spuse: Regii sunt îndreptăţiţi să-şi pună la încercare ajutoarele ca să vadă cât îşi dau silinţa în treburile pe care le au de făcut. Mai bine spus, nu trebuie să silească pe nimeni, căci cel silit nu munceşte cu tragere de inimă. Treaba sultanilor

este neplăcută, iar eu nu am nicio pricepere şi nici vreo plăcere de a fi în preajma sultanului. Tu eşti regele fiarelor şi ai o groază de felurite lighioane, printre care şi nobili, şi puternici, şi zeloşi la treabă, care au plăcerea de a fi în preajma sultanului. Dacă i-ai folosi pe ei, ar socoti aceasta o mare răsplată şi s-ar bucura pentru onoarea care a dat peste ei.

Leul spuse: Lasă astea, că eu tot nu o să te scutesc de muncă.

Şacalul spuse: Cei care pot fi în slujba sultanului sunt de două feluri, iar eu nu intru în niciunul din cele două. Unul este făţarnicul cel fărădelege, care obţine ceea ce doreşte prin fărădelegi şi se pune apoi la adăpost prin făţărnicie, celălalt, nepăsătorul pe care nu-l pizmuieşte nimeni. Cel care vrea să-l slujească pe sultan cu cinstire şi inimă curată, fără a pune deloc ceva făţărnicie, rareori se întâmplă să scape teafăr, căci se unesc împotriva lui şi duşmanul sultanului, şi prietenul său. Prietenul se va lupta cu el pentru întâietatea rangului, duşmănindu-l pentru aceasta, iar duşmanul sultanului îl va urî pentru sfaturile pe care le dă sultanului, făcându-l să se lipsească de ale lui. Aşadar, dacă se unesc aceştia doi, atunci el este sortit pierzaniei.

Leul spuse: Ura şi pizma însoţitorilor mei faţă de tine nu se vor face simţite, căci tu eşti cu mine, iar eu o să te ocrotesc de toate acestea şi o să te pun pe treapta cinstei care este pe măsura însemnătăţii tale.

Şacalul spuse: Dacă regele îmi vrea binele, atunci să mă lase în această pustietate să trăiesc în tihnă, fără mare bătaie de cap, mulţumit de traiul meu cu apă şi iarbă. Eu ştiu că acela de lângă sultan trăieşte într-un ceas atâtea necazuri şi spaime cât nu trăieşte altul o viaţă întreagă. Cine trăieşte puţin, însă în tihnă şi linişte, este mai norocos decât cel ce trăieşte mult, însă în necazuri şi istoveli.

Leul spuse: Am auzit ce ai spus! Să nu-ţi fie frică, nicio frică din fricile pe care văd că le ai! Să ştii că nu văd cum m-aş putea lipsi de ajutorul tău în treburile mele.

Şacalul spuse: Dacă regele îmi refuză cererea, atunci să-mi facă un legământ că dacă vreunul din însoţitorii săi care vor fi deasupra capului meu mă va pizmui din teamă pentru rangul său sau vreunul din cei aflaţi sub mine se va lupta cu mine pentru rangul meu, unii dintre ei împuindu-i capul regelui, fie ei înşişi, fie punând pe alţii s-o facă, cu fel de fel de lucruri care să-l aţâţe pe rege împotriva mea, atunci regele să nu se grăbească în ceea ce mă priveşte, ci să caute dovezi pentru ceea ce ajunge la el şi pentru ceea ce se susţine despre aceasta, să cerceteze bine şi abia după aceea să facă ceea ce socoate de cuviinţă. Dacă regele este convins, atunci îl voi ajuta eu însumi să ducă la capăt ceea ce trebuie, urmând sfaturile pe care mi le-a dat şi având grijă să nu afle nicio cale de a mă izbăvi.

Leul spuse: Ai ceea ce mi-ai cerut şi chiar mai mult decât atât!

Când însoţitorii leului văzură toate acestea, îi apucară furia şi pizma, aşa că se uniră întru uneltiri şi căzură la învoială să-l asmută pe leu împotriva lui. Într-o zi, leului îi plăcu aşa de mult o carne, încât puse deoparte o halcă din ea şi-i porunci şacalului să o păstreze cu grijă în cel mai ferit loc cu putinţă, în care-şi ţine el mâncarea, şi să i-o înapoieze când i-o cere. Atunci ei, pizmaşii, luară carnea de la locul ei şi o duseră acasă la şacal, unde o ascunseră fără ca acesta să aibă habar, apoi se întoarseră ca să poată tăgădui dacă ar fi fost dat ceva în vileag. A doua zi, leul, dorind să-şi ia prânzul, căută acea halcă de carne, însă nu dădu de ea nicăieri. Şacalul nu ştia nimic de capcana pe care i-o întinseseră cei din suita leului, care veniră şi se aşezară, după obicei. Leul îi întrebă atunci dacă nu care cumva au văzut carnea. La stăruinţele acestuia, prinseră să se uite unii la alţii cu tâlc.

Unul dintre ei spuse: Pe cuvânt de cunoscător, sfătuitor! Nu avem altă cale decât să-l înştiinţăm pe rege asupra a ceea ce îi este folositor şi a ceea ce îi este dăunător, chiar dacă aceasta are să-i facă rău celui ce-i face regelui rău. Aşadar, am aflat că şacalul este acela care a dus carnea acasă.

Un altul spuse: Nu-l văd făcând aşa ceva. Însă uitaţi-vă şi cercetaţi, căci cunoaşterea făpturilor este anevoioasă.

Un altul adăugă: Pe viaţa mea! Abia dacă se poate afla un pic din ceea ce este în lăuntrul fiecăruia. Eu bănuiesc că dacă veţi cerceta, veţi găsi carnea în casa şacalului, căci suntem îndreptăţiţi să dăm crezare tuturor vorbelor despre cusururile şi mârşăviile lui.

Un altul spuse: Dacă o găsim, într-adevăr, la el, aceasta nu înseamnă numai trădare, ci, pe lângă trădare, ar mai fi şi punerea sub tăgadă a binefacerii primite, precum şi îndrăzneala faţă de leu.

Un altul adăugă: Voi sunteţi drepţi şi cinstiţi, aşa că nu vă pot pune la îndoială cuvântul. Toată această situaţie se poate lămuri dacă regele trimite pe cineva să caute la şacal acasă.

Un altul spuse: Dacă regele vrea să-i cerceteze casa, atunci să se grăbească, căci şacalul are iscoade în tot locul.

Şi o ţinură tot aşa, cu astfel de vorbe şi altele asemenea lor, până când leul căzu în capcana întinsă şi porunci să-i fie adus şacalul. Cum îl văzu, îi zise: Unde este carnea pe care ţi-am poruncit să mi-o păstrezi?

Şacalul răspunse: I-am dat-o celui în sarcina căruia cade mâncarea ca să i-o aducă regelui la îndemână.

Regele îl chemă pe acesta, unul dintre cei ce urziseră împotriva şacalului, care spuse: Nu mi-a dat nimic!

Leul trimise atunci pe cineva de încredere să caute acasă la şacal. Acesta, fără prea multă bătaie de cap, găsi carnea şi i-o aduse leului. Atunci, un lup care nu rostise nicio vorbă până atunci, părând a fi dintre cei drepţi, care vorbesc doar după ce li se dovedeşte un adevăr, se apropie de leu şi-i spuse: După ce regele a văzut trădarea şacalului, nu trebuie să-l cruţe, căci dacă îl cruţă acum pe el, nu va mai afla niciodată de vreo trădare sau de vreo vină.

Regele porunci atunci ca şacalul să părăsească sfatul şi să fie ţinut undeva. Unul dintre cei ce stăteau jos în jurul regelui îi

spuse acestuia: Eu am o înaltă preţuire pentru felul regelui de a vedea lucrurile şi de a le cunoaşte. Mă mir cum i-a scăpat un asemenea lucru şi cum nu şi-a dat seama că este trădat şi înşelat. Şi mai de mirare, însă, este că îl văd gata să-l ierte pe şacal după tot ce s-a dovedit împotriva lui.

Leul trimise un sol la şacal, dându-i astfel prilejul de a-şi cere iertare, numai că solul se întoarse cu o solie mincinoasă, născocită de el însuşi. Leul, mâniindu-se până peste poate, porunci ca şacalul să fie răpus. Mama leului, aflând cum stă treaba, se grăbi să se amestece. Trimise, aşadar, după aceia cărora li se dăduse poruncă să-l omoare pe şacal şi le ceru să mai tărăgăneze un pic. Intră apoi la fiul ei, căruia îi spuse: Fiule, de ce s-a făcut vinovat şacalul de ai poruncit să fie omorât?

După ce leul îi povesti ce şi cum, leoaica îi spuse: Fiule, te-ai cam pripit! Înţeleptul nu scapă de părerile de rău decât dacă lasă deoparte graba şi cercetează cu grijă. Cel ce se grăbeşte nu culege decât fructul părerii de rău din pricina cugetării slabe. Nimeni nu are mai multă nevoie de a lua lucrurile pe îndelete şi cu chibzuire decât regii, precum femeia faţă de bărbatul ei, copilul faţă de părinţii lui, cel învăţat faţă de învăţător, oşteanul faţă de maimarele său, credinciosul faţă de religie, norodul faţă de regi, regii faţă de pioşenie, pioşenia faţă de minte, mintea faţă de aflarea dovezilor şi de cercetarea pe îndelete. În toate acestea trebuie tărie, iar tăria regelui stă în cunoaşterea însoţitorilor săi şi punerea lor pe treptele pe care le merită, iar atunci când unii aruncă vreo vină asupra altora, dacă găseşte vreo cale de a-i salva de la pieire pe aceştia, atunci s-o urmeze. Tu l-ai încercat pe şacal şi i-ai văzut felul de a cugeta, cinstea şi bărbăţia. Încă îl mai lauzi şi încă mai eşti mulţumit de el. Nu se cuvine ca regele să-l socotească trădător după ce a fost mulţumit de el şi i s-a încredinţat cu totul. De când a venit şi până acum nu i s-a văzut niciun fel de trădare, ci doar neprihănire şi

sfaturi bune. Regele nu are nicio noimă să se pripească asupra lui pentru o bucată de carne, când ar trebui, de fapt, să cercetezi mai bine situaţia şacalului, ştiind că el nu este ispitit deloc de carne, darămite s-o mai şi mănânce. Cu atât mai mult nu s-ar fi apucat de carnea care i-a fost încredinţată spre păstrare. S-ar putea ca, dacă cercetează, regele să vadă că şacalul are duşmani care au pus la cale toată această tărăşenie. Ei sunt cei care au dus carnea acasă la şacal şi au pus-o acolo. Dacă un uliu are în gheare o bucată de carne, toate răpitoarele îl împresoară; dacă un câine are un ciolan, atunci toţi câinii se adună în jurul său. Şacalul, de când este el şi până acum, a fost de folos, răbdând orice pagubă de dragul folosului pe care voia să ţi-l aducă. Pentru orice povară, găseai la el o uşurare, iar el niciodată nu ţi-a ascuns vreo taină.

În vreme ce leoaica îi spunea aceste vorbe, intră la el cineva de mare încredere care îl înştiinţă că şacalul este cu desăvârşire nevinovat.

Mama leului spuse: După ce regele a stabilit nevinovăţia şacalului, este cu totul îndreptăţit să nu-i ierte pe cei care l-au ponegrit, căci dacă nu, vor îndrăzni şi asupra aceluia care este mai mare decât şacalul. Aşadar, trebuie să-i pedepsească, ca să nu mai facă vreodată aşa ceva. Înţeleptul nu trebuie să îi răspundă celui nerecunoscător cu o binefacere, ci trebuie să fie răsplătit după fapta sa. Acum ştii ce înseamnă să fii iute la mânie şi să greşeşti uşor. Pe cel care se aprinde pentru puţin nici multul nu-l va mulţumi. În primul rând, trebuie să te reîntorci la şacal şi să te porţi frumos cu el, chiar dacă nu o să-ţi fie pe plac vorbele pe care o să ţi le spună cu privire la marele rău pe care voiai să i-l faci. Nu trebuie să fie părăsiţi în nicio situaţie cei care sunt cunoscuţi pentru virtute, mărinimie, respectarea cuvântului dat, recunoştinţă, credinţă şi iubire faţă de ceilalţi, care nu pizmuiesc pe nimeni, stau departe de rele şi au răbdare cu fraţii şi prietenii lor, chiar dacă uneori le este greu.

Cei care trebuie părăsiţi sunt cei care sunt cunoscuţi pentru lăcomie, încălcarea cuvântului dat, lipsa de recunoştinţă şi de statornicie faţă de ceilalţi, îndepărtarea de orice simţ al milei, care tăgăduiesc răsplata lumii de apoi şi osânda ei. Tu l-ai cunoscut pe şacal şi ştii de ce este în stare, aşa că eşti îndreptăţit de a continua prietenia cu el.

Leul îl chemă pe şacal şi îi ceru iertare pentru ceea ce i-a făcut şi îi făgădui tot binele, spunând: Îţi cer iertare şi îţi dau înapoi demnitatea pe care ai avut-o.

Şacalul spuse: Răul făcut de cei apropiaţi vine de la cel care caută propriul folos în dauna fratelui său şi care nu se uită la fratele său aşa cum se uită la sine sau care vrea să îi facă pe plac pe nedrept pentru a-şi putea urma poftele. De multe ori se întâmplă aşa ceva între cei apropiaţi. Regele ştie de ce am avut parte de la el, aşa că să nu-i fie greu dacă îi voi spune că eu nu mai am încredere în el, de altfel, nici nu trebuie să-i mai fiu însoţitor. Regii nu trebuie să aibă în suita lor pe cineva căruia i-au dat cea mai grea pedeapsă. De fapt, trebuia să-l refuze de la bun început. Cel care are puterea, dacă se însingurează, este mai vrednic de cinstire: cu cât este mai retras, cu atât mai bine.

Leul nu dădu, în schimb, nicio însemnătate vorbelor sale, ci spuse: Eu ţi-am cunoscut caracterul şi purtarea, ţi-am încercat cinstea, statornicia şi nefăţărnicia faţă de mine, după cum am cunoscut şi minciuna celor care, prin vicleşuguri, m-au asmuţit asupra ta. Locul tău în sufletul meu este al celor buni şi cinstiţi. Pe cel cinstit şi curat, o singură faptă bună îl face să dea uitării multele rele ce i s-au făcut. Noi avem iarăşi încredere în tine, aşa că şi tu să ai încredere în noi, spre bucuria şi a noastră, şi a ta.

Şacalul se întoarse la treaba lui, iar regele îi dădu şi mai multă cinstire şi, cu trecerea timpului, se apropie şi mai mult de el.

Capitolul X. Leoaica, arcașul și șacalul

abšalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: După ce am auzit această pildă, povestește-mi pilda celui care se stăpânește să-i pricinuiască vreun rău cuiva atunci când este doborât de necazurile care i-au căzut pe cap, acestea fiindu-i o învățătură care-l oprește de la săvârșirea unei fapte strâmbe și dușmănoase împotriva altuia.

Filosoful spuse: Cel ce caută să-i păgubească pe oameni și să le facă rău nu este decât un necioplit, nesăbuit, care nu-și dă seama de urmările faptelor sale nici pe această lume, nici pe cealaltă, căruia nu-i este limpede unde l-ar putea duce calea răzbunării și ce l-ar aștepta dacă ar face întocmai cum a pățit și el. Unii dintre aceștia s-ar putea să scape mulțumită unei morți venite înainte de a se abate asupra lor pedepsele pentru ceea ce au săvârșit. Cel ce nu cugetă la urmări nu se află la adăpost de nenorociri și nici nu scapă de pierzanie. S-ar putea ca neștiutorului să i se propovăduiască toate acestea și abia atunci să înțeleagă prăpădul care-l lovește din partea altuia și să se înfrâneze să săvârșească, la rândul său, altuia aceeași strâmbătate și răutate, fiind astfel în câștig pentru că s-a stăpânit să nu-i pricinuiască altuia vreun pocinog din răzbunare. Întru tocmai este și povestea leoaicei, a arcașului și a șacalului.

Regele întrebă: Cum așa?

Filosoful prinse a povesti: Se povestește că într-un stufăriș trăia o leoaică împreună cu cei doi pui ai săi. Într-o zi, ieșind

după vânat, îi lăsă singuri în culcuşul lor. Se brodi ca pe acolo să treacă un arcaş care se năpusti asupra lor şi îi săgetă, omorându-i. După care, jupui pieile de pe ei, le înfăşură una în alta şi plecă spre casă. Când se întoarse leoaica şi văzu ce grozăvie li s-a întâmplat, se tulbură până peste poate şi prinse să se jeluiască.

Un şacal care locuia prin preajmă veni şi o întrebă: Ce faci? Ce ţi s-a întâmplat? Haide, spune-mi!

Leoaica spuse: Un vânător a trecut pe lângă puii mei şi i-a omorât. După ce le-a jupuit pieile şi le-a împăturit, i-a aruncat cât colo pe câmp.

Şacalul îi spuse: Nu mai face atâta tărăboi şi nu mai privi doar în partea ta! Să ştii că acest arcaş nu ţi-a făcut nimic altceva decât ceea ce şi tu le faci altora. El a făcut cu cei dragi ţie ceea ce şi tu faci cu cei dragi altora. Acum rabdă şi tu fapta altuia, aşa cum şi alţii rabdă faptele tale. Se spune că aşa cum îi judeci pe alţii, aşa vei fi judecat, iar fiece faptă are partea ei de răsplată şi de osândă, care sunt pe măsura mărimii sau micimii ei, precum lanul la vreme de seceriş dă pe măsura semănării lui.

Leoaica spuse: Spune-mi răspicat ce vrei să spui şi arătă-mi tâlcul acestor spuse!

Şacalul întrebă: Ce vârstă ai?

Leoaica îi răspunse: O sută de ani.

Şacalul întrebă iarăşi: Care a fost hrana ta?

Leoaica răspunse: Carnea jivinelor.

Şacalul întrebă: Cine ţi-o dădea de mâncare?

Leoaica răspunse: Eu. Prindeam vietatea şi-o mâncam.

Şacalul: Ţi-a trecut vreodată prin minte că jivinele pe care le mâncai aveau şi ele mame şi taţi?

Leoaica spuse: Nu. Niciodată.

Şacalul spuse: Nu văd şi nu aud de la acei taţi şi de la acele mame atâta tărăboi precum cel pe care îl faci tu acum, cu toate

că tu ai primit ceea ce ai primit din pricina nepăsării tale faţă de urmările faptelor tale şi pentru că nu ai cugetat asupra lor şi nu ai luat în seamă nenorocirea care se poate abate şi asupra ta.

Când leoaica auzi aceste vorbe ale şacalului, îşi dădu seama de ceea ce făcuse şi că faptele sale erau rele şi nedrepte, aşa că lăsă la o parte vânatul şi nu mai mâncă deloc carne, ci, apucându-se de mâncat fructe, începu să trăiască precum o pustnică, în pioşenie şi rugăciuni. Când văzu cum stau lucrurile, o turturică ce trăia în acel loc, hrănindu-se cu fructe, îi spuse: Eu credeam că aceşti copaci nu au legat rod anul acesta din pricina lipsei de ploaie, până când te-am văzut că tu le mănânci roadele. Tu eşti mâncătoare de carne, însă ai lăsat deoparte traiul pe care Dumnezeu ţi l-a hărăzit şi mâncarea pe care ţi-a dăruit-o şi te-ai băgat peste traiul altora, lipsindu-i de cele trebuincioase. Acum ştiu că toţi copacii au rodit aşa cum rodeau şi mai înainte, însă au fructe puţine din pricina ta. Vai şi amar de copaci! Vai şi amar de fructe! Vai şi iar vai de cei ce trăiau cu ele, căci iute le va fi pieirea acum, când cineva căruia nu-i era sortit acest trai îşi face parte din el.

Când leoaica auzi vorbele spuse de turturică, nu mai mâncă fructe, ci se apucă de mâncat iarbă, ducând o viaţă plină de pioşenie.

Ţi-am povestit această pildă ca să ştii că neştiutorul poate renunţa la a mai face rău celorlalţi aşa cum i s-a făcut şi lui, precum leoaica aceasta care s-a lăsat de mâncat carne după cele păţite cu puii ei, apoi de mâncat fructe după cele spuse de turturică, retrăgându-se în pustnicie şi rugăciune.

Oamenii trebuie să cerceteze cu grijă aceste lucruri, căci se spune să nu faci altora ce ţie nu-ţi place. Această spusă este dreaptă, iar dreptatea este pe placul lui Dumnezeu – înălţat fie El! – şi pe placul oamenilor.

Capitolul XI. Yilāḍ, Balāḍ şi Yirāḥt

abšalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: După ce am auzit această pildă, povesteşte-mi una despre lucrurile de care regele trebuie să se ţină ca să-şi păstreze regatul şi să-şi întărească puterea, care să aibă întâietate pentru el, fie că domneşte cu blândeţe, cu bărbăţie, cu vitejie sau cu bunătate.

Baydabā spuse: Cel mai bine este ca regele să-şi ţină regatul cu blândeţe şi cu aceeaşi blândeţe să-şi întărească puterea. Blândeţea este prima dintre virtuţi, iar stăpânirea cu blândeţe este tot ce au regii mai bun, precum în această întâmplare în care este vorba despre un rege care se numea Balāḍ şi care avea un vizir, pe nume Yilāḍ, de o mare pioşenie. Într-o noapte, pe când era cufundat în somn, visă opt vise care-l înspăimântară atât de tare, încât se trezi îngrozit. Îi chemă atunci pe brahmani, pe ei, cei cu viaţă curată, ca să-i tălmăcească vedeniile. Când i se înfăţişară, le povesti ceea ce văzuse în somn, iar aceştia îi răspunseră într-un glas: Este ciudat ceea ce a visat regele. Dacă ne păsuieşte şapte zile, o să-i aducem şi tâlcuirea.

Regele spuse: Aveţi răgazul cerut.

Aceştia ieşiră de la rege şi se strânseră în casa unuia dintre ei ca să pună lucrurile la cale, spunând: Aţi aflat o cale prin care să vă puteţi răzbuna pe duşmanul vostru, căci, aşa cum ştiţi, ieri a pus să fie răpuşi douăsprezece mii dintre ai noştri!

Iată că el însuşi ne-a dat în vileag taina sa şi ne-a cerut să-i tălmăcim vedeniile! Haideţi să-i vorbim aspru şi să-l băgăm în sperieţi, aşa încât, de frică, să facă întocmai ce vrem noi. O să-i poruncim să ni-i dea pe toţi cei dragi lui şi pe cei pe care-i cinsteşte ca să-i omorâm, căci am văzut în cărţile noastre că nu este altă cale de a alunga de la el ceea ce a văzut în vis şi răul în care s-a învălmăşit, decât omorându-i pe aceia pe care i-i vom numi. Dacă regele va spune: „Şi cine sunt aceia pe care vreţi să-i omorâţi? Rostiţi-le numele!", atunci îi vom spune: O vrem pe regina Yirāḫt, mama adorabilei Ğuwayr, femeia care se află la cea mai mare cinste la tine, apoi o vrem pe Ğuwayr, cel mai iubit şi bun copil pe care-l ai, apoi îl vrem pe stimatul fiu al fratelui tău, Yilāḏ, prietenul şi părtaşul tău întru toate, pe urmă îl vrem pe Kāl, scribul, păstrătorul tainelor tale, după care vrem sabia ta cea fără de pereche, vrem elefantul cel alb pe care nu-l poate ajunge din urmă niciun cal, vrem calul care te poartă în lupte, vrem cei doi elefanţi măreţi care sunt cu elefantul de prăsilă, vrem cămila cea iute şi robustă din Horasan. Pe lângă acestea, îl mai vrem şi pe Kabāriyūn, înţeleptul cel virtuos, cunoscător al tuturor lucrurilor, ca să ne răzbunăm pe el pentru ceea ce ne-a făcut. După aceea, îi mai spunem: Aşadar, mărite rege, trebuie să-i ucidem pe toţi aceia ale căror nume le-am rostit, iar cu sângele lor vom umple un havuz în care o să intri. Când vei ieşi din havuz, o să ne strângem laolaltă noi, brahmanii din cele patru zări, şi ne vom învârti în jurul tău, descântându-te şi scuipându-te uşor pentru alungarea răului, apoi te vom şterge de sânge şi te vom spăla cu apă şi ulei înmiresmat. Te vom duce apoi în locuinţa ta strălucitoare şi aşa Dumnezeu va alunga de la tine năpasta de care te temi. Dacă rabzi, mărite rege, şi te linişteşti în ceea ce-i priveşte pe cei dragi ţie pe care i-am pomenit şi pe care îi vom jertfi spre binele tău, vei scăpa de năpastă, regatul tău şi puterea ta asupra lui se vor revigora, iar în locul celor pierduţi vei avea

alţii pe care-i vei iubi. Dacă nu faci aşa cum ţi-am zis, ne temem că regatul tău se va răzvrăti sau că tu vei pieri. Dacă ne va da ascultare, o să-i venim de hac cum vrem.

După ce au căzut cu toţii la învoială asupra acestei uneltiri, se întoarseră la rege în cea de-a şapte zi şi-i spuseră: Mărite rege, după ce ne-am cercetat cărţile ca să găsim tâlcul a ceea ce ai văzut în somn şi după ce ne-am sfătuit între noi în această privinţă, iată, o, rege preacurat şi neîntinat, nu putem să te înştiinţăm despre ceea ce am aflat decât dacă rămâi singur cu noi.

Regele porunci atunci să iasă din sală toţi cei care erau în jurul său şi rămase singur doar cu brahmanii care prinseră a-i vorbi aşa cum urziseră. Auzind acestea, regele le răspunse: Mai bine mor, decât să trăiesc dacă trebuie să-i dau morţii pe toţi aceştia care-mi sunt precum eu îmi sunt mie însumi. Eu o să mor, fără îndoială. Viaţa este scurtă şi nu o să fiu o veşnicie rege. Moartea şi despărţirea de cei dragi pentru mine sunt totuna.

Brahmanii îl întrerupseră atunci: Dacă nu te mânii, atunci am putea să-ţi spunem...

Regele le îngădui să vorbească, iar ei îi spuseră: Mărite rege, tu nu ai dreptate atunci când socoţi că altcineva este mai de preţ decât tine. Ai grijă de tine însuţi şi de regatul tău şi fă ceea ce se aşteaptă cu încredere şi convingere că o să faci. Bucură-te de domnia ta privind chipurile norodului din regatul tău, norod care te onorează. Nu lăsa lucrurile mari la o parte ca să te ocupi de cele mici, năruindu-te pe tine de dragul celor pe care-i iubeşti. Să ştii, mărite rege, că omul iubeşte viaţa pentru sine, iar pe cei dragi lui nu-i iubeşte decât ca să se bucure de ei în viaţă. Sprijinul tău, după Dumnezeu – înălţat fie El! – este regatul tău. Tu nu ai căpătat acest regat decât după trudă şi chin de luni şi ani de zile, aşa că acum nu poţi să-i întorci spatele, dispreţuindu-l. Ascultă vorbele noastre şi vezi moartea care te pândeşte. Lasă totul baltă, căci doar tu eşti în primejdie!

Când regele văzu că brahmanii îi vorbesc atât de aspru şi că se poartă cu el cu atâta îndrăzneală, se posomorî şi mai tare. Se ridică apoi dintre ei şi intră în iatacul său, unde se prăbuşi pe podele, plângând şi zvârcolindu-se precum un peşte scos din apă.

Îşi spuse în sinea lui: Nu ştiu care grozăvie este mai mare pentru mine: pieirea mea şi a regatului sau uciderea celor dragi. Nu voi mai cunoaşte fericirea atâta timp cât voi trăi, iar regatul meu nu-mi va rămâne de-a pururi mie şi nici nu-mi voi mai dori vreun regat, ci voi trăi ca un pustnic în această viaţă, de vreme ce nu o s-o mai văd pe Yirāḫt. Cum să-mi mai conduc, oare, regatul dacă vor fi nimiciţi elefantul meu cel alb şi calul meu cel de nădejde? Cum o să mă mai numesc rege de vreme ce i-am răpus pe cei arătaţi de brahmani şi ce o să fac, după aceea, pe această lume?

Vorbele regelui, cu toată tristeţea din ele, se făcură auzite prin podele. Când Yilād văzu tristeţea şi îngrijorarea regelui, prinse a cugeta în înţelepciunea lui, apoi spuse: Nu pot să intru la rege şi să-l întreb ce i s-a întâmplat atâta vreme cât nu mă cheamă el.

Aşadar, se duse la Yirāḫt, căreia îi spuse: De când am intrat în slujba regelui şi până acum, nu a făcut niciodată nimic fără să-mi ceară sfatul. Acum îl văd că îmi tăinuieşte ceva şi nu ştiu ce poate fi. De la el nu am izbutit să aflu ceva. L-am văzut acum câteva nopţi stând singur cu mai mulţi brahmani de care nu ne-a spus nimic. Mi-e teamă să nu le fi dat în vileag cine ştie ce taine de-ale lui şi nu am nicio îndoială că aceştia l-ar fi împins să săvârşească o faptă ce i-ar dăuna şi l-ar băga în vreo belea. Aşadar, ridică-te, intră la el şi întreabă-l ce s-a întâmplat, apoi vino şi spune-mi. Tu ştii că eu nu pot să intru la el, iar brahmanii s-ar putea să-l fi îmbrobodit şi să-l fi împins spre vreo faptă urâtă. Ştiu că aşa este firea regelui: dacă se mânie, nu mai întreabă pe nimeni nimic. Fie că este ceva grav, fie ceva lipsit de însemnătate, pentru el totuna-i.

Yirāḥt îi răspunse: În ultima vreme, am avut unele neînţelegeri cu regele. Aşadar, nu pot să intru la el în această situaţie.

Yilāḍ îi spuse: Nu-i purta pică în astfel de clipe şi nu te mai gândi la ce a fost, căci, oricum, eşti singura care ar putea intra la el. L-am auzit spunând: Cât sunt de nefericit! O, dacă ar veni la mine Yirāḥt, aş da totul uitării. Hai, du-te la el şi iartă-l! Vorbeşte-i aşa cum ştii tu ca să se liniştească şi să scape de ceea ce l-a apucat. Să ştii că răspunsul său ne va lua o piatră de pe inimă, nouă şi întregului regat.

Yirāḥt se duse şi intră la rege. Se aşeză la capul lui şi îi spuse: Ce ţi s-a întâmplat, lăudate rege, şi ce ai auzit de la brahmani, fiindcă te văd tare abătut? Spune-mi ce ai, căci trebuie să ne întristăm cu tine sau să te înveselim.

Regele îi răspunse: Femeie, nu mă întreba ce am, fiindcă îmi sporeşti tristeţea şi îngândurarea. Nu trebuie să mă întrebi aşa ceva!

Regina spuse: Am venit la tine pentru că eşti doborât. Oamenii cu mintea cea mai de lăudat sunt cei care, atunci când se abate asupra lor o năpastă, se întăresc şi ascultă de sfaturile sfetnicilor ca să iasă din acea năpastă prin vicleşug, prin chibzuinţă, prin căutare, prin povăţuire. Nici cel mai mare păcătos nu îşi pierde nădejdea în milostenie. Nu lăsa să te năpădească tristeţea şi îngrijorarea, căci nu sunt de niciun folos, ba dimpotrivă, nu fac decât să slăbească trupul şi să întărească duşmanul.

Regele îi spuse: Nu mai întreba nimic, căci şi aşa mi-e foarte greu. Despre pricina de care întrebi, află că nu are nimic bun în ea, ba dimpotrivă, ea va duce la zdrobirea mea, la zdrobirea ta, la zdrobirea multora din acest regat care-mi sunt precum eu îmi sunt mie însumi. Brahmanii pretind că nu este nicio altă ieşire în afară de a-ţi curma viaţa ţie şi multor altora dintre cei dragi mie. Eu nu văd de ce aş mai trăi după voi. Oricine aude aşa ceva este doborât de tristeţe!

Când Yirāḫt auzi aceasta, se tulbură peste măsură, însă chibzuinţa o împiedică să dea această tulburare pe faţă dinaintea regelui, aşa că se mulţumi să spună: Mărite rege, tu trebuie să fii tulburat, căci noi cu toţii îţi suntem chezaşi, iar în mine şi în cele asemenea mie ai o mare bucurie. Aş vrea să-ţi cer o favoare pe care mă împinge să ţi-o cer dragostea pe care ţi-o port. Această favoare ar fi să primeşti sfatul meu.

Regele întrebă: Şi ce sfat ai să-mi dai?

Yirāḫt spuse: Îţi cer să nu mai ai încredere de acum încolo în niciun brahman şi să nu le mai ceri sfatul în nicio treabă până când nu vei pune capăt acestei trebi care te frământă acum. Mai mult decât atât, cere sfatul în această privinţă sfetnicilor tăi de încredere, căci moartea este o grozăvie atâta vreme cât nu-l mai poţi învia pe cel căruia i-ai luat viaţa. O vorbă spune: Dacă găseşti un giuvaer care nu-i bun de nimic, să nu-l arunci cu mâna ta, ca să nu-i dai prilejul celui ce îl ştie să vadă că a fost la tine. Tu, mărite rege, nu-ţi cunoşti duşmanii, însă eu ştiu că brahmanii nu te au la inimă, căci ieri ai căsăpit vreo douăsprezece mii de-ai lor. Nu care cumva să-ţi închipui că aceştia nu au legătură cu ei. Pe viaţa mea! Nu ai făcut deloc bine povestindu-le visele tale, dându-le astfel prilejul să afle totul despre ele. Ei ţi-au spus ceea ce ţi-au spus din pricina ranchiunei care este între tine şi ei, căci prin aceste spuse ei vor să te nimicească şi pe tine, şi pe cei dragi ţie, şi pe vizirul tău, atingându-şi astfel ţelul dorit. Îmi închipui că, dacă iei în seamă ceea ce spun şi îi omori pe cei arătaţi de ei, te vor birui astfel şi vor pune mâna pe regat, care astfel se va întoarce iarăşi la ei aşa cum a mai fost. Du-te pe dată la Kabāriyūn, învăţatul cel ager la minte, şi înştiinţează-l despre vedeniile pe care le-ai văzut şi cere-i să-ţi dezlege tâlcul lor.

Când regele auzi aceste vorbe, tristeţea i se risipi ca prin farmec şi ceru să-i fie adus calul. După ce-l înşeuă, se aburcă în şa şi porni zorit către Kabāriyūn, înţeleptul. Când ajunse la el,

coborî de pe cal şi se aruncă cu faţa la pământ dinaintea lui, apoi se ridică, cu capul plecat. Înţeleptul îl întrebă: Ce ţi s-a întâmplat, mărite rege? De ce te văd schimbat la faţă?

Regele îi răspunse: Am avut în somn opt vise pe care le-am povestit brahmanilor, iar acum mi-e frică de grozăvia care m-ar lovi potrivit tălmăcirilor lor. Mă tem că regatul meu se va mânia pe mine sau că nu voi putea avea grijă de el.

Înţeleptul spuse: Dacă vrei, îmi povesteşti visele avute sau, dacă vrei, ţi le povestesc eu şi-ţi deslueşc şi tâlcul lor.

Regele spuse: Din gura ta este mai bine!

Înţeleptul spuse: Nu te mai posomorî, mărite rege, că nu-i nimic a te teme. Aşadar, iată tălmăcirea primelor şapte vise: Cei doi peşti roşii pe care i-ai văzut stând în coadă înseamnă că un sol din partea regelui din Nahāwand îţi va aduce o cutie cu două şiraguri de perle şi rubine roşii în valoare de patru mii de *raṭl* de aur, pe care o va pune dinaintea ta. Cele două gâşte pe care le-ai văzut zburând din spatele tău şi poposind dinaintea ta înseamnă că o să-ţi vină de la regele din Balḫ doi cai fără seamăn pe întreg pământul, care vor fi puşi dinaintea ta. Năpârca pe care ai văzut-o târându-se pe piciorul tău stâng înseamnă că-ţi va veni de la regele din Ṣinğīn şi îţi va fi pusă dinainte o sabie din cel mai curat fier, cum alta nu mai este. Sângele pe care l-ai văzut ca şi cum ar fi gâlgâit din trupul tău înseamnă că-ţi va veni de la regele din Kāzarūn şi va fi pus dinaintea ta un veşmânt de purpură care va lumina în beznă. Apa cu care ai văzut că eşti spălat înseamnă că-ţi va veni de la regele din Rahzīn şi va fi pus dinaintea ta un strai de in, din acelea purtate doar de regi. Frânghia albă pe care te-ai văzut mergând înseamnă că o să-ţi vină de la regele din Kīdūr şi va fi adus dinaintea ta un elefant alb, pe care nu-l poate ajunge niciun cal. Cel asemenea unui foc pe care l-ai văzut pe capul tău înseamnă că-ţi va veni de la regele din Urzān şi va fi pusă dinaintea ta o coroană de aur bătută cu perle şi rubine. În ceea ce priveşte al optulea vis,

pasărea pe care ai văzut-o lovindu-te în cap cu ciocul... nu ştiu acum ce ar putea însemna, însă nu va fi un capăt de ţară, ci doar o mică sâcâială din partea celor pe care-i iubeşti. Aceasta este tălmăcirea viselor tale. Toţi aceşti soli or să-ţi vină peste şapte zile.

Când regele auzi toate acestea, se aruncă cu faţa la pământ dinaintea lui Kabāriyūn şi se întoarse apoi acasă. După şapte zile, când veştile despre venirea solilor ajunseră la palat, regele se aşeză pe tron, îngăduindu-le preacinstitelor feţe să i se alăture. Într-adevăr, primi darurile de care-i vorbise Kabāriyūn, înţeleptul. Când regele văzu cele întâmplate, se bucură tare mult, preţuirea sa faţă de ştiinţa lui Kabāriyūn crescu şi mai vârtos şi spuse: Nu am făcut prea bine că le-am povestit brahmanilor visele mele, căci mi-au poruncit ceea ce mi-au poruncit. Dacă Dumnezeu – înălţat fie El! – nu m-ar fi ocrotit în mila sa nesfârşită, aş fi fost nimicit şi aş mai fi nimicit şi pe alţii. Nu trebuie ca nimeni dintre cei apropiaţi să audă toate acestea, în afară de cei cu minte. Yirāḫt mi-a arătat ce este de făcut şi aşa am izbutit. Ca atare, puneţi darurile înaintea ei ca să ia ce socoate mai bun.

Apoi îi spuse lui Yilāḍ: Ia coroana şi veşmântul de purpură şi vino cu ele după mine la şezătoarea femeilor.

Regele le chemă pe Yirāḫt şi pe Ḥūraqnā, la care ţinea cel mai mult, şi îi spuse lui Yilāḍ: Pune îmbrăcămintea şi coroana dinaintea lui Yirāḫt ca s-o ia pe care vrea dintre ele.

Yilāḍ puse darurile dinaintea lui Yirāḫt, care alese coroana, iar Ḥūraqnā luă, ca atare, îmbrăcămintea, care era cea mai scumpă şi mai frumoasă dintre toate straiele. Regele avea obiceiul să petreacă o noapte cu Yirāḫt, o noapte cu Ḥūraqnā. De asemenea, din obişnuinţele regelui era şi aceea ca femeia cu care-şi petrecea noaptea să-i gătească orez cu dulceaţă cu care să-l ospăteze. Aşadar, regele veni la Yirāḫt, căci era rândul ei. Yirāḫt îi pregătise orezul şi intră la el cu acesta aşezat pe o

frunză de palmier şi cu coroana pusă pe cap. Când Ḥūraqnā văzu aşa ceva, o apucă gelozia şi iute îşi puse mantia de purpură şi-şi făcu drum prin faţa regelui. Cum mantia lumina precum soarele, regele fu potopit de încântare. Se întoarse apoi către Yirāḫt şi-i spuse: Ai fost o proastă că ai luat coroana şi ai lăsat acest veşmânt cum nu este altul în toate sipetele tale. Când Yirāḫt auzi cum regele o ridică în slăvi pe Ḥūraqnā şi cum pe ea o socoate proastă şi lipsită de gusturi, o apucară gelozia şi furia şi, fără să mai stea pe gânduri, îi aruncă regelui în cap frunza de palmier cu orez cu tot, orez ce se scurse pe faţa regelui întocmai cum îi tălmăcise Kabāriyūn acel vis.

Furios, regele ţâşni de unde stătea şi-l chemă pe Yilāḏ, spunându-i: Nu vezi cum această nesăbuită şi-a bătut joc de mine? De mine, regele lumii! Ia-o şi du-o undeva şi omoar-o! Să nu cumva să te prindă mila!

Yilāḏ ieşi de la rege, zicând: Nu o să-i iau viaţa, ci o să aştept până-i trece regelui furia, căci este o femeie înţeleaptă, cu multă minte, cum nu prea găseşti printre regine, fără de asemănare printre femei. Regele nu a fost îngăduitor cu ea, deşi l-a izbăvit de la moarte şi a făcut încă multe alte fapte bune. Noi ne punem mare nădejde în ea. Şi apoi nu sunt sigur că regele nu va spune: De ce nu ai mai tărăgănat răpunerea ei aşa încât să mă mai fi întrebat o dată?

Aşadar, nu o s-o trimit pe lumea cealaltă până când nu văd încă o dată ce gândeşte regele despre treaba aceasta. Dacă o să-l văd abătut din pricina a ceea ce a făcut, o să i-o aduc înapoi vie şi nevătămată şi voi face astfel o faptă măreaţă, salvând-o pe Yirāḫt de la moarte, ocrotind inima regelui şi câştigând o mare trecere la norod. Dacă o să-l văd bucuros, nepăsător, împăcat cu gândul că a făcut bine poruncind ceea ce a poruncit, atunci nu mai este nicio altă cale de a o scăpa de la moarte.

După aceste gânduri, o duse la el acasă, unde îl însărcină pe un slujitor de credinţă să îi stea la cherem cu toate cele

trebuincioase şi, în acelaşi timp, să o păzească până când va vedea cum stă treaba cu ea şi cu regele. După care îşi mânji sabia cu sânge şi intră la rege, făcând-o pe posomorâtul, măcinat de deznădejde, şi-i spuse: Mărite rege, ţi-am îndeplinit porunca pe care mi-ai dat-o cu privire la Yirāḫt.

Regele, a cărui furie se potolise, îşi aminti de frumuseţea lui Yirāḫt şi îl prinse o remuşcare amarnică pentru ceea ce făcuse. Gândul la ea nu-i dădea pace, chinuindu-l crunt, cu toate acestea însă, îi fu ruşine să-l întrebe pe Yilāḍ dacă, într-adevăr, i-a îndeplinit porunca ori ba. Îşi puse astfel toată nădejdea în mintea lui Yilāḍ, pe care îl cunoştea bine, că nu ar fi făcut aşa ceva. Yilāḍ, cu mintea lui ascuţită, avu nevoie doar de o privire asupra regelui ca să-şi dea seama de ceea ce este în sufletul lui, apoi îi zise: Nu-ţi face griji şi nu te întrista, mărite rege, căci nici grija, nici întristarea nu-ţi sunt de niciun folos, ba dimpotrivă, nu fac decât să-ţi slăbească trupul şi să-l strice. Rabdă, mărite rege, fiindcă nu ai nicio altă putinţă. Dacă regele îmi îngăduie, i-aş spune o poveste care să-i mai aline năduful.

Regele spuse: Povesteşte, dară!

Yilāḍ prinse a povesti: Se povesteşte că un porumbel şi o porumbiţă îşi făcuseră cuib în care adunaseră grâu şi orz. Porumbelul îi spuse porumbiţei: Dacă vom găsi în pustie cu ce să ne ducem traiul, nu vom mânca ceea ce avem aici. Când va veni iarna şi nu vom mai găsi nimic prin pustie, atunci ne vom întoarce şi vom mânca ceea ce avem în cuib.

Porumbiţa, mulţumită de acest gând, îi zise: Bine ai mai cugetat!

Trebuie spus că acele grăunţe erau jilave când le-au pus în cuib. Porumbelul îşi luă zborul şi dispăru în hăul pustiei. Când veni vara cu căldurile sale, grăunţele se uscară şi se subţiară. Iată că se întoarse şi porumbelul la cuib şi, când văzu boabele împuţinate, îi spuse porumbiţei: Nu ne-am învoit împreună că să nu mâncăm din ele? De ce ai mâncat?

Porumbiţa prinse a se jura în fel şi chip că nu s-a atins de ele, însă el nici nu vru să audă ce spune şi o lovi cu ciocul până când aceasta se prăpădi. Când veniră ploile, la vreme de iarnă, boabele fură udate şi se umflară, umplând iarăşi cuibul aşa cum fusese. Când porumbelul văzu ce s-a întâmplat, îl năpădiră părerile de rău. Amărât, se culcă lângă porumbiţa lui, spunând: Nu-mi mai sunt de folos nici grăunţele, nici viaţa, acum când nu te mai aflu nicăieri şi când nu am putinţa de a te aduce înapoi. Gândindu-mă la tot ce a fost, îmi dau seama că m-am purtat nedrept cu tine şi nu pot să îndrept nimic din cele trecute.

Doborât de deznădejde, nu mai puse ciocul nici pe mâncare, nici pe băutură, până când îşi află sfârşitul.

Aşadar, înţeleptul nu se pripeşte în a osândi, mai cu seamă cel care se teme de părerile de rău precum porumbelul din poveste.

De asemenea, am auzit povestea acelui bărbat care se urca pe munte cu o bocceluţă cu linte pe cap. La un moment dat, se opri să-şi tragă suflarea şi puse bocceluţa jos. Atunci, o maimuţă coborî iute dintr-un copac şi luă o mână de linte, după care se sui înapoi în copac. Ajunsă în copac, o sămânţă îi căzu din mână; atunci, coborî să o caute şi nu numai că nu dădu peste ea, dar i se mai împrăştie prin ţărână şi toată lintea pe care o şterpelise. Aşa şi tu, mărite rege. Ai atâţia oameni care te iubesc, însă tu îi laşi deoparte şi cauţi ceea ce nu este de găsit.

Regele, auzind aceste vorbe, se temu ca nu cumva Yirāḥt să fi fost deja dusă de pe această lume şi îi spuse lui Yilāḍ: Haide, Yilāḍ! La o simplă vorbă, tu ai făcut ceea ce ţi-am poruncit atunci? Te-ai agăţat de un singur cuvinţel pe care ţi l-am zis fără să vezi cum stă treaba?

Yilāḍ îi răspunse: Cel care are cuvântul cuvânt, fără să se contrazică vreodată, este doar Dumnezeu, în cuvintele Căruia nu-i nicio schimbare şi nicio nepotrivire.

Regele spuse: M-ai nenorocit şi mi-ai făcut tristeţea şi mai mare omorând-o pe Yirāḫt.

Yilād spuse: Doi trebuie să se întristeze deopotrivă: cel care săvârşeşte un păcat în fiece zi şi cel care nu face niciun bine, căci bucuria lor pe această lume şi traiul îmbelşugat le vor fi scurte, pe când căinţa, atunci când vor vedea pedeapsa de dincolo, le va fi aşa de lungă, că nici nu vor putea s-o măsoare.

Regele spuse: Dacă aş vedea-o pe Yirāḫt vie, nu m-ar mai atinge nicio tristeţe niciodată.

Yilād spuse: Pe lumea aceasta, doi nu trebuie să se întristeze: cel ce se străduieşte să ducă o viaţă neîntinată în fiece zi şi cel care nu păcătuieşte deloc.

Regele întrebă: De ce nu am privit-o pe Yirāḫt mai mult decât am făcut-o?

Yilād îi răspunse: Doi nu văd: orbul şi cel fără de minte. Aşa cum orbul nu poate vedea cerul cu stelele sale, pământul, depărtările şi apropierile, tot aşa nici cel fără de minte nu ştie ce-i frumos şi ce-i urât, cine-i binefăcător şi cine-i răufăcător.

Regele spuse: Dacă aş mai vedea-o pe Yirāḫt, aş fi cel mai bucuros om.

Yilād spuse: Doi sunt cei fericiţi: văzătorul şi ştiutorul. Aşa cum văzătorul vede lucrurile acestei lumi, cu lipsuri sau prisosuri, depărtate sau apropiate, tot aşa şi ştiutorul vede viaţa neîntinată şi păcatul, ştie ce trebuie să facă pentru viaţa de apoi, îi este limpede care îi este mântuirea şi se lasă, astfel, călăuzit pe calea cea dreaptă.

Regele spuse: Trebuie să ne îndepărtăm de tine, Yilād, să fim cu multă băgare de seamă şi să ne apărăm.

Yilād spuse: De doi trebuie lumea să se îndepărteze: de cel care spune că nu are nicio legătură nici cu neîntinarea, nici cu păcatul, nici cu osânda, nici cu răsplata şi de cel care nu-şi poate lua ochii de la lucrurile neîngăduite, nici urechea de la vorbele

rele, nici sufletul de la lucrurile aparte ale celorlalţi şi nici inima de la păcatele la care-l îndeamnă sufletul.

Regele spuse: Fără Yirāḥt, viaţa mea este goală.

Yilāḏ spuse: Trei lucruri sunt goale, fără rost: râul care nu mai are apă, ţinutul care nu are rege şi femeia care nu are soţ.

Regele spuse: Of, Yilāḏ, tu primeşti de undeva răspunsul!

Yilāḏ spuse: Trei primesc răspuns: regele care dăruieşte şi-şi împarte avuţiile, femeia care este îndreptată către acel bărbat plin de merite pe care-l vrea şi învăţatul care vrea binele.

Apoi Yilāḏ, văzând că regele suferă cumplit, îi spuse: Mărite rege, Yirāḥt este în viaţă!

Regele spuse: Ceea ce m-a împiedicat să mă mânii a fost faptul că îţi cunosc sfatul şi nefăţărnicia vorbei. De altfel, cunoscându-ţi felul de a vedea lucrurile, am avut nădejdea că nu ai răpus-o pe Yirāḥt. Chiar dacă ea a săvârşit o grozăvie şi a fost nesăbuită la vorbă, nu a făcut nimic din duşmănie sau din rea credinţă, ci doar din gelozie. Trebuia să nu fi dat nicio însemnătate şi să fi avut răbdare. Tu, Yilāḏ, m-ai pus la încercare şi m-ai lăsat să mă perpelesc în îndoială, dându-mi astfel o învăţătură binemeritată, pentru care îţi mulţumesc. Acum du-te degrabă şi adu-o!

Yilāḏ ieşi de la rege şi se duse la Yirāḥt, căreia îi ceru să se gătească. Când fu pregătită, plecă la rege cu ea. Cum intră, se aruncă dinaintea lui cu faţa la pământ şi îi spuse: Îi dau slavă lui Dumnezeu – înălţat fie El! –, apoi îi dau slavă regelui care mi-a arătat bunăvoinţa sa, căci greşeala cumplită pe care am săvârşit-o nu-mi mai dădea dreptul la a mai rămâne pe această lume. Fie ca blândeţea, mărinimia şi milostenia sa să crească! Apoi îi dau slavă lui Yilāḏ, care a amânat să facă ceea ce i se poruncise să-mi facă, salvându-mă astfel de la pieire prin ştiinţa lui şi cu mila, îngăduinţa, blândeţea, bunătatea şi mărinimia regelui şi a respectării legământului său.

Regele îi spuse lui Yilād: Cât de măreţ este locul pe care-l ai în inima mea şi a lui Yirāḫt şi în inimile poporului, căci tu ai adus-o la viaţă după ce îţi poruncisem s-o omori. Tu eşti acela care mi-ai dăruit-o astăzi, iar încrederea mea în sfatul tău şi în rânduielile pe care le faci a crescut astăzi. Tu te afli la mare cinste şi mărire în sufletul meu şi ai mână liberă să faci tot ce socoţi necesar în regatul meu, căci am deplină încredere în tine.

Yilād spuse: Dumnezeu să-ţi ţină regatul şi bucuria! Eu nu merit niciun fel de laudă pentru cele făcute, căci nu sunt decât robul tău. Singurul lucru pe care îl doresc este ca regele să nu se mai pripească în treburile grave, ca, mai apoi, să nu fie ros de păreri de rău, fiind osândit la tristeţe şi îngrijorare aşa cum s-a întâmplat în povestea cu această femeie sfătoasă şi inimoasă fără seamăn pe pământ.

Regele spuse: Adevăr grăit-ai, Yilād! Eu ţi-am luat vorba drept călăuză şi de astăzi nu voi mai face nimic precum această treabă înfiorătoare, din care am ieşit cu bine până la urmă, decât după sfătuiri, căutări şi cererea părerii celor înţelepţi.

Regele îi dădu o mare răsplată lui Yilād şi îl făcu mult mai puternic decât erau acei brahmani care îl sfătuiseră să-i omoare pe cei dragi lui şi în care îşi repezi sabia. Regele şi maimarii regatului se bucurară şi dădură slavă lui Dumnezeu, apoi se înclinară în faţa lui Kabāriyūn pentru neţărmurita sa ştiinţă şi înţelepciune care i-au salvat de la pieire pe rege, pe bunul său vizir şi pe buna sa soţie.

Capitolul XII. Cuviosul și oaspetele

abšalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: După ce am auzit această pildă, povestește-mi despre acela care lasă deoparte lucrul care i se potrivește și îi este pe măsură și caută altceva, la care nu poate ajunge, rămânând astfel buimac, șovăitor.

Filosoful spuse: Se povestește că în ținutul Karḫ trăia un om cu frica lui Dumnezeu, pios și stăruitor în cele bune. Într-o bună zi, poposi la el un oaspete. Omul nostru îl pofti pe oaspete să ia câteva curmale, însă acesta le înfulecă pe toate. Oaspetele spuse: Ce dulci sunt curmalele acestea! Noi nu avem așa ceva în ținutul în care locuiesc! Ce bine ar fi fost de-am fi avut! Poți să mă ajuți să iau de aici acest soi și să-l sădesc și în ținutul nostru, căci nu știu unde se găsesc astfel de roade în ținutul vostru?

Omul spuse: Nu trebuie să te chinui, căci îți va fi foarte greu și s-ar putea ca pământul din ținutul tău să nu fie bun pentru acest soi. Voi aveți multe fructe în ținutul vostru, așa că nu cred că mai aveți nevoie și de aceste curmale greu de mistuit și atât de puțin folositoare trupului. Nu este socotit isteț cel ce caută ceea ce nu este de găsit. Poți fi fericit doar dacă ești mulțumit cu ceea ce găsești și dai uitării ceea ce nu găsești.

Acest om cuvios vorbea în ebraică, iar cum oaspetelui îi plăcură tare mult cuvintele lui, se angajă să aibă răbdare cu el și

să-l înveţe ebraica, petrecând astfel zile bune. Apoi îi spuse oaspetelui său: Cred că meriţi să păţeşti ce a păţit corbul, pentru că ţi-ai lăsat vorba ta şi te-ai apucat să vorbeşti evreieşte.

Oaspetele întrebă: Cum aşa?

Omul prinse să povestească: Se povesteşte că un corb văzu o prepeliţă mergând cu paşi mici şi îi plăcu mersul ei. Se duse la ea şi-i ceru să-l înveţe să meargă şi el aşa, însă în ciuda străduinţei sale, nu izbuti mare lucru. Dezamăgit, vru să se întoarcă la vechiul lui mers, însă nu mai izbuti, căci se amestecaseră cele două feluri de mers, aşa că deveni păsărea cu cel mai urât mers.

Ţi-am povestit această pildă când am văzut că ţi-ai lăsat limba cu care te-ai obişnuit şi te-ai apucat de ebraică, care nu ţi se potriveşte de niciun fel. Mă tem că nici nu o s-o înveţi şi că o să mai şi uiţi limba ta, iar când o să te întorci la ai tăi, o să vorbeşti în cea mai încurcată limbă. Se spune că este socotit neştiutor acela care face lucruri care nu i se potrivesc şi care nu i-au fost arătate de taţii şi strămoşii lui.

Capitolul XIII. Călătorul și giuvaergiul

abšalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: După ce am auzit această pildă, povestește-mi pilda celui ce face un bine nelalocul său și se mai așteaptă să i se și mulțumească.

Filosoful spuse: Mărite rege, felurile de a fi ale ființei sunt diferite, însă nu este, în tot ceea ce a creat Dumnezeu, fie că merge în patru picioare, fie că merge în două, fie că zboară cu două aripi, ceva mai bun decât omul. La rândul lor, și oamenii pot fi neîntinați sau desfrânați, după cum și printre dobitoace, fiare și păsări pot fi unele mai credincioase decât ei față de un legământ, mult mai înverșunate în apărarea respectării acestuia, mult mai recunoscătoare față de o faptă bună, mult mai drepte față de aceștia. Așadar, trebuie ca regii și alții, cu minte, să facă fapta bună acolo unde îi este locul și să nu o prăpădească pe cineva care nici nu merită și nici nu-i va mulțumi vreodată. Să nu facă bine nimănui, decât după ce este pus la încercare prin propriile lui mijloace, decât după ce îi cunoaște statornicia, prietenia, recunoștința. Nu trebuie să facă o binefacere aparte unuia apropiat doar pentru că îi este rudă și nu merită binele cu pricina, însă nici să refuze un bine, un dar unuia îndepărtat care le chezășuiește că merită și face tot ce îi stă în putință pentru că știe a prețui binele făcut, dând mulțumire pentru bucuria căpătată, lăudând sfatul dat, recunoscând binefacerea

primită, fiind cu adevărat recunoscător şi lăudător al faptelor şi vorbelor. Aşadar, oricine este cunoscut pentru trăsăturile sale demne de laudă, în care ceilalţi şi-au pus încrederea, este vrednic de a i se face un bine, de a se face o jertfă pentru el.

Tămăduitorul înţelept, cu mână uşoară, nu poate să-şi lecuiască bolnavul decât după ce l-a căutat, i-a pipăit venele, i-a cunoscut firea şi pricina bolii. Abia după ce a cunoscut cu adevărat toate acestea poate purcede la lecuirea lui. De asemenea, înţeleptul nu trebuie să socotească pe cineva bun şi să-l scoată în faţă decât după ce l-a pus la încercare, căci acela care vine la vreunul vestit pentru dreptatea sa, fără să-l cunoască nemijlocit prin faptele sale, este în primejdie, căci s-ar putea să fie dus la pierzanie sau împins la fărădelegi. Cu toate acestea, s-ar putea ca omul să facă un bine unuia nevolnic, despre care nu se ştie cât de recunoscător va fi şi nici nu i se cunosc purtările şi felul său de a fi. Acesta, dacă spune un simplu mulţumesc, este de ajuns. Înţeleptul ar putea să fie precaut faţă de oameni şi să nu se simtă în siguranţă în preajma nimănui. El poate lua o nevăstuică pe care o bagă pe o mânecă şi o scoate pe cealaltă, precum acela care poartă o pasăre pe mână: dacă vânează ceva, el trage foloasele şi îi dă şi ei să mănânce din acel vânat. Se spune că înţeleptul nu trebuie să dispreţuiască nimic, fie mare sau mic, fie dintre oameni sau dintre lighioane. În schimb, trebuie să-i încerce pe aceia cărora le face un bine, pentru ca acesta să fie pe măsura lor, aşa cum se povesteşte în pilda unor învăţaţi.

Regele întrebă: Cum aşa?

Filosoful răspunse: Se povesteşte că unii au săpat un puţ în care au căzut apoi un giuvaergiu, o năpârcă, o maimuţă şi un tigru. Pe când zăceau ei aşa în puţ, trecu pe lângă ei un călător care, aplecându-se peste gura puţului, îi văzu. Omul se gândi atunci: Nu ar fi o faptă mai bună pentru lumea cealaltă decât să-l descotorosesc pe bărbat de acei duşmani. Aşadar, luă o

frânghie pe care o coborî în puț. Cât ai clipi, maimuța se cățără pe ea, mulțumită ușurinței sale, și ieși din puț. Călătorul aruncă din nou capătul frânghiei în puț și năpârca se încolăci pe frânghie și ieși și ea la lumină. O aruncă și a treia oară și se cățără pe ea tigrul, care ieși și el din puț. Cu toții îi mulțumiră pentru binele făcut și îi spuseră într-un glas: Să nu-l scoți pe bărbatul acela din puț, căci nimic nu-i mai nemulțumitor decât omul și îndeosebi acesta.

După care maimuța spuse: Locuința mea este pe un munte din apropierea acelei cetăți, numite Nawādaraḫt.

Tigrul îi spuse: Eu locuiesc într-o pădurice de lângă acea cetate.

Năpârca spuse și ea: Eu locuiesc în zidul acelei cetăți.

Apoi toți îi spuseră: Dacă va fi să treci vreodată pe lângă casele noastre și ai nevoie de noi, nu șovăi să ne dai o strigare și îți venim pe dată în ajutor, ca răsplată pentru binele pe care ni l-ai făcut.

Călătorul, neluând în seamă spusele lor despre nerecunoștința omului, aruncă iarăși capătul frânghiei și îl scoase și pe giuvaergiu. Acesta se aruncă dinaintea lui cu fața la pământ, spunându-i: Mi-ai făcut un mare bine! Așadar, dacă vreodată va fi să treci prin cetatea Nawādaraḫt, să întrebi de casa mea. Sunt giuvaergiu, iar numele meu este așa și pe dincolo. Dacă ai veni, te-aș răsplăti pentru această faptă.

După care giuvaergiul se întoarse în cetatea sa, iar călătorul își văzu, mai departe, de drum. Se nimeri ca după o vreme călătorul să aibă treabă în acea cetate. În drum spre ea, îi ieși în întâmpinare maimuța, care se aruncă dinaintea lui cu fața la pământ și, sărutându-i picioarele, îi ceru iertare: Noi, maimuțele, nu avem nimic al nostru, însă stai jos, că vin pe dată. Maimuța o zbughi și se întoarse cu un fruct gustos și zemos pe care i-l dădu și din care mâncă pe săturate.

Călătorul plecă iarăşi la drum şi, când era aproape de poarta cetăţii, îi ieşi în întâmpinare tigrul, care se aruncă dinaintea lui cu faţa la pământ, spunându-i: Tu mi-ai făcut un mare bine! Stai liniştit un ceas până când mă întorc.

Tigrul plecă iute şi, trecând peste tot felul de ziduri, ajunse la fata regelui, pe care o omorî, îi luă toate podoabele şi i le dădu călătorului, care habar n-avea de unde sunt.

Călătorul îşi spuse: Dacă aceste lighioane m-au răsplătit atât de mult pentru binele făcut, atunci cât o să mă mai răsplătească giuvaergiul! Dacă o să-l găsesc scăpătat, fără de nimic, o să-l rog să vândă aceste podoabe şi după ce ia banii pe ele, o să-mi dea mie o parte şi-şi opreşte şi el o parte, căci el ştie cel mai bine preţul lor!

Călătorul se aşternu iarăşi la drum şi când ajunse la giuvaergiu, acesta îi ieşi în întâmpinare şi-l pofti în casă. Dintr-o singură ocheadă, recunoscu acele podoabe, căci el însuşi i le făcuse fiicei regelui. Giuvaergiul îi spuse: Odihneşte-te până ce o să-ţi aduc mâncare pe măsură, căci nu prea îmi place ce am prin casă.

După care ieşi din casă, spunându-şi: Acesta este norocul vieţii mele! O să mă duc la rege şi o să-l înştiinţez despre aceasta şi astfel locul pe care-l voi avea pe lângă el va fi mai bun.

Ajuns la poarta regelui, îi trimise vestea că acela care i-a răpus fiica şi i-a luat podoabele se află la el. Regele trimise pe cineva care se întoarse cu călătorul. Cum văzu podoabele la el, nu mai stătu pe gânduri şi porunci să fie schingiuit, apoi purtat prin toată cetatea, după care să fie răstignit pe cruce. Când îl schingiuiau de zor, omul izbucni în plâns şi zise cu voce tare: Dacă aş fi ascultat spusele maimuţei, ale năpârcii şi ale tigrului, cum că omul este cel mai puţin recunoscător, nu m-aş fi zbătut acum în acest necaz. Tot repetând aceste vorbe, îl auzi năpârca pe care o salvase şi care ieşi pe dată din gaura ei şi, recunoscându-l, se

simți foarte tulburată de starea în care se afla. Pe dată se gândi la o cale de a-l salva. Așadar, se duse și-l mușcă pe fiul regelui. Regele, văzându-și fiul în chinuri, îi chemă pe maimarii învățați ai regatului ca să-l descânte și să-l lecuiască, însă aceștia se dovediră cu totul neputincioși. Năpârca se duse apoi la o surată de-a ei din neamul *ginn*-ilor și îi povesti despre binele pe care i-l făcuse călătorul și ce a pățit bietul de el. Aceasta, înduioșată de cele auzite, se duse la fiul regelui și i se înfățișă, luând un chip. Ajunsă dinaintea lui, îi spuse: Nu o să te faci bine până când nu te descântă acel bărbat pe care l-ați osândit pe nedrept.

Pe de altă parte, năpârca se duse la călătorul care era acum în temniță și-i spuse: Uite, de aceea ți-am spus să te ferești de a-i face bine omului acela, însă tu nu ai vrut să ne dai ascultare.

După care îi dădu pe o frunză un pic din veninul ei bun și-i spuse: Dacă vin la tine cu rugămintea să-l descânți pe fiul regelui, toarnă-i picăturile de pe această frunză și se va face bine. Dacă regele te întreabă de situația ta, spune-i adevărul și mai mult ca sigur că o să scapi, cu voia lui Dumnezeu – înălțat fie El!

Fiul regelui îl înștiință pe tatăl său că a auzit pe cineva spunând: Nu o să te faci bine până nu te descântă acel călător care este întemnițat pe nedrept.

Regele îl chemă la el pe călător, căruia îi porunci să-l descânte pe fiul său. Acesta îi spuse: Nu știu să descânt, însă toarnă-i picăturile de pe această frunză și se va face bine, cu voia lui Dumnezeu – înălțat fie El!

Regele făcu întocmai și fiul său se înzdrăveni ca prin minune. Bucuros, regele îl întrebă care-i este povestea. După ce îi povesti totul în amănunt, regele îi mulțumi și îi dădu un dar frumos, apoi porunci ca giuvaergiul să fie răstignit pe cruce pentru minciună, pentru lipsă de recunoștință față de binefăcătorul său și pentru răsplătirea binelui cu răul.

Filosoful îi spuse apoi regelui: În ceea ce i-a făcut giuvaergiul călătorului şi în lipsa sa de recunoştinţă după ce acesta îl salvase, în mulţumirea lighioanelor şi întoarcerea binelui făcut, se află o învăţătură pentru cel chitit să înveţe, un gând pentru cel dornic să gândească, o bună-cuviinţă în a face un bine celui vrednic de el. Luaţi cele bune din această pildă şi lăsaţi la o parte cele rele şi urâte!

Capitolul XIV. Fiul regelui și fârtații săi

abšalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: După ce am auzit această pildă, aș vrea să te întreb: dacă omul nu obține ceea ce este bine decât cu ajutorul minții sale, a înțelegerii a ceea ce este spre binele său, a stăruinței sale asupra lucrurilor, așa cum se povestește, atunci cum de neștiutorul obține ranguri înalte și bine, iar înțeleptul poate fi încocleţat de belele și nenorociri.

Baydabā spuse: Așa cum omul nu vede decât cu ochii săi și nu aude decât cu urechile sale, tot așa și reușita unei fapte nu poate fi întemeiată decât pe răbdare, cugetare și stăruință, doar dacă nu se ivește pe neașteptate mâna sorții, precum se întâmplă în pilda fiului de rege și a fârtaților săi.

Regele întrebă: Cum așa?

Filosoful prinse a povesti: Se povestește că patru flăcăi s-au împrietenit la drumul pe care-l făceau împreună. Unul dintre ei era fiu de rege, al doilea – fiu de negustor, al treilea, foarte arătos, fiu de dregător, al patrulea – fiu de plugar. Cu toții se aflau la mare strâmtorare, căci totul le fusese a pagubă și acum făceau o foame cruntă într-un ținut străin, neavând nimic altceva decât hainele de pe ei. Mergând ei așa, se gândiră la încurcătura în care se aflau și fiecare, după firea lui, spuse de unde ar putea veni binele.

Fiul regelui spuse: Tot ce se întâmplă în această lume este în temeiul sorții. Ceea ce i-a fost sortit omului îi vine oricum.

Trebuie doar să ai răbdare şi să aştepţi. Este cel mai bun lucru dintre toate.

Fiul negustorului spuse: Mintea este mai bună decât orice altceva.

Fiul dregătorului spuse: Frumuseţea este mai bună decât tot ce s-a pomenit aici.

Fiul plugarului spuse: Nimic nu este mai bun pe lumea aceasta decât munca.

Când se apropiară de o cetate, numită Mitrūn, se traseră mai la o parte pentru a se sfătui. Îi spuseră, atunci, fiului de plugar: Du-te şi câştigă-ne mâncarea pe ziua de astăzi prin munca ta.

Fiul de plugar porni către cetate şi întrebă dacă este vreo muncă de făcut din care cineva ar putea câştiga mâncarea pentru patru inşi. Îi spuseră atunci că în acea cetate nimic nu-i mai de preţ decât lemnele de foc, iar locul de unde s-ar putea face rost de ele este cam la un *farsaḫ*[1] depărtare. Fiul de plugar se duse, aşadar, în locul cu pricina şi adună o sarsana zdravănă de vreascuri cu care se întoarse în cetate, o vându pe un *dirham*, cu care cumpără de-ale gurii. În drum spre fârtaţii săi se opri şi scrise pe poarta cetăţii: *Munca pe o zi, dacă omul trudeşte cu toată puterea trupului său, valorează un dirham*. În ziua aceea, mâncară cu toţii pe săturate.

Când se lumină a doua zi, spuseră: Astăzi este rândul celui care a spus că nimic nu este mai de preţ decât frumuseţea.

Aşadar, fiul de dregător porni către cetate, însă pe drum se gândi: Eu nu mă prea pricep să fac nimic, aşa că nu ştiu de ce aş intra în cetate.

Cum îi fu ruşine să se întoarcă la ei fără de mâncare, îi trecu prin cap că ar fi mai bine să se despartă de ei, aşa că se duse şi se sprijini cu spatele de un copac falnic, la umbra căruia

1. Unitate de măsură a distanţei care datează de la vechii perşi (*parasang* – „o oră de mers călare pe cal, la pas").

somnul îl luă în stăpânire. În acest timp, trecu pe acolo femeia unuia din maimarii cetății și, văzându-l, îi plăcu tare mult frumusețea lui. Atunci, o trimise pe slujnică cu poruncă să i-l aducă. Slujnica se duse la flăcău și îi ceru s-o urmeze la stăpâna ei. Toată ziua o petrecu la ea în cel mai îndestulat trai, apoi, către seară, aceasta îl răsplăti cu cinci sute de dirhami. În drum spre fârtații săi, se opri și scrise pe poarta orașului: *Frumusețea valorează cinci sute de dirhami pe zi.* După care le duse dirhamii prietenilor săi.

Când se treziră în dimineața celei de-a treia zi, îi spuseră fiului de negustor: Du-te și caută-ne cu mintea și negustoria cu care te lauzi ceva pentru ziua de astăzi!

Fiul de negustor porni la drum, însă nici nu se îndepărtă bine, că văzu o corabie care tocmai trăsese la țărm de pe mare, trosnind de atâta marfă. Ca din senin, apăru un pâlc de negustori care voiau să cumpere mărfurile de pe ea. Se așezară, mai la fereală, ca să se sfătuiască. Își spuseră între ei: Hai să ne întoarcem astăzi la casele noastre fără să cumpărăm nimic, așa încât marfa să-și piardă din prospețime și să fie astfel siliți să ne-o dea mai ieftin. Chiar dacă avem mare nevoie de ea, răbdăm puțin până se ieftinește.

Fiul de negustor făcu atunci cale întoarsă și se duse la stăpânii corăbiei și cumpără de la ei toată marfa învechită cu o sută de dinari și dădu de înțeles că ar vrea să-și ducă marfa într-o altă cetate. Negustorii, când auziră de așa ceva, se temură că le va scăpa marfa din mână și ca atare îi dădură o mie de dirhami pentru marfa cumpărată, pe lângă prețul pe care îl plătise deja. Fiul de negustor își luă banii de despăgubire și porni către fârtații lui. În drum, se opri și scrise pe poarta cetății: *Valoarea minții pe zi este de o mie de dirhami.*

În a patra zi, îi spuseră fiului de rege: Acum du-te tu și obține-ne ceva cu soarta ta.

Fiul de rege porni către cetate şi, când ajunse la poarta de intrare, se aşeză pe o bancă de piatră. Se nimeri ca tocmai atunci regele de prin partea locului să se fi prăpădit, fără să lase niciun fecior şi nicio rudă care să-l moştenească. Trecură cu tot cortegiul pe lângă tânărul nostru, care nu se sinchisi deloc, în ciuda faptului că toţi erau covârşiţi de jale. Nu-l băgă nimeni în seamă, în afară de străjerul porţii, care prinse să-i spună vorbe grele: Cine eşti tu, nenorocitule, de stai la poarta cetăţii fără să te sinchiseşti de moartea regelui?

Apoi îl alungă de acolo, de la poartă. Când se îndepărtară cu cortegiul, tânărul se întoarse la locul lui şi se aşeză din nou. După ce-l înmormântară pe rege după cuviinţă, se întoarseră pe acelaşi drum. Când străjerul porţii îl văzu iarăşi acolo, se înfurie peste măsură: Nu ţi-am pus în vedere ca nu care cumva să te mai aşezi în acest loc?

Şi, fără să mai stea la tocmeală, îl luă şi-l aruncă în temniţă.

A doua zi, toţi locuitorii cetăţii se strânseră ca să se sfătuiască pe cine să pună rege. Cum fiecare o ţinea morţiş una şi bună, cearta nu întârzie să izbucnească între ei. Deodată, străjerul îşi aminti: Ieri am văzut un voinic ce stătea la poarta cetăţii fără să se sinchisească câtuşi de puţin de tristeţea noastră. I-am vorbit şi, pentru că nu mi-a răspuns, l-am alungat de la poartă, apoi, când m-am întors, l-am găsit stând acolo de parcă nici nu plecase. De teamă să nu fie cine ştie ce iscoadă, l-am aruncat în temniţă.

Maimarii cetăţii trimiseră după el, iar când fu adus înaintea lor, îl întrebară ce hram poartă şi de ce a venit în cetatea lor. Atunci, le spuse: Sunt fiul regelui Fawirān, iar atunci când tatăl meu s-a prăpădit, fratele meu m-a înfrânt şi mi-a luat regatul. Aşadar, am fugit din calea lui de teamă pentru viaţa mea şi am ajuns, într-un sfârşit, în aceste ţinuturi.

Când tânărul povesti toate acestea despre el, cei care fuseseră prin ţinutul tatălui său îşi amintiră cu drag de acesta.

Mai-marii cetăţii îl aleseră pe fiul de rege să le fie lor înşişi rege, fiindu-le pe plac. Locuitorii acelei cetăţi aveau o datină străbună, şi anume: atunci când îşi încoronau un rege, îl suiau pe spatele unui elefant alb şi-l plimbau de jur-împrejurul cetăţii. Aşadar, alaiul regal ajunse şi la poarta cetăţii, unde, văzând ce scriseseră ceilalţi, porunci să se scrie din partea lui: *Munca, frumuseţea, mintea şi tot ce primeşte omul pe această lume îi sunt hărăzite de Dumnezeu – înălţat fie El! – prin soarta pe care i-a dat-o. Ca mărturie a acestui adevăr stau chiar binele şi preacinstirea pe care Dumnezeu mi le-a dat să mă bucur de ele.*

După ce termină plimbarea pe elefantul alb, se aşeză pe tronul regatului său şi trimise după fârtaţii săi cu care fusese până atunci. Când îi fură aduşi, îl luă pe cel cu minte să-i fie vizir, pe cel cu munca îl trimise laolaltă cu truditorii pământului, iar celui cu frumuseţea porunci să i se dea bani cu nemiluita, apoi îl surghiuni, ca nu care cumva să le zăpăcească pe femeile din regat cu farmecul său.

Îi strânse apoi pe toţi învăţaţii şi pe toţi cugetătorii din ţinutul său şi le spuse: Fârtaţii mei s-au convins că tot binele pe care li l-a dat Dumnezeu – mărire Lui! – nu este decât cel care le-a fost sortit. Aş vrea să ţineţi minte acest lucru şi să vă convingeţi că aşa este. De pildă, mie, tot ce mi-a dăruit Dumnezeu se datorează sorţii şi nicidecum frumuseţii, minţii sau hărniciei. Nu nădăjduiam, după ce m-a prigonit fratele meu, că o să mai am cu ce-mi duce traiul, darămite să mai ajung şi la o asemenea demnitate. Nu mă mai aşteptam la aşa ceva deoarece văzusem pe acest pământ oameni mai buni, mai frumoşi, mai harnici, mai dârji decât mine. Soarta m-a dus la ceea ce-mi fusese hărăzit de către Dumnezeu.

În acea adunare era şi un bătrân înţelept, care se ridică în picioare şi spuse: Vorbele tale sunt izvorâte din minte, fiind pline de înţelepciune. Te-au adus acolo unde eşti acum mintea

şi felul frumos în care cugeţi. Tu nu ne-ai dezamăgit deloc, căci ştiam tot ce ne-ai povestit şi ne-am dat seama că este adevărat tot ce ai descris. Dumnezeu te-a adus în acest regat şi la această demnitate pentru că erai vrednic de ele prin mintea şi cugetul de care Dumnezeu ţi-a făcut parte.

Cei mai fericiţi oameni pe lumea aceasta şi pe cealaltă sunt cei pe care Dumnezeu i-a înzestrat cu minte. Dumnezeu ne-a făcut mult bine dându-ni-te pe tine la moartea regelui nostru şi făcându-ne cinstea de a te avea pe tine rege.

După care se ridică un alt bătrân pios, care-şi petrecea viaţa în post şi rugăciune şi care, dând slavă lui Dumnezeu, spuse: Înainte să fiu un om pios, dintre venerabilii acestei cetăţi, am lucrat o vreme ca slujitor. Când nu am mai putut răbda, l-am părăsit pe acel bărbat, care îmi dădu ca simbrie doi dinari. Am hotărât atunci să dau un dinar de pomană şi să-l păstrez pentru mine pe celălalt. Cu aceste gânduri am ajuns în piaţă, unde am dat peste un vânător cu o pereche de pupeze. M-am târguit cu el să mi le vândă cu un dinar, dar nu vru nici în ruptul capului să mi le dea pe mai puţin de doi dinari. M-am străduit în fel şi chip să-l fac să mi le vândă pe un dinar, însă nu s-a înduplecat nicidecum. Atunci mi-am spus în sinea mea: Cumpăr doar una şi o las pe cealaltă. Apoi m-am gândit mai bine şi mi-am zis: Dacă vor fi fiind o pereche, partea bărbătească şi partea femeiască, şi mă apuc eu acum s-o despart?! M-a apucat mila la acest gând şi, punându-mi toată credinţa în Dumnezeu, le-am cumpărat pe amândouă cu doi dinari. După aceea, mi s-a făcut iarăşi milă să le dau drumul în lumea locuită, de teamă să nu le prindă cineva, căci nu puteau să zboare de atâta foame îndurată şi de atâta slăbiciune, pe lângă aceasta, nici nu puteam să le apăr de boli, aşa că le-am dus într-un zăvoi, departe de oameni, şi le-am dat drumul acolo. Zburară din mâna mea şi se opriră într-un copac doldora de roade. Când ajunseră în vârful lui, mi-au mulţumit. Am auzit-o pe una spunându-i celeilalte:

Omul acesta bun ne-a izbăvit de necazul în care ne zbăteam şi ne-a dăruit viaţa pe care era cât pe ce să ne-o pierdem acolo. Trebuie neapărat să-l răsplătim pentru fapta sa. La rădăcina acestui copac este îngropat un urcior plin cu dinari. Hai să i-l arătăm ca să-l ia!

Le-am spus atunci: Cum puteţi să-mi arătaţi o comoară pe care ochii nu o văd, iar voi n-aţi văzut nici măcar mreaja în care aţi fost prinse?

Îmi răspunseră: Aşa este soarta. Soarta ne-a făcut să nu vedem mreaja şi tot soarta ne-a făcut să vedem comoara aceasta, ca tu să te bucuri de ea.

Aşadar, am săpat şi am scos la lumină vasul acela plin cu dinari. Când l-am văzut, m-am rugat pentru sănătatea lor: Slavă lui Dumnezeu, care v-a dat ştiinţa a ceea ce vede. Voi zburaţi pe cer şi mă înştiinţaţi despre ceea ce este sub pământ!

Spuseră: O, înţeleptule! Tu ştii că soarta este stăpână peste toate şi nimeni nu poate fugi de ea.

Eu am ţinut să-i povestesc regelui cele văzute de mine şi, dacă regele îmi porunceşte, mă duc şi-i aduc acei bani şi-i pun în vistieria sa...

Regele spuse: Păstrează-i, căci sunt pe drept ai tăi!

Capitolul XV

ultimul din această carte

Porumbița, vulpea și cocostârcul

abšalīm, regele, îi spuse lui Baydabā, filosoful: După ce am auzit această pildă, povestește-mi o pildă despre acela care vede ce i-ar fi bun altuia, însă nu vede ce i-ar fi bun lui.

Filosoful spuse: O pildă ca aceasta este aceea a porumbiței, a vulpii și a cocostârcului.

Regele întrebă: Și care-i pilda lor?

Filosoful prinse a povesti: Se povestește că era o porumbiță care scotea pui în vârful unui palmier înalt ce se avânta către înaltul cerului. Porumbița căra crenguțe ca să-și facă cuibul în vârful palmierului și, din pricina înălțimii acelui palmier, nu a izbutit decât după multă trudă și caznă istovitoare. Când sfârșea de cărat, făcea două ouă, pe care le clocea până când ciocneau și ieșeau din ele puișorii. O vulpe, care aștepta acest prilej și știa când vor crește puii, venea și se așeza la rădăcina palmierului, de unde începea să urle și să amenințe că se suie la ea dacă nu-i aruncă puii. Și i-i arunca! În ziua aceea, când avea iarăși doi pui, un cocostârc poposi în vârful palmierului și văzând-o atât de abătută, o întrebă: O, porumbițo! De ce ești atât de îngândurată, atât de amărâtă?

Porumbița îi spuse: O, cocostârcule! O vulpe mi-a pus gând rău! De fiece dată când am pui, vine și mă amenință și urlă la mine de la rădăcina palmierului, iar eu atât mă sperii, că îi arunc puii.

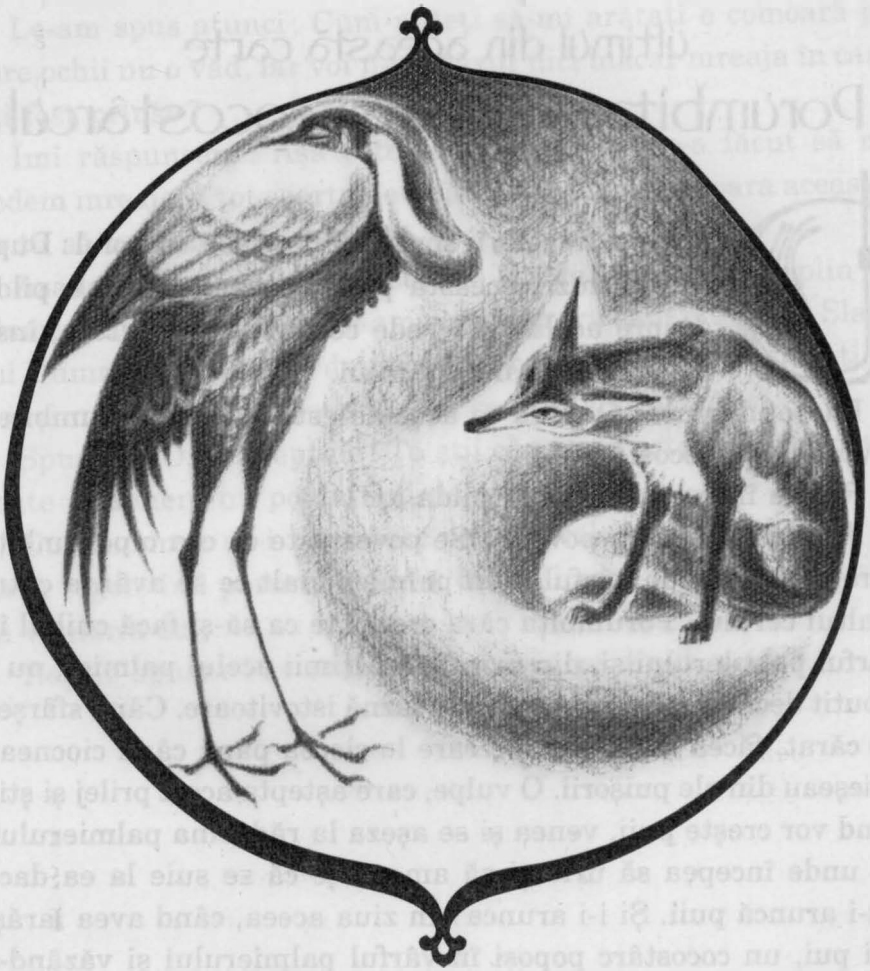

Cocostârcul spuse: Atunci când vine şi-ţi spune să faci cum îţi cere ea, spune-i că nu-i arunci niciun pui şi că dacă poftește, n-are decât să se caţăre la tine. Dacă face aceasta şi-ţi mănâncă puii, tu o să zbori şi o să te salvezi...

Apoi cocostârcul îşi luă zborul şi se duse pe malul unui râu. Vulpea veni ca de obicei la vremea pe care o ştia şi se aşeză sub palmier, de unde începu să urle şi să amenințe. Atunci, porumbiţa îi răspunse aşa cum o învăţase cocostârcul. Vulpea, uimită, o întrebă: Cine te-a învăţat să-mi răspunzi aşa?

Porumbiţa îi răspunse: Cocostârcul.

Vulpea se duse atunci la cocostârc, pe care-l găsi stând pe malul râului. Cum îl văzu, îi spuse: Cocostârcule, unde îţi ţii capul când bate vântul din dreapta?

Cocostârcul răspunse: În stânga!

Vulpea întrebă iarăşi: Şi dacă bate din stânga, unde-l ţii?

Cocostârcul răspunse: În dreapta sau în spate!

Vulpea stărui: Şi dacă bate din toate părţile în acelaşi timp, unde-l ţii?

Cocostârcul răspunse: Mi-l bag sub aripă!

Vulpea se arătă mirată: Şi cum de izbuteşti să ţi-l bagi sub aripă? Nu prea văd cum ai putea!

Cocostârcul spuse: Ba pot!

Vulpea stărui: Arată-mi şi mie cum faci! Pe viaţa mea! O, neam păsăresc! Dumnezeu v-a dat întâietate asupra noastră, căci voi strângeţi într-un ceas ştiinţă cât strângem noi într-un an şi căpătaţi ceea ce noi în veci nu căpătăm. Auzi! Să vă băgaţi capetele sub aripi ca să vă apăraţi de frig şi vânt! Ferice de voi! Hai, arată-mi cum faceţi!

Pasărea îşi băgă capul sub aripă, iar vulpea sări pe dată şi o smotoci până îi rupse gâtul, apoi spuse: O, tu eşti propriul tău duşman! Ai învăţat-o pe porumbiţă ceea ce este bine pentru ea, însă n-ai fost în stare să găseşti ceva şi pentru tine, ca să nu te doboare duşmanul tău.

Şi astfel, vulpea înfulecă cocostârcul...

Sfârşit

Când taifasul filosofului cu regele ajunse aici, regele tăcu. Filosoful spuse atunci: O, mărite rege! Să trăieşti o mie de ani şi să ajungi să fii rege peste cele şapte tărâmuri! Să ai parte de toate, cu bucuria pe care ţi-o dau fericirea supuşilor tăi şi ajutorul pe care ţi-l oferă soarta. Acum s-au desăvârşit în tine puterea de a avea răbdare şi ştiinţa lucrurilor şi ţi s-au isteţit mintea, vorba şi voia. Acum nu mai este niciun neajuns în felul tău de a vedea lucrurile, nu mai este nicio greşeală şi nicio lipsă în vorba ta. Ai ajuns astfel să înmănunchezi în tine tăria şi blândeţea, nu mai ai nicio şovăială la întâlnirea cu alţii, nicio nelinişte când ţi se întâmplă ceva.

Ţi-am strâns în această carte limpezirea tuturor lucrurilor şi ţi-am lămurit răspunsul la ceea ce m-ai întrebat, dându-ţi odată cu el toate sfaturile de care am fost în stare. Am trudit cugetând, căutând, pătrunzând rostul, pentru a-ţi putea duce la împlinire menirea, cu cea mai bună intenţie faţă de tine ţi-am descris roadele minţii prin poveţe şi îndrumări. Pe de altă parte, trebuie să spun că acela care propovăduieşte binele nu este mai fericit decât cel care îi dă ascultare, şi nici povăţuitorul decât povăţuitul, şi nici învăţătorul decât învăţăcelul. Pătrunde tâlcul acestor lucruri, mărite rege, şi nu uita că nu este nicio putere în afară de cea a lui Dumnezeu Preaînaltul.

Aici se sfârşeşte cartea. Slavă lui Dumnezeu întru început şi întru sfârşit!

Kalila şi Dimna: mărturie a unui dialog intercultural de-a lungul veacurilor

Cartea de faţă, de aproape un mileniu şi jumătate, de când şi-a început lunga şi întortocheata călătorie către culturile lumii, care au adoptat-o sub diverse forme şi nume, continuă să trezească interesul cititorilor şi să-i inspire pe artiştii din cele mai diverse domenii. Tradusă şi retradusă, repovestită, adaptată, adăugită sau, dimpotrivă, simplificată, această operă multiculturală, dăruită de Orient lumii, este încă departe de a-şi fi spus ultimul cuvânt, fiind considerată o sursă inepuizabilă de înţelepciune, pe care editori din întreaga lume continuă să o aducă în actualitate. Povestea călătoriei sale şi modul cum a influenţat literaturile lumii şi a şlefuit mentalităţile din felurite epoci sunt la fel de fascinante precum cartea însăşi.

Pañcatantra

Povestea poveştii începe undeva în India. Este vorba, aşadar, de *Pañcatantra*, ale cărei începuturi sunt plasate de unii autori în secolul al III-lea î.H., chiar înainte ca poveştile, care circulau pe cale orală, în limba pali, să fie adunate într-o carte. Cercetătorii din perioada modernă consideră că *Pañcatantra* a fost compusă într-o formă apropiată de cea cunoscută astăzi, în sanscrită, într-o perioadă cuprinsă între secolele al III-lea şi al V-lea d.H.[1] În tradiţia indiană, autorul

1. Franklin Edgerton, „The Hindu Beast Fables in the Light of Recent Studies", în *The American Journal of Philology*, 1915, vol. 36, nr. 1, pp. 44-69.

Pañcatantrei este considerat a fi un brahman vișnuit, Vișnu Śarmă, însă în versiunile europene, cartea este atribuită lui Bidpai sau Bilpai, așa cum s-a instituit datorită versiunii arabe a lui Ibn al-Muqaffa', care îl desemnează pe autor sub numele de Baydabă, o formă coruptă, se pare, a cuvântului sanscrit *vidyāpati* (lit. „stăpânul științei"; „înțelept", „învățat"), după părerea lui Theodor Benfey[1].

Cele cinci părți care compun *Pañcatantra* – în sanscrită, *pañcatantra* înseamnă „cele cinci principii" – sunt: *Mitra Bhedaḥ* (Pierderea prietenilor); *Mitra Lābhaḥ* sau *Mitra Samprāptiḥ* (Câștigarea prietenilor); *Kākolūkīyam* (Corbii și bufnițele); *Labdhapraṇāśam* (Pierderea câștigurilor); *Aparīkṣitakārakam* (Fapta pripită).

Pañcatantra este un tratat de educație destinat tinerilor prinți, având drept scop pregătirea lor pentru guvernare prin inițierea lor în principiile hinduse ale *Rāj-nīti* („Conduita regală"). Concepută pentru a învăța prin amuzament, cartea are ca eroi animale – precum celebrii șacali Karațaka și Damanaka – puse în felurite ipostaze umane, în apologuri care pun în evidență învățături morale practice. Din punct de vedere structural, *Pañcatantra* este alcătuită dintr-o serie de povești-cadru, în care sunt încorporate alte povești, într-o succesiune aidoma păpușilor rusești Matrioșka, adică o poveste închide în ea o altă poveste și tot așa, ajungându-se, uneori, la serii de trei sau chiar patru. Această structură se va păstra în toate traducerile și adaptările sale, impunând acest stil în multe din literaturile lumii.

Prima versiune a *Pañcatantrei*, cea care va sta la baza versiunilor în chineză, tibetană și pahlavi, s-a pierdut. Versiunea existentă astăzi a fost refăcută în jurul anului 1000.

În secolul al XII-lea, un învățat șivait, Narayaṇa, folosește *Pañcatantra* pentru a întocmi un manual pentru învățarea preceptelor morale, numit *Hitopadeśa* („Poveți folositoare"), ale cărui povești vor fi traduse în multe din limbile asiatice.

Tot din *Pañcatantra* ar deriva, într-un fel sau altul, și *Kathāsaritsāgara* („Un ocean [plin] de șuvoaie de povești"), o colecție de legende, basme și istorioare, repovestite în sanscrită de Somadeva, un brahman șivait, pentru a o distra pe regina Suryamati, soția regelui Anantadeva al Kashmirului (ani de domnie: 1063-1081).

1. Ömer Rıza Doğrul (tr.), *Kelile ve Dimne*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınlari, Ankara, 1985, p. 3.

Pañcatantra şi derivatele sale vor fi traduse în limbile Indiei, în chineză, mongolă, tibetană etc. Abia prin secolul al XVIII-lea îşi va face apariţia şi în Europa; în schimb, versiunea sa arabă, *Kalīla şi Dimna*, va face o lungă carieră în culturile europene încă din secolul al XI-lea.

Pañcatantra a fost tradusă în limba română de către sanscritologul Theofil Simenschy (1892, Iaşi – 1968, Iaşi) şi publicată într-o ediţie postumă, în 1969, la Editura pentru Literatură, sub titlul *Panciatantra* (Cele cinci cărţi ale înţelepciunii).

Drumul *Pañcatantrei* către Europa

Pañcatantra a migrat către Iran în secolul al VI-lea d.H. Conform tradiţiei, regele sasanid Ḫosrow I Anōšīrvān (531-579) îl trimite pe medicul său de la curte, Burzōe, în India, pentru a aduce o carte secretă, păstrată în vistieria regilor indieni, scrisă de un filosof, şeful brahmanilor, pentru regele său. După o legendă însă, Burzōe ar fi plecat în India pentru a căuta iarba de leac *Sañjīvanī* („iarbă dătătoare de viaţă")[1]. Dezamăgit de mult lăudata iarbă, se plânge învăţaţilor indieni, de la care află de o carte plină de învăţăminte, aflată în vistieria regelui. Firdowsī (cca 935, lângă Tūs – cca 1020, Tūs) dedică un capitol din *Cartea Regilor* obţinerii şi aducerii de către Burzōe a cărţii *Kalīla şi Dimna* din India: „Burzōe a plecat, de fapt, în India, cu îngăduinţa regelui său, pentru a căuta o iarbă de leac ce creştea în munţi şi despre care citise că se amesteca într-o poţiune; aceasta, pusă pe un cadavru, îl readucea la viaţă. [...] Burzōe găseşte miraculoasa iarbă, însă după ce prepară poţiunea respectivă, constată că nu are niciun efect. Mâhnit de acest eşec şi furios că a pierdut atâta timp din pricina unei născociri, cere ajutorul medicilor indieni. [...] Aceştia îi răspunseră într-un glas: *Trăieşte pe meleagurile noastre un înţelept care ne depăşeşte în ani şi în înţelepciune, a cărui ştiinţă este cu mult mai mare decât a noastră.* Ei l-au călăuzit pe Burzōe la acest înţelept [...], care îi spuse: *Iarba de leac este învăţatul, iar ştiinţa,*

1. François de Blois, *Burzoy's Voyage to India and the Origin of the Book of Kalilah Wa Dimnah*, Prize Publication Fund volume, XXIII, Royal Asiatic Society, Londra, 1990.

muntele, nesfârșit în bogăție. Cadavrul este omul lipsit de cunoaștere, căci fără cunoaștere totul este ca și mort. Prin cunoaștere, omul se trezește la viață. Fericit este cel care se supune muncii. În vistieria regelui se află o carte pe care cunoscătorii o numesc Kalīla. [...] *De cauți această carte în vistieria regelui, o s-o găsești, și va fi călăuza ta către cunoaștere*"[1].

Burzōe a luat cartea – care era chiar *Pañcatantra* – și a tradus-o în pahlavi cu ajutorul unor *paṇḍit*-i (erudiți indieni), cu adaosuri, omisiuni, adaptări la gândirea zoroastriană din Iranul acelor vremuri. Având în vedere că prima poveste din carte, *Leul și boul*, cea mai întinsă din culegerea respectivă, are ca eroi doi șacali, pe numele lor sanscrit *Karaṭaka* (o posibilă traducere ar fi „Urlătorul") și *Damanaka* (o posibilă traducere ar fi „Victoriosul"), Burzōe își va intitula opera, adaptându-le numele la fonetismul persan, *Karirak ud Damanak*[2], denumire ce se va regăsi, cu adaptările de rigoare, în versiunile derivate din aceasta.

Versiunea pahlavi, pierdută astăzi, dar reconstituibilă pe baza traducerilor sale, include, pe lângă cele cinci capitole din *Pañcatantra*, încă cinci capitole noi, care cuprind alte povești indiene, unele preluate din a douăsprezecea carte din *Mahābhārata* („[Epopeea] marelui [război al celor din neamul] Bhārata"), precum și două capitole referitoare la călătoria lui Burzōe[3].

Versiunile siriacă și arabă realizate după versiunea în pahlavi

Traducerea *Pañcatantrei* în pahlavi s-a pierdut, însă a supraviețuit prin două traduceri care s-au făcut după ea.

1. Firdowsī, *The Shāh Nāma, The Epic of the Kings*, tradusă de Reuben Levy, revăzută de Amin Banani, Routledge & Keegan Paul, Londra, 1985, pp. 330-334.
2. Vezi Dr. Fahmida Suleman, „Kalīla wa Dimna", în Josef W. Meri (coord.), *Medieval Islamic Civilization, An Encyclopedia*, Routledge, New York-Londra, vol. II, 2006, pp. 432-433.
3. Theodor S. Benfey, *Pantschatantra. Fünf Bücher indischer Fablen, Märchen, und Erzählungen*, F.W. Brockhaus, Leipzig, 1859, vol. I, pp. 6, 57, 74, 585.

Prima este o traducere în siriacă, făcută puţin după anul 570 de către un călugăr nestorian, Bud Periodeutes[1], sub titlul *Kalilag wa Damanag* (Kalilag şi Damanag). Considerată multă vreme pierdută, ea a fost descoperită la o mănăstire din Mardin (Turcia) în anul 1870, fiind editată şi tradusă în germană sub titlul *Kalilag und Damanag*, în 1876, de către Gustav Bickell (1838, Cassel – 1906, Viena), apoi în 1911, la Berlin, sub titlul *Kalila und Dimna. Syrisch und Deutsch* (Kalīla şi Dimna. Siriacă şi Germană), de către Friedrich Schulthess.

A doua este celebra versiune în arabă realizată de Ibn al-Muqaffa', sub titlul *Kalīla wa Dimna* (*Kalīla şi Dimna*), versiune a cărei traducere în limba română o prezentăm în această carte.

Ibn al-Muqaffa'[2], Abū-Muḥammad 'Abdullāh sau, pe numele său de persan zoroastrian, dinainte de a se converti la islam, Rōzbeh pūr-e Dādōe (cca 721, Gōr, Fīrūzābād – 757, Başra) a fost secretar de cancelarie (*kātib*) şi prozator. Ibn al-Muqaffa' s-a născut în familia unui nobil persan, Dādōe, numit Mubārak după convertirea la islam, ce era însărcinat cu colectarea taxelor de către califii omayyazi (porecla *al-muqaffa'* înseamnă „cel schilodit la mâini", schilodire suferită în urma unei pedepse). Ibn al-Muqaffa' studiază la Başra, cu doi dascăli renumiţi, apoi, în 743, este numit secretar la cancelaria guvernatorului omayyad Masīḥ bin Ḥawārā din Šāpūr, Fārs, după care va lucra în Kermān cu ultimul guvernator omayyad. Odată cu venirea abbasizilor la putere, se va întoarce în Başra, unde va trăi în perioada 751-757 şi va lucra ca secretar al lui 'Īsā bin 'Alī. Ibn Muqaffa' sfârşeşte tragic, în 757, în urma învinuirii de *zandaqa* (apostazie)[3]. Ibn al-Muqaffa', în scurta sa viaţă, a reuşit să dea literaturii arabe opere, atât originale, cât şi traduse, de o mare viabilitate. Printre operele originale scrise de Ibn al-Muqaffa' în arabă se numără, în

1. *Periodeutes*: propovăduitor itinerant, la creştinii nestorieni.
2. O prezentare a lui Ibn al-Muqaffa', cu fragmente reprezentative din opera sa, traduse în limba română, se poate citi în Grete Tartler (antologare, studii introductive, traducere, note), *Înţelepciunea arabă în poezia şi proza secolelor V-XIV*, Editura Univers, Bucureşti, 1988, pp. 287-311.
3. Dominique Sourdel, 1954, „La biographie d'Ibn al-Muqaffa' d'après les sources anciennes", în *Arabica*, 1, pp. 307-23.

primul rând, două tratate de morală, bună-cuviinţă, bune maniere, înţelepciune în conducere, într-un cuvânt *adab* : *Kitāb al-adab al-kabīr* (Marele tratat de bună-învăţătură) şi *Kitāb al-adab al-ṣaġīr* (Micul tratat de bună-învăţătură)[1], însă, după părerea unor specialişti, doar primul tratat poate fi acceptat ca fiind al lui[2]. Marele tratat, influenţat de *Avesta* lui Zoroastru, cuprinde două părţi, prima se referă la conducători şi la eticheta de la curte, cealaltă se referă la comportamentul în societate. Micul tratat este constituit din poveţe pentru tinerii prinţi. O altă lucrare este *Risāla fī l-ṣaḥāba* (Epistola despre însoţitori) – o prezentare succintă, în mai puţin de cinci mii de cuvinte, a problemelor cu care se confrunta dinastia abbasidă (750-1258), proaspăt venită la conducerea califatului arab.

Opera care-i va aduce celebritate va fi *Kalīla wa Dimna*, unul dintre primele mari texte ale literaturii arabe clasice în proză, despre care istoricul americano-libanez Philip K. Hitti scria : „Cea mai veche operă literară care ne-a parvenit în limba arabă este *Kalīla wa Dimna* (o culegere de fabule), tradusă din persana medie, versiune transpusă de fapt din sanscrită. Lucrarea originală a fost adusă în Persia din India, împreună cu jocul de şah, în timpul domniei lui Anāšarwān (Anōšīrvān, n.n.) (531-578). Versiunea în arabă are o valoare deosebită datorită faptului că cea în persană s-a pierdut, la fel ca şi originalul sanscrit, deşi întregul material, într-o formă mai elaborată, se regăseşte în *Pañcatantra*. Astfel, versiunea arabă a fost sursa tuturor traducerilor [...]. Cartea, menită să îi înveţe pe prinţi arta guvernării, a fost rescrisă în arabă de Ibn al-Muqaffa' [...]. Traducerea lui Ibn al-Muqaffa' era în sine o capodoperă stilistică. Începând cu el, proza din perioada abbasidă a purtat amprenta stilului persan, de o eleganţă extravagantă, o imagistică bogată şi o exprimare bogat ornamentată. Vechiul stil arab, viril, percutant şi tern a fost înlocuit în bună măsură de cel preţios, sasanid"[3].

1. Redarea ambelor titluri în limba română a fost preluată din Grete Tartler (vezi nota 8), p. 287.
2. 'Abbās, E. 1977. „Naẓra ğadīda fī ba'ḍ al-kutub al-mansūba li-[I]bn al--Muqaffa'", în *Revue de l'Académie Arabe de Damas*, 52, pp. 538-580.
3. Hitti, Philip K., *Istoria arabilor*, trad. rom. de Irina Vainovski-Mihai, Editura ALL, Bucureşti, 2008, p. 200.

Atât faţă de *Pañcatantra*, cât şi faţă de versiunea acesteia în pahlavi, *Karirak ud Damanak*, versiunea realizată de Ibn al-Muqaffa' se diferenţiază din multe puncte de vedere. De exemplu, partea întâi din *Pañcatantra* se termină cu victoria invidiosului şi mereu uneltitorului Damanaka (nume ce ar însemna chiar *Victoriosul*), spre disperarea fratelui său înţelegător şi bun, Karaţaka, care urlă de indignare (numele său ar însemna chiar *Urlătorul*). Pentru a nu intra în conflict cu învăţăturile coranice, scandalizându-i astfel pe conducătorii spirituali ai comunităţii islamice din acele vremuri zbuciumate, Ibn al-Muqaffa' inserează un capitol, compus de el şi intitulat *Cercetarea lui Dimna*, în care acesta este judecat, condamnat şi ucis în chinuri. Pe lângă acest capitol, mai introduce şi capitolele *Cuviosul şi oaspetele*, *Porumbiţa, vulpea şi cocostârcul*, a căror sursă nu se cunoaşte. Fiind o lucrare extrem de populară, copiştii au mai adăugat şi alte poveşti de-a lungul vremii. În cele mai multe versiuni, prezentarea lui Ibn al-Muqaffa' este precedată de un Cuvânt înainte, ce prezintă istoria acestei cărţi în India, întocmit de Bahnūd bin Saḥwān sau 'Alī bin al-Šāh al-Fārisī (Ali, fiul şahului persan), însă care, în ciuda celor două nume pe care şi le dă, nu a putut fi identificat de către istorici. Imediat după acest Cuvânt înainte urmează o lămurire, asumată de vizirul Buzurğmihr, asupra misiunii lui Burzōe în India pentru a aduce cartea. Urmează prefaţa lui Ibn al-Muqaffa', după care este inclusă prezentarea lui Burzōe – *rās 'aṭibbā' Fāris* (medicul-şef al Persiei) –, cel care a copiat şi tradus această carte în pahlavi. Dintre toate aceste prefeţe şi cuvinte lămuritoare, în traducerea noastră am inclus doar prefaţa lui Ibn al-Muqaffa'.

Având în vedere modificările şi adăugirile din versiunea pahlavi, peste care vin alte modificări şi adăugiri în versiunea arabă, nu se poate pune semnul egal între *Pañcatantra*, pe de o parte, şi *Kalīla şi Dimna*, pe de altă parte, după cum nici Ibn al-Muqaffa' nu poate fi socotit doar traducător al acesteia din urmă, el fiind şi autor.

Textul arab al lui Ibn al-Muqaffa' a fost publicat şi în Europa, într-o ediţie critică, de către Antoine-Isaac Silvestre de Sacy (1758, Paris – 1838, Paris), în 1816, la Paris, sub titlul *Calilah et Dimnah ou Fables de Bidpai en Arabe, précédées d'un mémoire sur l'origine de*

ce livre (Kalîla şi Dimna sau Fabulele lui Bidpai, precedate de un memoriu asupra originii acestei cărţi). Această ediţie va fi sursa traducerii în germană a lui Philipp Wolff, *Calila und Dimna, oder die Fablen Bidpais* (Kalîla şi Dimna sau Fabulele lui Bidpai), publicată la Stuttgart în 1839, precum şi sursa mai multor traduceri în germană, daneză, franceză, rusă[1] etc.

Primele traduceri ale versiunii arabe *Kalîla wa Dimna*

Din arabă, cartea va fi transpusă în secolul al X-lea în siriacă, iar pornind de la aceasta, misionarul scoţian Ion Grant Neville Keith-Falconer (1856, Edinburgh – 1887, Aden), publică în 1885, la Cambridge, o traducere în engleză sub titlul *Kalilah and Dimnah, or, The Fables of Bidpai : being an account of their literary history / with an English translation of the later Syriac version of the same* (Kalîla şi Dimna sau Fabulele lui Bidpai, cu o trecere în revistă a istoriei lor literare/ cu o traducere în engleză a ultimei sale versiuni în siriacă).

În anul 1080, Simeon Seth, un evreu bizantin, realizează o versiune greacă a cărţii *Kalîla şi Dimna*, intitulată *Stefanites kai Ihnilates* (Stefanites şi Ihnilates). Forma greacă a numelor celor doi şacali se explică prin identificarea de către traducător a numelui Kalîla ca fiind în legătură cu vocabula arabă *'iklîl* – „cunună" (în greacă : *stefanos* ; aşadar, *stefanites* – „biruitor încununat"), iar Dimna, cu vocabula arabă *dimna* – „urmă" (în greacă : *ihnos* ; aşadar, *ihnilates* – „care vine pe/din urmă"). Această traducere va constitui baza pentru traducerea în italiană a lui Giulio Nuti (Ferrara, 1583), precum şi pentru o traducere în germană, două în latină şi o mulţime în limbi slave. Traducătorii ruşi din secolul al XII-lea o consideră ca fiind un manual de pioşenie creştină şi o atribuie unor sfinţi precum Ioan Damaschinul (cca 676, Damasc – 749, Ierusalim) sau Ioan Scărarul (cca 525, Siria – 606, Muntele Sinai). De la această versiune greacă, iezuitul Pierre Poussines publică, în 1666, o traducere în latină, intitulată

1. Theodor Nöldeke, în *ZDMG*, 59, 1905, pp. 594 şi urm.

Specimen sapientiae Indorum veterum (Model de înţelepciune a vechilor indieni)[1].

În 1121, Abū-l-Ma'ālī Naşrullāh face o traducere în persană, intitulată *Kitāb Kalīla wa Dimna* (Cartea lui Kalīla şi a lui Dimna). Această versiune persană va fi readaptată în jurul anului 1500 sub titlul *Anwār-i Suhaylī* (Luminile lui Canopus) de către Ḥusayn bin 'Alī al-Wā'iẓ, care a dorit să simplifice stilul mult prea încărcat al vechii versiuni. Numele vizirului sultanului Ḥusayn Mirẓā al Horasanului (1470-1505), Suhayl, căruia îi era dedicată cartea, este şi numele stelei Canopus în arabă, iar traducerile vor prelua doar acest sens. În 1578, urmează o nouă repovestire după această versiune, combinată însă şi cu *Hitopadeśa*, publicată de către Abū-l-Faḍl, vizir al marelui împărat mogul Akbar (1556-1605) al Indiei, intitulată *'Iyār-i Dāniš* (Măsura cunoaşterii). Cartea va fi tradusă în hindi şi în urdu, precum şi în alte limbi ale Indiei, *Pañcatantra* întorcându-se astfel în ţinuturile de baştină după o lungă călătorie. Versiunea lui al-Wā'iẓ va fi baza pentru o serie de traduceri în limbi asiatice şi europene. Dintre acestea, o menţiune aparte merită traducerea în turca otomană *Hümayunname* (Cartea împărătească), realizată de către 'Alī bin Ṣāliḥ şi dedicată sultanului Soliman I (1512-1520), care s-a constituit ea însăşi în punct de plecare pentru numeroase alte traduceri, cum ar fi în cehă, georgiană, islandeză etc.

Versiunea lui al-Wā'iẓ va fi tradusă şi în franceză, de către Gilbert Gaulmin, care o semnează cu pseudonimul David Sahid, în 1644, publicată în 1698 sub titlul *Le Livre des lumières ou la Conduite des Rois, composée par le sage Pilpay Indien, traduite en français par David Sahid, d'Ispahan, ville capitale de Perse* (Cartea luminilor sau Conduita regilor, alcătuită de înţeleptul indian Pilpay şi tradusă în franceză de David Sahid, din Isfahan, oraş-capitală[2] al Persiei). Această versiune va cunoaşte un mare succes şi va fi tradusă la rândul ei în suedeză, engleză şi germană, în diverse perioade.

1. Auguste-Louis-Armand Loiseleur-Deslongchamps, *Essai sur les fables indiennes et sur leur introduction en Europe*, Techener, Paris, 1838, pp. 18-66.
2. Isfahanul a fost capitala Imperiului persan sub dinastia safavidă (1501-1736).

În 1252, apare o traducere în vechea castiliană sub titlul *Calyla e Dymna.* Pornind de la aceasta și cu consultarea traducerii latine a lui Giovanni da Capua, Raimundus de Biterris (Raymond de Bérzier) realizează o traducere în latină, *Liber de Dina et Kalila* (Cartea despre Dimna și Kalîla), pe care i-o oferă, în 1313, regelui Franței din perioada 1285-1314, Filip cel Frumos.

După câțiva ani de la traducerea castiliană, între 1262 și 1279, Giovanni da Capua realizează o traducere în latină, sub titlul *Liber Kalilæ et Dimnæ. Directorium Humanæ Vitæ alias parabolæ antiquorum sapientum* (Cartea lui Kalîla și Dimna. Îndreptarul vieții omenești sau parabolele vechilor înțelepți), pornind de la traducerea ebraică a lui Rabbi Yō'ēl, publicată în 1250, sub titlul *Sēpēr Kalîlāh wə-Dimnāh* (Cartea lui Kalîla și a lui Dimna). În versiunea latină a lui Giovanni da Capua își are originea cea în germană, realizată de Anton von Pforr, în 1483, sub titlul *Das Buch der Beispiele der alten Weisen* (Cartea pildelor vechilor înțelepți), care, pe lângă influența pe care a avut-o asupra literaturii germane, va fi și baza versiunilor în limbile daneză, islandeză și olandeză. Tot versiunea latină amintită stă la baza unei versiuni castiliene publicate în 1493, la Zaragoza, sub titlul *Exemplario contra los engaños y peligros del mundo* (Calea ideală de urmat pentru a te feri de amăgirile și primejdiile lumii). În 1548, Agnolo Firenzuola repovestește, cu multă libertate, versiunea castiliană în italiană sub titlul *Discorsi degli animali ragionanti tra loro* (Cuvântările animalelor care se sfădesc între ele). În 1552, apare o altă traducere italiană, datorată lui Anton Francesco Doni (1513, Florența – 1574, Monselice), intitulată *La moral filosophia del Doni*[1] (Filosofia morală a lui Doni). Versiunea italiană a lui Doni va fi tradusă în engleză de către Thomas North în 1570, mărturie a acestei filiații fiind, printre altele, chiar titlul pe care i-l dă: *The Morall Philosophie of Doni*[2] (Filosofia morală a lui Doni). Joseph Jacobs, în introducerea pe care a făcut-o la traducerea lui North, prilejuită de republicarea sa în 1888, menționează încă douăzeci de traduceri care circulau în Europa[3].

1. În italiana modernă: *La filosofia morale del Doni.*
2. În engleza modernă: *The Moral Philosophy of Doni.*
3. Jacobs, Joseph (ed.), 1888, *The Earliest English Version of the Fables of Bidpai; the Morall Philosophie of Doni*, de Sir Thomas North. Londra: D. Nutt.

Tot în acea perioadă de început al traducerilor versiunii lui Ibn al-Muqaffa' se înscrie şi traducerea ebraică, în proză rimată şi ritmată, a lui Yā'ªqōv ben 'El'āzār din 1283, din care s-a păstrat doar prima jumătate. Ambele traduceri în ebraică, a lui Yō'ēl şi a lui 'El'āzār, destul de deteriorate, au fost republicate, într-o ediţie critică, de către Joseph Derenbourg (1811, Mainy – 1895, Bad Ems), cu traducere în franceză, în 1881[1]. De asemenea, tot de la versiunea lui Ibn al-Muqaffa' se revendică şi cea armeană din secolul al XIII-lea, făcută de Vartan, după care a fost făcută o traducere în franceză în 1676.

Aceste versiuni, trecute în revistă, vor fi traduse, adaptate, repovestite, la rândul lor, în alte limbi europene şi nu de puţine ori, după un traseu alambicat, retraduse în limbile din care au plecat, formând astfel un hăţiş extrem de încurcat, în faţa căruia cel care îşi propune să elucideze istoria acestei opere va fi repede descurajat.

Influenţa operei *Kalīla şi Dimna* asupra altor literaturi

Kalīla şi Dimna, în diversele ei traduceri şi adaptări, a fost, şi continuă să fie, o inepuizabilă sursă de inspiraţie. În Orient, poveştile din *Kalīla şi Dimna* au devenit de multă vreme parte a folclorului arab, iranian, turc, iar influenţa lor se regăseşte în operele unora dintre marii corifei. Primul mare poet al literaturii persane renăscute, Rūḏakī (?-940), nu numai că este influenţat în opera sa de *Kalīla şi Dimna*, ci va publica chiar o versiune versificată a acesteia. De asemenea, alţi mari corifei, precum Firdowsī (cca 940, Tūs – 1020, Tūs), Ḥāfiẓ (cca 1325, Šīrāz – cca 1390, Šīrāz), Ğāmī (1414, Ğām – 1492, Herāt), Rūmī (1207, Balḫ – 1273, Konya)[2] vor prelua motive din celebra carte. În Europa, prima operă în care se vede o influenţă a acesteia este *Disciplina clericalis* (Disciplina clericală) a lui Petrus Alphonsus (evreu creştinat în 1106), apoi în *Roman de Renart* şi în

1. J. Derenbourg, *Deux Versions Hébraïques du Livre de Kalilah et Dimnah* (1881); Schirmann, Sefarad, 2 (1962), pp. 209-237, 690-691; Zinberg, Sifrut, 1 (1955), pp. 208-213.
2. În ceea ce priveşte influenţa cărţii *Kalīla şi Dimna* asupra operei lui Rūmī, vezi nota 1, p. 38.

Gesta Romanorum (o culegere, în latină, de anecdote și povești din secolul al XIII-lea) etc. De asemenea, studiile critice pun în evidență o filiație între *Kalīla și Dimna* și operele unor autori precum Giovanni Boccaccio (1313 – 1375, Certaldo/Florența), Giovanni Francesco Straparola (1480 – 1557, Caravaggio), Geoffrey Caucher (cca 1343, Londra – 1400, Westminster), Jean de La Fontaine (1621, Château-Thierry 1695, Paris), Marie de France (poetă, fabulistă din secolul al XII-lea), frații Grimm, Jacob (1785-1863) și Wilhelm (1786-1859) etc. În ceea ce-l privește pe Jean de La Fontaine, acesta aduce un omagiu celebrei creații a Orientului în prefața celei de-a doua ediții a fabulelor sale: *Je dirai par reconnaissance que j'en dois la plus grande partie à Pilpay sage indien* (Aș spune, cu recunoștință, că datorez cea mai mare parte lui Pilpay, înțeleptul indian)[1].

Kalīla și Dimna și-a lăsat amprenta și în cultura română. Astfel, Dimitrie Cantemir (1673, Silișteni – 1723, Harkov), în *Istoria ieroglifică*, scrisă în limba română în perioada 1703-1705, pe când se afla la Istanbul, este influențat atât de versiunea greacă a lui Simeon Seth, *Stefanites kai Ihnilates* (Stefanites și Ihnilates), care circula în spațiul ortodoxiei creștine, cât și de versiunea în limba turcă otomană, intitulată *Hümayunname* (Cartea împărătească)[2]. De asemenea, o carte din patrimoniul popular românesc, *Cele 12 vise ale lui Mamer*, are o seamă de similitudini, în formă și fond, cu *Kalīla și Dimna*, probabil tot datorită versiunii grecești.

După cum se poate vedea, chiar dacă nu a fost tradusă în limba română, influența acestei opere s-a făcut din plin simțită și în cultura noastră. Deși la o distanță de aproape un mileniu față de apariția sa în Europa, credem că traducerea noastră nu este lipsită de interes, având în vedere vitalitatea nemaipomenită a acestei opere, dovedită prin zecile de editări și reeditări contemporane pe cele mai diverse meridiane ale lumii.

1. Jean de La Fontaine, *Avertissement au second recueil*, 1678.
2. Pentru mai multe detalii, vezi Mircea Anghelescu, „Dimitrie Cantemir și literatura orientală", în *Revista de istorie și teorie literară* (București), t. 22, nr. 2, 1973, pp. 195-200; Amita Bhose, „Reflections of *The Panchatantra* in *The Hieroglyphic History*", în *Dacoromania*, Freiburg-München, 1974, nr. 2.

*

În încheiere, țin să mulțumesc tuturor celor care au ajutat la definitivarea acestei cărți. Așadar, mulțumirile mele se îndreaptă către Ovidiu Pietrăreanu, de la secția arabă (Universitatea din București), pentru confruntarea unor pasaje din textul arab cu versiunile siriacă și latină, precum și pentru discuțiile pe care le-am purtat pe marginea textului arab, pe care îl are inclus, de altfel, în corpusul de texte pe care își fundamentează teza de doctorat. De asemenea, pentru definitivarea acestei postfețe, îi mulțumesc Sabinei Popârlan, de la secția hindi (Universitatea din București), pentru asistența acordată la transcrierea cuvintelor sanscrite și pentru traducerea lor în limba română. O caldă recunoștință îi port Elenei Diatcu, de ale cărei sugestii pertinente pe textul în limba română am beneficiat și acum, ca și altă dată.

George Grigore

Cuprins

Ţelul acestei cărţi, înfăţişat de 'Abdullāh bin al-Muqaffa', autorul versiunii arabe 5
Capitolul I. Leul şi boul 17
Capitolul II. Cercetarea lui Dimna 63
Capitolul III. Porumbiţa gulerată 83
Capitolul IV. Bufniţele şi corbii 101
Capitolul V. Maimuţoiul şi ţestosul 125
Capitolul VI. Cuviosul şi nevăstuica 133
Capitolul VII. Şoarecele şi motanul 137
Capitolul VIII. Regele şi pasărea Fanza 143
Capitolul IX. Leul şi şacalul 151
Capitolul X. Leoaica, arcaşul şi şacalul 159
Capitolul XI. Yilāḏ, Balāḏ şi Yirāḫt 163
Capitolul XII. Cuviosul şi oaspetele 177
Capitolul XIII. Călătorul şi giuvaergiul 179
Capitolul XIV. Fiul regelui şi fârtaţii săi 185
Capitolul XV – ultimul din această carte. Porumbiţa, vulpea şi cocostârcul 193
Sfârşit 197

Kalîla şi Dimna: *mărturie a unui dialog intercultural de-a lungul veacurilor* (George Grigore) 199

În colecţia **Literatura pentru copii**

au apărut:

Michael Ende – *Povestea fără sfârşit*
Poveştile Fraţilor Grimm
Cele mai frumoase basme ruseşti
Cele mai frumoase basme bengaleze
Basme de pe Tigru şi Eufrat
Cele mai frumoase basme spaniole
Cele mai frumoase basme arabe

în pregătire:

Cele mai frumoase basme persane
Cele mai frumoase basme turceşti

www.polirom.ro

Redactor: Alina Radu
Coperta: Radu Răileanu
Tehnoredactor: Constantin Mihăescu

Bun de tipar: iunie 2010. Apărut: 2010
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. BOX 266
700506, Iaşi, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37 • P.O. BOX 1-728, 030174
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la S.C. LUMINA TIPO S.R.L.
Str. Luigi Galvani nr. 20 bis, Sect. 2, Bucureşti
Tel./Fax: 211.32.60, 212.29.27, E-mail: office@luminatipo.com

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România
Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR UNIREA

Ediţie ilustrată

Una dintre comorile literaturii universale, *Kalīla şi Dimna*, prin poveştile sale pline de tâlc, şi-a găsit ecou în folclorul marilor culturi ale lumii şi în literatură, de la fabulele lui Esop şi La Fontaine, până la *Povestirile din Canterbury* şi *O mie şi una de nopţi*. Scrisă iniţial cu intenţia de a-i învăţa pe tinerii prinţi ce înseamnă puterea, trădarea şi prietenia, istoria celor doi şacali ajunşi la curtea leului îi va încânta atât pe copii, cât şi pe iubitorii de basme sau de literatură clasică.

Leul şi boul • Porumbiţa gulerată • Bufniţele şi corbii • Şoarecele şi motanul • Regele şi pasărea Fanza • Leoaica, arcaşul şi şacalul • Cuviosul şi oaspetele • Porumbiţa, vulpea şi cocostârcul

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-1729-6

9 789734 617296

www.polirom.ro